

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SALON MOBİLYALARININ DÖNÜŞÜMLERİNİN İNCELENMESİ:
GÜNDELİK YAŞAMDA SALON FİKRİ, MOBİLYA EDİNME DİNAMİKLERİ
VE KULLANIM PRATİKLERİ**

DOKTORA TEZİ

Esra NASIR

Endüstri Ürünleri Tasarımı Anabilim Dalı

Endüstri Ürünleri Tasarımı Programı

OCAK 2016

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SALON MOBİLYALARININ DÖNÜŞÜMLERİNİN İNCELENMESİ:
GÜNDELİK YAŞAMDA SALON FİKRİ, MOBİLYA EDİNME DİNAMİKLERİ
VE KULLANIM PRATİKLERİ**

DOKTORA TEZİ

**Esra NASIR
(502082907)**

Endüstri Ürünleri Tasarımı Anabilim Dalı

Endüstri Ürünleri Tasarımı Programı

**Tez Danışmanı: Doç. Dr. Şebnem TİMUR ÖĞÜT
Eş Danışman: Doç. Dr. Meltem Ö. GÜREL**

OCAK 2016

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502082907 numaralı Doktora Öğrencisi Esra NASIR, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “SALON MOBİLYALARININ DÖNÜŞÜMLERİNİN İNCELENMESİ: GÜNDELİK YAŞAMDA SALON FİKRİ, MOBİLYA EDİNME DİNAMİKLERİ VE KULLANIM PRATİKLERİ”başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Şebnem TİMUR ÖĞÜT** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Eş Danışman : **Doç.Dr. Meltem Ö. GÜREL** .....
Bilkent Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Özlem ER** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. İpek AKPINAR AKSUGÜR .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Zafer YENAL .....
Boğaziçi Üniversitesi

Doç. Dr. Hümanur BAĞLI .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Göklem TEKDEMİR YURTTAŞ .....
İstanbul Üniversitesi

Teslim Tarihi : **20 Kasım 2015**
Savunma Tarihi : **8 Ocak 2016**

Çocuğa,

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında öncelikle danışmanım Doç. Dr. Şebnem Timur Öğüt ve eşdanışmanın Doç. Dr. Meltem Ö. Gürel'e katkılarından ötürü sonsuz teşekkür ederim. Tez izleme komitemde yer alan ve teze çok önemli katkısı olan sayın hocalarım Prof. Dr. Özlem Er, Doç. Dr. İpek Yada Akpınar ve Doç. Dr. Zafer Yenal'a; jürimde çok değerli yorumlarıyla katkılarda bulunan Doç. Dr. Hümanur Bağlı ve Yrd.Doç.Dr. Göklem Tekdemir Yurttaş'a da ayrıca teşekkür ederim.

Şubat 2016

Esra NASIR
Endüstri Ürünleri Tasarımcısı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiiiv
ÖZET.....	xvii
SUMMARY	xxi
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı	4
1.2 Tezin Kapsamı.....	8
1.3 Tezin Önemi	10
2. LİTERATÜR TARAMASI	13
2.1 Türkiye’de Orta Sınıflar ve Ev Pratikleri	14
2.1.1 Global Çerçeve de Değişen Orta Sınıflar.....	14
2.1.2 Türkiye’de Değişen Sınıfsal İlişkiler	19
2.1.3 Yeni Orta Sınıf Kimliğinin Salon Materyal Kültürü Üzerinden Okunması	22
2.2 Türkiye’de Orta Sınıf Evlerde Salonun Dönüşümüne Genel Bakış.....	26
2.2.1. Evin Kamusal Sahnesi Olarak Salon	26
2.2.2. Türkiye’de Orta Sınıf Evlerde Müze-Salon Pratiği	28
2.2.3. Müze-Salon Pratiğinin Dönüşümü	35
2.3 Salon Mobilyalarının Dönüşümüne Dair Bir Teorik Çerçeve	40
3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	51
3.1 Ön Çalışma	51
3.1.1 Ön Çalışmanın Amaçları.....	51
3.1.2 Ön Çalışmanın Yöntemi ve Sonuçları	52
3.2 Ana Alan Çalışması.....	57
3.2.1 Alan Çalışmasının Örneklemi	59
3.2.2 Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Görüşmeler	64
3.2.3 Katılımcı Gözlemler.....	67
3.3 Veri Analizi	67
3.3.1 Analitik Betimleme ve Kodlama.....	69
4. BULGULAR	81
4.1 Katılımcılarla İlgili Betimleyici Veriler	81
4.1.1 Katılımcı 1a ve 1b	81
4.1.2 Katılımcı 2a ve 2b	90
4.1.3 Katılımcı 3a ve 3b	93
4.1.4 Katılımcı 4.....	98
4.1.5 Katılımcı 5a ve 5b	103
4.1.6 Katılımcı 6.....	111
4.1.7 Katılımcı 7a.....	117

4.1.8 Katılımcı 8a ve 8b	121
4.1.9 Örneklem Dair Bütüncül Veriler	123
4.2 Mobilyaların Dönüşüm Biçimleri.....	139
4.2.1 Yemek Masalarının Dönüşümü	140
4.2.2 Sandalyelerin Dönüşümü.....	147
4.2.3 Koltukların Dönüşümü	148
4.2.4 Vitrinin Dönüşümü	150
4.2.5 Orta Sehpanın Dönüşümü.....	151
5. DÖNÜŞÜMLERİN ARDINDAKİ DİNAMİKLER	155
5.1 Dış Aktörlerinin Kullanıcı Üzerinde Etkileri	156
5.1.1 Mobilya Endüstrisinin Salon Normları	157
5.1.2 Mekansal Kısıtlama ve Yönlendirmeler.....	161
5.1.3 Misafir Ağırlama Olgusu	163
5.2 Kamusal ve Mahrem Katmanların Salon Birleşmesi	167
5.2.1 Salonun Gündelik Bir Mekan Haline Gelmesi.....	170
5.2.2 Ev İçi Sosyalleşme Pratiğinin Azalışı	176
5.2.3 Salonun Enformel Niteliğinin Artması	178
5.3 Ayrım	183
5.3.1 Estetik Beğeni	184
5.3.2 Bireyselleşme	191
6. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	199
KAYNAKLAR.....	209
EKLER.....	217
EK A: Açık Uçlu Anket Soruları.....	217
EK B: Kapalı Uçlu Anket Soruları	218
EK C: Anket Yapılan Katılımcılar ve Genel Özellikleri.....	224
EK D: Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Görüşme Soruları.....	226
ÖZGEÇMİŞ.....	229

KISALTMALAR

DKS	: Düşük Kültürel Sermaye
YKS	: Yüksek Kültürel Sermaye
NDT	: Niyet Dışı Tasarım

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1: Salon ve salon mobilyasına dair katmanlar	49
Çizelge 3.1: Ön çalışma sonrası gelişen araştırma soruları ve amaçları.....	56
Çizelge 3.2: Katılımcıların kültürel aracı temsil özellikleri	62
Çizelge 3.3: Alan çalışması katılımcılarının demografik özellikleri	63
Çizelge 4.1: Katılımcıların mobilyalarını satın aldıkları firmalar	124
Çizelge 4.2: Yeme alanı mobilyaları (T, takımı ifade etmektedir).....	124
Çizelge 4.3: Oturma alanı mobilyaları (T, takımı ifade etmektedir)	125
Çizelge 4.4: Yeme-içme pratiklerinin yayıldığı nesne ve mobilyalar	134
Çizelge 4.5: Katılımcıların eğlence-hobi pratiklerinin yayıldığı mobilyalar.....	135
Çizelge 4.6: Katılımcıların misafir ağırlama pratiklerinin yayıldığı mobilyalar	136
Çizelge 4.7: Yemek masalarına yayılan pratikler.....	140
Çizelge 4.8: Yeme-içme pratiklerinin yayıldığı mobilyalar	141
Çizelge 4.9: Yemek masalarında yürütülen çalışma biçimleri	142
Çizelge 4.10: Koltuklara yayılan pratikler.....	149
Çizelge 4.11: Orta sehpa çevresinde yürütülen pratikler	152
Çizelge 5.1: Örüntülerin katmanlara yayılımı	155
Çizelge C.1: Anket yapılan katılımcılar ve genel özellikleri	224

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Pamuk'un çocukluk yıllarının geçtiği salon.....	30
Şekil 2.2: Kullanıcı açısından edinme ve kullanma dinamikleri	43
Şekil 2.3: Dönüşüm dinamiklerinin tasarımcı ve kullanıcı ayakları.....	45
Şekil 3.1: Görüşme metinleri kitapçıkları.....	73
Şekil 3.2: Kodlama öncesi ön çalışma	74
Şekil 3.3: Kodlama kitapçığı	75
Şekil 3.4: Ön kodlama çalışma örneği	76
Şekil 3.5: İkinci kodlama kitapçığı.....	77
Şekil 3.6: Örüntüleri belirleme çalışması	78
Şekil 4.1: Katılımcı 1a ve 1b'nin kedisi	82
Şekil 4.2: Katılımcı 1b'nin ekmek hamuru karma süreci	82
Şekil 4.3: Ev 1'in balkonunda yetiştirilen sebzeler	83
Şekil 4.4: Salon 1'deki bir dekorasyon dergisi.....	84
Şekil 4.5: 'Houzz' uygulaması	84
Şekil 4.6: Salon 1'de bulunan koltuklar	85
Şekil 4.7: Salon 1'de bulunan sandalyeler.....	86
Şekil 4.8: Salon 1'de bulunan servis sehpa.....	87
Şekil 4.9: Katılımcı 1a'nın yemek blogu.....	88
Şekil 4.10: Katılımcı 1a'nın kendi boyadığı yastık	88
Şekil 4.11: Katılımcı 1a'nın kendi yaptığı tablo.....	89
Şekil 4.12: Salon 1'de bulunan multimedya ürünleri	89
Şekil 4.13: Katılımcı 1a ve 1b'nin çay ikramı	90
Şekil 4.14: Açık planlı salon 2'nin mutfak kısmı	91
Şekil 4.15: Salon 2'de bulunan yemek masası	92
Şekil 4.16: Salon 2'ye ait oturma alanı.....	93
Şekil 4.17: Salon 3'te bulunan üçlü koltuk.....	95
Şekil 4.18: Salon 3'teki yemek masası	95
Şekil 4.19: Salon 3'teki berjerler	96
Şekil 4.20: Salon 3'teki zigonlar	96
Şekil 4.21: Örtünün serilmesi	98
Şekil 4.22: Mutfak – salon ilişkisi.....	99
Şekil 4.23: Salon 4'te bulunan yeme alanı mobilyaları	100
Şekil 4.24: Oturma Alanı.....	101
Şekil 4.25: Salon 4'te bulunan içki servis ünitesi.....	102
Şekil 4.26: Orta sehpa ve ikramlar	102
Şekil 4.27: Servis Sehpa	103
Şekil 4.28: Salon 5'te bulunan multimedya ürünleri	105
Şekil 4.29: Salon 5'te bulunan yemek takımı	106
Şekil 4.30: Salon 5'te bulunan koltuklar	106
Şekil 4.31: Salon 5'te bulunan orta sehpa	107
Şekil 4.32: Salon 5'te bulunan vitrin	108
Şekil 4.33: Katılımcı 6'nın yemek alanı	113

Şekil 4.34: Gri koltuk ve orta sehpa	113
Şekil 4.35: Salon 6’da bulunan çalışma alanı	114
Şekil 4.36: Salon 6’daki “İvır Zıvır” ünitesi.....	115
Şekil 4.37: Gergi oturma elemanı	116
Şekil 4.38: Salon 7’nin oturma alanı	118
Şekil 4.39: Salon 7’nin yeme alanı	119
Şekil 4.40: Çocuk masa ve sandalyesi	120
Şekil 4.41: Salon 8’in yeme alanı	122
Şekil 4.42: Koltuklar toplu görünüm	126
Şekil 4.43: Yemek masaları toplu görünüm	127
Şekil 4.44: Vitrin ve kitaplıklar	129
Şekil 4.45: Büfeler toplu görünüm	130
Şekil 4.46: Orta sehpalar toplu görünüm	131
Şekil 4.47: Servis sehpaları toplu görünüm	132
Şekil 4.48: Hobi ve çalışma alanı olarak yemek masası.....	143
Şekil 4.49: Çalışma alanı olarak yemek masası.....	144
Şekil 4.50: Yemek masası 8 üzerindeki çalışma etkinliği	146
Şekil 4.51: Portmanto gibi kullanılan sandalyeler	148
Şekil 4.52: Uyuma, çalışma ve yeme birimi olarak koltuk.....	150
Şekil 4.53: Oyun ve yatma ünitesi olarak koltuklar.....	150
Şekil 4.54: Oyun alanı olarak orta sehpa	152
Şekil 5.1: Örüntülerin ilişkileri	196

SALON MOBİLYALARININ DÖNÜŞÜMÜNÜN İNCELENMESİ: GÜNDELİK YAŞAMDA SALON FİKRİ, MOBİLYA EDİNME DİNAMİKLERİ VE KULLANIM PRATİKLERİ

ÖZET

Bu çalışmada İstanbul’da orta sınıf evlerde bulunan salon mobilyalarının dönüşümü, temsili bir örneklem üzerinden incelenmiştir. Salon mobilyalarının dönüşümünü tartışırken, dominant bir pratik olarak benimsenen, salon ve odaların kamusal/mahrem, formel/enformel eksenlerinde keskin bir ayrışmayla ayrılan, tez kapsamında “müze-salon” olarak adlandırılan salon olgusu ve içerdiği rutin, ritüel ve pratiklerin dönüşümü ve ilgili literatür bir altyapı olarak geliştirilmiştir. Müze-salon olgusunun kapsamındaki önemli noktalar, salonun ev sakinlerinin gündelik rutinlerinden izole edilmesi, olası misafir etkinliklerini düşünülerek düzenli ve yüksek standartta temizlik ve bakımın yapılması, kullanımdan ziyade sergilemeye yönelik olması ve salonda yapılan misafir etkinliklerinin formalitelere dayanıp, enformalliğe alan bırakmamasıdır. Müze salon pratiğinin evin diğer alanlarını etkileyen bir diğer önemli özelliği ise, salona giremeyen ev sakinlerinin ‘oturma odası’ olarak adlandırılan ayrı bir odada kişisel, gündelik rutinlerini gerçekleştirmesidir. Bu odanın oldukça enformel bir niteliği vardır. Orta sınıf evlerde bu pratiğin yaygınlığı ve baskınlığı değişmiş olsa da, tam olarak kaybolmadığı, bazı orta sınıf evlerde bu pratiğin sürdürülmeye devam ettiği bilinmektedir.

Tezde, bu baskın pratiğin dönüşümü bir zemin olarak alınarak, salon mobilyalarının, salonda gerçekleşen gündelik rutinler kapsamında geçirdiği işlevsel dönüşümler irdelenmiştir. Bu dönüşümlerin irdelenmesi için salon mobilyalarıyla kullanıcılar arasındaki ilişkiyi tanımlamak üzere üç katman belirlenmiştir. Bunlardan birincisi, kullanıcının zihnindeki salon fikri ve salon tanımı; ikincisi kullanıcının salon mobilyalarını edinme ve yerleştirme süreci; üçüncüsü ise kullanıcının kurmuş olduğu salonunu, edinmiş olduğu salon mobilyalarını gündelik yaşamı içinde kullanma deneyimidir. Mobilyaların işlevsel dönüşümünü tartışmak için kullanılan bu katmanlılık, Lefebvre’in üçlü mekân diyalektiğine dayanılarak çalışmanın odağı ve kapsamına uyarlanmıştır. Bu bağlamda, kullanıcının toplam salon mobilyası deneyimini ortaya koyan katmanlı yapı, soyut katman, fiziksel katman ve yaşanan katman gibi bileşenlerden oluşmuştur. Böylelikle salon mobilyalarının düşünüldüğü gibi kullanılmaması, edinilip kullanılmaması, tasarlandığı gibi kullanılmaması ve/veya tüm bunlarla ilgili olarak farklı ve alternatif biçimlerde kullanılması gibi vakaların incelenip tartışılması için uygun bir yapı geliştirilmiştir.

Araştırma yöntemi olarak katılımcı gözlem ve yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerden oluşan nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. 37 katılımcıyla anket yapılarak yürütülmüş bir ön çalışmanın sonuçlarını dikkate alarak yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanmıştır. Bu sorular tezin teorik çerçevesinde kurulan katmanlı yapıya göre hazırlanmıştır. Alan çalışmasının örneklemine belirleyebilmek amacıyla bir teorik örneklem geliştirme yoluna gidilmiştir. Teorik

örneklem, üst sınıf ve alt sınıflar arasında kültürel aracı işlevi gören, kültürel sermayesi yüksek kentli yeni orta sınıf içinde temsili bir sosyal fraksiyona referans vermiştir. Örneklem belli düzeylerde ve belli eğitim ve meslek nitelikleriyle böyle bir fraksiyonu temsil etme potansiyeline sahip sekiz ana katılımcıdan oluşmuştur. Bu katılımcılardan ikisi bekar, beşi evlidir. Bazı evli katılımcıların eşlerinin de katılımıyla 13 kişiyle sekiz salonda görüşmeler yürütülmüştür. Katılımcıların salonlarında gerçekleşen alan çalışmasında, görüşme süresi esnasında salon mobilyalarının nitelik ve kullanımına dair katılımcı gözlemler yapılmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Görüşme kayıtları yazıya aktarılarak, metinlerin tematik analizi kodlama yöntemiyle yapılmıştır. Gömülü kuramın kısaltılmış bir versiyonu olarak da ele alınan, üç döngü kodlama evrelerinden oluşan bu analiz süreci sonunda belli başlı bazı temel örüntüler ortaya çıkmıştır. Bu örüntülerin arasındaki ilişkiler kurularak salon mobilyalarının kullanıcılar tarafından uyarlanmaları ve işlevsel dönüşümlerin arkasındaki dinamikler yorumlanmıştır.

Yapılan alan çalışması ve nitel analiz sonucunda, katılımcıların salon ve salon mobilyalarıyla ilgili olarak çeşitli uyarlamalar, dönüşümler tespit edilmiştir. Yemek masasının çalışma ünitesi, vitrinin “anı dolabı”, orta sehpanın oyun oynama ünitesi, sandalyelerin ütü askısı ve portmanto olarak kullanılması mobilya bazında dönüşümlere örnektir. Salonun spor yapma mekanına dönüşmesi de mekansal dönüşüme bir örnektir. Ayrıca salonda, “gündelik üs” pratiğinin belirmesi ve televizyonun monitöre dönüşümü de pratiklerin dönüşümü kapsamında ortaya çıkmıştır. Gündelik üs pratiği, salonda gündelik işlerinin takibinin yapılması için bir nesne veya mobilyanın uyarlanması olarak tespit edilmiştir. Yapılan alan çalışması kapsamında gündelik üs olarak aynalı vitrin, yemek masası ve dekoratif kase gibi nesne ve mobilyaların gündelik üs merkezlerine dönüştüğü görülmüştür. Televizyonun monitöre dönüşümü ise, televizyonun internet veya DVD player yayınının izlenebilmesi için monitor işlevi gerçekleştirmesi olarak görülmüştür.

Bu vakalar, örneklem kapsamında katılımcıların salonlarında farklı biçimlerde ve bağlamlarda tespit edilmiştir. Yapılan alan çalışmasında, örnekleme oluşturan homojen grup içindeki farklılıklar ve benzerlikler ayrıntılarıyla ortaya konmuştur. Alan çalışmasında ortaya çıkan, mobilya, mekan ve pratiğin dönüşümüne dair veriler, başka sosyal fraksiyonlarda da bu ve buna benzer dönüşümlerin olabileceği konusunda vizyon vermiştir. Bu uyarlama ve dönüşümlerin arkasındaki dinamikleri açıklamak için, görüşme metinlerinin nitel analizi sonucu ortaya çıkan temel ve alt örüntülerin ilişkisi kurularak yorumlar geliştirilmiştir.

Veri analizleri sonucu, üç temel örüntü belirmiştir. Bunlar ‘dış/piyasa aktörlerinin kullanıcı üzerindeki etkileri’, ‘salonda kamusal ve mahrem katmanların birleşimi’ ve ‘sınıfsal ayrım araçlarının salon materyal kültürü ve pratiğine etkisi’dir. Bu temel örüntülerin altında alt örüntüler de mevcuttur.

Dış/piyasa aktörlerinin kullanıcı üzerindeki etkileri örüntüsü, kullanıcıların kendileri dışındaki mimar, tasarımcı, üretici, iş adamı, teknokrat, bürokrat gibi aktörler tarafından üretilen salon mekanı ve salon mobilyalarına dair kurgu, norm ve stereotiplerin kullanıcıların üzerindeki etkilerini kapsar. Bu temel örüntü, iki alt örüntüyü kapsamaktadır. Bunlardan biri ‘mobilya endüstrisinin salon normları’, diğeri ise, ‘mekansal kısıtlama ve yönlendirmeler’ şeklinde belirmiştir. ‘Mobilya endüstrisinin salon normları’ alt örüntüsü, katılımcıların zihinlerindeki salon tanımının kapsayan soyut katman ve mobilya edinme dinamiklerinin irdelendiği

fiziksel katmanın; ‘mekansal kısıtlama ve yönlendirmeler’ alt örüntüsü ise fiziksel katmanın içeriğinde önemli bir tema olmuştur.

Başka bir temel örüntü, ‘salonda kamusal ve mahrem katmanların birleşimi’ olarak belirmiştir. Bu temel örüntünün kapsadığı alt örüntüler olan ‘salonun gündelik bir mekan haline gelmesi’ soyut ve yaşanan katmanların; ‘mobilya edinirken misafir kriteri’ fiziksel katmanın, ‘ev içi sosyalleşme pratiğinin azalışı’ ve ‘salonun enformal niteliğinin artması’ ise yaşanan katmanın içeriğindeki önemli temalar olmuştur.

Diğer temel örüntü, ‘ayrım araçlarının salon materyal kültürü ve pratiğine etkisi’ olarak belirmiştir. Bu temel örüntünün kapsadığı alt örüntüler olan ‘estetik beğeni’, fiziksel katmanda ve ‘bir ayrım biçimi olarak bireysellik’ ise yaşanan katmanın analizinde yeteri kadar tekrar eden önemli temalar olmuştur.

Sonuç olarak, kullanıcıya dair salon fikri, mobilya edinme süreci ve salon pratiğinin ardında bazıları çelişir, bazıları destekler nitelikte farklı ajan ve dinamiğin rol aldığı görülmüştür. İlk çelişki alanı dış piyasa aktörleri ve ürettikleri normların kullanıcı üzerindeki etkisi ile her bir kullanıcının kendine has gündelik yaşam rutin ve ihtiyaçları olmuştur. Kullanıcının dış aktörlerin üretmiş olduğu normlara göre tanımladığı ve inşa ettiği salonunu, kişisel gündelik rutinleriyle bu normlardan farklı olarak deneyimlemesi sonucu, belirli mobilyalarda belirli işlevsel dönüşümler gerçekleşmiştir. İkinci çelişki, ama aynı zamanda bir yeniden üretim alanı, salondaki kamusal ve mahrem katmanlar arasında kurulmuştur. Salonda kamusal ve mahrem katmanların birleşmesi, ev sakinlerinin kişisel/özel rutinlerinin, daha çok eve dışarıdan gelecek misafirler için düşünülen vitrin, yemek masası ve sandalyeleri gibi ünitelere yayılımını arttırmıştır. Bu yayılım da çeşitli dönüşüm ve uyarlamalarla sonuçlanmıştır. Üçüncü bir çelişki alanı da, kullanıcının salon deneyiminde benimsediği ve kendini diğer sosyal gruplardan ayırma aracı olarak yaşadığı bireysellik eğilimi ile salon mobilyalarını edinirken takındığı, topluluksal kültüre ait daha geleneksel eğilim arasında oluşmuştur. Kullanıcı, misafirlerle birlikte yapacağı etkinlikleri göz önünde bulundurarak edindiği mobilyaları deneyim katmanında gündelik rutinleri için dönüştürmüşlerdir.

Görüldüğü gibi, mobilyaların işlevsel dönüşümlerini tartışmak için kurulan katmanlı teorik yapı salon deneyiminin arkasındaki çelişki dinamiklerinin ortaya çıkması ve irdelenmesi için uygun platform sağlamıştır. ‘Dış aktörler – kullanıcı’, ‘kamusal katmanlar – mahrem katmanlar’ ve ‘toplumsallık – bireysellik’ eksenlerinde salınan çelişki unsurları, salon deneyimi kapsamında, mobilya, mekan ve pratiğin çeşitli dönüşümlerini gerçekleştirmiştir. Güncel salon ve salon mobilyasının toplumsal olarak üretimi üç katmanın – içindeki çelişkiler ve paralelliklerle beraber - toplamından oluştuğundan dolayı, ortaya çıkan tüm bu çelişki alanları ve bu alanlara ait tüm unsurlar güncel salon ve mobilya kullanımına dair derinlemesine bir anlayış geliştirmiştir. Salon mobilyasının kullanımıyla ilgili ileride yapılacak bilimsel araştırmaya ve profesyonel uygulamalar için, bu araştırmada ortaya çıkmış olan tüm bu unsurlar ve bu unsurlarla ilgili geliştirilen yorum ve tartışmalar önemli bir değerlendirme alanı ve referans noktası olmuştur.

AN INVESTIGATION OF TRANSFORMATION OF LIVING ROOM FURNITURE: THE IDEA OF LIVING ROOM, FURNITURE ACQUIREMENT DYNAMICS AND USE PRACTICES

SUMMARY

In this study, an investigation is conducted about the functional transformation of the living room furniture through a representative sample. As discussing the transformation of furniture, the literature about the the living room phenomenon - referred as “the museum living room” throughout the dissertation- which is internalized as a dominant practice, that is dividing the living room and the other rooms sharply through the public/private, general/personal axis and the routines, rituals and practice in its context is developed as a background. The important points in the context of the museum living room phenomenon are considered mainly as the isolation of the living room from the everyday routines of the household, the high standard of hygiene and maintenance, the practice based on displaying rather than using, the hosting activities that lean to formality giving no space for informality. Another important property of the museum living room practice that affects the other spaces of the home is the allocation of the personal and everyday routines of the household to another room, called the ‘sitting room’. This room has informal qualities. Although the dominancy of this practice has changed throughout the middle class houses, it is known that this practice is still conducted throughout some.

In this dissertation, taking the transformation of this dominant practice as background, a research is conducted about the functional transformations of the living room furniture in the context of daily routines that take place in the living room. In order to discuss this transformation, three layers are determined in order to define the relation between the users and the living room furniture. The first layer is referred as the idea and definition of the living room; the second layer as the process of acquirement of the furniture, the third layer as the experience of the acquired living room furniture throughout the daily life. Triadic space dialects by Lefebvre is adapted for explaining these layers that are meant for discussing the functional transformation of the furniture considering the focus and context of the study. By this way, the layered structure that depicts the whole living room experience of the use consists of abstract layer, physical layer and lived layer. Thus, a convenient structure is provided in order to discuss the cases about the uses of the living room furniture other than its intended functions, consumption.

As the research method, qualitative research methods that consist of participant observation and semi structured in-depth interview are used. The questionnaire of the semi structured in-depth interview is prepared considering the results of a preliminary search that is conducted through surveys with 37 participants. These questions are prepared according to the layered structure which is constructed in the theoretical framework.

In order to establish the sampling of the field study, a relevant theoretical sampling is developed. The theoretical sampling is referred to a representative social fraction throughout the urban middle class with high cultural capital which functions as a cultural intermediaries between the upper and lower social classes. The sample is

composed of eight main participants who have the potential to represent such a fraction with certain levels and formation and occupation qualities. Among these participants, two of them are single while five are married. With the participation as couples in some homes, the interviews are conducted with a total of 13 participant in eight living rooms. In the field study that is conducted in the living rooms of the participants, participant observations are performed about the qualities and uses of the living room furniture during the interview period. Interviews were recorded by a voice-recording device. After the transcription of the interview records, the thematic analysis of the interview texts were performed. Throughout the analysis process which is composed of three cycles of coding and could be also considered as an adaptive version of grounded theory, the main thematic patterns emerged. By establishing the relations between these patterns, the dynamics behind the user adaptation and functional transformation about the living room furniture were interpreted.

According to the field study and qualitative analysis, certain adaptations and functional transformations about the living room furniture of the participants were found out. Using the dining table as a study unit, the display unit as “memory cupboard” and general storage unit, the coffee table as game playing unit, the dining chairs as cloth hanging units are considered as the cases in the category of the transformation of the furniture. The transformation of the living room as a sports space is an example for the category of spatial transformations. Also, the case of emergence of the “daily base” practice and the transformation of the television unit to monitor function is considered as examples in the category of the transformation of the practice. The daily base practice is found out as the transformation of the adaptation of a certain object or furniture for the process of daily housework. Throughout the conducted field study, the display unit with mirror, the dining table and the decorative bowl are found out to transform to a daily base units. The transformation of the television to monitor is considered as the adaptation of the television to perform solely monitor function for the participants to watch internet broadcast or function with the DVD player.

These cases are depicted in different forms and contexts in the living rooms of the participants. As the aim of this qualitative inquiry is not to reach generalizations through the results of the field study, it is significant to evaluate the data-rich in-depth interview texts which have the potential of representing the dispositions and practice of the similar social fractions. In the field study, the differences and similarities are analysed in detail. The data about the transformation of the furniture, space and practice give vision about the possible emergence of these kinds of transformation in also other social fractions. In order to explain the dynamics behind the adaptation and transformation, comments are developed by constructing the relation between the main and subsidiary patterns occurred in the qualitative analysis.

After the analysis of qualitative data, three main patterns emerged. These are ‘the effects of the outer actors on the user’, ‘the union of public and private layers in the living room’ and ‘the effects of the social distinction means on the living room practice and material culture’. There are also subsidiary patterns under these main patterns.

The pattern, defined as ‘the effects of the outer actors on the user’ refers to the effects of the settings, norms and the stereotypes that are produced by the actors

other than users like architects, designers, manufacturers and bureaucrats on the users. This main pattern covers two subsidiary patterns. One of them is 'living room norms of the furniture industry' and the other is 'spatial limitations and orientation'. While the subsidiary pattern, 'living room norms of the furniture industry' emerges as a significant theme in the abstract layer which covers the definitions about living room and the physical layer which focuses on the furniture acquirement dynamics; the pattern of 'spatial limitations and orientation' emerges mainly in the physical layer.

Another main pattern emerged as 'the union of public and private layers in the living room'. This main pattern covers four subsidiary patterns as 'experiencing the living room as a daily space', 'the hosting criteria in acquirement process', 'the decrease in the domestic socialization', and 'the increase in the informal quality of the living room'. The first subsidiary pattern is a significant component in the abstract and lived layers, while the second is in the physical layer. The third and fourth ones emerge mainly in the lived layer.

The last main pattern emerged as 'the effect of means of distinction on the living room material culture and practice'. This main pattern has two subsidiary patterns; 'taste' and 'individuality as a distinction form'. The first one occurred as a profound theme in the physical layer, while the second in the lived layer.

As a result, it is seen that there are different agents and dynamics some of which contradict and some of which consolidate that construct the background of the different layers of the user's living room and furniture experience. This network of contradictory and consolidating agents create the potential for user adaptations and the functional transformation of the furniture. The first contradiction area is between the effects of the outer actors and their norms and the daily routines and needs of each user. Certain functional transformations occurred throughout certain furniture as a result of the user to experience his/her living room that was constructed according to the norms that were produced by the outer actors but used by his/her personal daily routines which were different from these norms. Second contradiction, but at the same time reproduction area is created between the public and private layers in the living room. The union of the public and private layers in the living room increased the spread of the personal routines of the household throughout the units which were mainly considered for hosting activities, like display units, dining tables and chairs. This spread ended up with certain transformations and adaptations. The third contradictory area takes place between the individuality disposition that the user experiences as a means for the distinction from the other social groups and a more traditional disposition that belongs to the communitarian culture. This contradiction consolidates with the production of the functional transformation of the living room furniture which is acquired considering the traditional rituals of the communitarian culture and lived out according to the mundane routines of the user.

As seen in the results, the layered structure established for discussing the functional transformations of the furniture has provided a convenient platform for revealing and considering the contradiction dynamics behind the living room experience. The contradictory elements that move between the ‘outer actors – user’, ‘public layers – private layers’ and ‘communitarian dispositions – individual dispositions’ axis have provided certain transformations of the furniture, domestic space and the practice in the context of living room experience. As the social production of the contemporary living room and furniture is composed of the sum of the three layers, – together with both contradictory and parallel elements – all the contradictory areas and elements that are revealed in this study has brought an in-depth understanding for the living room and furniture use. All the data and findings and relevant comments and discussion developed throughout this inquiry has been a significant evaluation area and reference point for both further research and professional practice that are supposed to be conducted about the use of living room furniture.

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın çıkış noktası, konutların salonlarında bulunan yemek masalarının kullanılmaması, atıl durmasına dair geliştirilen, araştırmacıya dair kişisel gözlemlerle başlayan bir ön çalışma olmuştur. Bu ön çalışma sonucu yemek masalarının işlevsel dönüşümlerine dair bulgular edinilmiştir.

Yemek masalarıyla ilgili çalışma esnasında, çalışmaya katılan örneklemin yeme içme biçim ve sıklıkları, çalışma pratikleri, evde bulunma süreleri; kısacası gündelik yaşamlarının satın aldıkları mobilya setlerinden ve stereotiplerinden çok farklı olduğuna dair bir vizyon edinilmiştir. Salon mekanının kullanıcılar için anlamı ve algısında değişimler olduğu düşünülmüştür. Bu vizyon bağlamında, araştırmanın kapsamı yemek masalarından bütün salon mobilyarına genişletilerek derinlemesine bir alan çalışması yapılması hedeflenmiştir. Genel anlamda salon mobilyalarının dönüşüm biçimleri ve bu dönüşümlerin ardındaki dinamikleri bulmak bu alan çalışmasının odağı ve araştırma amaçlarını oluşturmuştur.

Ön çalışmada gözlenen önemli bir bulgu da, salon mobilyalarının kullanımıyla ilişkili yeme içme davranışları, boş vakit değerlendirme biçimleri gibi gündelik rutinlerin bir yaşam tarzı tanımlamadaki potansiyeli olmuştur. Alan çalışmasının örnekleminin belirlenmesinde teorik bir örneklem geliştirme yoluna gidilmiştir. Bu anlamda, benimsedikleri kültürel pratiklerle diğer sınıflar arasında bir kültürel aracı işlevi gören kültürel sermayesi yüksek yeni orta sınıflarla ilgili alanyazından faydalanılmıştır (Bourdieu, 1984; Featherstone, 1996; Savage vd., 1992; Şimşek, 2005). Belirlenen örneklem, yeni orta sınıf içindeki bir fraksiyonu temsil edebilecek bir kullanıcı grubu olarak düşünülmüştür. Mesleklerle sınıf özellikleri ve yaşam tarzlarının ilişkilendirildiği meslek şemaları referans alınmış ve katılımcıların eğitim nitelikleri, meslekleri, baba meslekleri göz önünde bulundurularak bir örneklem oluşturulmuştur (Bourdieu, 1984; Featherstone, 1996; Savage vd., 1992).

Bu örneklemin salonu, sahip olduğu mobilyaları, mobilya kullanım biçimleri ve kullanım yoluyla gerçekleştirdiği dönüşümlerin, katılımcıların salonlarına giderek,

yarı – yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler ve katılımcı gözlemlerle analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Salon mekanının ve içerdiği nesne ve mobilyaların deneyimlenmesine dair bir değişimi ortaya koymak ve tartışmak için öncelikle, Türkiye’de orta sınıf evlerde salon kurgusunu tanımlamada önemli bir referans noktası olan “müze-salon” olgusu açıklanmıştır (Pamuk, 2006; Ayata, 1988; Ulver-Sneistrup, 2008; Çapoğlu, 2008). Bu olguyu tanımlamadan önce global ölçekte salon mekanı tanıtılmıştır.

Salon, literatürde çoğunlukla evin en kamusal alanı olarak geçmektedir (Bryson, 2010; Attfield, 2007; Madigan ve Munro, 1999; Ayata, 1988; Gürel, 2007). Ev bireylerinin ev içinde yabancılarla birlikte olduğu, ev bireyleri ve evin iç dünyasının dışında kalan dünyaya kendileriyle ilgili bilgi verdikleri, kimlik sunumlarını gerçekleştirdikleri, sosyal statülerinin sunumunu yaptıkları alan çoğunlukla ve yoğun olarak salondur. Salon, sahip olduğu kamusal niteliklerle, yabancılarla birlikte etkinlikler yapılacak ve yabancılar (*outsiders, ing.*) göz önünde bulundurularak dekore edilen bir mekan olarak düşünülmektedir (Bryson, 2010; Attfield, 2007; Madigan ve Munro, 1999; Ayata, 1988; Gürel, 2007). Kamusal nitelikleri olan salon diye bir mekanın oluşumu, evin kamusal/mahrem, genel/özel, formel/enformel gibi farklı niteliklerini mekansal olarak ayırıştırma pratiğinden kaynaklanmaktadır. Bu mekansal ayırışma sayesinde ev bireyleri yabancılarla yaptığı etkinliklerini, materyal kültürüyle, atmosferiyle yabancılarla birlikte olabilecekleri kamusal nitelikleri olan bir alanda; sıradan gündelik kişisel aktivitelerini mahrem nitelikleri olan alanlarda yürütebilmektedirler. Bu mekansal ayırışma mekanların atmosferi, mekanların içinde bulunan nesne ve mobilyaları da etkilemektedir. Kamusal nitelikleri olan bir alanda ev bireylerinin kendi statü ve beğenilerini sergilediği nesneler önemli bir yere sahiptir. Mahrem nitelikleri ön planda olan odalarda kullanım işlevi, uygunluk önem kazanmaktadır. Salon mobilyalarını incelerken salonun niteliklerinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Pek çok dönemde, pek çok kültürde evin kamusal/ mahrem nitelikleri eksenindeki mekansal ayırışmanın Türkiye’de çok vurgulu bir yeri olmuştur. Salonun ideal olarak kamusal, odaların ise ideal olarak mahrem olduğu ev içi kurgu Türkiye’ye has, salon mekanına dair kültürel pratiklerin gelişmesine neden olmuştur. Bu kullanım şekli salon mobilyalarını da etkilemiştir. Türkiye’de orta sınıf evlerin kurgusunu, ideal kamusal ideal mahrem ayrımı olan müze-salon pratiği domine etmiş olmakla birlikte

daha sonra, tamamen kaybolmamakla birlikte, bu pratiğin baskınlığı azalmaya başlamıştır(Özbay, 1999; Ulver-Sneistrup, 2008). Bu çalışma kapsamında, ev sakinlerinin gündelik yaşamından izole edilen, kamusal ve formel nitelikleri idealleştirilen ve formel etkinliklere hazır olması açısından yüksek bir bakım ve temizlik seviyesinde tutulan salon anlayışı, Pamuk'un (2006) tanımladığı şekliyle “müze-salon” olarak ifadelendirilmiştir.

Salon mekanına dair teorik altyapı oluşturulduktan sonra, salon mobilyalarının dönüşümlerini tartışmaya yönelik teorik bir çerçeve kurulmuştur. Bu çerçevenin belkemiği, salon mobilyalarının tasarım, tüketim ve kullanım süreçlerini ayırıştırma çabası olmuştur. Tasarım sürecinin aktörü tasarımcıyken, kullanım sürecinin aktörü kullanıcıdır. Dönüşümün yapısı ve nedenlerinin irdeleneceği çalışmada, bu süreçler ayrı katmanlar olarak değerlendirilmiştir. Böylelikle bir mobilyanın kullanıcı tarafından edinildikten sonra tasarlanma amaçlarından farklı kullanılması aşamaları ve bu dönüşüme ait veriler daha kolay ayrıştırılabilmektedir.

Tasarım niyetleriyle kullanım biçimlerinin farklarını irdelleyen önemli bir araştırmacı Brandes'tir (2009). Brandes (2009) ‘niyet-dışı tasarım’ terimiyle tanıştırdığı kavram kapsamında, kullanıcıların kullanım yoluyla ürünleri dönüştürme biçimlerine odaklanmıştır. Bu olgu, tasarım ve inovasyonun kaynaklarından biri olarak da kabul edilmektedir (Brandes, 2009; Fulton, 2005). Kullanıcıların ürünleri deneyimleme biçimleri üzerine odaklanarak, bu alandaki araştırmaları daha ileri götürerek tasarım pratiğine taşımaya yönelik çalışmalar da vardır (Mattelmaki, 2005; Kristensson vd., 2002; Bruseberg ve McDonagh-Philp, 2001; Visser vd., 2005).

Dönüşümlerin yapısını irdelemek için bakılması gereken başka bir katmanlaşma ise, kullanıcının kendi süreci içindedir. Kullanıcının edinme ve kullanma katmanları arasında da farklar mevcuttur (Shove vd., 2007).

Tasarım, tüketim ve kullanım boyutlarından oluşan tüm bu katmanlaşmayı kucaklaması açısından Lefebvre'in (1991) üçlü mekan diyalektiğine başvurulmuştur. Lefebvre (1991) üçlü mekan diyalektiğinde, toplumsal mekanın üç katmanın toplamından oluştuğunu öne sürmüştür. Bu üç katman soyut (tasarlanan), fiziksel (algılanan) ve yaşanan katmanlardır. Bu yaklaşım salon mekanı ve içeriğindeki mobilyalara uyarlanmıştır. Bu anlamda soyut katman, mimarlar, tasarımcılar, üreticiler, sanayiciler tarafından oluşturulan salon ve salon mobilyası normlarını

tariflemiştir. Fiziksel katman, her bir kullanıcının salon mobilyalarını edinme ve salonlarını mobilyalarla kurma sürecini kapsamıştır. Yaşanan katman ise, mobilyaların kullanım biçimlerini, kullanım yoluyla yapılan uyarlama ve dönüşümleri içermiştir. Araştırmanın yapısı bu üç katman üzerinden yürütülmüştür.

1.1 Tezin Amacı

Bu çalışmanın çıkış noktası, konutların salonlarında bulunan yemek masalarının kullanılmaması, atıl durmasına dair geliştirilen, araştırmacıya dair kişisel gözlemlerle başlayan bir ön çalışma olmuştur. ITÜ Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü Doktora Programında Doç.Dr. Şebnem Timur Ögüt'ün yürüttüğü *EUT 613E* kodlu '*Cultural Approaches to Design*'(Tasarıma Kültürel Yaklaşımlar) dersi kapsamında yazılan "*Secret Lives of Dining Tables*"(Yemek Masalarının Gizli Yaşamları) makalesinde, araştırmanın örnekleme kapsamında, yemek masalarının yemek yeme ve misafir ağırlama işlevleri dışında farklı kullanım biçimlerinin ortaya konması amaçlanmıştır. 37 kişilik bir örnekleme, önce açık uçlu sorulardan; daha sonra kapalı uçlu sorulardan oluşan iki aşamalı anket çalışması sonucu, yemek masalarının kullanılmama, çok ender kullanılma ve yeme eylemi dışında farklı işlevler için kullanılma durumları tespit edilmiştir.

Ön çalışmada, elde edilen verilere dayanarak, yemek masalarının asıl işlevleri olarak belirlenen gündelik yemekler ve misafir ağırlama işlevlerini yeteri kadar karşılamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yemek masalarının kapladıkları alan ve tasarım niyetlerini verimli bir şekilde karşılamadığı bulgusu, başlangıç hipotezini doğrular şekildedir. Örnekleme ait tüm katılımcılar, salonları için 6-8 kişilik konvansiyonel yemek masaları edinmiş olsalar da, örneklemin çoğunluğunun evlerine davet ettiği misafir grupları bu sayılara ulaşmaz. Bununla birlikte yemek masalarının alternatif işlevleri dikkat çekicidir. Yemek masaları, tasarım niyetlerinin dışında alternatif işlevler için sıkça kullanılmaktadır.

Bu verilerin analizinden sonra araştırmacı için şu sorular gündeme gelmiştir:

- Peki neden insanlar hala yemek masaları edinmektedir?
- Madem gündelik yemek ve misafir ağırlama işlevlerini verimli bir şekilde gerçekleştiriyorsa neden salonlarda konvansiyonel yemek masaları vardır?

- Neden insanlar, salonlarında daha çok farklı ihtiyaçları varsa, bu amaçlara yönelik masalar edinmemektedirler?
- Yemek masaları tasarım niyetlerinin dışında hangi işlevler için kullanılmaktadır?

Yemek masalarının kullanımlarının azalması, kullanıcılar tarafından farklı işlevler için uyarlanmaları ve niyetlenilen işlevler için alternatif biçimlerin geliştirilmesinin ardındaki nedenler ve dinamikler derinlemesine bir çalışmayı gerektirmiştir. Bu noktada bu durumun, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler ve katılımcı gözlemler gibi nitel araştırma yöntemleriyle irdelenmesi planlanmıştır. Örneklemdaki katılımcıların evlerine giderek, salonlarında gözlem ve görüşmeler yaparak ayrıntılı bir alan çalışması yapılmıştır.

Ön çalışma sonucu yapılan önemli bir çıkarım şu olmuştur: Konvansiyonel yemek masaları kullanıcılar tarafından edinilmiştir. Fakat bu masaların gündelik yaşam içindeki kullanımları hem masaların tasarlanma niyetleri, hem de kullanıcıların kendi satın alma niyetlerinden farklı çıkmıştır. Bu noktada araştırmanın kapsamı yemek masalarından salon mobilyalarına genişletilerek, salon mobilyalarının atıl kalma, yeteri kadar ve/veya niyetlenildiği gibi/kadar kullanılmama durumlarını tartışabilmek için bu olgunun farklı katmanları irdelenmiştir. Bu olgu üç temel katmana ayrılmıştır:

- Salon mobilyalarının tasarımcılar tarafından belirlenen tasarım niyetleri
- Kullanıcıların salon mobilyalarını edinme dinamikleri
- Kullanıcıların salon mobilyalarını kullanma pratikleri

Sahip olma kullanma ilişkisinin yukardaki gibi farklı katmanlarını tanımlamak için Lefebvre'in (1991) üçlü mekan diyalektiğinden faydalanılmıştır. Mekan için ortaya konan bu diyalektik hem salon hem salon mobilyaları için uyarlanmıştır. Böylelikle salon mobilyalarının ve salon mobilyalarıyla tanımlanan salon mekanının 'üretiminin' farklı katmanlarının olabileceği ve bu katmanların niteliğine dair bir anlayış geliştirilmiştir. Lefebvre (1991) bir mekanın üretiminin soyut mekan, fiziksel mekan ve deneyimlenen mekan olarak üç ayrı boyutun toplamından oluştuğunu açıklar. Yukarıda belirtilen sahip olma – kullanma ilişkisini etkileyen farklı katmanları tanımlamak için bu üç farklı boyuttan faydalanılmıştır.

Bir ürünün satın alınması, ama alış amacına uygun kullanılmaması veya farklı amaçlar için kullanılması durumu bir olgu olarak olduğu gibi anlaşılmaya çalışılmıştır. Bir mobilyanın tasarımcılar ve üreticiler tarafından soyut bir fikir olarak yaratılması, kullanıcıların salonlarını kurmak için çeşitli dinamiklerle mobilyalar satın alması ve kullanıcıların satın aldıkları mobilyaları gündelik rutinleri içinde kullanmaları, dönüştürmeleri ayrı ayrı boyutlar olarak ele alınmıştır (Lefebvre, 1991). Her bir boyut anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu katmanlılığı destekleyecek kuramlar incelenmiştir (Shove vd., 2007). Yemek masalarının ve diğer mobilyaların geçirdiği işlevsel dönüşümler bir tasarım literatürüne oturtulmaya çalışılmıştır. Bu teorik çerçevenin niyet dışı tasarım diye geçen ve ürünlerin kullanım yoluyla geçirdiği dönüşümleri içeren literatürle ilişkisi incelenmiştir. Niyet dışı tasarım, tasarım niyetlerinin dışında kullanıcıların geliştirdikleri adaptasyonlara referans vermektedir (Brandes, 2009).

Bu çalışmada Lefebvre'nin üçlü mekan diyalektiği, salon mobilyası ve kullanıcı ilişkilerini tanımlamada bir çıkış noktası olarak ele alınmıştır. Lefebvre'in (1991) mekanı, içeriğindeki üç farklı boyutta inceleyip ve sonra yine mekanın bu üç boyutunun bileşiminden üretimini öngördüğü üçlü mekan diyalektiği salon mobilyalarının tüketilme ve kullanılma amaçları arasındaki farklılık, çelişki, ilişki ve etkileşimleri derinlemesine ortaya sermek için iyi bir zemin olmuştur. Gündelik yaşam pratikleri indirgenerek tasarlanan mobilyaların kullanıcılar tarafından edinilerek kurulan salonlarda bu mobilyaların aktüel kullanımlarının değişik boyutlarını tartışabilmek için bu diyalektik salon ve içerdiği mobilyalar kapsamında uyarlanmıştır.

Lefebvre'in (1991) de belirttiği gibi, pek çok endüstriyel ürün gibi salon mobilyalarının tasarımında, pazarlanmasında, kısacası endüstriyel üretim ve tüketim zincirinde yer alması sürecinde, salonda kullanıcıların yapacakları eylemler, sürdürecekleri gündelik pratikler kapsamında öngörüler geliştirilmesi, indirgemeler ve soyutlamalar yapılması kaçınılmazdır. Endüstriyel üretim gerek ürün gerek mekan kurgusu bakımından belli standartlaşmaları, stereotipleşmeleri getirir. Böylelikle kullanıcıların salonları için edindiği mobilyalar ve diğer üniteler, endüstriyel üretim referanslarına ve kriterlerine dayanan ürünler olur. Kapitalist sistem, diğer ürünlerde olduğu gibi, endüstriyel üretimle üretilmiş mobilyaların tüketimini, kültür endüstrileri yoluyla, kullanıcıların tüketim ideallerine hitap ederek sürdürür. Fakat

gündelik yaşamın indirgenerek ve soyutlanarak tasarlanmış olan mobilya ve mekan kurgularının, her bir kullanıcının gündelik yaşamını karşılama ve kucaklama durumu önemli bir soru işaretidir. Bu çalışmanın odağı tam da bu noktayı sorgulamaktadır. Salon mobilyalarının niyetlenilen, öngörülen, indirgenen ve soyutlanan gündelik yaşam pratikleri ve mobilya kullanımları boyutuyla kullanıcılar tarafından aktüel anlamda yaşanan, deneyimlenen pratikler ve kullanımlar boyutunun arasındaki ilişkiler ve etkileşimler araştırılmaktadır. Tüketim ve kullanım dinamiklerinin oluşturduğu iki farklı boyut mobilyaların işlevsel niteliklerine yaptığı etkiler de yine çalışmanın önemli bir inceleme odağıdır.

Gündelik yaşamın indirgenerek ve soyutlanarak tasarlanmış olan mobilya ve mekan kurgularının, her bir kullanıcının gündelik yaşamını karşılama ve kucaklama durumu önemli bir soru işaretidir. Bu çalışmanın odağı tam da bu noktayı sorgulamaktadır. Salonun, gündelik yaşamın indirgenmesiyle tasarlanan soyut boyutuyla; ev bireylerinin gerçek gündelik pratiklerini kapsayan yaşanan boyutu arasındaki ilişki nedir?

Bu çalışmanın amacı bu ilişkileri, ilişkilerin getirdiği – varsa- değişimler, dönüşümler, kişiselleştirmeleri incelemektir. Ayrıca bu değişim ve dönüşümlerin arkasındaki dinamikler de irdelenmektedir. Salon mobilyalarının niyetlenilen, öngörülen, indirgenen ve soyutlanan gündelik yaşam pratikleri ve mobilya kullanımları boyutuyla kullanıcılar tarafından aktüel anlamda yaşanan, deneyimlenen pratikler ve kullanımlar boyutunun arasındaki ilişkiler ve etkileşimler araştırılmaktadır. Tüketim ve kullanım dinamiklerinin oluşturduğu iki farklı boyut mobilyaların işlevsel niteliklerine yaptığı etkiler de yine çalışmanın önemli bir inceleme odağıdır.

Temel Soru:

Ürün kullanıcı ilişkisinin edinme ve kullanma gibi farklı nitelikteki katmanları göz önünde bulundurulduğunda, salon mobilyalarıyla ilgili kurulan örneklem dahilinde kullanıcıların zihinlerindeki normlar, mobilyaları edinme biçimleri ve mobilya kullanma pratikleri nasıldır? Katmanlar arasındaki farklar ve ilişkiler mobilya kullanımlarına nasıl etkiler yaratmaktadır? Bu anlamda kullanıcılar tarafından gerçekleştirilen dönüşümler ve uyarlamalar nelerdir? Bu dönüşümlerin ardındaki dinamikler nelerdir?

Alt Sorular:

- Türkiye’de orta sınıf evlerde, müze salon pratiğinin gerek materyal kültür gerek salon pratikleri bağlamında çoğunlukla dönüştüğü, bununla birlikte müze-salon pratiğine has bazı niteliklerin sürdürüldüğü de literatüre dayanarak (Ayata, 1988; Ulver-Sneistrup, 2008; Özbay, 1999; Çapoğlu, 2008) bilinmektedir. Yapılan alan çalışması kapsamında müze-salon pratiğiyle yaklaşım nedir? Bu pratiğin geçerli olduğu durumlar mevcut muudur?
- Gündelik yaşamı indirgeyerek yapılan mobilya tasarımları ve her bir evde farklı gerçekleşen gündelik pratiklerin arasında ne gibi farklar vardır?

1.2 Tezin Kapsamı

Ön çalışma kapsamında yemek masası ile ilgili elde edilen bulgular salondaki diğer mobilyaların kullanımlarıyla ilgili benzer durumların olup olmadığı sorgusunu gündeme getirmiştir.

- (Örneklem kapsamındaki) Salonlarda yer alan yemek masalarının, edinilme niyetlerini yeteri karşılamaması başka salon mobilyaları için de geçerli olabilir mi?
- Diğer salon mobilyaları da tasarım niyetlerinden veya edinilme amaçlarından farklı işlevler için kullanılıyor olabilir mi?
- Kullanılıyorsa bu işlevler nelerdir?

Dolayısıyla ön çalışmadan ana çalışmaya yapılan geçişte, çalışmanın kapsamı da genişletilmiştir. Yemek masası ve sandalyeleriyle birlikte vitrin, büfe, koltuk, TV konsolu, orta sehpa, servis sehpa, kitaplık gibi diğer salon mobilyaları da çalışmanın kapsamına alınmıştır. Araştırma sorusu ve araştırma amaçları gerek içerik gerek kapsam olarak güncellenmiştir.

Araştırma sorusu, araştırma amaçları ve odağı sadece yemek masasındansa tüm salon mobilyalarını kapsadığında, dolaylı olarak da olsa salon mekanına da referans vermiştir. Bu noktada, salon mekanının kullanımı, deneyimlenmesi ve dönüşümü de mobilyalarla birlikte ve mobilyalar üzerinden araştırmanın odakları arasındaki yeri almıştır.

Araştırma, İstanbul kenti içinde, orta sınıf evlerin salon alanında yer alan mobilyaları kapsamaktadır. Araştırmanın yürütüleceği salonların seçimi için teorik örneklem yoluna gidilmiştir. Benimsediği kültürel pratikleri başka sosyal gruplara aktarma potansiyeli olan “yeni kültür aracıları” veya “kültür girişimcileri” (Featherstone, 1996) olabilecek sosyal grubun temsili bir örneklem kurulması amaçlanmıştır.

Featherstone (1996) yeni orta sınıf sektörlerinin, kültür taşıyıcılarının kendilerini, duygusal keşif, estetik yaşantı ve hayatın eleştirilmesine daha açık kılacak eğilim ve duyarlılıklara sahip olabileceklerini belirtir: “Yeni orta sınıfın estetik, üslup, hayat tarzı, hayatın üsluplaştırılması ve duygusal keşfe yönelik artan duyarlılığı sanatçı sıfatıyla çalışan insanların ve aracı sanat mesleklerinin sayısındaki artışa ve bu tip mesleklerin toplumda gördüğü saygının yükselişine paralel olarak gelişti” Featherstone (1996).

Featherstone(1996) yeni orta sınıfa mensup kültür aracılarının, entelektüellerin hayat tarzıyla özdeşleşip entelektüellerin düşüncelerinin daha geniş bir izlerkitleye aktarılmasında aracı rolü oynadığını belirtir. Ayrıca, Featherstone(1996) kültür aracılarının, giderek ciddi analizlere konu edilen popüler müzik, moda, tasarım, tatil, spor, popüler kültür vb. yeni uzmanlık alanlarının (ev içi tasarımları da dahil olmak üzere) entelektüelleşmesinimeşrulaştırmaya çalışmaları bakımından kendi başlarına birer kültür girişimcileri olarak hareket ettiklerinin altını çizer.

Türkiye bağlamına bakıldığında, uygulanmaya koyulan neo-liberal politikalar sonucunda gelir dağılımında ücretlerin aldığı pay hızlı bir düşüş eğilimine girerken bu düşüşten en büyük payı alt ve alt-orta gelir grubu almıştır (Şimşek, 2005). Ancak, aynı yıllarda ücret gelirleri hızla artan bir grubun yükselişine de tanık olunmaya başlanmıştır. Bunlar özellikle de İstanbul’un değişen ekonomik yapısı içinde yerlerini almaya başlayan genç profesyoneller olmuştur. Sermayenin üretim faaliyetinden, finans, hizmet sektörleriyle, kentsel rantlara kayma hızına bağlı olarak bu profesyonellerin sayısı artmıştır. Uluslararası ticaret, bankacılık, aracı kurumlar, finans yatırım danışmanlık kurumları, halkla ilişkiler – reklam – pazarlama kurumları ve çokuluslu ya da uluslar üstü şirketlerin Türkiye ofislerinde çalışan, 30-45 yaş arası, iyi eğitilmiş bu grup, aynı zamanda küresel tüketim kültürünün de en başarılı temsilcisi olmuştur. Bu yeni ücretli sınıf, İstanbul’un geleneksel orta sınıflarını oluşturan kamu ve özel sektör memurlarından ve Fordist üretim sürecindeki fabrika işçisinden farklı yeni bir orta sınıf kimliği ortaya çıkarmıştır.

Yeni kültür araçları veya kültür girişimcileri literatürü baz alınarak, teorik bir örneklem kurulması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın örnekleme kentli orta sınıf içinde yer alan:

- Sanatın aktarılmasını sağlayan sektör çalışanları
- Yaratıcı endüstrilerde çalışanlar
- Akademisyenler
- Yeni orta sınıf sektörleri orta ve üst düzey yöneticileri (hizmet sektörleri)

gibi katılımcılar araştırılmıştır. Katılımcılar kentli orta sınıf grubuna ait olmakla birlikte eğitim seviyeleri yüksek insanlar olarak seçilmiştir. Ayrıca katılımcıların 30-45 yaş arası olmasına özen gösterilmiştir.

Örnekleme oluşturan katılımcılar iki endüstri ürünleri tasarımcısı akademisyen ve eşleri, bir iç mimar akademisyen, bir mimar akademisyen ve makine mühendisi eşi, bir yüksek lisans seviyesinde hizmet sektöründe orta ve üst düzey yönetici olan mühendis çift, bir moda tasarımcısı ve hizmet sektöründe çalışan eşi, bir yabancı ortaklı kurumsal firmada üst düzey yönetici ve bir hizmet sektöründe doktora seviyesinde çalışan katılımcı ve ilkökul öğretmeni eşinden oluşmaktadır.

1.3 Tezin Önemi

Bu çalışma tasarım, mimari, sosyoloji, antropoloji, tasarım antropolojisi gibi çalışmalar arasında olan disiplinler arası bir çalışmadır. Salon mobilyalarının kullanımını kullanıcıların perspektifinden analiz etmeyi hedeflemiştir.

Bu çalışma ev çalışmaları, gündelik yaşam çalışmalarına katkı sağladığı gibi tüm bu analiz ve çıktıları endüstri ürünleri tasarımı literatürüne önemli bir veri olarak katmayı amaçlamaktadır. Salon mekanı ve salon mobilyalarıyla ilgili çeşitli araştırmalar vardır (Chiara ve Callender, 2007; Yıldırım ve Başkaya, 2006; Küreli ve Uzun, 2007). Ama kullanıcılar açısından mobilyaların gerçek kullanımını derinlemesine araştıran nitel çalışmaların eksikliği büyüktür. Kullanıcıların gündelik yaşamları kapsamında mobilyalarla ilgili güncel kullanımları yeterince araştırılmamıştır. Türkiye'deki salon mobilyalarının gerçek, güncel, aktüel kullanımlarıyla ilgili literatürde derinlemesine nitel çalışma eksikliği söz konusudur. Bu çalışma diğer disiplinlerle de ilişki kurarak bu eksik alanda katkı sağlamaktadır.

Kullanıcı perspektifinden araştırmalar yapılması, kullanıcılara onların gündelik yaşamıyla, gerçek ihtiyaçlarıyla gerçek ve keşişmeler yaratarak temel olarak tasarım literatüründe ve belki hatta tasarım meslek pratiğinde güncel vizyonların gelişmesine katkı sağlayacaktır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1 Türkiye’de Orta Sınıflar ve Ev Pratikleri

Sosyologlar kültürü, bir toplumu veya toplumdaki bir sosyal grubu karakterize eden değerler, gelenekler ve kabul edilebilir davranış modlarıyla ilişkilendirirler (Marsh vd., 1996). Bu eğilimler insanlar tarafından öğrenilerek ve içselleştirilerek gerçekleşir. Kültürle ilgili bu durum toplumsal normlar diye adlandırılarak toplumun değerleri ve rolleriyle ilişkilendirilir. Marsh vd., (1996) kültürel çalışmalarda Raymonda Williams’ı (1958) referans verir. Williams (1958) ‘kültürel materyalizm’ fikrini geliştirmiş ve araştırmıştır. Ona göre kültürel pratiklerin, materyal üretimlerin biçimleri olarak görülmeleri gerekmektedir.

Rapoport (1990) yapılı çevre ile kültür arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında, kültür, dünya görüşü, değerler, yaşam tarzı ve etkinlikler şeklinde bir genelden özele giden (specific) bir sıralama yapar. Değerler önemlidir. Çevresel tercihlere ait çalışmalar daha çok değerlere dayanır. Yaşam tarzı kavramı, çevre-davranış etkileşimi çalışmalarının çoğunda yararlı olmuştur. Dolayısıyla yaşam tarzı, etkinlik sistemlerine de yön verir. Sosyal değişkenler ve yaşam tarzları grupları karakterize ederler ve grupların tipik özelliklerindendir. İnsanları yapılı çevrelerle ilişkilendirmede en önemli görevlerden biri ilgili grupları tanımlamaktır. Rapoport’a (1990) göre, yaşam tarzı gruplarının bulunması faydalıdır çünkü grup üyeliği için diğer tüm kriterler yaşam tarzı terimleriyle ifade edilebilmektedir. Yaşam tarzı grupları aynı zamanda araştırmacılar tarafından pazarlama, reklam, tüketici araştırmaları ve konut tasarımları gibi çeşitli alanlarda da kullanılmaktadır.

Bu bölümde, ürün ve hizmetlerin kullanım biçimlerini içine alan kültürel pratiklerin toplumun farklı tabakalarına yayılmasını sağlayan sosyal gruplar hakkında alanyazına yer verilmiştir. Çalışma kapsamında, Bourdieu’nun (1984) de ifade ettiği şekliyle ‘kültürel aracı’ olarak geçen yeni orta sınıf grubu, önce global, sonra Türkiye ölçeğinde irdelenmiştir. Daha sonra bu grubun ev pratikleriyle ilgili konulara temas edilmiştir.

2.1.1 Global Çerçeve de Değişen Orta Sınıflar

Sosyolojide orta sınıfın anlamı çok net değildir. Günlük hayattaki kullanımında, orta sınıf, sosyal, ekonomik ve kültürel fenomenlerden çeşitli anlamlar ifade etmektedir. Marsch vd.'in (1996) de belirttiği gibizengin bir yaşam tarzı, bir yöneticilik mesleği veya kültürel züppelik anlamına gelebilmektedir. Genel anlamda sosyal tabakalar arasında orta tabaka içinde bulunan insanları tanımlamak veya özel bir sosyal değerler kümesini tanımlamak için kullanılır.

18. ve 19. yüzyıllarda, orta sınıf terimi, hayatlarını ticaret ve üretimden kazanan ve toprak sahibi aristokratlar ile yoksullar arasındaki orta zeminde yer alan insanlar için kullanılırdı. Bu insanların ekonomik güçleri artmaya başladıkça, politik arzuları da artmaya başlamıştır (Marsch vd.,1996). Zamanla, orta sınıf terimi, üreticilerden ve tüccarlardan oluşan sınıfı tanımlamak yerine, yaklaşımları, değerleri, çalışma şekillerinin geleneksel işçi sınıfından ayrıldığı bir statü grubunu tanımlamaya başlamıştır.

Marsch vd.'ye (1996) göre orta sınıfın geniş bir kapsamı olduğu için, benzer ekonomik, sosyal ve politik ilgileri taşıyan homojen ve bilinçli bir sınıftan bahsetmek çok zordur. Bu gruptaki benzerlikler, farklılıklar kadar önemlidir. 1950'lerden bu yana, pozisyonu mal varlığından ileri gelen eski 'orta sınıf' ile 'beyaz yakalı' mesleklere ait olan yeni orta sınıfla ilgili ayrım yapılmaktadır (Marsch vd., 1996).

Benzer ayrımı Savage, vd. (1992) de yapmıştır. Orta sınıflara dair pek çok kültürel imaj vardır. İngiltere'deki orta sınıflar ve yaşam tarzlarıyla ilgili yaptığı çalışma kapsamında Savage, vd. (1992) var olan orta sınıf imajları arasında iki temel bakış açısından bahseder. Bunlardan biri orta sınıfların karakteristik özelliğini geleneksel, saygı değer ve uyumlu (*conformist, ing.*) olarak nitelerken, diğer bakış açısı orta sınıfların 'kültürel standart taşıyıcıları' olması fikri üzerine oturur (Savage vd., 1992). Bu anlamda, kültürel standart taşıyıcısı orta sınıflar, yeni kültürel biçimlerin yaratıcıları olarak düşünülmüştür. Sanayi-sonrası dönemlerde orta sınıflar giderek artan bir şekilde modern (veya post-modern) zamanların kültürel dinamoları olarak kabul edilmiştir. Savage vd. (1992) bu yeni sınıfın kültürel ve politik projeleri yaratma kabiliyetinden bahseder.

Yeni orta sınıfların etkilerizamanla büyümüştür. Profesyoneller, yöneticiler ve müdürler mesleksel yapının önemli bir parçası olmaktadır. Bu gelişme, yeni orta

sınıfların duygusal ve kültürel ihtiyaçlarına hizmet edecek uzman grupların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Medya uzmanları, sağlık guruları, diyetisyenler, moda tasarımcıları gibi. Bu grup, 'yeni küçük burjuva'nın kitlesel tüketimin post-modern çağında 'farklılık' yaratma kaygılarına bir karşılık olarak doğmuştur.

Hizmet sınıfının diğer non-manual çalışanlara göre gelir, eğitim ve yaşam tarzı bakımından çok farklı olduğu belirtilmektedir. Hatta bu alanlarda üst sınıfa yakın görülmektedirler. Ayrıca bu ayrıcalıklı sınıfın egemen sınıfın bir parçası olduğuna dair görüşler vardır. Savage vd. (1992) ye göre bu sınıfın yaşam tarzını ve yapılanmasını değişik değerler kapsamında anlamak mümkündür. Bu değerler, mal varlığı (property), kültürel ve organizasyonel değerlerdir. Böyle farklı türde değerler de, orta sınıflar içinde farklı grupların oluşmasını açıklamaktadır (Marsch vd.,1996).

Bourdieu (1984) Fransız toplumu üzerinden yaptığı *Distinction* adlı araştırmasında, sosyal tabakalaşmanın beğeni ve pratiklerle ilişkisini kurma anlamında çok önemli bir katkı sağlamıştır. *Distinction*'ın (1984) temel meselesi toplum içindeki farklı grupları, üst, orta ya da alt sınıfları, birbirinden ayırt ederek tespit etmektir. Yaşam tarzlarına ve bu bağlamda sahip oldukları özelliklerine göre mesleki sınıfları tanımlarken farklılaşan beğenileri ayırt ederek, orta ve üst sınıflar içindeki sınıf fraksiyonunu değerlendirir.

Bourdieu (1984) farklı kültürel alanlarda statü elde etmek üzere verilen mücadelede, farklı biçimdeki sermaye türleri ve farklı sembollerin rol oynadığına işaret etmektedir. Buradaki odak noktası kültürel ve ekonomik sermaye arasındaki karşılıklı ilişkidir. Bourdieu'ye (1984) göre kültürel sermaye, resmi eğitim düzeyi, kişinin kültürel etkinliklere katılımına olanak veren doğduğu ve yaşadığı yerleşim yerinin büyüklüğü ve bireyin kültürel faaliyetlere katılım sıklığı gibi değişkenlere bağlıdır. Kültürel sermayenin iki önemli bileşeni resmi eğitim ve habitus olarak kavramsallaştırılabilir. Bourdieu (1984) *habitus* kavramıyla, bireyin kültür ürünleri ve pratiklerine – sanat, yiyecek, tatil, hobi, vs.- dair beğenisinin geçerliliği konusundaki duygusunu şekillendiren bilinçdışı eğilimlere, sınıflandırma şemalarına, sorgulanmaksızın kabul edilmiş tercihlere gönderme yapar. Burada *habitusun* yalnızca gündelik bilgiler düzeyinde işlemekle kalmayıp, bedene kazınmış olduğunun vurgulanması önem taşır. Bedene kazınmış *habitus*, bedenin hacmi, şekli, duruşu, yürüyüş ve oturma tarzı, yeme ve içme tarzı, bireyin talep etmeye hakkı olduğunu hissettiği toplumsal uzam ve zaman, bedene gösterilen itibar, ses tonu,

vurgusu, konuşma örüntülerinin karmaşıklığı, bedensel jestler, bir kimsenin bedeniyle barışıklığı vb.de açığa vurulur. Bunların hepsi bir arada, bir kimseye kökenlerinin kazandırdığı alışkanlığı taşır. Kısacası, beden, sınıfsal beğenin maddeleşmesidir. Her grup, sınıf ve sınıf fraksiyonu farklı bir *habitus*a sahiptir. O nedenle farklılıklar dizisi, beğeni ayrımları ve bayağılığının kaynağı, hayat tarzlarının ve sınıfsal/mesleki sermayenin uzamıyla örtüşen üçüncü bir şebeke oluşturan bir toplumsal alan halinde haritalandırılabilir (Featherstone, 1996).

Kültürel sermayenin diğer bileşeni olan eğitsel zemin (kurumsal bir yapı olarak okulda ve ailede sağlanan eğitim) ise üstü örtük olarak potansiyel düzeyde kültürel sermayenin kendisidir(Bourdieu, 1984; Arun, 2014).

İki farklı sermaye biçimi olan kültürel sermaye ve ekonomik sermaye arasındaki karmaşık ilişki, farklı sosyal grupların oluşumunu getirir.Bourdieu (1984) analizine bu sosyal gruplara odaklanır ama daha çok üç temel gruba odaklanma eğilimindedir. Öncelikle büyük ölçekli firmaların yöneticileri ve sanayicilerden oluşan egemen bir sınıf vardır. Bu sınıf, yüksek seviyede ekonomik sermayeye sahipken daha düşük seviyede kültürel sermayeye sahip olarak ele alınmıştır. İkinci olarak, ‘yeni küçük burjuva’ olarak adlandırdığı pazarlama, reklam, halkla ilişkiler, medya ve kişisel gelişim meslekleri gibi hızlı gelişen hizmet sektörlerinde çalışan insan grupları vardır. Bu sosyal gruplar kültürel sermayeyle çok iyi donanmış olarak görülür. Bu grubun, üst düzey yönetici ve sanayiciler de dahil olmak üzere diğer gruplar için standart taşıyıcıları ve beğeni belirleyicileri oldukları kabul edilir. Üçüncü grup ise, ekonomik sermaye açısından düşük, kültürel sermaye açısından yüksek seviyeye sahip bir gruptur. Bu gruba dahil olan gruplar, öğretmenler, zanaatkarlar (*artistic producers, ing.*)ve entellektüellerdir. ‘Yeni küçük burjuva’ grubu, ekonomik sermaye seviyesi çok daha yüksek ve yaşam tarzları çok daha farklı olsa da, bu grupla bazı benzerlikler gösterir (Bourdieu, 1984).

Featherstone (1996) postmodern kültür ve bu kültürün aktarılmasını tartışırken yeni orta sınıf ve kültür taşıyıcıları kavramlarına odaklanmıştır. Featherstone (1996) belirttiği gibi yeni orta sınıf tanımları sıklıkla müdürleri, işverenleri, bilimle uğraşanları ve teknisyenleri içerse de, toplumda yeniliklerin yayılmasını sağlayan sektör Bordieu’nun (1984) ‘yeni küçük burjuva’ olarak da tanımladığı gruptur. Simgesel malların ve hizmetlerin sağlanmasına yönelik, pazarlama, reklam ve halkla ilişkiler uzmanları, radyo ve televizyon yapımcıları, sunucular, magazin muhabirleri,

moda yazarları ve yardım uzmanları (sosyal yardım çalışanları, evlilik danışmanları, cinsel terapistler, diyetisyenler, vb.) gibi meslek gruplarının kültürel pratiklerin diğer gruplara yayılmasında önemli bir yeri vardır. Bourdieu'nun (1984) bu grubun alışkanlıkları ve eğilimleriyle ilgili önemli ve detaylı analizler yapmıştır. Bourdieu (1984), bu grubu hayat karşısında bilgilenmeye yönelik bir tutum benimseyen 'yeni entellektüeller' olarak nitelemiştir. Bu grupta kimlik, sunum, görünüm, hayat tarzı ve yeni tecrübe arayışı yüksektir: "Bu grubun özgül bir çevre ya da cemaate demirlenmemiş oluşu, hep kendini aşmayı arzulayan otodidaktın özbilinciyle birleştiğinde, hayatı özünde açık uçlu olarak kavrayıp sabit kodlara direnmeye ve belli bir sınıflandırmaya dahil edilmenin reddine yol açar" (Featherstone, 1996).

Bu grup, entelektüel hayat tarzını aktif olarak destekler ve daha geniş bir izlerkitleye aktarır; spor, moda, popüler müzik, ve popüler kültür gibi yeni alanları geçerli düşünsel analiz alanları olarak meşrulaştırarak entelektüellerle ortaklık kurar. Medya ile akademik düşünsel hayat arasında çalışan bu kültür aracıları, popüler olan karşısında çok fazla hoşnutsuzluk hissetmeyen ve aslında popüler olanı kucaklayan popüler düşünsel programların medyada aktarılmasını kolaylaştırır. Bu kültür aracıları, popüler kültür ile yüksek kültür arasındaki ayrımın yumuşamasında yardımcı olur. Böylelikle yeni orta sınıf içinde, postmodernizmle yayılan yeni simgesel mallar ve tecrübeler için hazır bir izlerkitlenin yaratılmasına yardımcı olur.

Featherstone (1996) yeni orta sınıf sektörlerinin, kültür taşıyıcılarının kendilerini, duygusal keşif, estetik yaşantı ve hayatın eleştirilmesine daha açık kılacak eğilim ve duyarlılıklara sahip olabileceklerini belirtir. Yeni orta sınıfın estetik, üslup, hayat tarzı, hayatın üsluplaştırılması ve duygusal keşfe yönelik artan duyarlılığı sanatçı sıfatıyla çalışan insanların ve aracı sanat mesleklerinin sayısındaki artışa ve bu tip mesleklerin toplumda gördüğü saygının yükselişine paralel olarak gelişmiştir:

Sanatçının, bohem, dışarıklı, farklı üslubu daha kavranabilir ve kabul edilebilir kılındı. Sanat mesleklerindeki artış belli merkezlerde dramatik bir tarzda gelişti. Bunun etkilerinden biri sanat meslekleri ve öbür meslekler arasındaki mesafenin kapanması, diğeri de 'sanatsal vizyon'u sıradan orta sınıfın vizyonuna yaklaştıran kariyerlerin gelişmesidir. Sanat giderek daha az seçkin ve daha 'profesyonel' ve 'demokratik' hale geldi (Featherstone, 1996).

Featherstone'un (1996) belirttiği gibi bu sınıf fraksiyonu toplumsal uzam içinde yükselen konumdadır. İlerici bir dünya görüşüne sahiptir. Bu grup tipik olarak kültürel ve eğitimsel sermayeye yatırım yapar. Bu grup, dışavurumsal ve serbest hayat tarzları arayışları açısından eski küçük burjuvaziden ve işçi sınıflarından ayrılırlar.

Yeni orta sınıfın habitusuna bakıldığında, Featherstone (1996) bu sosyal grubun hayat karşısında yatırımcı bir yönelim besleyen bir yaklaşımı olduğunu belirtir. Bu grubun iktisadi ya da kültürel sermaye açısından kısıtlı olmasından ötürü bu sermayeyi edinmesi gerekir. Bundan dolayı bu grup, hayat karşısında öğrenmeye açık bir kip benimser; kendisini beğeni, üslup ve hayat tarzı alanlarında bilinçli olarak eğitir (Featherstone, 1996).

Featherstone (1996) yeni orta sınıfın yaklaşımını hem güvenlik hem de macera arayışı olarak niteler:

Bireylerin mevcut duyular silsilesini maksimize etmeye ve yaşantılamaya çalıştıkları yeni narsisizm, dışavurum ve kendini ifade arayışı, kimlik, sunum ve görünüşten büyülenme küçük burjuvaziye bir doğal tüketici kılar.

Bourdieu (1986) bu gruptan 'yeni' entelektüeller diye bahseder. Featherstone (1996) bu grubun entellektüelleşme çabalarının hızlıca ve tüketim kanalları yardımıyla gerçekleştiğini ifade eder:

Kendilerine en az bedelle entelektüelin doyumlarını ve itibarını sağlayan bir yaşama sanatı icra ederler."Tabular"a karşı savaşmak ve "kompleksler" in ortadan kaldırılması adına, entelektüel hayat tarzının en dışsal ve kolayca ödünç alınabilen boyutlarını, serbest görgüleri, kozmetik ya da hazır mamul rezaletleri, özgürleşmiş duruşları ve konumları benimserler. Yeşertilmiş eğilimleri henüz meşruluk kazanmamış kültüre (sinema, çizgi roman, yer altı), gündelik hayata (sokak sanatı), kişisel alana (cinsellik, kozmetik, çocuk yetiştirme, boş zaman) ve varoluşsal konulara (doğayla ilişki, aşk, ölüm) sistematik olarak uygularlar.

Yeni entelektüeller sadece çeşitli bilgi kümelerinin popülerleştirilmesini doğurmakla kalmazlar, aynı zamanda entelektüel hayat tarzının da popülerleştirilmesi olan yeni entelektüel popülerleştirmenin mükemmel izlerkitlesi, aktarıcısı ve aracılarıdır. Bu, daha önceleri entelektüellere tahsis edilen ayırt edici duruşları, ayırt edici

oyunları ve manevi zenginliğin öbür dışsal işaretlerini neredeyse herkese açık kılmasından ötürü ayrımın işlevlerini yerine getiren bir yaklaşımdır (Bourdieu, 1984). Featherstone'nun (1996) belirttiği gibi bundan dolayı yeni küçük burjuvazi entelektüellerin hayat tarzıyla özdeşleşir ve entelektüellerin düşüncelerinin daha geniş bir izlerkitleye aktarılmasında aracı rolü oynar. Ayrıca, giderek ciddi analizlere konu edilen popüler müzik, moda, tasarım, tatil, spor, popüler kültür vb. yeni uzmanlık alanlarının entelektüelleşmesini meşrulaştırmaya çalışmaları bakımından kendi başlarına birer kültür girişimcileri olarak hareket ederler.

2.1.2 Türkiye’de Değişen Sınıfsal İlişkiler

Kongar'ın (1999) da belirttiği gibi, Türkiye'deki sınıflı toplumu, İngiltere, Fransa gibi kıta Avrupası ülkeleri veya Amerika Birleşik Devletleri gibi gelişmiş ülkelerden ayıran nitelikler vardır. Öncelikle bu toplumlar ve Türkiye toplumlarının üstyapı kurumlarıyla altyapısal değişkenleri arasındaki ilişkiler farklı tarzda gelişmiştir. Türkiye’de, devletin güdümlmeleri sonucu, üstyapı kurumları, toplumsal ve ekonomik gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkmamıştır. Tam tersine, medeni yasa, demokrasi, sendikacılık, vb. uygulama ve kurumlardır doğrudan dışardan aktarılmış kurumlardır. Bir başka deyişle, sözü edilen gelişmiş toplumlarda görülen, altyapıyı belirleyicilerle, üstyapısal gelişmeler arasındaki ilişki, Türkiye’de tersine işlemiştir (Kongar, 1999).

İkinci ayırıcı nitelik, Türkiye devletinin toplumsal, ekonomik ve siyasal yaşamdaki egemen rolüdür. Osmanlıların devrettiği bu rol zamanla pekişerek 1960 darbesi ile kurumsallaştırılmıştır (Kongar, 1999). 1960 eylemi, Anayasa Mahkemesi, Milli Güvenlik Kurulu, özerk üniversite, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu gibi birtakım ‘devlet kurumları’ yaratmıştır. 1970’li yıllardan itibaren, bu ‘devlet kurumlarının’ düzeni koruyucu görevi daha da belirginleşmiştir (Kongar, 1999). Bu görev, sınıfların gelişmesiyle yakından ilgili olmuştur. Cumhuriyet’in ilk yıllarında bu tür kurumların rolü güçlü bir kapitalist sınıf yaratmaktır. Daha sonra bu kapitalist sınıf önemli bir toplumsal güç olarak karşımıza çıkmıştır.

Dolayısıyla global ölçekte ele alınan yeni orta sınıf ve kültür aracıları özelliklerine Türkiye’deki toplumsal yapı göz önünde bulundurularak yeniden bakılmalıdır. Kandiyoti’nin (2005) belirttiği gibi, Türkiye’de sosyoekonomik dönüşümlerin ele alınışında yerleşmiş bir gelenek bulunmaktadır. Kapitalizmin kırsal kesime yayılışı,

kırdan kente göç ve kentlerde tabakalaşmanın geçirdiği değişimler gibi temalar her zaman ilgi konusu olmuştur. Devlet politikalarında 1923-50 arasındaki tek partili rejimden itibaren geçirilen değişimler, 1950'lerden sonra çok partili demokrasiye geçiş ve 1980'lerden bu yana ekonomik liberalleşme ve özelleştirme politikaları da seçkin oluşturma ve toplumsal tabakalaşma yaratma üzerindeki etkileri ile ilgi odağı olmayı sürdürmüştür (Kandiyoti, 2005).

Türkiye'de liberalleşme politikalarının etkilerinden biri orta sınıflar arasında daha önce benzeri görülmemiş bir bölünme ve kutuplaşma sürecini harekete geçirmek olmuştur. Bu süreç dahilinde ücretli kesimler ve özellikle kamu çalışanlarının durumu giderek bozulurken, çokuluslu şirketlerin bazı çalışanlarıyla özel ve mali sektörlerde çalışanlar dünya standartında gelirleri garantileyebilmişlerdir (Kandiyoti, 2005). Bu yeni farkların ifadeleri hali vakti yerinde kesimlerin yerleşim ve konut tercihlerinden tüketimin yeni ve daha çeşitlenmiş biçimlerinin ortaya çıkmasına kadar her yerde okunabilir. Bu durum, orta sınıf kimliğinin yeni tarzlarının ekonomik ve kültürel dayanaklarını anlama yolunda yeni bir ilgi yaratmıştır.

Keyder'in (2009) belirttiği gibi Türkiye 1980 askeri darbesini izleyen dönemde bir ekonomik liberalizasyon sürecine girmiştir. Bu dönemdeki politikalar, hem devlet sektörünü çarpıcı biçimde küçültmeyi, hem de Türkiye ekonomisini küresel kapitalizmin bir örnek mantığı içine yerleştirmeyi hedefliyordu. Türkiye'nin 1980'li yıllarda yaşadığı açılıma paralel olarak, İstanbul da ulusal kalkınmacılığın parlak yıllarında büyük ölçüde bölgesel rolünü yeniden elde etmeye adaydı. Doğu ve Batı dünyası arasında ticaret ve politika alanlarında bir aracı rol üstleniyordu. Ulusal kalkınmacı dönemde Türkiye'den uzak duran yabancı şirketler, devletin liberal söyleminden dolayı ikna olarak Türkiye'de yatırım yapmaya ve şube açmaya yöneliyorlardı. Dış yatırımın büyük bölümünü cezbeden ve ihracatın çoğunu yapan tek başına İstanbul'du. Başka liberalizasyon örneklerinde olduğu gibi, finans sektörü dünya ekonomisiyle ilk bütünleşen kesim olmuştur. Yabancı bankaların şubeleri, döviz büroları, *leasing* ve sigorta şirketleri, fon yöneticileri ve menkul kıymetler borsası sırayla faaliyete geçiyordu (Öncü, 1997). 1980'li yıllarda İstanbul, kumarhane kapitalizminin ve yupi keyfinin kendine özgü bir versiyonunu yaşıyordu. Modern ofis blokları, beş yıldızlı oteller, alışveriş merkezleri yaygınlaştı (Öncü, 1997; Bali, 2009; Dağtaş ve Dağtaş, 2009; Orçan, 2008).

Türkiye’de giderek daha karmaşık bir hale gelen toplumsal tabakalaşma sürecinin üretiminde toplumsal cinsiyet kodlarının, tüketim tarzlarının ve kültürel tercihlerin etkilerini, her biri kendine özgü bir biçimde ortaya koyar. Farklı yaşam tarzı seçeneklerini ve kültürel yönelimleri gösteren ve ortaya koyan işaretlerin, simgelerin ve anlamların topografyası, kendi adına daha derin bir incelemeyi gerektiren daha geniş bir simgeler repertuarının parçasını oluşturur (Kandiyoti, 2005).

Orta sınıf gruplarının yaşam tarzlarını tanımlarken Batılı, modern, kentli, seküler, geleneksel gibi terimlerle karşılaşılmaktadır. Keyder (2007) daha genel bir bakış açısıyla küreselleşebilen ve küreselleşemeyen grup olarak bir gruplama yapmıştır. Aslında bu tanım birçok olgunun tartışılması için uygun bir zemin hazırlamaktadır. Burda iki temel ayrım vardır: birincisi yaşam tarzında ve gündelik yaşam pratiklerinde Batı kökenli bir küresel kültürü içselleştirebilmek veya yerel kültüre ait gündelik yaşam pratiklerine devam etmek ve küresellikle uyumlanamamak. Aslında her bir grup veya birey için kesin bir bölge tanımlamak zordur. Bu iki kutbun çeşitli ara bölgelerinde olan durumlar söz konusu olabilir. Ama temel anlamda bu iki ana kutbu belirlemek, insanların ürün seçimi ve kullanımı mekanizmalarını anlamak için faydalıdır.

Ayata’nın (2005) da belirttiği gibi Türkiye’de kentli yeni orta sınıfta yakın zamanda gözlenen genişleme, ekonominin büyümesi ve küreselleşmenin sonucudur. Yeni orta sınıf, yüksek eğitim standartlarına, uzmanlığa ve sermayeye erişimleri aracılığıyla zenginlik, servet ve satın alma gücündeki artıştan belirli ölçülerde yararlanmaktadır.

Özal döneminde uygulanan serbest piyasa ekonomisinin yarattığı hızlı büyümenin doğrudan sonucu, iyi eğitim görmüş nitelikli gençlerin Türk ve yabancı sermayeli şirketlerde yüksek ücretlerle çalışmaya başlamalarıydı. Şimşek (2005) buna ek olarak seksenli yıllarda genç kadınların da artan bir hızla çalışanlar piyasasına katılmasıyla 1980 sonrasında hızlı bir şekilde her iki tarafın da çalıştığı genç çiftlerin yaygın model haline geldiğini belirtir. Çoğu zaman üst düzey yönetici veya serbest meslek sahibi olan bu genç çiftler, sosyal düzenlerine uygun bir yaşam tarzı sürmek istedi ve lüks konut arayışına girdi. Toplu konut yasası başta İstanbul olmak üzere büyük kentlerde çok önemli değişimlerin yaşanacağını habercisiydi. Avrupalı, Amerikanvari uydu kentler veya siteler kurulmak durumundaydı (Bali’den aktaran Şimşek, 2005). Türkiye’de uygulanmaya koyulan neo-liberal politikalar sonucunda gelir dağılımında ücretlerin aldığı pay hızlı bir düşüş eğilimine girerken bu düşüşten

en büyük payı alt ve alt-orta gelir grubu aldı. Ancak, aynı yıllarda ücret gelirleri hızla artan bir grubun yükselişine de tanık olunmaya başlandı. Bunlar özellikle de İstanbul'un değişen ekonomik yapısı içinde yerlerini almaya başlayan genç profesyonellerdi. Sermayenin üretim faaliyetinden, finans, hizmet sektörleriyle, kentsel rantlara kayma hızına bağlı olarak bu profesyonellerin sayısı artmaktaydı. Uluslararası ticaret, bankacılık, aracı kurumlar, finansyatrım danışmanlık kurumları, halkla ilişkiler – reklam – pazarlama kurumları ve çokuluslu ya da uluslarüstü şirketlerin Türkiye ofislerinde çalışan, 30-45 yaş arası, iyi eğitilmiş bu grup, aynı zamanda küresel tüketim kültürünün de en başarılı temsilcisiydi. Bu yeni ücretli sınıf, İstanbul'un geleneksel orta sınıflarını oluşturan kamu ve özel sektör memurlarından ve Fordist üretim sürecindeki fabrika işçisinden farklı yeni bir orta sınıf kimliği ortaya çıkarıyordu (Ayata, 2005; Keyder, 2000; Kandiyoti, 2005; Kongar, 1999; Aksoy ve Robins, 1994, Bali, 2009).

2.1.3 Yeni Orta Sınıf Kimliğinin Salon Materyal Kültürü Üzerinden Okunması

Sanayi-sonrası küresel ekonomi koşulları altında, tüketim, artık yalnızca bir arzular, üsluplar, nesneler ve tercihler bütününden daha fazlasını ifade eder hale gelmiştir. Ergür'ün (2008) de belirttiği gibi, metaların kendilerinden ziyade, onların değer temsillerinin dolaşımına dayanan yeni ekonomi, yeni sınıfların oluşumunu getirmiştir. Nesnelerin edinimi, tüketim dolayısıyla kimliklenme arzusu, küresel kapitalist koşullarda çalışan ve toplumsallaşan birey için, mutlu bir bilinç oluşturma yoludur (Ergür, 2008). Ergür (2008) toplumsal eylemin anlam dayanağının üretimden tüketime dönüşmesiyle birlikte, toplumsal sınıfın, kapitalist düzen bağlamında ortak bir konumlanışı paylaşmaktan ziyade, zevkler, beğeniler ve üsluplar düzleminde daha belirginleşebildiğinin altını çizer.

Yeni orta sınıf sadece servet ve mülk bağlamında değil, belirgin tüketim kalıpları ile de diğer gruplardan ayırt edilebilir. Türkiye bağlamında, yeni orta sınıfın geniş bir kesimi kendini yaşam tarzı seçimleriyle kendini diğer sınıflardan farklı kılma eğilimindedir. Ayata'ya (2005) göre bu seçimin bir parçası da, kendi ayrılmış yaşamlarını kentin başka bölgelerinde sürdüren İslamcı orta sınıflara karşıtlıkla da tanımlanan laik değerler ve laik bir grup kimliğine sıkıca sarılmaktadır.

Düzene, istikrara ve önceden tahmin edilebilirliğe duyduğu kuvvetli arzu ile dikkat çeken yeni orta sınıf, akılcılık, bireysel özerklik, laiklik, hukukun üstünlüğü, çevre

duyarlılığı ve dış dünyaya açılma gibi değerlerin temel savunucusudur. Ekonomik büyüme ve orta sınıfın yaşam standartlarının yükselmesi bir yandan tüketim düzeylerinde önemli bir artış meydana getirmektedir. Ayata'ya (2005) göre laik orta sınıflar, cinsiyetler arasındaki eşitsizliği ön plana çıkartan geleneksel anlayışı da, toplumsal cinsiyet rolleri eşitliğini reddeden İslamcı görüşü de kabul etmemektedir. Evlilikte herşeyin eşit olarak paylaşımı konusunu merkez alan yaygın orta sınıf söylemi evle ilgili konularda erkeklerin eşit derecede sorumlu ve faal olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte yine de, ev dünyası kadının alanı olarak kurgulanır. Evin ihtiyaçlarının temini, dekorasyon ve aile görüntüsünün biçimlendirilmesi öncelikle kadınların sorumluluğundadır. Cinsiyet rolleriyle ilgili ayrıntılar gündelik yaşam pratiklerini incelemede önemli noktalar olarak düşünülebilir.

Yeni orta sınıfın evindeki eşyalarda geçmişin pek az görsel işareti bulunmaktadır. Ayata'ya (2005) göre orta sınıf yaşamının göstergesi olarak bilinen eşyalara parası olan herkes kolayca erişebilmektedir. Yeni kazanılmış para sayesinde köklü orta sınıf alışkanlıkları ve ortamı ile özdeşleştirilen eşyalar hemen satın alınabilmektedir. Tam da bu bağlamda, giyimde, kişisel bakımda, arabalarda ve ev dekorasyonunda günlük yaşamın estetikleştirilmesi büyük önem kazanmaktadır. Yeni orta sınıf kadınları, okura sınıf ve diğer önemli statü örüntülerine uygun tarzda tüketmenin yollarını gösteren moda ve dekorasyon dergilerine büyük ilgi göstermektedir. Dergiler, yeni beğeniler, zevkler ve yaşam tarzları geliştirmekte çok önemli bir yere sahiptir.

Şimşek (2005) de benzer bir noktaya dikkat çekmektedir. Türkiye'de 80'lerin sonundan itibaren yaygınlaşan ve yine hedef kitlesinde üst orta sınıflar ve yeni orta sınıfın olduğu mimarlık, tasarım ve dekorasyon dergilerinin medyada gerçekleşen önemli bir değişim olduğunu belirtir. Bu dergilerin yeni orta sınıf açısından önemi yaşadıkları mekânı geleneksel orta sınıflardan ve yeri geldiğinde burjuvazinin mekânlarından da ayıracak bir tasarım ve görünüş dili önermesidir.

Türkiye'de oluşan yeni orta sınıfın uydu kentlerde ve kapalı güvenlik sitelerde yaşamayı tercih ettiğine dair kaynaklar vardır (Öncü, 1997; Ayata, 2005). Öncü'nün (1997) de belirttiği gibi İstanbul'un üst ve orta sınıfları 1980'li yıllarda İstanbul'daki yaşantılarına dair farkındalıklar geliştirmişlerdir:

İstanbul'un üst ve orta sınıfları 1980'li yıllarda sadece yaşadıkları kentin görkemli geçmişini ve tarihsel güzelliklerini değil, aynı zamanda güncel İstanbul'un keşmekeşini, kalabalıklığını, gürültüsünü ve kirlenmişliğini keşfetmişlerdir. Bu yıllar, İstanbul'un üst ve orta sınıflarının sağlıklı bir yaşam, temiz bir çevre özlemiyle şehri terk etmeye başladığı yıllar olmuştur.

Ayata (2005) uydu kentte yaşayan yeni orta sınıfların, genellikle "taşralı, kaba ve medeniyetten uzak" gördükleri kent kalabalığından kendilerini kesin çizgilerle ayırma eğiliminde olduklarını belirtir:

Yeni orta sınıf mensupları kabalık, görgüsüzlük, bakımsızlık gibi özelliklerden rahatsız olmaktadır. Bu sınıfa mensup kişiler işlevler, etkinlikler, mekanlar ve zaman dilimleri arasında net sınır çizebilmek için işyerinde ve evde sınıflandırma, farklılaştırma, hudut belirleme ve örüntüleri birbirinden ayırmaya büyük önem veriyorlar (Ayata, 2005).

Ayata (2005) orta sınıf evlerde, hanehalkı nüfusunun azalma sürecinin en önemli etkisini, evcil alanda bireysel yaşamın güçlenmesi ve kişiye ait özel alanın genişlemesidir olarak değerlendirmiştir. Özel işlevler için ayrılan ve tasarlanan odalar, örneğin çalışma ve yatak odaları bireye daha fazla yalnız kalma olanağı tanımaktadır. Tüketicinin bu düzeyde bireyselleşmesi aile bireylerinin kendi kişisel zevklerine göre dinlence ve eğlence tercihini yapmalarını sağlamaktadır. Ayata (2005) uydu kentte zamanın ve mekanın giderek daha fazla özel alana ait olmaya başlamasının sonucu olarak, kişisel yaşamın aile hayatından ayrılıp, kişinin yaşamının üç farklı dünyaya bölündüğünü savunur: iş yaşamı, aile yaşamı ve kişisel yaşam. Yeni orta sınıfın yaşam tarzları kapsamında haftasonu partileri, sabah kahveleri hep evde gerçekleştirildiği için ev sürekli izlenen bir vitrin gibidir. Orta sınıf evlerinde eskiden olduğu gibi sadece salon değil evin bütünü, hem güzellik hem de fiziksel refah açısından bir tüketim nesnesi haline gelmiş ve vitrinde sergilenmeye çıkmış durumdadır.

Ayata (2005), yeni orta sınıfın zevk ve beğenisini tanımlamada Corrigan'ın(1997) estetik kategorilerine referans vermiştir. Corrigan (1997) iki farklı estetik uyum tipine işaret etmektedir. İlkinde uyum, bir setin kendi estetik özelliklerinden, ikincisinde ise nesnelere kendi uyum standartlarını yükleyen tüketiciden kaynaklanmaktadır. Bu ikinci durumda parçalar çeşitli yerlerden toplanarak bir araya

getirilir ve genellikle tüketicinin kişisel tercih tarihini yansıtır. Ayata (2005), kişinin kendisini bu şekilde evin dekorasyonuna yansıtması, uydu kentli orta sınıflarının zevk sahibi olduklarına kararlı biçimde inanan kesitleri arasında daha yaygın olduğunu belirtir. Bu kesimde evdeki mobilyalar, kadınların hayat öykülerini, kişisel geçmişlerini ve kimliklerini yansıtmaktadır. Bunun tersine set halinde alınan eşyaların (özellikle mobilyaların) uyumu zevksizlik olarak algılanmaktadır. Örneğin, aynı renkte ve tasarımda bir kanepe ve dört koltuktan oluşan bir oturma odası takımı İslamcı kesim ve orta sınıfın daha geleneksel kesimleriyle ilişkilendirilmekte ve bu kesimler kültür sermayesi yönünden oldukça yoksun görülmektedir. Özellikle de bazı yeni zenginler evlerini tamamen profesyonellere dekore ettirdikleri için tepki çekmektedir (aktaran, Ayata, 2005).

Aynı sosyal grup içinde olunsu da, Bordieu'nun (1984) bahsettiği şekliyle edinilen kültürel sermayedeki farklılık da insanların beğenilerini ve pratiklerini etkilemektedir. Üstüner ve Holt (2010) Türkiye'deki orta üst grubun içinde farklı kültürel sermayeye sahip tüketiciler üzerinde yaptıkları çalışmalarında Yüksek Kültürel Sermayeye (YKS) sahip tüketicilerle Düşük Kültürel Sermayeye (DKS) sahip tüketicilerin ev dekorasyonu ve çeşitli alanlardaki beğenileri, statü göstergeleri arasındaki farklara işaret etmiştir.

YKS'ler kendilerini 'batı' kültürüne ait orta sınıf yaşam tarzına sahip olarak görürler. Üstüner ve Holt (2010) 'batı' ifadesini, Avrupa ve Amerika ülkelerindeki orta sınıf yaşam tarzına referans vererek bir batı mitini işaret etmek için kullanmıştır. *YKS'lere* göre Türkiye'deki normlar o kadar güçlüdür ki, kişinin seçimlerinden ziyade izlemek zorunda kaldığı yollar vardır Üstüner ve Holt (2010). Sonuç olarak Türkiye'deki tüketim, normların hayata geçirilmesi etrafında döner. *YKS'lerin* algıladığı 'batı' mitinde olduğu gibi, özgünlük, bireysellik ve yeniliğin kutlanması şeklinde olmaz. *YKS'lerin* gerçekten kendi isteklerine göre iyi kalitede bir yaşam tarzına sahip olmaları zor bir mücadele olarak değerlendirilir çünkü bu Türkiye'deki hakim kültüre ciddi anlamda yabancı olarak görülen 'batı' mitine ait beğeni ve pratikleri yapmayı gerektirir. Üstüner ve Holt (2010) *YKS'lerin* batı mitini gerçekleştirmeleri bağlamında çok temel bir engelle karşılaştıklarını belirtir. Bu temel, kişinin bireyselliğini ifade etmesidir. Bu anlamdaki çabaları, kabul görmeme, destek görmeme gibi tepkilere maruz kalır. O yüzden bu heveslerin sürdürülebilirliği çok zayıf olarak düşünülmektedir.

2.2 Türkiye’de Orta Sınıf Evlerde Salonun Dönüşümüne Genel Bakış

Pek çok kültürde, evcil (*domestic, ing.*) alan ve evcil alan içinde kullanılan ürünlerle ilgili pratikler, içinde bulunduğu kültürle birlikte evrimleşir ve dönüşür. Türkiye’de, orta sınıf evlerde salon mobilyalarının güncel kullanım biçimlerini derinlemesine irdelemek için Türkiye’de, orta sınıf ev kültüründe salon olgusuna, bu olgunun temeline tarihsel perspektif içinde genel bir bakış geliştirmek gerekir. Bununla birlikte bu bir tarih çalışması değildir. Bu bağlamda, tezin odağı, sınırları ve amacı kapsamında, Türkiye’de orta sınıf salon kültürü ve pratiğiyle ilgili belirgin ve genel olgu ve niteliklerinin gerektiği ölçüde, bir arka plan oluşturmak üzere, sunulması amaçlanmıştır.

2.2.1 Evin Kamusal Sahnesi Olarak Salon

Türkiye’de, orta sınıf evlerde salon mobilyalarının güncel kullanım biçimlerini derinlemesine irdelemek için, öncelikle ‘salon’ mekanı kavramsallaştırılmıştır. Salon evcil alan içinde nasıl bir mekandır? Ne gibi nitelikleri vardır? Bu soruları cevaplayabilmek için de, salondan da önce ‘ev’in kavramsallaştırılmasına, evle ilgili niteliklere, evin ayrıldığı bölümlere ve bölünme dinamiklerine, araştırmanın sınırları ve amacı ölçeğinde yer verilmiştir.

Kavramsal olarak düşünüldüğünde ‘ev’, pek çok farklı niteliği ve olanağı içinde barındırır (Birdwell-Pheasant & Lawrence-Zuniga,1999; Blunt and Dowling, 2006.; Cieraad, 1999; Miller, 1998; Miller, 2001).İnsanlar için ‘ev’ öncelikle bir sığınaktır. İnsanların dış dünyadan uzaklaştığı, dinlenip rahatladığı bir yerdir. Bu anlamda, ev, pek çok mahrem ve kişisel pratiği barındırır (Rybczynski, 1986). Bununla birlikte kamusal ve resmi niteliklere de sahiptir. Bu nitelikler de, insanların kimlik, beğeni ve yaşam tarzlarını dışarıdakilere sergileyecekleri bir sahne oluşturur (Csikszentmihalyi ve Rochberg-Halton,1981; Goffman, 1959; Alver, 2010).

Short’a (1999) göre, hem mahrem, hem kamusal nitelikler sergileyen ‘ev’, çoğunlukla bir belirsizlikler ve paradokslar mekanıdır. Bu farklı nitelikler, formellik/enformellik; sosyal benlik/iç benlik; dışardalık/içerdelik gibi kavramsal ikilikler ekseninde ayrışır. Bu ikiliklerin yarattığı gerilimle baş etmek için pek çok kültür, ev içinde mekansal ayrışma yoluna gitmiştir (Rechavi, 2009). Yaşanan mekanı bölümlere ayırma pratiğini gerçekleştirmek için, evin bazı bölümleri daha resmi ve kamusal; bazı bölümleri ise daha mahrem ve kişisel ihtiyaç ve pratiklere

ayrılmıştır. Rechavi'nin (2009) açıkladığı gibi, bu ayrım, bazı mekanların grup etkinlikleri ve misafir ağırlamaya ayrılırken; bazı mekanların bireysel ve mahrem etkinlikleri barındırdığı anlamına gelmektedir.

Tüm bunların sonucu olarak bölünen mekanlar pek çok farklı ama birbirleriyle bağlantılı yollarla tanımlanmıştır. Goffman'a (1959) göre, insan etkileşiminin mekanları çoğunlukla 'ön plandaki bölümler' (*front regions, ing.*) ve 'arka plandaki bölümler' (*back regions, ing.*) olarak ayrılır. Salon ve yemek odası gibi ön plandaki bölümlerde sosyal etkinlikler yapılırken; yatak odası, banyo gibi arka plandaki bölümlerde bu etkinlikler için hazırlıklar yapılmaktadır. Goffman'a (1959) paralel bir şekilde, Korosec-Serfaty (1984) de ev içi mekanlardaki bölünmeyi kabul eder. Daha kamusal ve resmi bölümler için "*facade*" terimini kullanmıştır. Evdeki diğer bölümlerde ise, kişisel ve mahrem yaşantı sürdürülür. Rechavi (2009) bu iki alanı ön sahne (*front stage, ing.*) ve arka sahne (*back stage, ing.*) olarak ayırmıştır. Ön sahne, ailenin dışardakilere kendi kimlik sunumunu yaptığı ve sergilediği ve eve gelen misafirlerini ağırlayıp ilgilendiği mekânları kapsar. Arka sahnede ise ev halkı, mekan ve rutinler üzerinde daha büyük bir bireysel kontrole sahip olurlar. Arka sahne, ev halkının yeme içme pratiklerini gerçekleştirdiği, dinlendiği ve yalnız kalabildiği mekanlardır.

Bu çalışmanın odağı olan salon mekanı ve salon mobilyalarıyla ilgili genel bir anlayış geliştirmek için, evin mekânsal ayrımındaki konumlandırılmalarına bakmak önemlidir. Pek çok kültürde, salon (*living room, ing.*) çoğunlukla evin 'ön sahnesi', 'ön plandaki bölümü', 'fasadı', kısacası en kamusal (*public, ing.*) bölümü olarak kabul edilir (Attfield, 2007; Ayata, 1988; Bryson, 2010; Goffman, 1959; Gürel, 2009a, 2009b; Korosec-Serfaty, 1984; Madigan ve Munro, 1999; Rechavi, 2009). Misafir ağırlama gibi evin dışındakilerle yapılan resmi etkinlikler ve bunlarla ilişkili pratikler çoğunlukla salonda gerçekleştirilir. Aynı zamanda, salon, ev halkının, evin dışından gelenlere statüsünü ve beğenisini sergilediği ve belli bir görünüm yarattığı mekandır. Ev halkının yaşantısının sosyal anlamda kabul edilebilir yönlerinin salonda ifade bulması beklenir (Korosec-Serfaty, 1984).

Salona dair tüm bu nitelikler, salonda gerçekleştirilen kültürel pratiklerle birlikte, salonun materyal niteliklerini, salonda bulunan mobilya ve aksesuarları ve bir araya geliş şekillerini, tefriş ve dekorunu da etkilemektedir. Örneğin, araştırmalarını, salonun belli izlenimleri yaratmak için kullanılması kabulüne dayandıran Laumann

ve House (1970) statü, sosyal tutumlar, vb. gibi sosyal karakteristikleri salonun dekoruyla ilişkilendirmişlerdir. Salonu, sosyal karakteristiklerin iletişiminin yer aldığı ve böylelikle sosyal kimlik ve stilin bağlantısının ortaya çıktığı bir oda olarak tanımlamışlardır.

Peki Türkiye’deki durum nasıldır? Orta sınıf evlerde salon nasıl bir mekandır? Bahsedilen kamusal ve resmi nitelikleri taşır mı? Salon ve mobilyalarına dair yaygın kullanım biçimleri nelerdir?

2.2.2 Türkiye’de Orta Sınıf Evlerde Müze-Salon Pratiği

Türkiye’de orta sınıf evlerde, salon, diğer pek çok kültürde olduğu gibi, ev halkının belli izlenimler yarattığı evcil alandır. Salona dair anlatılan resmi ve kamusal (*public, ing.*) Türkiye bağlamında da geçerlidir. Hatta Türkiye bağlamında, resmi, kamusal niteliklerin, dışardan gelenlere yapılan sergilemenin vurgulu olduğu baskın bir salon modeli ve ilgili pratiklerden bahsetmek mümkündür.

Türkiye’de orta sınıf evlerde, ‘salon’ mekanı ve olgusunun, içindeki mobilyalarla birlikte, bir Batılılaşma bileşeni olarak ortaya çıkması 19. yüzyıla dayanır (Bozdoğan, 2008; Gürel, 2009a). Bu döneme kadar yaygın bir şekilde sürdürülen geleneksel ev içi materyal kültür ve pratikleri, özellikle büyük kentlerde, orta ve üst orta sınıf evlerde dönüşmeye başlamıştır (Günay, 1999; Küçükerman, 2007; Faroqhi, 2009).

19. yüzyılla birlikte, pek çok kültürel pratiği etkileyen Batılılaşma ve modernleşme hareketi, 1920 ve 1930ların son dönemlerinde meydana gelen, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulma sürecine eşlik eden politik değişimlerle birlikte ivmelenmiştir. Dönemin hükümeti, ‘modern’ olarak görülen kültürel ve materyal pratikleri yaygınlaştırarak, Batılılaşmış kültür ve fikirlerle birlikte; ev kültürü ve ev içi pratikleri de kapsayan geleneksel pratiklerin yerini almasına teşvik etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte, Türkiye’deki sosyal gruplar, bir dizi Batılılaşma ve modernleşme reformu içine girmiştir. Cumhuriyet ideolojisi, yeni ulusu, Osmanlı İmparatorluğu’ndan ayırma ve uzaklaştırmanın yoluna gitmiştir (Bozdoğan, 2011).

Salon ve salon mobilyasının, Batılı ve modern sosyal statüyle ilgili bir sergileme mekanizması olması durumuna adaptasyon, Batılı ve modern kimlik ve yaşam

tarzlarının geleneksel olanlarla yer deşiştirmesini içeren sosyal yapılanmayla bağlantılı olarak gelişmiştir. ‘Modern’ salonun ‘modern’ mobilya üniteleri, o dönemin alışılmış, geleneksel mobilya ünitelerinden çok farklıdır. Türkiye’de, orta sınıf mensubu pek çok birey için, gelenekselden moderne dönüşmüş salona uyum sağlamak hızlı ve kolay bir süreç olmamıştır (Kıray, 1998; 2005; 2007).

Modern ve Batılı olma fikri, medeniyet fikriyle ilişkilendirilerek, modern bir yaşam tarzını üretmek üzere birleştirilmiştir (Gürel, 2007). Gürel’e (2009a) göre, evcil alan ve materyal kültürü modern bilinci şekillendirmek için etkili bir role sahip olmuştur. Salonun evsel alanın kamusal sahnesi olması bağlamında, salonun materyal kültürü, modern ve Batılı kimliklerin inşasında etkili olmuştur (Gürel, 2009a). Salon, içerdği mobilya ve nesnelerle ve içinde sürdürülen pratiklerle modern ve Batılı kimliğin sergilenme mekanı olmuştur.

Orta sınıf hanehalkı (*household, ing.*) arasında, ‘Osmanlı’ veya ‘modern-öncesi’görünümü vermenin endişe verici olmasıyla birlikte, salon ve salon mobilyaları aracılığıyla bu adaptasyon ve dönüşümün sergilenmesi, önemli – hatta bazen gerilim yaratıcı – bir konu olarak belirmiştir. Bununla birlikte, yavaş yavaş, Erken Cumhuriyet döneminin orta ve üst orta sınıf evlerinde, Batılı ve modern mobilya yeni kentli kimliği (*civic identity, ing.*) temsil etmeye başlamıştır (Bozdoğan, 2002; Gürel, 2009a). Salon ve salon mobilyası, hanehalkının sosyal statüsü ve kentli kimliğini ifade eden bir sahne yaratma olanağı sunmuştur (Gürel, 2009a).

Modern statünün sergilenmesi, çok önemli bir mesele haline geldiğinden, salon ve tüm içeriğine ayrıca bir vurgu veriliyor ve özen gösteriliyordu. Salonun içinde yer alan mobilya ve aksesuarlar eve dışardan gelenler için, iyi izlenimler yaratmak ve bir sergileme sahnesi oluşturmak için tasarlanıyordu. Bunlara ilaveten, orta sınıf salonu çoğunlukla gündelik rutin ve etkinliklerden soyutlanıyordu.

Türkiye’de orta sınıf evlerde, salonla ilgili güncel durumu ve pratikleri analiz etmeden önce, gündelik rutinlerden hariç tutulan ve yaygın bir model haline gelmiş kapalı salon kurgusunu iyi tanımak ve anlamak önemlidir. Bu kurguda, temizliği ve düzeni yüksek bir standartta koruyarak, salonu gündelik yaşam rutinlerinden izole etmek hanehalkı için statü sergileme standardı haline gelmiştir. Bu standart, tüm misafir ağırlama etkinlikleri boyunca ve herhangi bir misafir etkinliği ihtimaline

karşın genel olarak gündelik yaşantı içinde sürdürülmesi söz konusudur. Bu yaygın model, gerek akademi, gerek edebiyat dünyasından çeşitli yazarlar tarafından baskın bir pratik olarak görülmüştür (Ayata, 1988; Gürel, 2007, 2009a, 2009b; Çapoğlu, 2008; Özbay, 1999; Pamuk, 2003; Ulver-Sneistrup, 2008).

Nobel ödüllü edebiyatçı Orhan Pamuk, ‘İstanbul: Şehir ve Anılar’ adlı anı kitabında, 1950lerde, çocukluğunun geçtiği evdeki salona dair bu baskın pratiğin kendi benliğindeki izlerini anlatmıştır (2006). Pamuk’un (2006) ailesi, 1951 yılında, büyük taş bir konaktan “modern” bir apartman dairesine taşınmıştır.

Annem, babam, ağabeyim, babaannem, amcalarım, halalarım, yengeler, beş katlı bir apartmanın çeşitli katlarında yaşıyorduk. Ben doğmadan bir yıl önceye kadar bir büyük Osmanlı ailesi gibi hep birlikte ayrı oda ve kısımlarında yaşadıkları yandaki büyük taş konak terk edilip, özel bir ilkokula kiraya verilmiş, 1951’de bitişikteki arsaya şimdi bizim dördüncü katında oturduğumuz “modern” apartman yapılmış, sokak kapısının üzerine de, o zamaki moda uygun olarak Pamuk Apt. diye yazılmıştı. (Pamuk, 2006, s.15)

Pamuk’un yaşadığı ev, hem materyal olarak, hem evcil (*domestic, ing.*) pratikler üzerinden ‘modern’ ve Batılı kimliklerin sergilendiği üst – orta sınıf bir evdir.

Şekil 2.1: Pamuk’un çocukluk yıllarının geçtiği salon.

Pamuk (2006), dahil olduğu bu apartman yaşantısında, bir Batılılaşma pratiği olarak, dairelerin salonları için piyanoların edinildiğini ama gündelik yaşam içinde çalınmadığını belirtir.

İlk yıllarda annemin kucağında çıkıp indiğim bu katların her birinde birer ikişer piyano vardı. Hep gazete okurken hatırladığım amcam da en son evlenmiş, daha sonra yarım yüzyıl sokaktan geçenleri pencereden seyreterek içinde yaşayacağı birinci kata yengem ve piyanosuyla yerleşmişti. Hiçbiri çalınmayan bu piyanolar bende hüznün ve kasvet uyandırırdu (Pamuk, 2006, s.15).

Piyanolar Batılı ve modern kimliklerin, evin kamusal sahnesi olan salonda, dışardan gelenlere sergilenmiştir. Pamuk (2006) buna benzer başka sergileme biçimlerinden de bahseder. Salonun materyal niteliklerini şöyle betimler:

Yalnız piyanoların çalınmaması yüzünden değil, içleri tıkış tıkış Çin porselenleri, fincanlar, gümüş takımlar, şekerlikler, enfiye kutuları, kristal bardaklar, gülabdanlar, tabaklar, buhurdanlar (ve bir gün aralarına saklanmış küçük oyuncak bir araba) dolu vitrinli büfelerin hep kilitli kalması, sedef kakmalı rahlelerin, duvara asılı kavuklukların kullanılmaması, *Art Nouveau* ve Japon sanatı etkileri taşıyan paravanaların arkasında hiçbir şeyin gizlenmemesi, Amerika'ya göç etmiş doktor amcamın yirmi yıllık tozlu ve ciltli tıp kitaplarının dizildiği kütüphanenin cam kapaklarının hiç açılmaması, bende her katın salonlarını dolduran bütün bu eşyaların yaşamak için değil, ölüm için sergilendiği duygusunu uyandırdı (Pamuk, 2006, s.16).

Pamuk (2006), burda yine belli kimlik izlenimleri yaratmak için edinilen ama kullanılmayan nesnelerden bahsetmiştir. Pamuk (2006), bir çocuk olarak salona geçtiğinde, salonun misafirler için kurulmuş olan düzeninin bozulmaması adına uyarılar aldığını aktarmıştır:

Sedef kakmalı, gümüş telli koltuklara bazan hoyratça oturduğumuzda, babaannemiz “Doğru oturun orda” diyerek bizi uyarırdı. Oturma odalarının (burada salon kastediliyor) ev sakinlerinin vakitlerini huzurla geçirebilecekleri rahat mekanlar olarak değil, ne zaman geleceği hiç bilinmeyen kimi hayali ziyaretçiler için kurulmuş birer küçük müze gibi düzenlenmesinin arkasında elbette Batılılaşma merakı vardı.

Gürel'in (2009a) belirttiği gibi, Pamuk'un “müze salon” olarak adlandırdığı kurgu, 1950lerdeki İstanbul ve diğer büyük şehirlerdeki üst orta sınıf ailelerin eklektik mobilya ve aksesuarlarla donatılmış salonlarını temsil eder.

Batılı ve modern görünüme verilen önem, kendini gösterişçi ve pahalı mobilya ve nesnelerle göstermiştir. Yüksek standartta bakım, özen ve temizlik beklenen bir standart haline gelmiştir. Salon ve salon mobilyalarının gündelik yaşamdan ve dağınıklıktan izole edilmesiyle sürdürülen bu standartın, eve gelen misafirler tarafından gözlemlenip test edilmesi beklenen bir tutum haline gelmiştir. Hatta salonun kapısı kitlenerek, ailedeki çocuklar evin bu ‘kamusal’ (*public, ing.*) alanından çıkarılmıştır. Kapı kitleme eylemi, “müze-salon” pratiğini tanımlamada anahtar eylem olarak düşünülebilir.

Pamuk(2006), müze salon pratiğinin, İstanbul’dan diğer şehirlere yayıldığını, televizyonun orta sınıf evlere girmeye başlamasına kadar etkisinin yüksek olduğunu belirtir.

.. salonların çok az dokunulan Batılılaşma ve zenginlik simgelerinin, kasvetli (ve bazan şiirsel) bir eklemeci ruhla sergilendiği mekanlar olarak kullanılması elli yılda yalnız İstanbul’a değil, bütün Türkiye’ye yayıldı ve televizyonların evlere girmesiyle 1970’lerin sonunda unutulmaya başlandı. Ekran başında birlikte toplanmak ve bir filmi ya da haberi seyredirken hep birlikte konuşup gülmek zevkinin, salonları birer müzeden küçük birer sinema salonuna çevirdiği bu yıllarda bile, televizyonu içerideki sofa benzeri bir odaya yerleştirip müze salonun kilitli kapısını ancak bayramlarda ya da çok özel konuklar için açan eski ailelere rastladığımı hatırlıyorum.

Müze salon pratiğinin 1970’lerde televizyonun, orta sınıf evlere girmesiyle, etkisi kısmen azalmaya başlasa da (Pamuk, 2006; Gürel, 2007), Ayata (1988), 1980li yıllarda, Ankara’daki orta sınıf evleri dikkate alarak yürüttüğü çalışmasında, “müze-salon” pratiğiyle ilgili zengin betimleyici veri sergileyerek Pamuk’un (2006) kendi çocukluk evindeki salon ve ilgili pratiklere dair çok benzer betimlemeler aktarmıştır. Ayata’ya göre, tüm içeriğiyle bu salon, eve dışardan gelenlerin katılımıyla gerçekleştirilen resmi etkinliklere ayrılan bir mekan işlevi görmektedir. Misafir ağırlamanın yüksek standartlarını korumak için salonun her zaman temiz ve düzenli tutulması sosyal norm haline gelmiştir: “İdeal olan bu işlerin günlük yapılmasıdır. Günlük bakım gereklidir. Salon hergün silinip süpürülmeli, halı haftada bir silinmeli, eşyaların tozu gınaşırı alınmalı, camlar haftada bir temizlenmeli. Titiz ev kadını, ani misafir ihtimalini hiç aklından çıkarmadan bu işleri günlük yapar (Ayata,1988).

Bu standart, evcil alan içinde o kadar baskın olmuştur ki, aile bireylerinin kendilerine bile salonun kullanımı yasaklanmıştır. Gündelikçi kadın alma, eşyaların üzerine örtü serme, salona kilit vurma, az misafir alma gibi uygulamalara da gidilmiştir. Ama her gün temizlik yapılamama durumu başarısızlık olarak nitelendirilmiştir. Kullanılmayan bu yerin bakımı için bolca emek, zaman ve para harcanmaktadır. Gündelik rutinlere dair tüm ipuçları, salonu sadece resmi ve kamusal bir alan olarak kullanılması adına, salondan kaldırılmıştır.

Müze salon pratiğinin sürdürülmesinde, önemli bir eleman, salondan farklı olan oturma odasıdır. Salon, gündelik rutinlerden izole edildiğinden oturma odası, orta sınıf evlerde, evhalkının, asıl gündelik ihtiyaçlarını karşıladığı bir alan olarak kullanılmıştır. Böylelikle, salon misafirlere bırakılırken, oturma odası, mahrem aile yaşantısı ve gündelik pratiklerinin mekanı olmuştur. Bu pratikler, televizyon izleme, kitap, dergi, gazete okuma, sohbet etme ve bunun gibi pek çok başka gündelik rutini kapsamaktadır. Bu mahrem dünyada, resmiyet söz konusu olmamıştır ve herhangi bir formaliteye gerek duyulmamıştır. Bu odanın materyal karakteristikleri, çoğunlukla, salon için gerekenlere kıyasla daha mütevazı ve ekonomik niteliktedir. Mahrem oturma odasında bulunan eşyaların en önemli özelliği pratik kullanımda olmaları; salondaki nesneler temel olarak sergileme işlevini yerine getirir.

Ayata (1988) Ankara'daki orta sınıf evleri baz alarak yaptığı bu çalışma sonucu, 'müze salon' ve 'oturma odası'na denk gelen kamusal ve mahrem alanlardaki nesnelerin birbirlerine zıt niteliklerine dikkat çeker. Kamusal alanda (müze salon) mobilya ve diğer nesnelerin ekonomik değeri yüksek, kullanım işlevi düşükken; mahrem alandaki (oturma odası) nesnelerin ekonomik değeri düşerken, gündelik rutinler içinde kullanım işlevleri yüksek seviyede seyretmiştir. Ayata (1988), çoğu apartman dairesinde rastlanan tipik salon eşyalarının koltuk, yemek odası ve sehpa takımları, halı, avize ve perdeler olduğunu belirtmiştir: "Serbest meslek sahibi orta sınıf ailelerde – profesyonelden ziyade girişimci- 'oymalı takımlara' yönelme gözlemlenmiştir. Bu eşyaların fiyatı yüksek, kendileri hacimlidir (Ayata, 1988).

Ayata, oturma odasının içeriğini enformal ve geleneksel ev pratiklerinde kullanılan basit ve eski nesneler olarak tanımlarken; buna zıt olarak, 'müze salon' için ayrılan nesnelerin resmi ve formalitelere dayanan pratiklere hizmet eden lüks, pahalı ve yeni olmalarının altını çizmiştir. Ayata, salon ve oturma odasının materyal kültürünü oluşturan anahtar nesnelerin kıyaslamasını şöyle vermiştir:

İç ev: Cam bardak, melamin tabak, somya, eski kilim, tenekeden kül tablası, basit lamba, atlet ve pijamalı giyim, bağdaş kurma, daracık yemek masası

Salon: Kristal bardak, tabla, avize, porselen tabak, lüks koltuk, yeni halı, misafir önünde düzgün giyim, kontrollü davranış (Ayata, 1988).

Hanehalkı, yaşam tarzını sadece salonun materyal nitelikleriyle değil; ayrıca bu mekandaki pratiklerle de sergilemiştir. Salona dair düşünülen temel niyet ve salonun esas işlevi, resmi ve kamusal etkinlikler olmuştur: “Köyden gelip birkaç yıl içinde zenginleşen bir küçük girişimcinin başarısını gösterme yolu görkemli bir salon kurmasıdır. Orta sınıf kökenli gençler de, iyi döşenmiş bir salona ulaşmadan evlenmek istemezler” (Ayata, 1988).

Gürel’in (2009b) Türkiye’de, 1950ler ve 1960lardaki modern orta sınıf kapsamında, evcil alandaki cinsiyet rollerini tartıştığı çalışması, salondaki idealize edilmiş resmi nitelikler ve formaliteye dayanan pratiklerin varlığını destekleyici niteliktedir. Gürel’e göre, salon, formalitelerin vurgulandığı etkinliklere evsahipliği yapan bir alandır. Bu durumu örnekleyen önemli bir ritüel “kabul günü”dür. Kabul günü, orta ve üst orta sınıf evlerde, belli bir kadın arkadaş grubu içindeki kadınların sırayla ayın belli bir günü, grupta bulunan diğer kadınları evine davet edip ağırladığı resmi bir etkinliktir (Gürel, 2009b). Bu resmi ritüel, kristal bardaklar, gümüş sosluklar ve porselen tabaklar gibi prestijli lüks nesnelerin kullanılıp sergilenmesinin beklenildiği bir çeşit performatiftir.

Müze salon pratiğinde, hem nesne ve mobilyalar, hem de evcil pratikler anlamında, kamusal ve mahrem alanlar arasındaki derin ayrımı gözlemlemek mümkündür. Ulver-Sneistrup, bu durumu müze-salon kurgusunda; salonu, idealize edilmiş kamusal nitelikleri olan, oturma odasını ise idealize edilmiş mahrem nitelikleri olan bir alan ve ev içi kamusal/mahrem ayrımını da idealize edilmiş bir ayrım olarak yorumlar. Bu yoruma göre, pek çok kültürde evcil alan bağlamında çeşitli biçimlerde ve keskinliklerde yapılan kamusal/mahrem ayrımının Türkiye’de, orta sınıf evlerde, müze salon pratiği kapsamında idealize edilmiş bir biçimde ve keskinlikte yapıldığı okunabilir.

Bu çalışma kapsamında “müze-salon” olarak adlandırılan kapalı-salon pratiği, keskin kamusal-mahrem ayrımı, gündelik rutinlerden izolasyonu, kilitli kapısı ve ritüel ve materyal nitelikler üzerinden belirgin statü sergileme pratikleriyle evcil (*domestic*,

ing.) bir fenomen olarak belirlemiştir. Çapoğlu (2008) bu evcil kurgunun, Türkiye’de, orta sınıflar kapsamında, ev içi düzenini, salon kültürünü anlamada bir prototip haline geldiğini belirtir. Bu bakış açısı başka araştırmacılar tarafından da desteklenmektedir (Yıldırım & Başkaya, 2006; Onur ve diğ. 2001).

2.2.3 Müze-Salon Pratiğinin Dönüşümü

Yukarda betimlenen, hanehalkının gündelik rutinlerinden soyutlanmış salon pratiği, “müze-salon” (Pamuk, 2006), “kamusallığı idealize edilmiş salon” (Ulver-Sneistrup, 2008), “kapalı kapılı salon” (Özbay, 1999) gibi çeşitli terimlerle ifade edilmiştir. Çapoğlu (2008) bu pratiğin Türkiye’de orta sınıf evlerde, salon kurgusunu tanımlamada güçlü bir prototip olduğunu belirtir.

Güncel anlamda, orta sınıf evlerde salon mobilyalarının edinilme ve kullanılma biçimlerini derinlemesine irdelemek için, bu güçlü prototipin geçerliliği hakkında literatüre dayanan bir altyapı oluşturulmuştur. Bulgular bölümünde ise çalışılan örneklem kapsamında alan çalışmasıyla ilgili veriler sunulmuştur.

Özbay (1999), güncel çevrede, orta ve üst-orta sınıf evlerde, kapalı salon pratiğiyle karşılaşmayı ender bir durum olarak değerlendirmiştir. Özbay, bu pratiğin düşüşünü ön ve arka sahne etkinliklerinin arasındaki farkın azalmasına bağlamıştır. Başka bir neden ise doğum oranının azalmasıdır (Özbay, 1999): Ailelerde çocuk sayısının azalmasıyla, aile üyeleri yaşam kalitesi ve eğitimleri için evcil alanın kullanımını arttırmıştır. Buna bağlı olarak, salonu sadece misafirler için tutmak gereksiz veya mantıksız olarak algılanmaya başlamıştır. Ayrıca arka sahnedeki oturma odası, çocuklu ailelerde, kişilik gelişimi ve bireyselliğin gelişimi için gerekli olduğuna inanılarak çocuklara tahsis edilmeye başlanmıştır. Bununla birlikte, kapalı salonun kapılarının açılmasını sağlayan başka bir faktör de, aile yaşantısının merkezi bir elemanı olan televizyon setlerinin belirmesidir (Gürel, 2007; Özbay, 1999; Pamuk, 2006).

Özbay’a (1999) paralel olarak, Özsoy ve Gökmen (2005) de, sürdürdükleri alan çalışmasının sonuçlarına dayanarak, orta ve orta-üstü sınıf evlerde ‘geleneksel’ kapalı salon pratiğindeki azalma tespitini destekler. Bunu şöyle açıklarlar:

Misafirler için bir oda ayırmak geleneksel Türk ailesinin, kent hayatında giderek kaybolan adetlerinden biridir. Bu, konuttaki bir odanın temiz ve düzenli tutulmasını gerektirir. Değişik gelir gruplarıyla yapılan çalışmalar

ailelerin değişen alışkanlıklarını göstermiştir. Kentleşme sürecinde, geleneksel yaşam tarzının kaybolmasına dair artan bir eğilim tespit edilmiştir. (Özsoy ve Gökmen, 2005)

Müze salon pratiğinin sürdürölme durumuyla ilgili teorik bir altyapı geliştirmek için Ulver-Sneistrup'ın (2008) alan çalışması da önemli bulgular içerir. Araştırmacı, Türkiye, İsveç ve Amerika Birleşik Devletleri'nde, orta sınıf evlerde, ev estetiği yoluyla yapılan gündelik statü tüketimiyle ilgili derinlemesine görüşmeler içeren kapsamlı ve karşılaştırmalı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Ulver-Sneistrup, araştırmanın Türkiye ayağında, İstanbul'dan 14 katılımcıyla derinlemesine görüşme yapmıştır. Bulguları arasında, İstanbul'daki orta sınıf evlerde, salon olgusunun, katılımcılar açısından önemli bir tartışma konusu olması söz konusur. Kapalı salon modelini ve pratiğini içselleştiren evlerde, kamusal ve mahrem mekan ayrımı yoğun bir şekilde vurgulanmıştır (Ulver-Sneistrup, 2008). Evcil alan içinde ayrılan bölümlerin sürdürölmesine yapılan vurgu, kamusal alanının ideal anlamda sadece kamusal; mahrem alanın ideal anlamda sadece mahrem olduğunun altını çizer:“Gözlemlerim sonucu, Türkiye'de, salonun (orta sınıf evler kapsamında) sadece kamusal etkinlikler için olan bir mekan olduğunu gördüm. Özenli bir şekilde dekore ediliyor ve (misafirleri) karşılamak için önceden belirlenmiş nesnelerle düzgün bir sahne oluşturuluyor. Bir evin en düzenli odası” (Ulver-Sneistrup, 2008).

Ulver-Sneistrup'a göre, orta sınıf evlerden bazıları müze salon pratiğini benimsese de, bazıları formalite kodlarını elimine etmek için değişik taktikler kullanarak bu pratiğe direnir. Salon olgusunun deneyimlenmesinde, müze salon modeli ve pratiği – gerek içselleştirildiği, gerek direnildiğinde – çok önemli bir referans noktasıdır. Ulver-Sneistrup'ın “daha genç” olarak tanımladığı katılımcılar, evlerinde konvansiyonel dekor ve sosyal ritüelleri reddederek salonu, resmi niteliğinden uzaklaştırırlar. Ulver-Sneistrup, bu genç katılımcıların tutumunu, ev stili ve evcil pratikler üzerinden üst nesille yapılan bir mücadele olarak yorumlar. Üst neslin gelenek ve normlarına karşı yapılan bu direniş ‘salon’un (müze salonun) kasıtlı olarak yok edilişi yoluyla gerçekleştirilir. Müze-salon pratiğine direnenler, salonlarını, vitrinler ve ağır yemek takımları olmadan gündelik bir tarzda dekore ederler. Böylece, resmiyeti temsil eden nesneler sembolik anlamda zıtlarıyla yer değiştirmiş olur.

Ulver-Sneistrup (2008), müze-salon pratiğinin dönüşümünü statü fikrindeki ve orta sınıf evlerin salonlarında yapılan sergileme biçimlerindeki değişime bağlar. Araştırmacı, geleneksel statü sergileme anlayışını değerli bulmayan sosyal grupların, önceki neslin resmi ritüellerinin biçim ve araçlarına direnmeye dair eğilimini tespit etmiştir. Bu bağlamdan bakıldığında, salon, evhalkının gündelik rutinleri için kullanılan bir mekan olarak görülebilir. Bu durumda, salonu gündelik kullanımdan izole etmek de anlamsız kalmaktadır.

Ulver-Sneistrup (2008), katılımcıların müze salon pratiğini içselleştirme ve bu pratiğe direnme durumlarını daha tanımlı bir hale getirmiştir. Müze salon pratiğini benimseyen katılımcıların ve bu örneklemin temsil ettiği sosyal grubu, geleneksel statü olgusunu “değerli” olarak deneyimleyen grup olarak tanımlar. Bu gruba ait kültürel eğilimler, kabaca otoriteye boyun eğme, toplumsal normlara, topluluk yaşantısına uyum gösterme olarak sıralanmıştır. Statüyü değerli olarak deneyimleyen grubun ev alanına dair mekânsal pratiği ise evin keskin bir şekilde kamusal (statü toplumu) veya mahrem (bireysel) alanlara bölünmesidir. Bu anlayıştaki katılımcılara “salon-avukatları” ismi verilmiştir. Müze salon pratiğine direnen sosyal grup ise geleneksel statü olgusunu “tehlikeli” olarak deneyimlemektedir. Bu gruba ait kültürel eğilimler, kabaca pazarın ve sistemin baskısına direnerek ve otoriteye karşı gelen bireysellik geliştirerek orjinallik ve otantiklik yaratma eğilimi olarak belirtilmiştir. Statünün tehlikeli olarak görüldüğü grupta, ev alanı ideal olarak kişinin kendisini geliştirmek ve benliğini beslemek amacıyla statü toplumu kavramından uzaklaştırılmıştır. Bu yaklaşıma salon da dahil edilmiştir. Bu anlayıştaki katılımcılar, “salon karşıtı eylemciler” olarak isimlendirilmiştir (Ulver-Sneistrup, 2008).

Ulver-Sneistrup (2008), araştırmasındaki örneklem kapsamında, “salon-avukatları” olarak tanımladığı grubun salon anlayışını “düzgün bir salon (*a proper living room, ing.*)” kurma normu belirlemiştir. Bu gruba ait katılımcılar salonda “olması gereken” belli mobilya ünitelerine işaret ederek salonun “dolu” görünmesi gerektiğine inanmışlardır. Bu grup, salonun misafirlere ayrılan ayrı bir oda olarak temiz ve bakımlı tutulması ve günlük hayatta kullanılmaması gerektiğini savunmuştur.

“Biz Türkler kahverengi ağır mobilyalar severiz. IKEA bize pek hitap etmez. IKEA’nın açık renkli mobilyalarını sevmem. Bana ‘eksik’ mobilya gibi gelir. Tamamlanmamış gibi...” (Katılımcı Kaniye, Ulver-Sneistrup, 2008)

“Salon karşıtı eylemciler” olarak tanımlanan grubun salon kavramına yaklaşımı ise “düzgün bir salon (*a proper living room, ing.*)” kurma normu ve bu normla ilgili kalıpların yıkılmasına yöneliktir (Ulver-Sneistrup, 2008). İlgili örneklem kapsamında, salonlar için önerilen mobilyaların materyal nitelikleri hafif, “modern”, açık renk mobilyalardır. IKEA mobilyası salon için uygun görülmüştür. Salon karşıtı eylemciler vitrin, konsol gibi kalıplaşmış ünitelerden kaçınmışlardır. Salon mekanında boşluğun önemli olduğunu, mekanın fazla doldurulmaması gerektiğini savunmuşlardır. Bu gruba göre, salon günlük hayatın bir parçası olmalıyken, ev içinde misafirler için ayrı bir oda ve ayrı pratikler olmamalıdır.

“Resmiyetin hakim olduğu bir salon benim tarzım değildir. Öyle bir odada insanlar birbirinden çok uzak olur. Yumuşak veya samimi değil. İnsanlar arasında yakın bir ilişki kurulamaz. Mobilya, odaya girince insana bir enerji verir. Öyle bir odaya girdiğimde, daha resmi, insanlardan daha uzak, daha kibar, daha az samimi ve daha ciddi olmayı istiyorum. Bu yüzden benim tarzım değil.” (Katılımcı Ebru, Ulver-Sneistrup, 2008)

Geleneksel statü fikrini ‘tehlikeli’ olarak görüp “salon karşıtı eylemciler” olarak tanımlanan grup, geleneksel ve topluluksal kültürel düzene ve bununla birlikte gelen statü baskılarına tepki göstermişlerdir. Bu anlamda kalıpları yıkmaya yönelik taktikler geliştirmişlerdir. Salonda resmiğe teşvik eden göstergeleri elimine ederek “salon”u (müze salon pratiğini) bilinçli olarak ortadan kaldırmaya çabalamışlardır. Evlerini vitrinler, büyük dolaplar, ağır yemek odası takımları olmadan günlük, “modern” bir tarzda döşemişlerdir. Misafiri ev döşeme kararlarının temeline koyan geleneksel anlayışı eleştirmişlerdir. Misafirlere özgü bir tutum veya dekorasyon oluşturmamışlardır.

“Burası benim evim, burda kuralları ben koyarım. Burası benim kalem ve ben o kaledeki prensesim. Burda kimse bana neyi nasıl yapmam gerektiğini söyleyemez.” (Katılımcı Ebru, Ulver-Sneistrup, 2008)

Yeni neslin müze-salon modeli ve pratiğine ve ilgili oluşturulmuş kod ve normlarına direnişi, bu güçlü prototipin yaklaşan dönüşümünün bir işareti olarak yorumlanabilir. Ev ve dekorasyon dergilerindeki içerik ve görsel analiz ayrıca bu yorumu destekler tarzıdır (Nasır, 2014): “Salon, yemeğinizi yiyebileceğiniz, misafirlerinizi ağırlayacağınız, televizyon izleyebileceğiniz, kitap okuyabileceğiniz veya ailenizle

birlikte vakit geçirebileceğiniz bir mekandır. Değişik işlevlere hizmet eden kompakt bir yaşam alanıdır” (Evim, Aralık 2011; Nasır, 2014).

Bu analizde, güncel salon çoğunlukla daha enformel ve birey-odaklı pratiklerle tanımlanmıştır ve sadece resmi etkinliklere ayrılmamıştır. Salon genelde, misafir ağırlama gibi geleneksel işlevinin yanı sıra; yeme, içme, çalışma, oturma, dinlenme, televizyon izleme ve müzik dinleme gibi gündelik pratikler için uygun, çok-işlevli bir mekan olarak sunulmuştur. Görsel ve içerik analizi salonun, hem kamusal; hem mahrem boyutta, çok-işlevli niteliğini desteklemektedir (Nasır, 2014).

Salonu kamusal etkinliklere ve sadece misafirlere adanmış küçük bir müze gibi deneyimlemek, Türkiye’de, orta sınıf evlerde hala baskın bir fenomen olarak görülmektedir (Ayata, 1988; Gürel, 2009a, 2009b; Çapoğlu, 2008; Özbay, 1999; Ulver-Sneistrup, 2008; Yıldırım & Başkaya, 2006). Bu fenomenin baskınlığı, bazı sosyal gruplarda içselleştirilerek, bazı gruplarda itiraz edilerek deneyimlenmektedir (Ulver-Sneistrup, 2008). Gerek içselleştiren, gerek itiraz eden orta sınıf ev sakinleri için, “müze-salon” önemli bir referans noktasıdır.

Bununla birlikte, müze-salon pratiğinin etkisinin azaldığı da görülmektedir. Bu düşüşün arkasında, yaşam tarzlarındaki değişim ve statü sergisine duyulan ihtiyacın dönüşümü önemli faktörler olarak ele alınabilir. Salonla ilgili algı kaymıştır; salon artık ev sakinlerinin gündelik, kişisel etkinliklerini sürdürdüğü daha enformel bir mekan haline gelmiştir. Dahası, resmi etkinliğin, misafir ağırlamanın ve sosyalleşmenin anlamları dönüşmüştür. Ev dışındakilerle sosyalleşme, giderek evin dışına taşmaktadır. Kadınların kamusal alanda görünürlükleri artmıştır. Tüm bu kültürel dönüşümler orta ve üst orta sınıfların daha enformel ve bireysel yaşam tarzına alışmalarıyla ilişkilidir.

Enformel yaşam tarzının daha enformel salon, mobilya ve ilgili evcil pratikleri geliştirmesi beklenmektedir. Salonda oluşan dönüşümlerin, salonun materyal nitelikleri, salon pratikleri ve mobilyaları etkilemesi öngörülmektedir. Müze-salon model ve pratiğinin, tüm gösterge ve kodlarıyla birlikte kasıtlı olarak elimine edilmesi, üzerinde durulması gereken karmaşık bir reaksiyondur. Bu mücadeleyi tanımlayan çeşitli araç, tarz, ünite ve ilgili pratikler olduğu düşünülmektedir. Türkiye’de orta-sınıf salonların dönüşümünün sunulmasında tüm bu veriler önemlidir.

2.3 Salon Mobilyalarının Dönüşümüne Dair Bir Teorik Çerçeve

Burkitt'in (2004) de belirttiği gibi gündelik yaşam, etkinlikleri ve eylemleri, tüm farklılıkları ve çelişkileriyle kucaklayan ortak bir zemindir. Gündelik yaşam, ürünlerin tasarımına dair çok zengin ipuçları barındırır (Timur and Er, 2005; Wilson, 2014). Gündelik yaşam içinde, nesneler işlev, anlam, kullanım yönünde çeşitli değişim, dönüşüm ve adaptasyonlar geçirebilir. Bu dönüşümler bazen nesneleri tasarlayan ve üreten aktörlerin (tasarımcı, mimar, iç mimar, üretici, iş adamları, vs) niyetleri ile kullanıcının aktüel gündelik yaşantısı arasındaki farklardan doğmaktadır (Lefebvre, 1991; 2011; 2013; 2014; Gürel, 2011). Erman'ın (2011) TOKİ konutlarına bir planlama stratejisi olarak yerleştirilen yerel kullanıcıların konut iç ve dış mekan tasarımlarını dönüştürme biçimleri, mimari ölçekte bu duruma bir örnektir. Bu örnekte hakim söyleme karşı direnen kullanıcı bazında taktikler söz konusudur (Erman, 2011; Certau, 2009). Brandes'in (2009) niyet dışı tasarım kavramı, ürün ölçeğinde, niyetlenilen tasarımların kullanım yoluyla farklı işlevler kazanmasına işaret eder.

Gerek ürün, gerek mimari ölçekte, ele alınan bu dönüşümler ortak bir tartışma noktasına dayanır. Tasarımcı veya mimarın gündelik yaşamı indirgeyerek ve soyutlayarak yaptığı tasarımlar, her bir bireyin yaşantısına dahil olduğunda, özgün farklılıklar ortaya çıkar (Lefebvre, 1991; Gürel, 2011; Brandes, 2009). Mimar ve tasarımcının öngöremediği pek çok gündelik ayrıntı mevcuttur (Gürel, 2011; Tanyeli 2011a; 2011b).

Başka bir dönüşüm biçimi, kullanıcının kendi niyetleriyle kendi kullanımları arasındaki farklarda ortaya çıkar. Bu tür dönüşümler genelde bir ürünü edinme dinamiği ile kullanma dinamiğinin farklı niteliklerinden doğar.

Salon mobilyaları, evin kamusal sahnesi olarak görülen salon mekanında yer aldığı için, estetik beğeni, sınıfsallık, ayırım (*distinction, ing.*) işlevleri yüksek nesnelerdir. Salon mobilyalarına dair, sadece gösteriş ve sergileme amaçlı edinilme ve sonrasında kullanılmama veya farklı amaçlarla kullanılma potansiyelinden bahsedilebilir (Pamuk, 2006; Kavalcı, 2011; Ames, 1992; Attfield, 2007).

Örneğin, önceki bölümde Pamuk'un (2006) çocukluk evinde bulunan salonla ilgili betimlerine yer verilmişti. Pamuk (2006) salonda Batılı ve modern kimliğin sunumu için edinilen ama gündelik yaşamda yer bulamayan, kullanılmayan, çalınmayan

piyanoların benliğinde kasvet duygusu yarattığını belirtmişti. Piyano ve kullanılmayan diğer nesneler, Pamuk (2006) için yaşamaya değil, ölüme yönelik bir sergi duygusu oluşturmuştur.

Bu örnek, kullanıcıların nesneleri edinme ve kullanma pratiklerinin farklı dinamiklere bağlı olduğunu gösteren iyi bir örnektir. Shove vd. (2007), bu farklılığa odaklanarak bu olguyu ‘sahip olma ve kullanma’ ikiliği olarak ele almıştır. (Shove vd. (2007), bu ikiliği “*having and doing*” olarak tanımlamıştır. Shove vd. “*having*” diyerek sahip olmayı, “*doing*” diyerek de alınan ürünleri ‘kullanma’yı kastetmiştir.) Shove vd. (2007) mutfak yenileme dinamiklerini incelediği araştırmasında, kullanıcıların, bir ürüne sahip olması, sahip olduktan sonra kullanması, kullanmaması, verimli veya verimsiz kullanması durumlarını irdelemiştir.

‘Sahip olma ve kullanma’ ikiliği, tüketim ve kullanım dinamiklerinin oluşturduğu iki farklı boyut ve bu boyutların arasındaki ilişkiler, etkileşimler, gerilimler ve zıtlıklarla bağlantılıdır (Shove vd., 2007). Shove vd.’ye (2007) göre, ev eşyalarıyla ilgili tüketim ve kullanım söz konusu olunca, ürünlere ‘sahip olma’, tüketme, edinme boyutu ve ürünleri fonksiyonlarına göre ‘kullanma, yapma’ boyutu bazı durumlarda dengede olduğu gibi bazı durumlarda uyumlu olmayabilmektedir. Shove vd. (2007) arzu ile ilgili sosyolojik açıklamaların sahip olma kavramıyla ilgili sembolik özellikler ve kültürel anlamlara odaklandığını belirtmektedir. Bununla birlikte bu açıklamaların, ürünlerin gündelik hayatın performans, rutin ve isteklerini yapılandığı pragmatik noktayı kaçırdığının altını çizmektedir. Ürünlere duyulan arzu, onların sembolik anlamlarını tüketmeyle ilgili olduğu kadar onların materyal özellikleri, kullanım işlevleri ve onlarla birlikte sürdürülecek pratiklerle de ilgilidir.

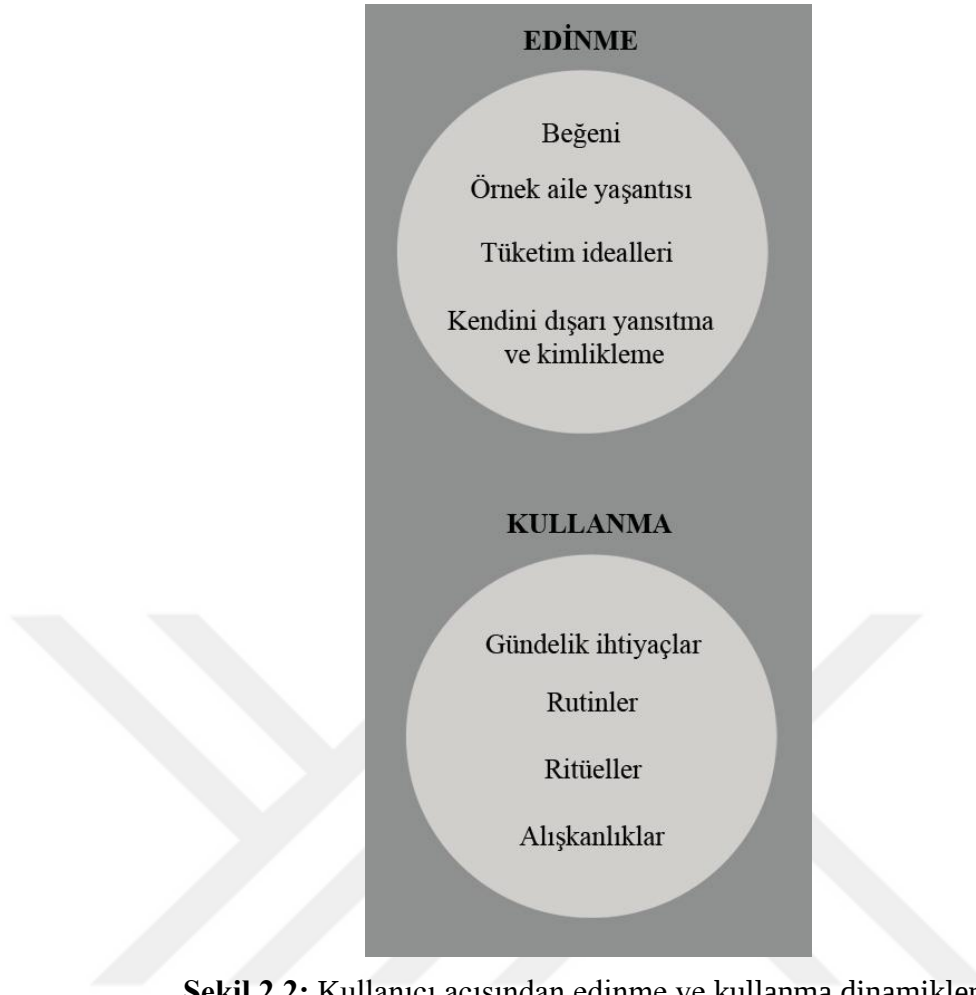
Ortak olarak aile yaşamı idealleri, sosyal anlamda yarışma ve statü gösterisi fikrine dayanan bazı motivasyonlar, ürün ve mekanların tasarımıyla mevcut pratikler arasındaki farklılıkları ortaya çıkarmaktadır. Shove vd. (2007) sahip olmak ve yapmak arasındaki bu farklılıkların, tüketim dinamiklerinde önemli ama görmezden gelinen bir içerik olduğunu öne sürmektedir. Shove vd.’nin (2007) da belirttiği gibi, nesnelerin tüketimini salt bir işlevselliğe dayandırmak, arzunun sosyal inşasının ve eşyaların sembolik karmaşıklığının görmezden gelinmesi anlamına gelirdi (Shove vd., 2007). Nesneler, sadece kendi işlevleri için değil, olanaklı kıldıkları şeyler için tüketilmektedir. Nesneler, insanlar ve pratikler arasındaki karmaşık ilişki için bir zemin oluşturmaktadırlar.

Shove vd. (2007) ürünlerin tüketimine dair beğeni, örnek aile yaşantısı gibi bir takım tüketim idealleri, kendini dışarı yansıtır ve kimikleme gibi dinamiklerin olduğunu belirtir. Shove vd. bu dinamikleri dörde ayırır: arzu (*desire, ing.*), ayırım (*distinction, ing.*), sosyal düzen (*social order, ing.*) ve sosyal pratik (*social practice, ing.*) Bir anlamda bu dinamikler, o ürünü elde etme arzusunu oluşturan unsurlardır. Belli bir ürünü tüketerek ilgili arzuları tatmin eden kullanıcı tüketim yoluyla kendi kimiklendirmesini ve benlik sunumunu gerçekleştirmiş olur. Fakat kullanım bundan daha farklı bir boyuttur. Shove vd. (2007) kullanıcının ürünü, her zaman kullan(a)madığının altını çizer. Sahip olunduktan sonra kullanılmayan ürünlerin yarattığı huzursuzluktan bahseder. Pamuk'un (2006) çalınmayan piyanolar ve kullanılmayan nesnelere dair betimlediği kasvet de buna benzemektedir. Böylelikle Shove vd. (2007) kullanıcılarla ürünlerin ilişkisini iki ayrı boyutta incelenmesini olanaklı kılar. Böylesi bir kırılma noktası, salon mobilyalarının edinilme ve kullanım pratikleri boyutlarını ayrı ayrı incelemek için uygun bir bakış açısı sağlayabilir.

Şekil 2.2'de görüldüğü gibi, Shove vd. (2007) kullanıcının sahip olması ve kullanıcının kullanması – kullanmaması arasındaki dinamikleri ve iki boyutun arasındaki ilişkileri inceler.

Ürünlerin kullanımlarına dair farklı boyutları arasındaki etkileşimi bağlamında kullanıcıyla birlikte tasarımcının karar ve niyetleri de etkilidir. Tasarımcı ve kullanıcı, bir ürünün yaşam döngüsünü domine eden önemli aktörlerdir. Tasarımcı tarafından tasarlanan ürün, kullanıcı tarafından kullanılır. Fakat bazı durumlarda, belli tasarım niyetleriyle tasarlanan ürünler, kullanıcıların gündelik yaşamları içinde niyetlenildiklerinden farklı biçimlerde kullanılabilir. Kullanıcılar, gündelik pratikleriyle ürünün kullanım biçimlerini, niyetlenildiğinden farklı biçimlere değiştirip dönüştürebilmektedirler.

Brandes (2009), ürünlerin tasarlandıkları haliyle, kullanım biçimleri arasındaki farkları ele alan bir araştırmacıdır. Shove vd. (2007), ürünlerin sahip olunduktan sonra, kullanılma, kullanılmama, verimli – verimsiz kullanılma durumlarını irdelerken; Brandes (2009) 'niyet dışı tasarım' (*non-intentional design, eng.*) diye tanımladığı kavram kapsamında, kullanıcıların tasarlanmış nesneleri, spontan bir şekilde içinde bulundukları durumdaki uygunluk ve ihtiyaca göre, tasarım niyetinden farklı işlevler için kullanmalarına odaklanmıştır.

Şekil 2.2: Kullanıcı açısından edinme ve kullanma dinamikleri.

Brandes (2009) ‘niyet dışı tasarım’ (*non-intentional design, eng.*) diye tanımladığı kavram kapsamında, kullanıcıların tasarlanmış nesneleri, spontan bir şekilde içinde bulundukları durumdaki uygunluk ve ihtiyaca göre, tasarım niyetinden farklı işlevler için kullanmalarına odaklanmıştır.

NDT (Niyet Dışı Tasarım) kullanıcıların spontan olarak ve herhangi bir planlı tasarım fikri olmaksızın yaptıkları uygulamaları içerir. Çünkü sahip oldukları veya çözmek istedikleri durumsal bir problemle karşılaşmışlardır. Böyle durumlarda, fikrin yapıları çağrışımsal ve spontan bir şekilde birleşir. Özel durumlarla tanımlanan durum ve inşalarla tetiklenirler ve kalıcı veya geçici kural – yıkıcı olarak ifade edilirler. Niyet-dışı tasarım olarak tanımlanan uygulamaların öznesi kullanıcılarıdır (Brandes, 2009). Bu anlamda *NDT* uygulamaları tam da ‘yaşanan mekan’ın hakim normların dışına çıkışı ve illegal nitelikleriyle örtüşmektedir (Lefebvre, 1991).

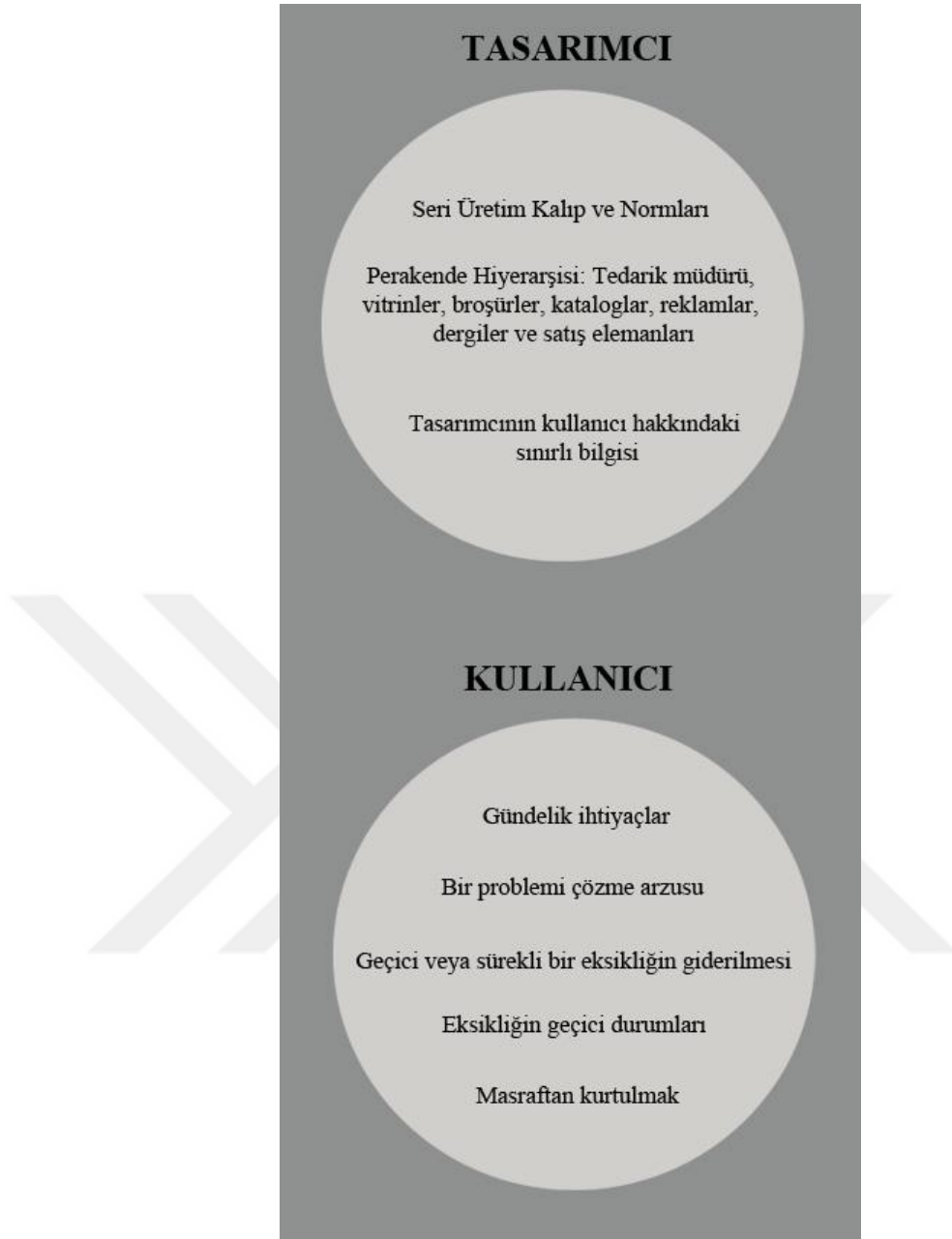
Niyet dışı tasarım kullanım yoluyla veya kullanım içinde işlevin yaratımına odaklanır. İnsanların yaşam veya çalışma çevrelerini küçük veya büyük

müdahalelerle değiştirdiği tüm eylem ve süreçleri tanımlar. Brandes (2009) bu noktada niyet dışı tasarım pratiklerinin tasarlanabilirlik kavramının sınırları ve açıklığı durumlarını tartışır. Tasarım bağlamında belirsizliğin biçimlerin anlamının açıklığına gönderme yaptığını belirtir ve tasarım formlarının olası anlam repertuarları olduğunun altını çizer.

Niyet dışı tasarım ‘tanımlanmış olan’ın günbegün yeniden tanımlanmasına referans verir. Brandes ve Erlhaff (2006) niyet dışı tasarımın odağının her gün, her yerde ve herkes tarafından ‘anormal’ olarak dönüştürülen normlar olduğunu belirtir. Niyet dışı tasarım, zaten tasarlanmış olan nesnelerin kullanılması ve çeşitli şekillerde faydalanılmasıyla ilgilidir. Bu anlamda bir sandalyenin mont asmak için askılık olarak veya nesneleri üzerine koymak için bir yüzey olarak kullanılması örnekleri verilmiştir.

Brandes’e (2009) göre her ürün farklı çağrışımlar tetikleyecek özelliklere sahiptir. Ürünlerin ne tür çağrışımlar yapacağı sosyal ve kültürel bağlamlara bağlıdır. Brandes ve Erlhaff (2006) niyet dışı tasarımın nesnelere bir çoklu dönüşüm imkanı verdiğini ve oluşturduğu dönüşümün zeki buluşlar ve yeni işlevlerle birleştiğini belirtir. Genel anlamda niyet dışı tasarım pratiklerinin temel dinamikleri arasında gereklilik, uygunluk ve oyun kavramları gösterilmiştir. Niyet dışı tasarım pratikleri genellikle geri dönüşümlüdür ama bazı durumlarda da ürüne tanımlı yeni bir uygulama da verilir. Kullanıcılar, bu pratiklerle, basitçe, nesneleri kullanıp dönüştürerek yeni üretimler yapmaktadır.

Brandes (2009) ‘niyet dışı tasarım’ın endüstrileşmeyle birlikte gelişen ürün kültürüyle yakından bağlantılı olduğunu belirtir. Buradaki önemli nokta, söz konusu kültürün nesnelerin seri üretim yöntemleriyle ve çeşitli standartlara bağlı olarak üretildiği bir kültür olmasıdır. Brandes (2009) tasarımcıları, tasarım yaptıkları kullanıcılar hakkında çok az bilgiye sahip olarak tariflemektedir. Tasarımcıların, kullanıcıların nasıl yaşadığı, gerçek isteklerinin ne olduğunu, kullanıcılarla doğrudan temaslarının olmadığından bilemeyeceklerini belirtmektedir. Aynı paralellik içinde Brandes (2009) tasarımcı ve kullanıcı arasında üreticilerle ilgili karar verme hiyerarşilerini perakendecinin tedarik müdürü, vitrinler, broşürler, kataloglar, reklamlar, dergiler ve satış elemanları olarak ele alır.

Şekil 2.3: Dönüşüm dinamiklerinin tasarımcı ve kullanıcı ayakları.

Brandes'in (2009) "niyet dışı tasarım" kavramıyla irdelediği iki temel boyut, tasarımcıların bir ürünü tasarlarken sahip oldukları karar ve niyetler ile kullanıcıların o ürüne sahip olduktan sonra, o ürüne dair tasarım normlarını dönüştürmesi, o ürünü tasarım niyetlerinden farklı kullanması durumlarıdır. Çizelge 4.2'de her iki durumun ardındaki dinamikler Brandes'e (2009) göre sıralanmıştır.

Niyet dışı tasarımın gelişigüzel, anlamsız, hedefsiz ve amaçsız kavramlarıyla karıştırılmaması gerekmektedir. Niyet dışı tasarım örneklerinin amacı problemlere çözüm bulmaktır. Bununla birlikte, bir problemi çözme arzusu çeşitli motivasyon ve durumlardan kaynaklanabilir. Bazı durumlarda spontan olabildiği gibi, bazı

durumlarda planlanmış olabilir. Dolayısıyla ‘niyet dışı’ sıfatı daha çok kullanıcıları ilgilendirmektir. Buradaki niyet bir şey tasarlamayla ilgili değildir. Bilinçli olarak yaratmak için bir itici güç yoktur. Niyet dışı tasarım, tasarlama isteğiyle tanımlanamamaktadır. Kullanıcıların, nesneleri profesyonel tasarım amaçlarının dışında kullanma motivasyonu, geçici veya sürekli olan gündelik bir ihtiyacın giderilmesiyle ilgilidir. Bu eylemlerin analizi bu kullanımın tasarım fikrini geliştirip yeniden tanımlayacak bir potansiyel içerdiğini ve gündelik kültür ve ilgili çalışmalara dair yeni boyutlar açacağını göstermektedir.

Brandes ve Erlhaff (2006) niyet dışı tasarım pratiklerine dair kritik olmak bir yana bilakis olumlayıcı ve bir yaklaşım sergilerler. Bu spontan pratiklerin kullanıcıları masraftan ve sıkıntıdan kurtardıklarını ve tasarım profesyonelleri için kullanıcıların ihtiyaçları konusunda daha hassas algılar yarattığını belirtirler.

Niyet dışı tasarım bütün normlara meydan okur, görünürde tek boyutlu olan objelere tasarım opsiyonları çeşitliliği sağlar ve yeni işlevsellikle birleşen dönüşümler yaratır. Eksikliğin geçici durumlarından, uygunluktan ve oynusallıktan doğabilir. Kullanıcıları masraftan kurtarır, eşyaları çok fazla kalabalıktan kurtarır. Genelde bu uygulamalar geri dönüşebilir veya kullanılan ürünün yeni ve nihai amaç bulduğu da olmaktadır.

Brandes (2009) kullanıcılar tarafından yeniden yorumlanan ve işlevsel değişimlere uğratılan ürünler ve mekanların inovasyon ve çeşitli yeni çok – işlevli kullanım opsiyonları açısından büyük bir potansiyeli olduğunu belirtmektedir. Tasarlanmış ürünlerin kullanımıyla ilgili analiz kültürel çeşitliliğin ifadesini bulması açısından da önemlidir. Endüstriyel ürünler her ne kadar globalleşmenin öznelere olsa da, kullanımları değişiklikler yaratmaktadır. Brandes ve Erlhaff (2006) gündelik yaşamın nesnelerin yeniden icadı üzerinden incelenmesi ve üzerinde durulması gerektiğini belirtir. Hatta niyet dışı tasarım pratiklerinin kullanıcıları, nesneler dünyasının otonom kullanımını sağlayan nitelikleriyle yeniden güçlendirdiğini iddia eder.

Nesnelerin değişen kullanımları gelişimleriyle yakından ilgilidir. Kullanım (*utilisation, ing.*) biçimleri sosyal olarak benimsenmiş davranışlardır ve böylelikle sosyal değişime cevap verirler. Brandes (2009) niyet dışı tasarım adı altında gerçekleştirdiği proje kapsamında, kullanım anlamında bilimsel olarak bir dökümantasyonun eksikliğine işaret eder. Bu, iki nedene dayandırılır. Birincisi,

nesnelerin kullanımı bağlamında bir tarih yazımının büyük oranda ihmal edilmesi durumudur. Her ne kadar nesneler materyal özellikleri açısından değişmemiş olsalar da, dökümente edilmiş olmasa da, kullanımları önemli değişimlere uğramış olabilir. İkinci problem, gündelik nesnelerin incelenmesindeki yetersizlik olarak değerlendirilmiştir. Bunun sebebi, daha çok gündelik kültürden ziyade yüksek kültürün ifadelerine özelleşilmesi, böylelikle daha çok yüksek kültür alanına odaklanması olarak gösterilmektedir. Sanat ve kültürün analizinin dökümantasyonu ile ilgilenen bilimsel çalışmalar olsa da, gündeliğin kültürü büyük oranda ihmal edilmiş durumdadır.

Brandes (2009) tasarımcıları, tasarımlarıyla nesnelerin kullanımını belirleyen en azından öneren aktörler olarak değerlendirmektedir. Üretim zincirinde genelde ihmal edilen unsurun ise ürünün kullanımı olduğunu işaret eder. Satın alma eyleminden sonra nesnelere ve kullanıcılara ne olduğu hakkında bilgiye gerekli değerin verilmediğini düşünür. Brandes (2009) temel olarak nesneyle ilgilenen ve kullanıcı ve nesne arasındaki ilişkiye yeterli önemi vermeyen tasarım yaklaşımını eleştirirken; gündelik yaşamı anonim tasarımın devamlı surette icra edildiği zengin bir alan olarak görmektedir.

Niyet dışı tasarım pratiklerini kullanıcıların yanlış kullanımları, yanlış anlamaları gibi değerlendiren yaklaşımlara karşı Brandes ve Erlhaff (2006) tasarımın, insanlar tarafından yanlış anlaşılmasını, hatalarını ve sözde yanlış kullanımlarını, bir inovasyon kaynağı ve kültürel farklılaşmayı geliştiren bir araç olarak kucaklanması gerektiğini belirtir.

Brandes ve Erlhaff (2006) niyet dışı tasarım pratikleriyle ilgili yaptıkları inceleme sonucu söz konusu pratiklerle ilgili bazı prensipler belirlemişlerdir:

- a) Geri dönüşebilen dönüşüm (reversible conversion): Bu durum, bir nesnenin geçici veya kalıcı bir şekilde yeni bir bağlamda kullanılmasıdır. Bu durumda nesnenin orijinal hali ve işlevi kaybolmamaktadır.
- b) Geri dönüşü olmayan dönüşüm (irreversible conversion): Yeni uygulama, dönüşen nesnenin üzerinde kalıcı izler bırakır veya orijinal nesne tamamıyla değiştirilir.
- c) Çok-işlevlilik: Neredeyse tüm dönüşümler çok işlevliliği barındırır.

d) Konum değişimi: Bu durumda nesneler ya niyetlenildikleri çevreden kaldırılır (*roof tiles as shelf posts, ing.*) veya alternatif olarak yeni bir işlev için yeni bir konum kullanılır (koprler altında yapılan partiler gibi).

Brandes (2009) niyet dışı tasarım kavramını incelerken, nesnelerin bu kavram kapsamında uygunluklarının çeşitli seviyelerde olduğunu belirtmiştir. Yani bazı nesnelere daha çok, bazı nesnelere daha az niyet dışı tasarım uygulamaları yapılmaktadır. Bu anlamda, nesneler, niyet dışı tasarım pratiklerine uygunlukları açısından çeşitli ürün gruplarına ayrılmıştır. Nesneleri analiz ederken, sadece biçim ve işleve bakmak yeterli değildir. Bu iki özelliğin de kullanıcı etkileşimiyle ilişkisine bakmak gerekmektedir.

Brandes (2009) kullanım yoluyla gerçekleşen dönüşümlerin temel dinamiklerinden birinin tasarım ve üretim süreçlerinde kullanıcının gerçek anlamda yeteri kadar incelenmemesi ve göz önünde bulundurulmaması olarak belirtmektedir.

Lefebvre (1991), mekanın  kurucu ya da biçimlendirici anı – algılanan, tasarlanan ve yaşanan – aracılığıyla diyalektik olarak retildeğini ne sürmektedir. Lefebvre’e (1991) göre, mekan soyut (tasarlanan), fiziksel (algılanan) ve yaşanan (toplumsal) boyutlardan oluşmaktadır. Bu alışma kapsamında, bu üç boyut izelge 2.1’de görüldüğü gibi salon ve salon mobilyası bağlamında uyarlanmıştır.

Lefebvre’in (1991) soyut mekan tanımına göre, soyut mekan, plancılar, mühendisler, mimarlar, yatırımcılar, coğrafyacılar, şehirciler ve benzeri profesyonellerin ve teknokratların ürettiği mekanlardır. Soyut mekân, kapitalist toplumun baskın meknıdır, çünkü içsel olarak, üretim ilişkilerine ve bu ilişkilerin zorunlu kıldığı düzene ve bağlı olarak da bilgiye, işaretlere, kodlara ve karşıt ilişkilere bağlıdır. Bu aynı zamanda, zamana ve mekna dair düşüncenin endüstriyel üretim, mimari ve kentsel araştırmalar gibi toplumsal pratiklere bağlanması demektir. Belirli bir uzmanın kurduğu indirgenmiş modeller zihindeki indirgeyici pratikle tasarlanmış soyutlamalardır ve belirli bir düzen kurmayı ve bileşenlerini tanımlamayı gerektirir. Bu yüzden Lefebvre (1991), soyut mekânın sermayenin mekanı olduğunu vurgular: mekanın üretiminde esas rolü üstlenir ve özel bir etkisi vardır.

Mekanın yaşanan boyutu ise baskın soyutlamalara direnir ve onların örtük eleştirisini de içerir. Soyut mekanın dayattığı normların dışına çıkar. Hkim retim ilişkilerinin zorunlu kıldıklarından başka şekilde üretimler söz konusudur. Akışkan, niteliksel ve

değişkendir. Çok farklı, yönelimsel, durumsal ve ilişkisel biçimlerde tanımlanabilirler ancak, herhangi bir tutarlılık ve süreklilik, dayanım kuralına uymaz. Soyut mekan normları, ‘yaşanan’ mekan ve ilgili üretim ve pratikleri tamamıyla kucaklayamaz, bu yüzden, bütünüyle ifade edilmesi, soyutlanması zor bir boyuttur. Dışlanan farklılıkların mekânları, yeraltı ve gizli, illegal mekansal pratikler de temsil mekanlarıdır. Lefebvre’in mekan ve (ürünlerle) ilgili yaşanan boyut olarak tanımladığı boyut, Brandes’in tanımladığı ‘niyet dışı tasarım’ kavramı için uygun bir arka plan konumundadır.

Çizelge 2.1 : Salon ve salon mobilyasına dair katmanlar.

Soyut Katman	Fiziksel Katman	Yaşanan Katman
Plancılar, mühendisler, mimarlar, yatırımcılar, coğrafyacılar, şehirciler vb profesyonellerin, teknokratların ürettiği salon temsilleri	Kullanıcının kendi salonunu yaratma biçimi	Kullanıcının salonunda gerçekleşen gündelik yaşamın gerçek rutin ve pratikleri
Baskın salon ve salon mobilyası normları	Kullanıcının edindiği salon mobilyaları	Kullanıcının salonunda gerçekleştirdiği baskın normların dışındaki pratikler
Seri üretimin zorunlu kıldığı düzene bağlı salon ve mobilyalar	Kullanıcının salon mobilyaları aracılığıyla salonunu inşa etmesi	

Gerek kullanıcıların sahip olma ve kullanma boyutlarındaki farklılıklar; gerek tasarımcının tasarlaması ve kullanıcının kullanımına dair farklılıklar mevcut çalışmadaki ilişki ve dönüşümleri irdelemek için önemlidir. Shove vd. (2007) ve Brandes (2009) ürünlerin sahip olunduktan sonra gündelik yaşamdaki kullanımlarının tüketim ve üretim niyetlerinden farklı seyirler gösterebileceğinin altını çizmektedir. Shove vd. (2007) satın alınan, sahip olunan ürünlerin kullanılma verimliliğini tartışırken Brandes (2009) satın alınan ürünlerle ilgili, kullanıcıların ürünlerin tasarım ve üretim niyetlerinden farklı kullanım biçimleri geliştirebildiklerine odaklanmaktadır. Bu çalışmada, salon mobilyalarıyla ilgili

olarak her iki yaklaşım da ele alınmıştır. Salon mobilyalarının tüketim motivasyonları ve gündelik kullanımları arasındaki ilişkiler, farklar, uyumsuzluklar önemli bir odak noktasıdır. Bir diğer önemli odak noktası da, kullanıcılar tarafından elde edilen mobilyaların, tasarımcılarının niyetleri ve amaçlarından farklı kullanımları, kullanıcıların gündelik yaşamları içinden geliştirdikleri adaptasyonları ve yeniden yorumlamaları vakaları incelenmiştir. Bu anlamda, bu çalışmanın teorik altyapısını tamamlamak için, diğer kuramları da göz önünde bulundurarak (Shove vd., 2007; Brandes, 2009), Lefebvre'in (1991) üçlü mekan diyalektiği, tüm bu katmanları kapsama kapasitesine sahip olması açısından mevcut çalışma için Çizelge 2.1'de görüldüğü gibi uyarlanmıştır. Lefebvre'in (1991) mekan için ürettiği diyalektik salon mekanı bağlamında, birlikte salon mobilyalarına da uyarlanmıştır.

Salon ve mobilyalarının soyut boyutu dendiğinde ele alınacak unsurlar, tasarımcılar, mimarlar, planıcılar, mühendisler, yatırımcılar, sektörle ilgili sermayedarlar ve benzeri profesyonellerin yarattığı 'salon' kurgusu, bu kurgu içinde tanımlanan 'salon mobilyaları' bileşenleri ve gündelik yaşamın söz konusu profesyonellerce indirgenmiş halidir.

Lefebvre'in (1991) belirttiği gibi bu boyut, kapitalist sistemin baskın mekanı olduğundan salonun ve içerdiği mobilyaların üretiminde çok önemli bir yere sahiptir. Bir salonda hangi mobilyalar olacağına, mobilyalarla hangi eylemlerin yapılacağına, mobilyaların nasıl bir düzen içinde yerleştirileceğine dair normları ve standartları toplum düzeyinde yaygınlaştırır.

Algılanan (fiziksel) boyut ise kullanıcının salonunu fizikselleştirme biçimleri olarak uyarlanmıştır. Kullanıcının ne tür mobilyalar edindiği, edindiği mobilyaları salonunda nasıl yerleştirdiği bu boyut kapsamında incelenmiştir.

Salon ve salon mobilyalarının yaşanan boyutu ele alındığında, soyut mekan boyutundaki gerek salondaki soyutlanmış gündelik pratikler gerek mekan kurgusu ve mobilyalara dair baskın normların dışına çıkan mobilya kullanma biçimleri bu boyutun içeriği olarak belirmektedir.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölümde çalışmanın araştırma yöntemine yer verilmiştir. Bu çalışmanın çıkış noktası olan ön çalışmadan sonra esas alan çalışması yapılmıştır. Ön çalışmada 30 kişilik bir örneklem grubuyla nicel araştırma yöntemleri kullanılarak bir anket çalışması ve analizi yapılmıştır. Pilot çalışmanın sonuçlarının gözden geçirilmesi sonucu, ortaya çıkan olgularla ilgili derinlemesine nitel alan çalışması yapılması kararı alınmıştır. Araştırma sorusu revize edilerek, araştırma odağı genişletilerek nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bir alan çalışması tasarlanmıştır. Yapılan nitel araştırma temel olarak veri toplama teknikleri ve toplanan veriyi analiz etme tekniklerini içermektedir. Veri toplama teknikleri, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler, katılımcı gözlemler ve alan notlarından oluşmaktadır. Veri analiz teknikleri ise nitel içerik analizi ve analitik kodlamayı kapsamaktadır.

3.1 Ön Çalışma

Bu çalışmanın çıkış noktası, ‘*Secret Lives of Dining Tables*’ (Yemek Masalarının Gizli Yaşamları) adlı çalışmadır. Bu çalışma, araştırmacının dahil olduğu doktora programında yer alan, tezin de danışmanlığını yapmış olan Doç. Dr. Şebnem Timur Öğüt’ün yürüttüğü EUT 613E kodlu ‘Cultural Approaches to Design’ dersi kapsamında yapılmıştır. Çalışma, 2010-2011 Akademik Yılında gerçekleştirilmiştir.

3.1.1 Ön Çalışmanın Amaçları

Başlığından da anlaşılacağı gibi ön çalışmanın odağı yemek masaları olmuştur. Daha sonra tezin çıkış noktasını oluşturacak olan çalışmaya, kişisel gözlemlerden yola çıkılarak başlanmıştır. Araştırmacı, gerek kendi salonunda, gerek gözlemlediği diğer salonlarda yemek masalarının fazla kullanıma geçmediğinin ve yerleştirildikleri alanda atıl kaldıklarına dair bir gözlem geliştirmiştir. Çalışmanın problem tanımı ve hipotezi bu gözlem üzerinden kurulmuştur. Daha sonra çalışmanın hipotezi, yemek masası ve sandalyelerinin belli kullanım niyetleriyle edinildiği ama niyetlenen kullanımları verimli bir şekilde yerine getirmediği şeklinde geliştirilmiştir.

Ön çalışmada, yemek masalarının kullanım ve kullanım sıklıklarını incelemek için öncelikle yemek masalarına duyulan ihtiyaç ele alınmıştır. Bir yemek masasının satın alınmasındaki temel amaç yemek yemek olarak düşünülmüştür. Bununla birlikte, kullanıcıların gerçekten yemek masalarında ne kadar sıklıkta yemek yedikleri, ne kadar sıklıkta misafi ağırladıkları ve bir yemek masasına ne kadar ihtiyaç duydukları sorgulanmıştır.

Çalışmada, yemek masalarının, yemek yeme işlevinin dışında gösterişçi tüketimin bir aracı olarak da edinildiği kabul edilmiştir. Ayrıca kullanıcıların “düzgün bir salon”a sahip olmaları konusunda maruz kaldıkları sosyal kontrol de ele alınmıştır. Çalışmanın sorguladığı temel nokta, çeşitli nedenlerle edinilen yemek masalarının ne kadar sıklıkta amacına uygun kullanıldığıdır. Yemek masasının hem formel hem enformel yeme biçimleri bağlamında kullanım sıklığı sorgulanmıştır.

3.1.2 Ön Çalışmanın Yöntemi ve Sonuçları

Ön çalışmanın amacı, yemek masalarının amaçlarına yönelik kullanılma ve/veya kullanılmama durumlarını incelemektir. Çalışma için verilen süre ve araştırmacının imkanları kısıtlı olduğundan veri toplamak için belli bir örneklem grubuna anket uygulanması uygun bulunmuştur. Amaç konuyla ilgili genel bir bilgi edinmektir.

Kapalı uçlu sorulardan ve cevap seçeneklerinden oluşan anket formunu hazırlamak için öncelikle açık uçlu sorulardan oluşan anketler gerçekleştirilmiştir. Açık uçlu sorulardan oluşan anket formları oluşturulmuştur (Bkz. Ek-A). Bu formlar katılımcılara elektronik posta yoluyla dağıtılıp, doldurulmuş formlar yine elektronik posta yoluyla teslim alınmıştır. Bu anketlerin amacı, yemek masalarının edinilme nedenleri, kullanılma sıklıkları, kullanıcıların diğer yeme içme biçimleri hakkındaki düşünceleri ve yemek masalarını başka enformel amaçlar için kullanıp kullanmadıklarına dair ipuçları elde etmek olmuştur. Bu şekilde yedi kişiyle anket yapılmıştır. Bu kişiler kentli orta sınıf grubuna dahil olup araştırmacının erişimde kolaylık sağladığı iş arkadaşları ve akrabalarından oluşmaktadır. Bu anketlerden elde edilen veriler, kapalı uçlu sorular ve çoktan seçmeli cevaplardan oluşan ve sayısal verinin sağlanacağı anketler için altyapı oluşturmuştur. Bu çalışma sayesinde araştırmacı tarafından tahmin edilemeyecek, ama ankette yer alması uygun olacak olasılıklar da ortaya çıkmıştır.

Açık uçlu anketlerin analizi sonucu hazırlanan kapalı anket soruları, misafir ağırlama ve aile yemekleri bağlamında yemek masalarının kullanım sıklığı, yemek masalarının edinilme sürecinde sosyal kontrolün etkisi ve formel ve enformel yeme biçimleriyle ilgili tercihleri tespit etmeye yönelik olarak tasarlanmıştır. Soruların çoğunluğu ve cevap şıkları, Likert ölçeğine göre tasarlanıp değerlendirilmiştir (Bkz. Ek-B).

Anketlerin uygulandığı örneklemin çerçevesi, aylık geliri 2000 lira ile 10000 lira arası değişen “orta sınıf”, en az lisans derecesine sahip olan “iyi eğitilmiş”, yaşları 28 ile 40 arası değişen, meslek sahibi katılımcılar olarak belirlenmiştir. ‘Meslek sahibi’ kriterinin karşılanması için günde en az dokuz saatlik bir mesainin gerçekleştirilme şartı konmuştur. Anket çalışmasının katılımcı özellikleri tablosu Ek C’de verilmiştir.

Anketler sonucu, sorgulanan konularla ilgili çeşitli verilere ulaşılmıştır. Bunlar kısaca şöyledir:

- Yemek masaları ve sandalyelerinin gündelik yaşamdan izole edilmesi ve misafirler için temiz ve düzenli tutulması fikri, 30 kişilik örneklemden 19 kişiye hiç uymamaktadır; 7 kişiye fazla uymamaktadır. 1 kişi emin değildir. 1 kişi bu izole edilme fikrini benimsemektedir. 2 kişi ise kesinlikle benimsemektedir.
- Gün içinde alınan tüm öğünler ele alındığında, 30 kişilik örneklemden 4 kişi gündelik yemekler için yemek masasını kullanmaktadır. 12 kişi işyerinde veya dışarda; 11 kişi ise mutfak masasında yemektedir. Koltuk ve orta sehpa kullananlar ise 3 kişidir.
- Örnekleme 17 kişi evinde misafir ağırlamayı sevmekte; 9 kişi çok sevmektedir. 2 kişi nötr kalmıştır. 1 kişi fazla sevmemektedir. Hiç bir katılımcı “hiç sevmiyorum” şikkını işaretlememiştir.
- Örneklemin, misafir ağırlamaya karşı olumlu bir yaklaşımı olsa da, misafir ağırlama sıklığı genel olarak çok fazla çıkmamıştır. Örnekleme 21 kişi ayda bir ile iki defa; 6 kişi ayda üç ile dört defa; 3 kişi ise, ayda dört ile on defa misafir ağırlamaktadır.
- Örnekleme 15 kişi, misafir ağırladığında, tipik olarak 3-4 kişiden oluşan bir misafir grubunu ağırlamaktadır. 6 kişi, 1-2 misafirden oluşan; 2 kişi, 5-7 misafirden oluşan bir grubu ağırlamaktadır. 5 kişinin ise, misafir etkinlikleri kapsamında misafir sayısı değişkenlik göstermektedir.

- Örnekleme yemek masalarını hangi enformel biçimlerde ve ne sıklıkta bu biçimlerde kullandığı sorulmuştur. Örneklemede 14 kişi, yemek masasını ‘bazen’ çalışma ünitesi olarak kullanmaktadır. 6 kişi, yemek masasını ‘sık sık’ oyun oynama alanı olarak; başka bir 6 kişi ise, ‘sık sık’ hobi alanı olarak kullanmaktadır. 10 kişi ise, ‘her zaman’ yemek masasını bir dekor alanı olarak kullanmaktadır.

Ön çalışmada, elde edilen verilere dayanarak, yemek masalarının asıl işlevleri olarak belirlenen gündelik yemekler ve misafir ağırlama işlevlerini yeteri kadar karşılamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yemek masalarının kapladıkları alan ve tasarım niyetlerini verimli bir şekilde karşılamadığı bulgusu, başlangıç hipotezini doğrular şekildedir. Örnekleme ait tüm katılımcılar, salonları için 6-8 kişilik konvansiyonel yemek masaları edinmiş olsalar da, örneklemin çoğunluğunun evlerine davet ettiği misafir grupları bu sayılara ulaşmaz. Bununla birlikte yemek masalarının alternatif işlevleri dikkat çekicidir. Yemek masaları, tasarım niyetlerinin dışında alternatif işlevler için sıkça kullanılmaktadır.

Bu verilerin analizinden sonra araştırmacı için şu sorular gündeme gelmiştir:

Peki neden insanlar hala yemek masaları edinmektedir?

Madem gündelik yemek ve misafir ağırlama işlevlerini verimli bir şekilde gerçekleştiriyorsa neden salonlarda konvansiyonel yemek masaları vardır?

Neden insanlar, salonlarında daha çok farklı ihtiyaçları varsa, bu amaçlara yönelik masalar edinmemektedirler?

Yemek masaları tasarım niyetlerinin dışında hangi işlevler için kullanılmaktadır?

Yemek masalarının kullanımlarının azalması, kullanıcılar tarafından farklı işlevler için uyarlanmaları ve niyetlenen işlevler için alternatif biçimlerin geliştirilmesinin ardındaki nedenler ve dinamikler derinlemesine bir çalışmayı gerektirmiştir. Bu noktada bu durumun, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler ve katılımcı gözlemler gibi nitel araştırma yöntemleriyle irdelenmesi planlanmıştır. Örneklemedeki katılımcıların evlerine giderek, salonlarında gözlem ve görüşmeler yaparak ayrıntılı bir alan çalışması yapılması hedeflenmiştir.

Ön çalışma kapsamında yemek masası ile ilgili elde edilen bulgular salondaki diğer mobilyaların kullanımlarıyla ilgili benzer durumların olup olmadığı sorgusunu gündeme getirmiştir.

Salonlarda yer alan yemek masalarının, edinilme niyetlerini yeteri karşılamaması başka salon mobilyaları için de geçerli olabilir mi?

Diğer salon mobilyaları da tasarım niyetlerinden veya edinilme amaçlarından farklı işlevler için kullanılıyor olabilir mi?

Kullanılıyorsa bu işlevler nelerdir?

Dolayısıyla ön çalışmadan ana çalışmaya yapılan geçişte, çalışmanın kapsamı da Çizelge 3.1’de görüldüğü gibi genişletilmiştir. Yemek masası ve sandalyeleriyle birlikte vitrin, büfe, koltuk, TV konsolu, orta sehpa, servis sehpası, kitaplık gibi diğer salon mobilyaları da çalışmanın kapsamına alınmıştır. Araştırma sorusu ve araştırma amaçları gerek içerik gerek kapsam olarak güncellenmiştir.

Araştırma sorusu, araştırma amaçları ve odağı sadece yemek masasındansa tüm salon mobilyalarını kapsadığında, dolaylı olarak da olsa salon mekanına da referans vermiştir. Bu noktada, salon mekanın kullanımı, deneyimlenmesi ve dönüşümü de mobilyalarla birlikte ve mobilyalar üzerinden araştırmanın odakları arasındaki yeri almıştır.

Ön çalışma sonucu yapılan önemli bir çıkarım şu olmuştur: Konvansiyonel yemek masaları edinilmiştir. Fakat bu masaların gündelik yaşam içindeki kullanımları hem masaların tasarlanma niyetleri, hem de kullanıcıların kendi satın alma niyetlerinden farklı çıkmıştır. Yemek masalarının (veya diğer salon mobilyalarının) atıl kalma, yeteri kadar ve/veya niyetlenildiği gibi/kadar kullanılmama durumlarını tartışabilmek için bu olgunun farklı katmanları irdelenmiştir. Bu olgu, literatür bölümde detaylı anlatıldığı şekliyle Lefebvre’in (1991) üçlü mekan diyalektiğine dayanarak üç temel katmana ayrılmıştır:

- Salon mobilyalarının tasarımcılar tarafından belirlenen tasarım niyetleri
- Kullanıcıların salon mobilyalarını edinme dinamikleri
- Kullanıcıların salon mobilyalarını kullanma pratikleri

Sahip olma kullanma ilişkisinin yukardaki gibi farklı katmanlarını tanımlamak için Lefebvre’in (1991) üçlü mekan diyalektiğinden faydalanılmıştır. Mekan için ortaya

konan bu diyalektik hem salon hem salon mobilyaları için uyarlanmıştır. Böylelikle salon mobilyalarının ve salon mobilyalarıyla tanımlanan salon mekanının ‘üretiminin’ farklı katmanlarının olabileceği ve bu katmanların niteliğine dair bir anlayış geliştirilmiştir. Literatür bölümünde detaylı anlatıldığı gibi, Lefebvre (1991) bir mekanın üretiminin soyut mekan, fiziksel mekan ve deneyimlenen mekan olarak üç ayrı boyutun toplamından oluştuğunu açıklar. Yukarıda belirtilen sahip olma – kullanma ilişkisini etkileyen farklı katmanları tanımlamak için bu üç farklı boyuttan faydalanılmıştır.

Çizelge 3.1 : Ön çalışma sonrası gelişen araştırma soruları ve amaçları.

Ön Çalışmanın Araştırma Soruları ve Araştırma Amaçları	Ön Çalışmadan Sonraki Araştırma Soruları ve Araştırma Amaçları
Araştırma Soruları Yemek masası ve sandalyeleri, niyetlenilen işlevleri (misafir ağırlama ve gündelik yemekler) verimli bir şekilde yerine getiriyor mu? Yemek masaları asıl işlevlerine uygun olarak ne kadar sıklıkta kullanılıyor? Yemek masası ve sandalyelerinin niyetlenilen işlevleri dışında ne gibi kullanımları vardır?	Araştırma Soruları (Seçilen Örneklem Bağlamında) Kullanıcıların zihnindeki salon ve salon mobilyası nedir? Salon tanımı ve salon algısı nasıldır? Zihinde salonla ilgili inşa edilmiş normlar nedir? Edinilen salon mobilyaları nelerdir? Mobilyalar nasıl temin edilmiş, nasıl bir süreç yaşanmıştır? Mobilyaların edinilmesinin ardındaki dinamikler nelerdir? Edinilen salon mobilyaları nasıl kullanılmaktadır? Salona yayılan kullanım pratikleri nelerdir? Salon mobilyalarıyla ilgili kullanım yoluyla yapılan dönüşümler ve uyarlamalar nelerdir? Dönüşüm ve uyarlamaların ardındaki dinamikler ve nedenler nelerdir? Salon mobilyalarıyla ilgili zihinsel, fiziksel ve yaşanan katmanlar arasındaki ilişkiler nelerdir?
Araştırma Amaçları Yemek masası ve sandalyelerinin misafir ağırlama ve gündelik yemekler için ne kadar sıklıkta kullanıldığını bulmak Yemek masası ve sandalyelerinin kullanılma sıklığına göre alınış amacı ve kapladığı alanı karşılama durumuna bakmak Yemek masası ve sandalyelerin ‘enformel’ kullanım biçimlerini tespit etmek Yemek masası ve sandalyelerinin asıl işlevlerini ne kadar yerine getirdiğini bulmak.	Araştırma Amaçları (Seçilen Örneklem Bağlamında) Zihindeki salon fikri, salona dair normlarla ilgili bilgi sahibi olmak. Salon için edinilen mobilyaları tespit etmek. Mobilyaların temin ederken göz önünde bulundurulacak kriterleri ve edinme süreçlerini incelemek. Gündelik yaşam kapsamında edinilen mobilyaların nasıl kullanıldığını analiz etmek. Kullanım yoluyla geliştirilen işlevsel dönüşüm ve niyet dışı tasarımları araştırmak ve sebeplerini bulmak. Salon mobilyalarıyla ilgili zihinsel, fiziksel ve yaşanan katmanlar arasındaki ilişkilere dair bir anlayış geliştirmek.

Çizelge 3.1’de görüldüğü gibi, ön çalışmadan sonra geliştirilen araştırma soruları ve amaçları çerçevesinde ana alan çalışmasına geçilmiştir

3.2 Ana Alan Çalışması

Ana alan çalışması, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme, katılımcı gözlem ve görüşme verilerinin analizi gibi nitel araştırma paradigmaları ve yöntemleri kullanılarak yürütülmüştür. Kümbetoğlu’nun (2008) da belirttiği gibi niteliksel araştırma, insanların ve kültürlerin ayrıntılı, derinlemesine bir tanımını yapmak, insanların gerçekliğe yükledikleri anlamı, olayları, süreçleri, kavrayış ve anlayışlarını ortaya koymak için yapılan bir eylemdir. Bu eylem, bilgiyi oluştururken belirli kurallar, yöntem ve tekniklere dayanır. Araştırmacı günlük sıradan hayat pratiklerini incelemeye dalarak, bunlar içinde yer alan birey deneyimlerinden yola çıkar. Bilginin oluşum süreci, birey, sosyal dünya ve araştırmacı arasındaki ilişkilerden doğru, onların içinde yaşanır. Niteliksel araştırmacılar bilgi veya veri toplama kavramından çok bilgiyi oluşturma kavramını kullanırken, bireylerle konuşarak, onları gözlemleyerek, günlükleri, fotoğrafları bir araya getirerek onlar hakkında anlamlı, ayrıntılı, bütüncül bir resmi ortaya çıkarmaya çalışırlar.

Nitel araştırma paradigmaları, nicel yöntemleri önceleyen pozitivist paradigmanın eleştirisini içerir. Pozitivizm terimi —doğa bilimine benzeyen ve sosyal dünyayı iyileştirecek değişimi sağlamak için gerekli olan, inanılır ve sağlam temellere dayalı bilgiye ulaşmada pozitif bir yaklaşımı olan sosyal bilim akımını benimseyen 19. Yüzyıl Fransız filozofu Auguste Comte tarafından ortaya atılmıştır (Glesne, 2013). Birçok alandan sosyal bilimciler pozitivist yöntem ve kavramları (örneğin; geçerlilik, güvenilirlik, nesnellik, genellenebilirlik) araştırmalarında kullanmışlardır. Ancak Glesne’nin (2013) da belirttiği gibi 1930 ve 1940’larda ölçülebilir ve bilinen tek bir gerçekliğin olduğu ontolojisine dayanan mantıksal pozitivism birçok eleştiri almıştır. Pozitivist araştırma geleneği, insanlara sunulan tek bir gerçekliğin var olduğunu ve bu gerçekliğin ölçülebildiğini ve belli ölçüde bir kesinliği olduğunu söyleyen ontolojiyi içerir. Dünyanın en azından belli sınırlar içinde bilinebilir olduğunu öngören pozitivist yaklaşım kapsamında, sosyal olgular hakkında genellemeler yapabilmek, o olguların nedenlerini açıklamak ve onlarla ilgili tahminlerde bulunabilmek için araştırmalar yapılır. Bu bilgiye nesnel gözlemler, ölçütler ve dikkatli bir biçimde tasarlanmış deneyler yoluyla ulaşılır. Toplanan veriler, sayılara

indirgenmiş ya da istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiş sayılabilir bilgi parçacıklarıdır. Bu işlemler genellikle nicel yöntemler olarak isimlendirilir.

Nitel araştırma yöntemleri ve yaklaşımları nicel araştırma yöntemleri ve pozitivist yaklaşımdan çok farklıdır. Glesne (2013) nitel araştırma paradigmasını yorumlamacı paradigma, eleştirel paradigma, postyapısalcı/ postmodernist paradigma olarak ayırır. Bu çalışmada, nitel araştırmanın yorumlamacı paradigması referans alınmıştır. Bu paradigma bağlamında, sosyal bilimcinin rolü; başkalarının sosyal olguları, kendilerini, diğerlerinin davranışlarını ve niyetlerini nasıl yorumladıklarını anlamak olur. Yorumlamacılığın zaman içinde birçok farklı biçimi ortaya çıkmış olmakla birlikte bunların tümü insan düşüncelerini, davranışlarını ve ilişkilerini belirli bir bağlamda ya da daha geniş bir kültür içinde anlamayı amaçlar.

Yorumlamacı geleneğe yakın olan ontolojik inanç, gerçeğin sosyal ortamda oluştuğu, karmaşık olduğu ve sürekli değiştiği bir dünya görüşünü savunur. Bu durumda, bir şeyi bilmenin önemi, insanların bazı nesneleri, olayları, davranışları, algıları, vb. nasıl yorumladıkları ve nasıl anlamlandırdıklarıdır. Bu yapılandırılmış gerçeklerin yalnızca bireyin aklında değil, bireysel algıların dil ve daha geniş bir toplumun düşünceleri ile karşılıklı alışveriş içinde olduğu sosyal yapıların içinde de var olduğu kabul edilir. Bu nedenle aynı sosyal grubun birden fazla üyesinin bazı olgular hakkındaki algılarına ulaşarak, o grup içindeki düşüncenin ve davranışın kültürel örüntüsü hakkında bir şeyler söylenebilir (Glesne, 2013).

Bilimsel araştırma alanında pozitivist gelenek, pek çok araştırmacıya daha tanıdık gelebilmektedir (Glesne, 2013). Yorumlamacı yaklaşımın pozitivist yaklaşımdan nasıl farklılaştığını anlamak önemlidir. Bu farklılıkların kesin ve net ayrımlardan çok farklı araştırma yaklaşımlarının eğilimleri olarak algılanması önerilir.

Glesne'nin (2013) belirttiği gibi nitel araştırmanın açık ve kendiliğinden gelişen doğası, standartlardan uzaklaşmayı gerektirir. Araştırma basamaklarını düzenli bir biçimde sıralayan birtakım ölçütler yoktur. Anlamanın basamaklarını açıklık gibi bazen baş edilmesi güç bir endişe yaratan belirsizlik de belirleyebilir. Açıklık, araştırmacıya sosyal etkileşimin kuşaklar boyu aktarılan doğasına yaklaşmaya, karmaşıklığı yüceltmeye ve açık olma hakkına saygı göstermeye izin verir.

Rubin ve Rubin (2015) nitel araştırmanın, fizik kuralları gibi her koşulda ve tüm zamanlarda doğru çıkabilecek prensipler aramadığını belirtir. Nitel araştırmanın daha

ziyade amacı, özel durumları ve karmaşık bir dünyada olayların nasıl ve neden oluştuğunu anlayabilmektir. Arksey ve Knight'ın (1999) belirttiği gibi nitel araştırmanın altında yatan kabul ve ilkeler, pozitivist paradigma kapsamında geliştirilen güvenilirlik kriteriyle ilgili klasik kavramlarla tam anlamıyla örtüşmemektedir.

3.2.1 Alan Çalışmasının Örnekleme

Niteliksel araştırmalar, araştırma evrenini, sosyal gerçekliği genellemelere varmak amacı ile incelemeyen araştırma, temsil bir örneklemden çok, veri derleyebileceği örneklerle çalışır. Araştırma probleminin temel önemdeki öğeleri hakkında fikir sahibi olan, deneyimleri olan, yaşantılarından bu öğeler hakkında bilgi oluşturabileceği kişileri örnekleme dahil etmek amacındadır. Niteliksel araştırmalarda incelenen grubun homojen bir yapıda oluşu küçük bir örnekleme yeterli kılabilir. Eğer grup heterojense örneklemin büyüklüğü artırılabilir. Niteliksel araştırmaların istatistiki hesaplamalar, çıkarsamalar yapmak gibi bir amacı yoktur. Yani araştırma evreninin parametreleri hakkında genellemelere varmaktan çok, küçük ölçekli bir çalışmayla derinlemesine ayrıntılı bir kavrayış hedeflenmektedir. Bu nedenle örneklem büyüklüğü, araştırmanın ana kavram tema ve sorunlarına ilişkin en ayrıntılı veriye ulaştığını veya bu veriyi bulabileceğini düşünen araştırmacının kendisi tarafından bir doyum noktasına varıldığı zaman belirlenir (Kümbetoğlu, 2008). Bu çalışmada da böyle bir doyum noktasına kadar görüşmelere devam edilmiştir. Örneklemin büyüklüğü elde edilen verilere göre genişlemiştir.

Arksey ve Knight'ın (1999) belirttiği gibi, nitel araştırmacılar için örneklem oluşturma, zaman, para ve erişim gibi pratik kaygıları dengeleyen bir yargı pratiğidir. Bu yargıyı yapmak için iki önemli prensip şöyledir:

* Araştırmacının olguları tüm ilgili perspektiflerden görme imkanı sunan örnekleme oluşturmaları gerekir.

* Yeni bilgiler belirmemeye başladığı ana kadar araştırmacının örneklem miktarını arttırmaya çalışması önemlidir. Belli bir konuyu keşfetmek için tasarlanmış derinlemesine görüşmelerde, sekiz katılımcıdan oluşan bir örneklem genellikle yeterlidir (McCracken, 1988). Bununla birlikte sonuçları kontrol etmek için anket yöntemlerinin kullanılması tavsiye edilir.

Nitel araştırmalarda katılımcı sayısının belirlenmesine dair genel geçer bir formül yoktur. Daha çok araştırma sorusuna dair belli bir doygunluğa ulaşmak onemlidir. Araştırmacının odaklandığı noktalarda işleyebileceği, çıkarsamalar yapabileceği yeterli veriyi toplaması gerekmektedir. Nitel araştırmada, her bir vaka belli bir uzayın temsili olabildiğinden vakaların niceliğinden çok, temsil ettikleri nitelikler esastır. Bu çalışmada her bir salon kapsamında elde edilen başka olası salonlara dair bir temsiliyet değeri taşır.

Bu çalışmada, 30 kişiyle yapılan nicel yöntemlerin kullanıldığı pilot çalışmadan sonra, ana alan çalışmasına geçilmiştir. Öncelikle literatüre bağlı olarak geliştirilen teorik rneklemen temsili özelliklerine sahip rneklemen kurulması hedeflenmiştir. Bu çalışmada teorik rneklemen oluşturulması onemli olmuştur. Çalışmanın amacı, belli salon pratiklerinin ve mobilya edinme motivasyonlarının ardındaki dinamiklerini bir kültürel aracı temsili grup üzerinden anlamak olduğu için amaçlı örneklem (*purposive sampling*) kurma yoluna gidilmiştir.

Bu araştırmanın örneklemini için, benimsediği kültürel pratikleri başka sosyal gruplara aktarma potansiyeli olan “yeni kültür aracıları” veya “kültür girişimcileri” (Bourdieu, 1984; Featherstone, 1996) olabilecek sosyal grup önceki bölümde belirtildiği gibi meslekler üzerinden tanıtılmıştır. Kültürün yayılmasını sağlayan reklam, pazarlama, tasarım, kişisel gelişim uzmanlıkları gibi hizmet sektörü mesleklerine sahip sosyal grupların, gerek kültürel, gerek ekonomik sermayelerinin yüksek seviyede oluşuyla birlikte, diğer sosyal gruplar arasında kültür aracılığı yaptığı belirtilmiştir (Bourdieu, 1984). Örneklemin belirlenmesi aşamasında, belirtilen meslekler ve nitelikler anahtar özellikler olarak kabul edilmiştir.

Literatür bölümünde bahsedildiği gibi, alan çalışması için yeni orta sınıf ve kültür aracıları literatürü baz alınarak, teorik bir örneklem kurulması amaçlanmıştır. (Bourdieu, 1984; Featherstone, 1996). Bourdieu’nun (1984) alışması baz alınıp teorik örneklemin kurulduğu ulusal ve uluslararası alan çalışmaları vardır (Holt, 1997; Holt, 1998; stner ve Holt, 2010; Savage, vd., 1992; Arun, 2014; Hazır, 2014). Bu çalışmalarda, teorik örneklem kurulurken ve katılımcılar belirlenip değerlendirilirken kültürel sermaye olgusuna referans verilmiştir (Bourdieu, 1984).

Kültürel sermaye eğitim nitelikleriyle birlikte sosyal kökene de bağlıdır (Bourdieu, 1984). Bu anlamda Çizelge 3.2’de görüldüğü gibi görüşmecilerin baba meslekleri göz önünde bulundurulmuştur.

Savage, vd. (1992), Bourdieu’nun (1984) Fransız toplumu bağlamında gerçekleştirdiği çalışmasının İngiltere toplumuna uyarlamasının teorik zayıflıklarından bahsetmiştir. Hazır (2014) ise, Bourdieu’nun (1984) çalışması ve kültürel sermaye gibi tanıttığı kavramların başka kültürlerle uyarlanmasının pürüzlerini ortaya koysa da, yine de bu kavramların başka çalışmalara uyarlandığında belli dayanak noktaları oluşturmaya devam ettiklerini ve bu anlamda geçerliliklerini savunmuştur. Hazır (2014) Ankara’da gerçekleştirdiği alan çalışması için yine Bourdieu’nun (1984) çalışmasını referans almıştır.

Örnekleme belirleyen önemli niteliklerden biri yüksek kültürel sermaye olmuştur. Kültürel sermayenin iki önemli bileşeni eğitim sermayesi ve sosyal kökendir. Bourdieu’ya (1984) göre okulların doğrudan öğretmediği veya talep etmediği, ama bireyin okul deneyimi kapsamında içselleştirdiği kültürel pratikler vardır. Bu kültürel pratikler eğitim nitelikleriyle bağlantılıdır. Eğitim nitelikleri, kültür evrenine girişin bir koşuludur. Bourdieu (1984) bireyin sahip olduğu diplomayla birlikte, belli bir genel kültürü ve estetik yatkınlığı doğrudan garantilediğini belirtir: “Özel bir yetkinliği (mühendislik ünvanı gibi) resmi olarak garanti altına alan okul diplomasının zimni tanımı içinde, söz konusu diplomanın itibarı arttıkça, derinliği ve kapsamı artan bir genel kültüre gerçek olarak sahip olmayı da garanti altına aldığı yazılıdır.”

Eğitim sosyal grupları niteleyen önemli bir unsurdur. Literatür bölümünde, benzer ekonomik seviyelerde ama farklı eğitim düzeylerindeki sosyal grupların karşılaştırmalarında, yüksek kültürel sermayeye sahip grupların globalleşmiş ürün, hizmet ve pratiklere daha yatkın olduğu görülmüştür (Üstüner ve Holt, 2010). Dolayısıyla, kültürel pratikleriyle diğer sosyal sınıfları etkileyebilecek temsili bir örneklemin kurulması açısından katılımcıların eğitim seviyeleri önemli bir seçim kriteri olmuştur.

Bourdieu (1984) bireyin içselleştirdiği kültürel pratiklerin çok sıkı bir ilişkiyle eğitim sermayesine ve ikincil olarak da toplumsal kökene bağlı olduğunu belirtir. Burada eğitim sermayesi bireyin sahip olduğu diplomalarla ölçülürken, toplumsal köken

baba mesleğiyle ilişkilendirilmiştir. Bourdieu (1984) aslında eğitim sermayesinin, hem aile tarafından sağlanan kültürel aktarımın, hem de okul tarafından sağlanan kültürel aktarımın (etkinliği doğrudan aileden miras alınan kültürel sermayenin hacmine bağlı olan) birikmiş etkilerinin ürünüdür. Katılımcıların eğitim seviyesiyle birlikte baba meslekleri de, belirlenmesinde önemli bir kriter olmuştur.

Katılımcılarını yaşını belirlemede Ulver-Sneistrup'un (2008) çalışması kılavuz olmuştur. Ulver-Sneistrup, (2008) çalışmasında kendi örnekleme kapsamında daha genç (30-45) olan katılımcıların salon kullanımınlarında daha güncel bir pratiğin varlığına dikkat çekmiştir. Bu anlamda, güncel bir kesit almayı hedefleyen mevcut alan çalışmasında da yaş aralığı 35 – 40 olarak belirlenmiştir.

“Kültürel aracı” (Featherstone, 1996; Bourdieu 1984) temsili olabilecek 8 kişiyle derinlemesine görüşme yapılmıştır. Söz konusu teorik örnekleme karşılaması açısından akademisyenlik, tasarım ve/veya diğer yaratıcı endüstri alanlarına ait formasyonlara sahip meslekler, çok uluslu büyük kurumsal şirketlerde yöneticilik gibi nitelikler üzerinden gidilmiştir. Teorik örneklem kapsamında, kültürel araçların pratikleri ve yaklaşımlarının diğer sosyal gruplara yayılacağı kuramı baz alınmıştır.

Çizelge 3.2 : Katılımcıların kültürel aracı temsil özellikleri.

	Meslek	A	B	C	D	E	F
Katılımcı 1a	Mühendis				X	X	X
Katılımcı 1b	Mühendis				X	X	X
Katılımcı 2a	Tasarımcı-Akademisyen	X	X	X			
Katılımcı 2b	Tasarımcı-Akademisyen	X	X	X			
Katılımcı 3a	Mimar-Akademisyen	X	X	X			
Katılımcı 3b	Mühendis				X		
Katılımcı 4	Sigorta Bölge Müdürü				X	X	X
Katılımcı 5a	Tasarımcı-Akademisyen	X	X	X			
Katılımcı 5b	Mühendis				X		
Katılımcı 6	İç Mimar-Akademisyen	X	X	X			
Katılımcı 7a	Moda Tasarımcısı	X	X				
Katılımcı 7b	Satış Uzmanı				X		
Katılımcı 8a	İlkokul Öğretmeni				X		
Katılımcı 8b	Danışman				X	X	X

Çizelge 3.2’de görüldüğü gibi, seçilen katılımcılar kültürel aracı literatürüne dair bu çalışma kapsamında saptanmış niteliklere çeşitli düzeylerde sahiptir.

Çizelge 3.3 : Alan çalışması katılımcılarının demografik özellikleri.

	Meslek	Eğitim	Baba mesleği	Yaş	Semt	Aylık Gelir
Katılımcı 1a	Mühendis	Yüksek lisans	Bankacı	36	Kozyatağı	10000 - 15000
Katılımcı 1b	Mühendis	Yüksek lisans	Avukat	36	Kozyatağı	
Katılımcı 2a	Tasarımcı-Akademisyen	Doktora	Doktor	34	Etiler	5000 - 10000
Katılımcı 2b	Tasarımcı-Akademisyen	Doktora	Doktor	34	Etiler	
Katılımcı 3a	Mimar-Akademisyen	Doktora	Belirtilmemiş	33	Pendik	5000 - 10000
Katılımcı 3b	Mühendis	Lisans	Belirtilmemiş	33	Pendik	
Katılımcı 4	Sigorta Bölge Müdürü	Lisans	Savcı	41	Batı Ataşehir	5000 - 10000
Katılımcı 5a	Tasarımcı-Akademisyen	Doktora	Teknisyen	47	Batı Ataşehir	10000 - 15000
Katılımcı 5b	Mühendis	Lisans	Teknisyen	43	Batı Ataşehir	
Katılımcı 6	İç Mimar-Akademisyen	Doktora	Şehir Bölge Planlamacısı-Müteahhit	40	Teşvikiye	5000 - 10000
Katılımcı 7a	Moda Tasarımcısı	Lisans	Belirtilmemiş	35	Gayrettepe	10000 - 15000
Katılımcı 7b	Satış Uzmanı	Lisans	Belirtilmemiş	40	Gayrettepe	
Katılımcı 8a	İlkokul Öğretmeni	Lisans	Memur	35	Feneryolu	10000 - 15000
Katılımcı 8b	Danışman	Doktora	Doktor	35	Feneryolu	

Yeni orta sınıf içinde yer alan kültür araçları olarak tanımlanan grup meslek nitelikleri üzerinden Çizelge 3.3’te görüldüğü gibi tanımlanmıştır. Bununla ilgili olarak teorik örnekleme dahil olan katılımcıların kentli orta sınıf içinde yer alan:

- A) Sanatın aktarılmasını sağlayan sektör çalışanları (Featherstone, 1996; Bourdieu, 1984)
- B) Yaratıcı endüstrilerde çalışanlar (Featherstone, 1996; Bourdieu, 1984)
- C) Akademisyenler (Featherstone, 1996; Bourdieu, 1984)
- D) Yeni orta sınıf sektörleri (hizmet sektörleri) (Featherstone, 1996; Bourdieu, 1984)

E) Yeni orta sınıf sektörleri orta ve üst düzey yöneticileri (Featherstone, 1996; Bourdieu, 1984)

F) Yabancı ortaklı kurumsal büyük ölçekli firma çalışanları (Featherstone, 1996; Bourdieu, 1984) gibi mesleklere sahip olması dikkate alınmıştır.

Çizelge 3.3'tekatilimcilerin kültürel aracı teorik örneklemini oluşturmada sahip oldukları meslek niteliklerine dair çizelge görülmektedir:

3.2.2 Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Görüşmeler

Glesne'nin (2013) belirttiği gibi nitel araştırmanın amacı bir sosyal dünyanın aktörleri olan insanların o dünyaya ilişkin algılarını yorumlamaksa, araştırma yöntemi o sosyal bağlamdaki insanlar ile algıları hakkında konuşarak etkileşimde bulunmayı içerir. Eğer araştırmayı temel oluşturan kuram yorumlamacılık ise, çalışma deseni, ilgili insanlarla bir ya da birden fazla ortamda derinlemesine, uzun süreli etkileşimlere odaklanma olacaktır. Araştırmanın alana özel varsayımlarla sonuçlanabilme olasılığı olsa da, araştırmaya bu varsayımlarla başlamak yerine, daha çok keşfedici, açık görüş içeren çeşitli yaklaşım ve konular ortaya atarak başlamak önemlidir. Bu anlamda gözlemler yapılır, sorular sorulur ve araştırmanın katılımcıları ile etkileşimde bulunulur. Analizlerde örüntüler aranır, ancak birden fazla yorum rakamlara ya da bir norma indirgenmez.

Bu çalışmada (ana alan çalışmasında) veri oluşturma teknikleri olarak derinlemesine görüşme ve katılımcı gözlem teknikleri uygulanmıştır. Derinlemesine görüşme bir veri toplama tekniği olarak, açık uçlu soruların sorulması, dinlenmesi, cevapların kaydedilmesi ve ilişkili ilave sorularla araştırma konusunun detaylı bir şekilde incelenmesini mümkün kılar. Derinlemesine görüşme öncelikle antropolojinin veri toplama tekniklerinden biridir. Bu teknik, araştırmacının alan çalışmasında ayrıntılı ve derinlemesine bir biçimde konuyu kavramasına yarayacak bir araçtır (Kümbetoğlu, 2008).

Derinlemesine görüşme tekniğini kullanmak, az sayıda kişiden çok detaylı bilgi oluşturulmak istendiğinde, araştırma sorununa ilişkin yüzeysel bilgiden çok, sorun alanındaki kişilerin görüş, düşünce, fikir, bakış açısı ve deneyimlerinin daha önemli olduğu düşünüldüğünde, sosyal gerçekliğin kavranmasında anlam ve yorumlamanın önemine inanıldığında, derinlemesine görüşme tekniği ile duygu, deneyim, yaşanmışlık temelindeki verilerin daha ayrıntılı alınabileceğine inanıldığında, çok

hassas konulardaki verileri ortaya koymak gerektiğinde yararlıdır. Bu anlamda bu teknik bu çalışma için de yararlı olmuştur.

Rubin ve Rubin (2015) nitel görüşmelerde elde edilen bilginin durumsal ve koşulsal olduğunu belirtir. Duruma ve koşula bağlı bir kavrayış için geliştirilen bir araştırma, pozitivist sosyal bilimlerin araştırmalarından çok farklıdır. Dolayısıyla, pozitivist paradigmanın güvenilirlik ve geçerlilik kavramlarını nitel paradigmaya taşımak mümkün değildir. Fenomenlerin düzenli ve değişmez olduğu varsayımları üzerine temellenen ‘güvenirlik’ kriteri, durumsal kavrayış, karmaşıklık ve değişimi normal nitelikler olarak gören epistemolojilerde çok uygun değildir. Dolayısıyla, Briggs’in (1986) de belirttiği gibi, görüşmeden yanlılık (*bias, eng.*) yaratacak tüm faktörlerin çıkartıldığında gerçek, veya doğru veya yansız cevapların belireceğinin düşünülmesinin çok mümkün olmadığını görebilmek gerekmektedir.

Ana alan çalışmasında, katılımcıların zihnindeki salon fikri, mobilya edinme dinamikleri ve kullanım pratikleriyle ilgili veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların izni alınarak evlerinin salon bölümünde yapılmıştır. Katılımcılara, yapılan görüşmelerin mevcut yürütülen doktora çalışması ve ondan türeyecek yayınlar dışında bilimsel araştırma dışında hiçbir amaçla kullanılmayacağı, ayrıca tezde kullanılacak fotoğraflarda, katılımcıların kimliklerinin açığa çıkmayacağı belirtilmiştir (Bkz. EkD). Bu çalışmada 37 kişiyi içeren bir ön çalışmadan sonra, altı evli ve iki bekar katılımcıdan oluşan bir örneklemle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler ve katılımcıların salonlarında katılımcı gözlemler yapılmıştır. Görüşmeler 45 dakikadan 2 saate kadar sürelerde olmuştur. McCracken’in (1998) de belirttiği gibi derinlemesine yoğun görüşmeler için sekiz sayısı yeterli olabilecek bir sayıdır.

Evli çiftlerle hem kadın hem erkeğin katılımıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bazı çiftlerde eşlerden biri baskın görüşme aktörü olmuş, diğer eş daha kısıtlı katılımlarda bulunmuştur. Bazı çiftlerde katılım dengeli olmuştur. Çift görüşmelerinde, çiftler sıklıkla birbirlerini destekler tarzda anlatımlarda bulunsalar da, bazı noktalarda fikir ayrılığına düşmüşlerdir. Bu ayrımlar görüşme sürecinde ve sonrasındaki analiz safhalarında not alınmıştır.

Öncelikle demografik sorular sorulmuştur:

Daha sonra, salon ve mobilyaların ‘soyut’ boyutuna dair algıları ortaya çıkaran sorulara geçilmiştir. Bu bölümde mobilya endüstrisinin kullanıcıların zihinlerine yaydığı salon ve salon mobilyası ile ilgili normlar irdelenmiştir. Dolayısıyla katılımcıların kafalarındaki salon mekanına dair mobilya ile ilgili soyut fikirler bulunmaya çabalanmıştır.

Bu sorular şöyledir:

Evin salon kısmının tanımını nasıl yapardınız?

Salona dair fikirleriniz kafanızda nasıl oluştu? (Çocuklukta eviniz mi, bir şeye karşı gelerek kurduğunuz fikirler mi, dergiler, kitaplar mı?)

Salonu salon yapan elemanlar nelerdir?

Bir salondan neler çıkarıldığında orası salon olmaz?

Bu bölümden sonra salon ve mobilyaların ‘fiziksel’ (algılanan) boyutuna dair sorular sorulmuştur. Bu bölümde her bir katılımcının salonunu kurma biçimi ve mobilyaların alınma sürecini ortaya çıkaran sorular söz konusudur:

Mobilyaları kim seçti?

Salonu kim dekore etti?

Kararları kim verdi?

Hanehalkından kimler?

İç mimar mı?

Mobilyalar nereden alındı?

Kararlar nasıl alındı?

Mekanın kurulmasında katılımcıları etkileyen faktörler de irdelenmiştir:

Katılımcılar nelerden etkilendi?

Kültür endüstrileri mi?

Dergiler, kitaplar, reklamlar, TV programları mı?

Üst neslin müdahalesi mi?

Salon ve mobilyaların ‘yaşanan’ boyutuna dair sorular bölümünde katılımcıların kurdukları mekanı, pratikler ve kullanımlar aracılığıyla nasıl (yeniden) ürettiklerine bakılmıştır.

Katılımcıların gündelik yaşam pratikleri nelerdir?

Bu pratiklerle mekan ve mobilyalar nasıl üretiliyor?

Salon alanında hangi eylemleri yapıyorlar?

Yemek yemek? Uyumak? Misafir ağırlamak? Çalışmak? Başka neler?

Bu eylemleri hangi mobilyalar aracılığıyla/üzerinde yapıyorlar?

“Katılımcılar mekanı ve mobilyaları deneyimledikten sonra nasıl bir salon hayali kuruyorlar?” sorusu kurgulanmıştır ama gelen cevaplar mevcut salon ve mobilyalarla ilgili küçük ölçekli düzeltmelerden oluştuğu için bulgular ve analiz kısmına geçirilmemiştir.

3.2.3 Katılımcı Gözlemler

Katılımcılar tespit edildikten sonra katılımcıların evlerine gidilmiştir. Görüşmeler salon bölümlerinde yapılmıştır. Salonda bulunan mobilyalar listelenmiştir. Ayrıca salonların planları çıkarılmıştır. Bununla birlikte görüşme süresince katılımcıların salon pratiklerine dair olabildiği kadar gözlem yapıp not tutulmuştur.

Araştırmacı, girdiği salonlarda aynı zamanda bir katılımcı gözlemci olmuştur. Araştırmacı, eve dışardan gelen ‘misafir’ ve/veya ‘yabancı’ konumundadır. Katılımcıların çoğu araştırmacıyı bir misafir gibi ağırlamışlardır. Araştırmacı, katılımcıların kendisine karşı sergilenen tutumlardan, yapılan ikramlardan, ağırlama biçimlerinden, her bir katılımcının misafir ağırlama ve salon mobilyalarını kullanma biçimlerine dair gözlemler yapma imkanı bulmuştur.

3.3 Veri Analizi

Nitel içerik analizi teknikleri, bir söylemi anlamada ve yorumlamada, öznel etkenlerden kurtulmayı sağlamak amacını taşımaktadır. Okuyucunun bilgisine, sezgisine, tutumlarına, değerlerine ve referans çerçevesine bağlı, kolayca ve otomatik bir şekilde yapılmış yorumuna karşı, nesnel okuma ilkeleri getirmektedir. Söylemin veya metnin görünen, kolayca yakalanan, sergilenmiş ve ilk bakışta algılanan içeriği yerine, gizil, üstü örtülü içeriğini ortaya çıkarmayı sağlamaktadır. Dolayısıyla içerik

analizi, mesajda, bireyi görünmeden etkileyen öğelerin belirlenmesine yönelik —ikinci bir okumadır. Bilgin'in (2006) de belirttiği gibi bu anlamda içerik analizi, bir tür iletişim psikanalizini ve iletileni algılama sanatını andırmaktadır. İçerik analizi tekniklerinin ortak paydası, çıkarsama/ çıkarım (*inference*) esasına dayanmalarındır. Hepsi de, mesajlarda gözlenen ve betimlenen öğelerden hareketle bir yorum getirme amacını taşırlar. Bu nedenle içerik analizi, objektiflik – subjektiflik uçları arasında uzanan bir doğru üzerinde farklı noktalarda yer alan teknikler içermektedir. Bu teknikler, araştırmacıların öznel yaratıcılıklarına da izin veren yapıdadır. İçerik analizinin metin ya da söylem öğelerini tasnif işlevi, basit bir sıralama veya mekanik bir bölümlendirme işleminden farklıdır. İçerik analizinin tasnif ya da örüntülendirme etkinliğini, basit düzenlemeden (klasman) ayırt etmektedir. Bu tasnif etkinliği, bir bakıma tanıtlama, ortaya koyma, gösterme, yani anlamı aydınlatma amacına hizmet edebilecek nitelikte bir örüntülendirmenin ifadesidir; anlama ilişkin bir kanıt inşasıdır. İçerik analizinin uygulanması, birtakım aşamalar halinde gerçekleşmektedir. Belirli bir konuda içerik analiziyle çalışılma durumunda, ilk aşamada araştırma hedeflerini belirlenmesi gerekmektedir. Amaç veya hedeflerin belirlenmesi, iletişimlerin her yanıyla ilgilenmek yerine belirli yanlarıyla sınırlı kalmayı ve dolayısıyla zaman ve enerji tasarrufunu sağlamaktadır.

İkinci aşama analizin yapılacağı içerik örnekleminin oluşturulması şeklinde ifade edilebilir. İçerik analizinin örneklemini, incelenecek iletişimlere bağlı olarak, sınırlı sayıda gazete, dergi, öykü, film, reklam ve diğer iletişim araçlarından veya türlerinden oluşabilir. Daha sonra, örneklemin bölüneceği birimler, maddeler ya da kayıt birimleri ve bunların içinde toplanacağı örüntüler saptanır. Nitel içerik analizinde, analiz birimleri kodlanarak çeşitli örüntüler oluşturulur. Örüntüler arası ilişkiler çözümlendikten sonra, değerlendirme, çıkarsama ve yorumlama aşamasına gelinir.

Bu çalışmadaki içerik örneklemini, katılımcılarla yapılan görüşmelerin metinleridir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler, görüşmeler bittikten sonra, tekrar dinlenerek deşifre edilmiştir. Her bir görüşme, MS-Word programı kullanılarak metne dönüştürülmüştür. Her bir görüşmenin çıktısı alınarak dosyası oluşturulmuştur. Görüşme metinlerine dair ilk kodlama çalışmaları söz konusu çıktılar üzerinde yapılmıştır.

3.3.1 Analitik Betimleme ve Kodlama

Glesne'nin (2013) belirttiği gibi nitel araştırmacılar verilerindeki temaları bulmak, sınıflandırmak ve düzenlemek için kodlama, veri sunma ve bilgisayar programları gibi birçok tekniği kullanır. Bu süreçlerin sonunda anlamlı bağlantı yolları bulunur. Wolcott (2009) verileri dönüştürme ya da düzenlenmiş veriden anlam oluşturma için betimleme, analiz ve yorum olmak üzere üç aşamalı bir süreç öne sürer. Betimlerken verilerin orijinal haline yakın durulur. Ağırlıklı olarak alan notlarına ve görüşme dökümlerine başvurulur ve böylece verinin kendi adına konuşmasına izin verilir. Bu yaklaşım araştırmanın amacıyla ilgili çağrışımları seçip betimleyerek 'burada ne oluyor' sorusunu yanıtlar. Wolcott'a (2009) göre analiz, çalışmanın önemli etmenlerinin ve bunlar arasındaki ilişkilerin belirlenmesidir. Bu yöntem, genelde sistematik bir biçimde betimlemeleri genişletir. Etkileşimdeki temel özelliklerin ve yolların tanımlanmasını gerektirir. Analizde ayrıntılı kodlama şemaları, veri sunumları, bir standart ile karşılaştırmalar ve düzenli örüntüleri belirleyen diğer araçların hepsi yararlıdır.

Bilgin (2006) örüntülendirmeye ilgili iki ayrı yaklaşımdan bahseder. Birinci yaklaşım, belirli bir alanda var olan bir örüntü sistemini alarak kayıt birimlerini buna göre gruplandırma yoluna gitmektedir. Burada tündengelimci bir yaklaşım söz konusudur. İkinci durumda örüntüler önceden saptanmamıştır. Anlam öğeleri ele alınıp gözden geçirildikçe örüntüler belirlenir. Bu yaklaşım tümevarımcı bir yaklaşımdır.

Bu çalışmada örüntüler önceden belirlenmemiştir. Tümevarımcı bir anlayış geliştirilmiştir. Kodlanan anlam birimlerinin kendiliğinden olası örüntülere evrilmesi ve soyutlanmasına gayret edilmiştir. Kodlama işlemi birincil ve ikincil döngü kodlama süreçlerinden sonra hiyerarşik örüntülerin oluşturulması şeklinde ilerlemiştir.

Kodlama işlemine daha yakından bir bakış geliştirmek ve kodlama tekniklerini anlamak bağlamında kodlamanın datayı etiketleme ve sistematize etmeyle ilgili olduğunu görmek gerekir. Kodlama, kağıt ve renkli kalemler, Excel sayfası veya bilgisayar destekli yazılımlar gibi çeşitli araçlarla gerçekleştirilebilir. Her yaklaşımın avantajları ve dezavantajları vardır. Seçilen yöntem araştırmacıya ve araştırmaya göre özeldir.

Kodlar dil temelli veya görsel data için atanan özetleyici, belirgin, özsel ve/veya çağrışımlı özniteliklerdir (Saldana, 2009). Kodlama, bir fenomeni temsil etme veya bir fenomene ait olma olarak datayı tanımlamanın aktif sürecidir. Bu fenomen, bir kavram, inanış, eylem, tema, kültürel pratik veya ilişki olabilir. Kodlama sürecinin ilk etkinlikleri temellendirilmiş kuramcılar (*grounded theorists*) tarafından ‘açık kodlama’ veya ‘initial’ kodlama olarak tanımlanır. Saldana (2011) bu kodlama aşamasını ‘birinci döngü kodlama’ olarak da adlandırır. Açık kodlama ifadesindeki, açıklık, bu ilk döngülerde, datadaki anlamı açma çabalarına gönderme yapar. Saldana’nın (2009) döngü kavramı, nitel veri analizini niteleyen döngüsel refleksif sürece işaret eder. Tracy (2013) ilk kodlama etkinliklerini tanımlamak için birincil – döngü kodlama terimini kullanmıştır. Bu ilk aşamada, data birkaç kez okunabilir ve kodlanabilir.

Birincil döngü kodlama, datanın incelenmesiyle başlar. Datanın özünü yakalayan kelime veya kelime grupları atanmasıyla devam eder.

Birincil – döngü kodlar her zaman olmamakla beraber genelde birinci seviye kodlardır. Birinci seviye kodlar data içinde ‘ne’ olduğuna odaklanır. Bu kodlar tanımlayıcı kodlardır. Datadaki temel etkinlikleri ve süreçleri gösterirler. Birinci seviye kodlar, çok az bir yorumlama gerektirirler. Birincil döngü kodlamada datanın içindeki gerçek kelime veya kelime grupları da kod olarak kullanılabilir. Bunlara ‘in vivo’ kodlar denir. Bu kodlar katılımcıların kendilerinin dilini ve terimlerini kullanırlar.

Kodlama süreci boyunca, araştırmacılar ‘sürekli karşılaştırma yöntemi’ni kullanırlar (Charmaz, 2006). Bu şekilde veri ile kod uyumluluğu devamlı kıyaslanır. Kod tanımlamaları, yeni elde edilen dataya uyulması için modifiye edilir. Ya da vazgeçilip yeni bir kod tanımlamasına gidilir. Sürekli karşılaştırma yöntemi döngüsel, tekrarlayıcı ve refleksiftir. Kodların ve açıklamalarının sürekli gözden geçirilmesi, ufak tefek değişikliklerin yapılması ve yenilerinin üretilmesi, datanın kodlanması esnasında tanım sapmalarını engeller (Gibbs, 2007).

Birincil kodlama döngüleri süresince detaylılık miktarı önemli bir noktadır. Datayı büyük yumrulara ayırmanın da, çok daha küçük dilimlere parçalamanın da avantaj ve dezavantajları vardır (Bazeley, 2013). Bununla birlikte datayı büyük genel örüntülere ayırma, datanın spesifik kodlarla daha küçük parçalara ayrılmasından daha duyarlı

yorumlamalara yön vermeyebilir. Bu detaylandırma, araştırmaya ve araştırmacının kişisel stiline göre değişebilir. Tracy (2013) daha detaylı parçalamanın ilk etapta, gruplamanın sonraki aşamada olmasını öngörmektedir. İlk döngülerdeki zahmetli kodlama etkinlikleri, daha sonraki döngülere entelektüel yaratıcılık ve teorik katkı olarak katkıda bulunmaktadır.

İkincil döngü kodlamada, araştırmacı, birincil döngülerde tanımlanmış kodları kritik olarak incelemeye başlar. Ardından bu kodları, organize eder, sentezler ve yorumlayıcı kavramlar altında kategorize etmeye başlar. İkincil – döngü kodlama birinci seviye tanımlayıcı kodların ötesine geçer. Analitik ve yorumlayıcı ikinci – seviye kodlara ulaşır. Bu kodlara ‘odaklı’ (*focused, ing.*) kodlar da denir (Saldana, 2009). İkinci seviye kodlama, neden – sonuç ilişkilerini, kuralları, tanımlayıcı dokuları ve yorumlamaları ihtiva eder.

İkinci seviye kodlar genelde belli bir disipline ait ve literatürle ilişkili kavramlardan ortaya çıkar. Birinci seviye kodlar, temelde datadan oluşturulsa da, ikinci seviye kodları üretmek için birinci seviye kodlara yorumlayıcı bir yaratıcılık ve teorik bilgi katılır.

İkinci döngü kodlama sürecinde, analitik kodlar yaratmaya ek olarak, data içindeki kodlardan gruplamalar veya örüntüler tanımlanmaya başlanır. Araştırmacı, data içinde devamlı yeniden görünen kodları tanımlayıp onları spesifik bir yolla bağlayabilirler. Eksensel kodlama (Charmaz, 2006) açık kodlama esnasında küçük parçalara ayrılan datayı tekrar kurma sürecidir. Hiyerarşik kodlarla ilişkilendirilebilecek bu süreç, kavramsal bir anlam yaratan hiyerarşik bir şemsiye örüntü altında sistematik gruplamayı içerir.

İçerik analizinde, dar anlamda betimlemeyi aşan sonuçlar çıkarmak önemlidir. Bir bakıma, betimsel çalışmadan elde edilen gösterge veya özellikler yerine yordamış özellikleri ikame etme gibi temel bir amaç vardır. İçerik analizindeki yordamalar, genel olarak, gözlenen sonuçlardan hareketle nedenlerin ve etkenlerin keşfedilmesi yönündedir (Bilgin, 2006). Wolcott’a (2009) göre veri dönüştürmenin üçüncü aşaması yorumlamadır. Wolcott (2009), araştırmacının olgusal verilerin ötesine geçtiği, dikkatli analiz yaptığı ve bu verilerden ne yapılacağına ilişkin düşünmeye başladığı zaman yorumlama aşamasında olduğuna dikkat çekmektedir. Wolcott (2009), verilerin yorumlanması için çeşitli stratejiler öne sürmektedir. Bu stratejiler;

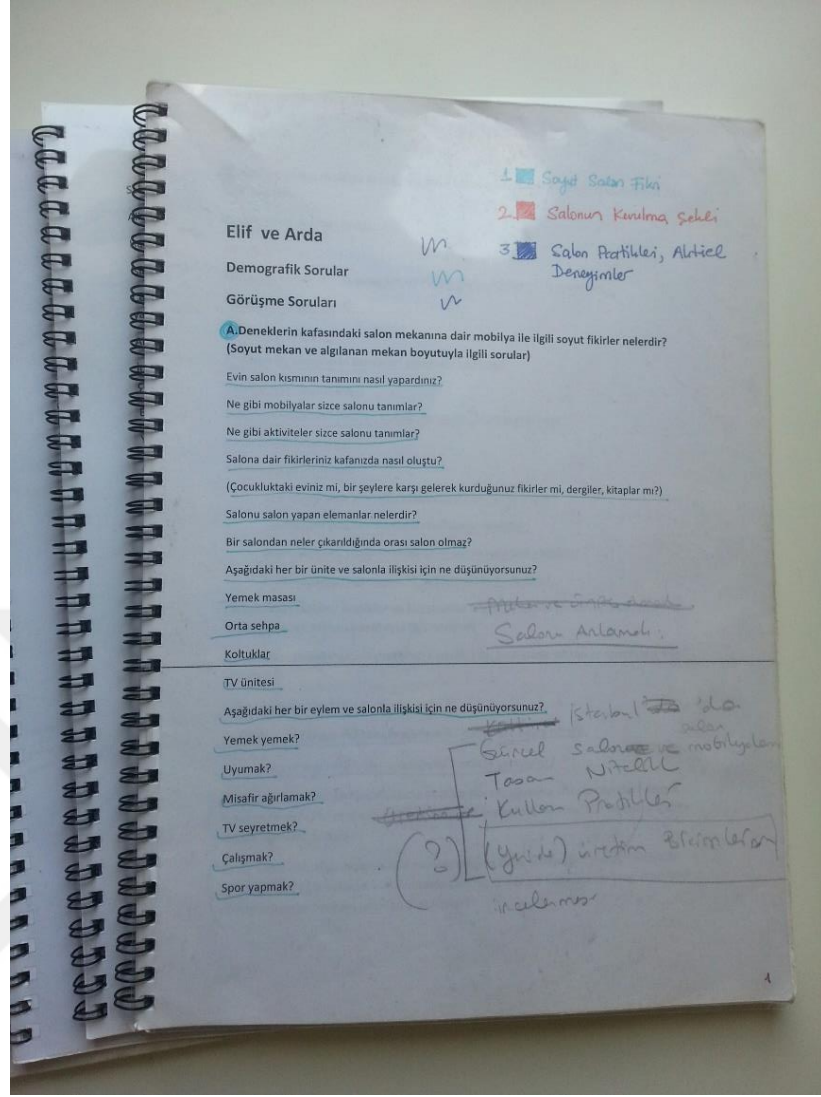
analizi genişletme, yapıyı desteklemek için kuram kullanma, bireysel deneyimlerle ilişkilendirme ve verilerin sunumunda farklı yollar aramayı içerir.

Holliday (2007) ‘Veriden Metne’ olarak adlandırdığı ve veri dönüşümünü gösterdiği betimsel bir şema sunar. Betimsel şemada veri, dağınık gerçekliğin düzenlenmiş bölümlerin‘den, verinin tematik düzenine ve oradan da ‘veri analizi bölümü’ne doğru bir yol izler. Şema, verinin ‘gerçeklik’ten uzaklaştığı yolu izler. ‘Gerçeklik’ten uzaklaşma, verinin mümkün olduğu kadar doğal haliyle sunulması gerektiğini savunanlar için bir sorundur. Bununla birlikte, analiz yapılması için seçilen analiz türü (ya da miktarı) ne olursa olsun, zaten her biçimde verilerin alındıkları sosyal gerçeklikten uzaklaştığı ve farklılaştığının kabul edilmesi gerekir. Araştırmacının görevinin önemli bir parçası analiz verilerini mantıklı ve erişilebilir bir duruma getirmektir. Veri dönüştürme tanımlayan, bağlantılar kuran ve konunun daha iyi anlaşılmasına ya da en azından daha bilinçli sorgulanmasına yarayan hassas sonuçlara ulaşmada bir başlangıçtır.

Bilgin (2006) içerik analizi tekniklerinin güvenilirliği büyük ölçüde kodlama işlemine bağlamaktadır. Bu ise kodlayıcıların ve kodlama örüntülerinin güvenilirliğiyle ilgilidir. Kodlayıcının güvenilirliği, farklı kodlayıcıların aynı metni aynı şekilde kodlamalarını veya aynı kodlayıcının aynı metni farklı zamanlarda aynı şekilde kodlamasını gerektirmektedir. Örüntülerin güvenilirliği, açık-seçik olmalarına bağlıdır. Belirsiz örüntüler, güvenilirliği azaltmaktadır.

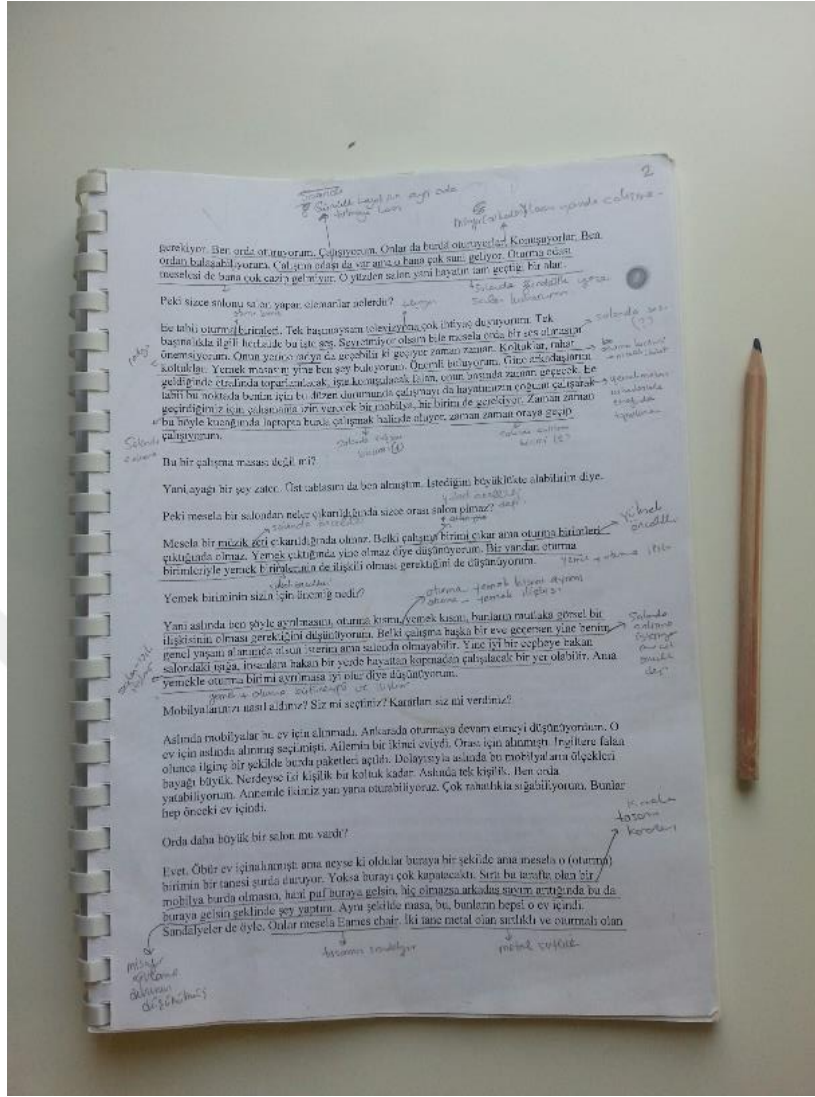
Bu çalışmada, görüşmelerin çoğu 2013 yılında yapılmıştır ve ilk kodlama çalışmaları aynı yıl itibariyle başlamıştır. Kodlamalarla ilgili yapılan ilk çalışmalar esnasında katılımcılara, kod adı verilmiştir. 2015 yılında, görüşme metinlerinin kodlamaları tekrar revize edilmiştir. Bu süreçte, katılımcılara “Katılımcı 1a, 1b, 2a, 2b, vs” şeklinde numaralar verilmiştir.

Tüm görüşmeler *Microsoft-Word* programı kullanılarak metne dönüştürülmüştür. Bu metinlerin çıktıları alınıp, Şekil 3.1’de görüldüğü gibi, her bir katılımcıya ait metnin kitapçığı oluşturulmuştur.

Şekil 3.1: Görüşme metinleri kitapçıkları.

Kodlama öncesi ilk çalışmalar, bu kitapçıklara kurşun kalemle yapılmıştır. Şekil 3.2’de görüldüğü gibi, her bir görüşmeye ait hazırlanan kitapçıkların üzerinde elle yapılan bu çalışma ilk safhanın tematik analizine dair ön arayışları içermiştir.

Şekil 3.2: Kodlama öncesi ön çalışma.

Görüşme metni kitapçığı, kodlamaya dair ön çalışmanın yapılmasını sağlamıştır ama birincil döngü kodlardan ikincil döngü kodlara geçişi, ikincil döngü kodlardan örüntülere geçişi çalışmak ve görmek için yeterli olmamıştır. Dolayısıyla, görüşme metninden evrilen birinci döngü, ikinci döngü ve hiyerarşik kodları daha net çalışabilmek için Microsoft-Excel programı kullanılarak, Şekil 3.3'te görülen kodlama kitapçıkları tasarlanmıştır.

ELİF VE ARDA ÇİFTİNİN GÖRÜŞMESİNİN ANALİZİ

Görüşmecinin Sözleri	Memo	1.Döngü Kodlar	2.Döngü Kodlar	Hiyerarşik Kodlar
A) SALONDA BULUNAN MOBİLYALAR VE GERÇEKLEŞTİRİLEN EYLEMLERE DAİR ZİHİNLERİNDEKİ FİKİRLER: SOYUT SALON FİKRİ				
(A)- Salon tanımı: Sizce salon nedir?				
Yaşam alanıdır.				
En çok zaman geçirilen.				
Allenin toplandığı				
Ana aktivitelerin olduğu yerdir				
(A)- Salonu tanımlayan aktiviteler				
Berber oturmak, sohbet etmek,				
televizyon seyretmek,				

Şekil 3.3: Kodlama kitapçığı.

Şekil 3.3'te görüldüğü gibi kodlama kitapçığında beş sütun oluşturulmuştur. İlk sütun katılımcının orijinal metnindeki, anlamlı analiz birimleri yaratan sözcük veya sözcük öbeklerine ayrılmıştır. İkinci sütun, ilgili sözler söylenirken araştırmacının aldığı notları yazdığı 'memo' kısmına ayrılmıştır. Üçüncü sütun, birinci döngü kodlara, dördüncü sütun ikinci döngü kodlara ve beşinci sütun hiyerarşik örüntülere ayrılmıştır. Ön çalışma aşamasında, yani ilk kitapçıklarda, birincil döngü kodlar ve ikincil döngü kodları bulmaya yönelik alıştırma yapılmıştır. Örüntüleri bulmaya dair çalışma birinci kitapçıkların rafine edildiği ikinci kitapçıklarda yapılmıştır.

Analize ait kodlama sürecine Katılımcı 5a ve 5b'nin görüşme metinlerinden başlanmıştır. Bu görüşme, görüşmeler arasında en uzun süreye sahiptir. İki saat on beş dakika süren bu görüşmenin metne çevrilmiş kitapçığı üzerinden, öncelikle kurşun kalemle ön kodlama çalışmaları yapılmıştır. Daha sonra Microsoft-Excel programı kullanılarak Katılımcı 5a ve 5b'nin görüşme metnlerinin kodlama kitapçığı oluşturulmuştur.

Bir de Doğan SLX yeşili vardı. Cam göbeği bir renk olur ya Doğan SLX de. Gururla onu mobilya boyası olarak.. gururla söylüyorduk. Tabir yerindeyse çayır çayır satıyoruz abla' bu cümleyi delişte duyduğumu hatırlıyorum. Satıcı gururla söylüyordu. Böyle oldu kolay gelsin diye. Kaçarak çıktığımı hatırlıyorum mağazadan.	Bulamamak Yok.	Delışet Kacmaklı Ciltmek BEĞENİMSİZ	ANA AKIMI BEĞENİMSİZ	Hakim modayı beğenmemek. Delışet (Beğenmedik) moda tarz ile ilgili. Kacmaklı (Beğenmedik) moda tarz ile ilgili. Bileşik beğenisi üzerine (işin).
Mesela ceviz istiyorduk yatak odamızı. Ceviz kesinlikle bulamadık. Tüm sitelerde. Düşünün. Koyu renk yok. Venge falan yoktu mesela.	Bulamamak Yok.	Arayan seyrin → Yeterli bulunmaz. KİŞİSEL DELİŞETLİLİK	PIYASADA BEĞENİMSİZ	Hakim modanın dışına çıkmak için uğraş verne. / Piyasada beğeniyi uygun bulamama.
O zamanlar hiç yoktu. Siyah falan da yoktu. İlk yatak odamızı da Kelebek'ten almıştık. Çünkü bir tek orda vardı o renk. Koyu renk istiyorduk. Ceviz rengi orda vardı. O da kaplama zaten. Ordan almıştık. Bunlar işte kırmızı değil ama işte güzel bir.. fındık da değil.. En az kırmızı bunlardı. Sonra parkeye falan çok güzel uydular. Bir de bunun çizgisi stil olarak çok modern gelmişti bize.	Hırsızlık. Bittirildik. Oda ver.	PIYASADA BEĞENİMSİZ	PIYASANIN YETERLİSİZ KALMASI	Hakim modanın dışına çıkmak için uğraş verne. / Piyasada beğeniyi uygun bulamama.
Çok böyle.. Bu mesela çok rektilineer, yani böyle çizgileri.. Sade.. Kendim yapmaya fırsatım yok. Yaptırmaya imkanım yok. Hep böyle oymalı işlemeli. En sadesinde bile üzerine böyle bir şey atıyorlar. Her şey öyle.	Modern Rektilineer. Sade.	Modern. Toram.	Global. Toram	Hakim modanın dışına çıkmak için uğraş verne. / Piyasada beğeniyi uygun bulamama.
Ve ben hiçbir şeyi beğenmeyen ukela kadın modundayım. Sitelerde dolayırken böyle. Ve o dönem Kelebek'te de mobilyalar pahalıydı. Sitelerle kıyaslandığında pahalıydı. Tepki çektiğimizi hatırlıyorum.	Modern Rektilineer. Sade.	Modern. Toram.	Global. Toram	Hakim modanın dışına çıkmak için uğraş verne. / Piyasada beğeniyi uygun bulamama.

Şekil 3.4: Ön kodlama çalışma örneği.

Şekil 3.4'te bir örneği görülen ön kodlama sürecinden sonra, yapılan çalışma gözden geçirilmiştir. Bazı düzeltmelere ihtiyaç duyulmuştur. Dolayısıyla ikinci bir kodlama kitapçığı oluşturularak kodlama süreci yeniden başlatılmıştır. Kodlamalar Şekil 3.5 ile örneklendirilen düzeltme çalışmalarıyla revize edilmiştir.

müzik dinlemek.				
E biz yemeği de burrada yapıyoruz.				
Ondan sonra.. iii.. birlikte yapılan şeyler de var;				
özelde yapılan şeyler de var.				
Sosyalleşmeyle ilgili alle içi her şey.				
(A)- Salona dair fikirler nasıl oluştu?				
Çok küçükken bizler annelerden hatırlıyorum. Salon yasak bir bölgeydi aslında				
Ve tek misafir içindi.				
Çok temiz kalması gerekiyordu				
Böyle gıcır gıcır jilet gibi her şey				
Ve kapalı tutulurdu.				
Fakat o mesela anneannelerde de. Çok keskin bir şekilde uygulanan bir kuraldı.				
Giremezdik maalesef.				
Sonra anneler..				
Çocukken öyleydi evet.				
Sonra annelerde o değişimi yaşadım.				

Şekil 3.5: İkinci kodlama kitapçığı.

Daha sonra Katılımcı 6 için aynı süreç başlatılmıştır. Katılımcı 6'nın kodlaması yapılırken; Katılımcı 5a ve 5b'nin kodlamalarıyla sürekli karşılaştırmalar yapılmıştır. Analizin ilk iki görüşmesinde ortak ve farklı çıkan kodlara dikkat edilmiştir. Bundan sonraki görüşme metinlerinin kodlamasına oluşan perspektifle bakılmıştır. Aynı

işlemler diğer katılımcıların metinleriyle ilgili yapılmıştır. Daha sonra tüm kodlamalar gözden geçirilerek düzeltmeler yapılmıştır.

Ek 10: 6 no.lu görüşmecinin metninin gömülü kuram yöntemiyle analiz edilmesi

6 no.lu görüşmecinin sözleri	Kodlar	Kavramlar (kavramın yanında başlı olduğu kategoriler belirtilmektedir)	Kategoriler
"Üstel yaşam mekanı..."	Yaşamın geçtiği yer	aktiflik (1)	(A) Salonu mobilyalarla kurma biçiminde ve tercihleri boyutundaki kategoriler
"Evin en kamusal mekanı..."	Dışardan gelen kişilerin en çok bulunduğu ev bölümleri	kamusalılık (10)	(B) Kurulmuş olan salonu gündelik yaşam pratiğiyle kavramında deneyimleme boyutundaki kategoriler
"Eve kabul etmiş olduğum kişilerle bir araya geliyorum..."	Sosyalleşme alanı	soyalleşme (10)	(1) Kullanımı yoğun, işlevsel, rahat, aktif gündelik yaşamın geçtiği salon ve mobilya alanı
	Misafir ağırlama alanı	kamusalılık (10)	(2) Salonun mahrem bir alan olarak görüldüğü mobilyaların ilgili şekilde kullanılması
"Benim için birçok işlevin içinde bulunduğu"	İşlevsel bir alan	işlevsellik (1)	(3) Salon ve mobilyalara dair kültürel pratiklerde kültürel sermayenin (alıcının geleneksel kültür ve bireyin eğitim nitelikleri) etkisi
"yani uyumaktan çalışmaya kadar..."	Uyumak, çalışmak gibi eylemlerin geçtiği bir alan	aktiflik (1)	(4) Salonu ve mobilyaları kullanmada ve bakımında bireysel tercihler sergilemek
	Birçok işlevi içeren bir alan	işlevsellik (1)	(5) Salona dair mekan ve mobilya korumalarını kabul etmek
"sadece misafirlerimi ağırladığım değil..."	Misafir ağırlamakla sınırlanmamak	Mahremiyet (2)	(6) Resmi, klasik salon formlarından uzaklaşarak gündelik yaşam pratiğine yönelmek
"kamusal bulmanın dışında, hani benim için kişisel de..."	Her iki kamusal hem kişisel bir alan	Mahremiyet (2)	(7) Salondaki klasik ve geleneksel sergileme biçimlerinden uzaklaşarak bireysel sergileme biçimlerine odaklanmak
"evin en kamusal bölgesi"	Dışardan gelen kişilerin en çok bulunduğu ev bölümleri	kamusalılık (10)	(8) Salondaki mobilya kullanımı ve gerektirilen eylemlere ilişkin sermayenin etkisi
			(9) Salonun kamusal kimliğinde gerçekleştirilen misafir ağırlama eylemlerinde geleneksel misafir ağırlama biçimlerinden ve pratiklerinden uzaklaşma
			(10) Salonun dışardan gelenlere açık kamusal bir alan olarak görüldüğü
			(11) Gündelik yaşam pratiğinin salondaki alanların ve mobilyaların korumalarını işlevlerini değiştirme, dönüştürme, etkileme etkisi
			(12) Salonu kurma ve kullanma biçimlerini, klasik ve resmi salon formlarının benzerlerini diğer kültürel konulardan kendini ayrılmayarak gerçekleştirme
			(13) Salondaki mekan ve mobilyaların seçimi ve kullanmanın mekânın bireyin kimliği

1. Salona dair fikirler nasıl oluştu

Şekil 3.6: Örüntüleri belirleme çalışması.

Şekil 3.6'da görüldüğü gibi, birinci ve ikinci döngü kodların evrileceği temel örüntüleri belirleme çalışması, bu çalışmaya uygun olacak şekilde A3 kağıtlar kullanılarak hazırlanıp duvara asılmıştır. Bu şekilde kodlamalar revize edilip temel örüntüler belirlenmiştir.

Glaser ve Strauss'un (1967) da belirttiği gibi yeni parçaların mevcut analize çok az katkıda bulunduğu veya hiç katkıda bulunmadığı hale teorik doygunluk denir. Strauss ve Corbin (1990) bu noktayı, veri toplamanın aşağıdaki durumlarda yeterli olduğunu söyleyerek açıklamıştır:

- Herhangi bir örüntünün altında yeni veya ilişkili herhangi bir data oluşmaz
- Örüntü, çeşitliliği gösteren özellikler ve boyutlarıyla iyi geliştirilmiştir
- Örüntüler arasındaki ilişkiler iyi kurulmuş ve geçerli kılınmıştır.

Bu anlamda, çalışmada, sekiz görüşmenin kodlama çalışması sonucu, çalışmanın başta belirlenen araştırma sorularıyla, çalışmanın odağıyla yeterli seviyede

iliřkilendięi; teorik doygunluęa ulařıldıęı dūřūnūlmūřtır. Veri analizi tamamlanarak ortaya çıkan temel rūntūlerin arasındaki iliřkiler kurulmuřtur. Alan çalıřmasında ortaya çıkan görsel ve betimleyici bulgular, nitel veri analizi sonucu beliren rūntūlerle birleřtirilerek yorumlamalar, çıkarsamalar ve tartıřmalar geliřtirilmiřtir.

4. BULGULAR

Bu bölümde alan çalışmasında elde edilen yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme ve katılımcı gözlem bulgularına yer verilmiştir. Alan çalışmasına dair bu nitel verilerden oluşan bulgular bu bölümde betimleyici (*descriptive, ing.*) şekilde verilmiştir. Bu bölümün amacı, araştırmacının nasıl salonlara gittiği, bu salonlarda neler gördüğü, örnekleme ait katılımcılarla yapılan görüşmelerde, araştırma odakları kapsamında nasıl veriler edindiğini aktarmaktır. Bu betimleyici bölüm, sonraki yorumlayıcı bölüm ve tartışma için bir altyapı niteliğindedir. Betimleyici verilerin yorumlanması ve görüşme analizi sonucu oluşan temel örüntüler ve ilgili çıkarsamalar yedinci bölümde verilmiştir.

Alan çalışmasının geçtiği salonlar sayılarla ifade edilmiştir. O salonda yaşayan katılımcılar, o salonda bulunan mobilya üniteleri de yine aynı sayıyla ifade edilmiştir. Örneğin: Salon 1, katılımcı 1, yemek masası 1, vb.

Öncelikle üçlü mekan diyalektiğine göre kurgulanan görüşmelerden elde edilen verilere yer verilmiştir. Bu veriler verilirken katılımcıların yaşadıkları salona dair genel betimlemeler verilmiştir. Katılımcıların salon pratikleri, sahip oldukları yaşam tarzları bağlamında ele alınmıştır. Dolayısıyla, katılımcıların yaşam tarzlarına olabildiğince gerek görsel malzemelerle, gerek görüşmelerde elde edilen ipuçlarından yer vermeye çalışılmıştır.

4.1 Görüşmelerle İlgili Betimleyici Veriler

4.1.1 Katılımcı 1a ve 1b

Katılımcı 1a ve 1b yabancı ortaklı kurumsal firmalarda üst (1b, kadın) ve orta (1a, erkek) düzeyde yönetici olarak çalışmaktadırlar. Yüksek lisans seviyesinde eğitimleri olan 1a ve 1b mühendislik formasyonlarına sahiptirler. Kozyatağı'nda bir apartman dairesinde oturmaktadırlar. Evlerinin planları 3 oda 1 salon şeklindedir. Salon dışındaki diğer odalarını giyinme odası, hobi odası ve yatak odası olarak düzenlemişlerdir. Evde kendilerinden başka bir de kedileri vardır.

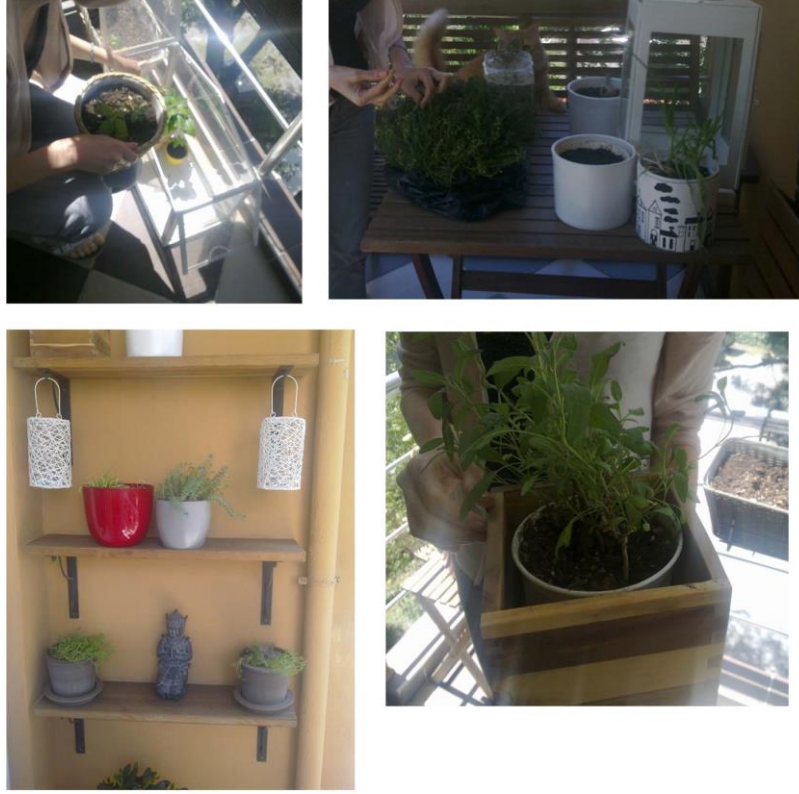
Şekil 4.1: Katılımcı 1a ve 1b'nin kedisi.

1a ve 1b gerek gündelik yaşamlarında gerek mobilya tercihlerinde doğallığı önemli bir kavram olarak benimsemişlerdir. 'Doğal yaşam' ve 'sağlıklı yaşam' çift için yaşam tarzlarını belirlemede önemli anahtar kelimeler olmuştur.

Şekil 4.2: Katılımcı 1b'nin ekmek hamuru karma süreci.

Katılımcı 1b (kadın) kendi evlerinde kendi zeytin, yoğurt ve ekmeklerini yapmaktadır. Bahçıvanlık kursuna gitmektedir. İlerisi için bir çiftlik evi hayalleri vardır. Mevcut evlerinin balkonunda çeşitli sebzeler yetiştirmektedirler.

Şekil 4.3: Ev 1'in balkonunda yetiştirilen sebzeler.

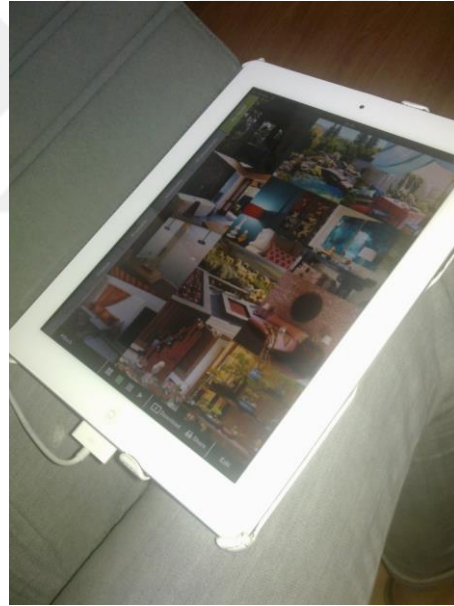
1a'nın (erkek) yeni yemek tarifleri geliştirmek hobileri arasındadır. Ayrıca sanat ve tasarımla yakından ilgilidir. 1a ve 1b nin kendilerine ait 'blog'ları vardır ve seyahatleriyle ilgili yayınladıkları 'e-book'lar mevcuttur.

Katılımcı 1a ve 1b nin Salon Fikri: 1a ve 1b'ye göre salon, evde asıl vakit geçirilen yerdir. Zihinlerindeki salon normunda, bir salonu tanımlayan unsurlar olarak koltuk, yemek masası, sehpa, masa, yer aydınlatmaları, kitaplık, müzik ve ses sistemi, iç mekan bitkilerini kabul etmişlerdir. Bununla birlikte en temel iki unsuru yemek masası ve koltuklar olarak düşünmüşlerdir. Sohbet etmek, film izlemek, dergi/kitap okumak, kahve/çay içmek, dinlenmek, yemek yemek gibi etkinlikleri ise salonu tanımlayan pratikler olarak belirlemişlerdir.

Şekil 4.4: Salon 1'deki bir dekorasyon dergisi.

Salonlarını kurarken iç mimari ve asarım dergilerinden etkilenmişlerdir. 'Houzz' isimli iç mekan ve ev tasarımlarına yönelik bir dijital uygulamadan faydalanmışlardır.

Şekil 4.5: 'Houzz' uygulaması.

Mobilya satın almak için Modoko mobilya sitesi ve IKEA, Kelebek, Mudo Concept, Koleksiyon, B&T gibi firmalara bakmışlardır.

Mobilyalar: Katılımcı 1a ve 1b'nin salonlarında bulunan mobilyalar şöyledir:

2 adet ikili kanepeler

1 adet masif ahşap masa

3 adet özel tasarım sandalye

1 adet TV konsolu

4 adet duvara monte depolama rafı

1 adet tel strüktür kırmızı servis sehpa

1 adet ahşap servis sehpa

1 adet depolama/sergi ünitesi

1 adet kitaplık

Katılımcı 1a ve 1b evlenmeden önce beraber yaşamışlardır. Evlilikle birlikte, bütçe kısıtlamaları nedeniyle Katılımcı 1b'nin mevcut mobilyalarıyla salonlarını kurmuşlardır. Zamanla yeni mobilyalar edinmişlerdir. Mobilyalarını edinme süreçlerinde Modoko mobilya sitesi ve IKEA, Kelebek, Mudo Concept, Koleksiyon, B&T gibi firmalara bakmışlardır. Çift, mobilyalarını edinirken iç mekan kısıtlamalarını önemli bir kriter olarak ele almışlardır. Salonda hareket alanı kalmasına özen göstermişlerdir.

Katılımcı 1a ve 1b, koltuklarını IKEA'dan almış ve montajını kendileri yapmıştır.

Şekil 4.6: Salon 1'de bulunan koltuklar.

Koltuk alırken çok yer kaplamamasına özen göstermişlerdir. Ayrıca misafir odaları olmadığı için yatak olma özelliği çift için önemli bir kriter olmuştur. Koltuk kılıflarının kolayca sökülüp takılması, mevcut kılıfların yeni kılıflarla değiştirilebilme özelliği başka önemli bir kriterdir. Çift bu sayede mekanı geniş gösterecek şekilde açık renk kılıf kullanma imkanını elde etmiştir. Ayrıca koltukların gündelik kullanımda kirlenmesi ve kedinin patileriyle yıpratması sonucu kolaylıkla

kılıf değiştirilmesi mümkün olmuştur. Bununla birlikte, sadece zevk için veya farklı renk kombinasyonları yaratmak için de kılıf değiştirmektedirler.

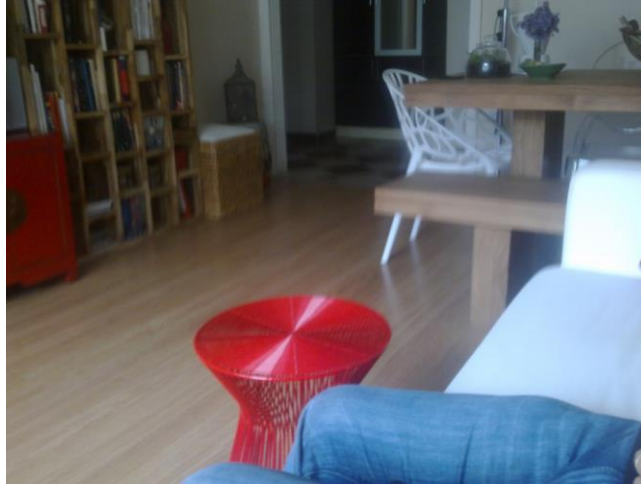
Katılımcı 1a ve 1b evlendiklerinde ilk etapta Kelebek Mobilya'dan masa ve sandalyelerinin takım olduğu bir yemek takımı almışlardır. Daha sonra masa ve sandalyelerin kaplama ahşap olması, onların zamanla 'doğallık' üzerine gelişen yaşam tarzı ve beğenilerine uymamıştır. Sağlam olmasına rağmen yemek takımını elden çıkararak Mudo Concept'ten masif ahşap bir masa satın almışlardır. Tasarımla yakından ilgili olan çift, ilk etapta masayı kendileri tasarlayıp bir marangoza yaptırmayı düşünmüşlerdir. Maliyet nedeniyle bu fıkirden vazgeçmişlerdir.

Katılımcı 1a ve 1b, ilk etapta yemek takımının parçası olan sandalyeleri, yemek takımının masasıyla birlikte kullanmışlardır. Mudo Concept'ten masif ahşap masalarını satın aldıktan sonra, bu masanın çevresine, ünlü tasarım sandalyelerinin taklitlerini yapan nal-İş (Bağdat Cad., Göztepe) Mağazası'ndan sandalyeler almışlardır. iftin sanat ve tasarıma özel bir ilgisi vardır. Sandalyelerden biri Phillip Starck'ın 'Ghost Chair' adlı tasarımının kopyasıdır.

şekil 4.7: Salon 1'de bulunan sandalyeler.

Çift, gelen misafirlerin çay, kahve iebilmeleri için Woo (Palladium) mağazasından 1 adet servis sehpası almıştır.

Şekil 4.8: Salon 1’de bulunan servis sehpaı.

Kitaplık, masadan hemen sonra yine Mudo’dan alınmıştır. Masa gibi ‘teak’ masif ahşap malzemeden üretilmiştir. 1a (erkek) açısından kitaplığın farklı büyüklükteki kitapları barındıracak farklı büyüklükte rafları olması ve rafların kitaplarla birlikte objelerin de konmasına olanak vermesi önemli bir avantajdır. 1a (erkek) salonlarında bir kitaplık bulundurmalarının nedenini salonlarını çok fonksiyonlu (çalışma, okuma, yazma, yeme, içme, misafir ağırlama) kullanmalarına bağlamaktadır.

Çiftin edinmeyi isteyip edinemediği üniteler de olmuştur. Özellikle 1a (erkek) için bir orta sehpa edininip, kendine özgü birtakım objeleri koyma, takip ettiği dergileri yayılarak okuma fikri çok cazip gelmektedir. Fakat mekansal kısıtlamalardan ötürü edinilememiştir.

Piyasada bulunan salon mobilyaları arasındaki bazı üniteleri de istemedikleri ve ihtiyaç duymadıkları için edinmemişlerdir. Çift bir vitrin ihtiyacı hissetmediği için bir vitrin edinmemiştir. Misafir için ayrı tutulan veya sergileme amaçlı vitrine konacak bir eşya kullanımları olmadığını belirtmişlerdir.

Pratikler: Katılımcı 1a ve 1b gündelik yaşamlarının önemli bir kısmını salonlarında geçirmektedir. Kahvaltı ve akşam yemeklerinde masayı kullanırlar. Katılımcı 1a ve 1b iş temposunun yaşantılarında çok fazla zaman tuttuğunu kabul etmekle birlikte yaşantılarının tümü olmasını istememektedirler. Farklı kaynaklardan beslenmek, farklı ilgi alanlarına yönelmekten zevk alırlar. Akşam yemeğinden sonra masada hobi ve işleriyle ilgilenirler. 1a ve 1b karşılıklı oturarak birlikte vakit geçirirler. İkisinin de benzer ilgi alanları ve hobileri vardır.

Şekil 4.9: Katılımcı 1a'nın yemek blogu.

Fotoğrafçılık, seyahat, yemek yapma, 'blog' yürütme gibi hobileriyle ilgili çalışmalarını masada gerçekleştirirler. Dergi, kitap okurlar. Ayrıca masada takı tasarımı, tamir gibi etkinlikler de yaparlar.

Şekil 4.10: Katılımcı 1a'nın kendi boyadığı yastık.

Şekil 4.11: Katılımcı 1a'nın kendi yaptığı tablo.

Katılımcı 1a ve 1b akşamları bir saat kadar kedileriyle oynuyorlar. Çoğunlukla yeşil çay hazırlayıp yanında kurabiye atıştırıyorlar.

Şekil 4.12: Salon 1'de bulunan multimedia ürünleri.

İnternette takip ettikleri dizileri seyrediyorlar. Televizyonları var ama buradan TV yayını izlemiyorlar. Laptoptan görüntü yansıtıyorlar veya *DVD*'den film izliyorlar.

Şekil 4.13: Katılımcı 1a ve 1b'nin çay ikramı.

Katılımcı 1a ve 1b yoğun iş temposu nedeniyle evde sıklıkla misafir ağırlayamıyorlar. Özellikle sohbet etmek istedikleri yakın arkadaşları söz konusuysa evde ağırlamayı tercih ediyorlar. Bu ağırlama, daha çok çay, kahve ikramıyla gerçekleşiyor. Misafirlerle kahvaltı ve akşam yemeği pratiklerini masada gerçekleştiriyorlar. Masayı 'açık büfe' olarak kullanıp, doldurulan tabaklarla koltuk ve sehpalara geçme biçimini de gerçekleştiriyorlar. Hazırlama kolaylığı nedeniyle, misafir ağırlarken en çok kahvaltı öğününü tercih ediyorlar. Bunun dışında sosyalleşmelerini dışarıda yapıyorlar.

4.1.2 Katılımcı 2a ve 2b

Katılımcı 2a (kadın) ve Katılımcı 2b (erkek) tasarım formasyonuna sahiptirler. Eğitimleri doktora seviyesindedir. Farklı iki vakıf üniversitesinde akademisyen olarak çalışmaktadırlar. 2a ve 2b Etiler'de bir site içinde otururlar. Daireleri bir apartman dairesidir. Açık plan bir salonları (salon ve mutfak birleşik) ve ayrıca iki odaları vardır. Diğer iki oda yatak odası ve çalışma odasıdır. 2a ve 2b akademisyen oldukları için ev içi yaşantılarında, çalışma önemli bir yer tutar.

Katılımcı 2a ve 2b'nin Salon Fikri: Katılımcı 2a ve Katılımcı 2b'ye göre salon, gündelik hayatın çoğunun geçtiği bir yerdir. 2b, salonda yapılan eylemleri, uyuma dışındaki tüm eylemler olarak nitelemişlerdir. 2a, salonun çok fazla anlamı

olduğunu, hem rahatlamak; hem de çalışmak için salonda bulunduklarını düşünmektedir.

Mobilyalar: Katılımcı 2a ve 2b'nin salonu (açık plan salonun oturma alanı içinde, mutfak alanı hariç) yeme alanı - oturma alanı şeklinde ayrılmıştır.

Şekil 4.14: Açık planlı salon 2'nin mutfak kısmı.

Salon mobilyaları, yeme ve oturma alanının stereotiplerinden oluşmaktadır. Katılımcı 2a ve Katılımcı 2b'nin salonlarında (mutfak alanı hariç) bulunan mobilyalar aşağıdaki gibidir:

- 1 adet yemek masası
- 4 adet kumaş kaplı ahşap sandalye
- 2 adet kaplamasız sandalye
- 1 adet orta sehpa
- 1 adet TV ünitesi
- 1 adet kitaplık
- 2 adet berjer
- 1 adet ikili kanepe

Katılımcı 2a ve Katılımcı 2b'nin mobilyalarının bir kısmı evlenmeden önce, Katılımcı 2a'nın (kadın) tek başına yaşadığı evinde kullandığı mobilyalardır. Evlilikle birlikte bekarlık mobilyalarına ilaveler yapılmıştır. Örneğin, bir berjer

varken ona çok benzer bir tanesi alınmıştır. Yemek masası, Katılımcı 2a tarafından bir marangoza yaptırılmıştır. Katılımcı 2a masanın çizimlerini yapmış, ölçülerini çizmiştir.

Şekil 4.15: Salon 2’de bulunan yemek masası.

Sandalyeler ve avize gibi bazı mobilya ve aksesuarlar da yaşadıkları eve taşındıklarında hali hazırda mevcuttur.

Pratikler: Katılımcı 2a ve katılımcı 2b, gündelik pratiklerinin çoğunu salonlarında geçirmektedir. Gerek 2a, gerek 2b akademisyen olduğu için çalışma önemli bir gündelik pratikleri olmuştur. Katılımcı 2b (erkek) çalışma odasında çalışırken, Katılımcı 2a (kadın) salonu bir çalışma alanı olarak kullanmaktadır. 2a, çalışmalarını yemek masasında gerçekleştirmektedir. 2a yemek masasında makale okuyup yazmak, öğrenci işlerini takip etmek gibi çalışma pratiklerini sıralamıştır.

Katılımcı 2a’nın, dinlenme ve çalışma pratiklerinin birbirine karışmaması için, salonu ‘çalışma’ ve ‘oturma, dinlenme’ pratikleri kapsamında ikiye bölmüştür. Evde çalışma pratiği yemek alanında, yemek masasında yapılırken; dinlenme, oturma, oyun oynama (Katılımcı 2b’nin X-box oynaması) gibi pratikler oturma alanında yapılmaktadır.

Katılımcı 2a ve 2b çalışma tempolarından dolayı çok düzenli bir gündelik yeme pratiğine sahip değillerdir. Daha çok akşam yemeklerinde bir araya gelmektedirler. Kahvaltı ve öğlen yemekleri konusunda belli bir düzenleri yoktur. Kahvaltıyı çoğunlukla bilgisayar karşısında yaparlar. Akşam yemeği için genelde orta sehpayı;

yemekte salata tabağı gibi ilaveten bir tabak olduğunda ise yemek masasını kullanırlar.

Katılımcı 2a ve katılımcı 2b'nin misafir ağırlama pratikleri gelen kişilere göre değişiyor. Resmi buldukları ve/veya yaşça büyük insanları için yemek masası ve sandalyeleri, samimi yaşlılarını ise orta sehpa ve koltukları tercih ediyorlar. Samimi, gayri-resmi pratikler için pazar maç izleme etkinliği örnek verilmiştir. Pazar akşamları katılımcı 2b'nin samimi arkadaşları gelerek kalabalık bir grup halinde maç izleniyor. Bu pratikte salonun düzeni televizyonu odak alarak değişiyor. Berjerlerin yeri değişip sandalyeler yayılıyor. Gelenlerin bazıları yere oturuyor. İkramlar basit, zahmetsiz yapılıyor. Pizza söyleniyor, misafirler gelirken dışardan tavuk getiriyorlar, cips ve bira ikram ediliyor.

Şekil 4.16: Salon 2'ye ait oturma alanı.

Salon 2'de yapılan katılımcı gözlemler, eve dışardan gelen bir yabancıyı temsil eden araştırmacıyla gerçekleştirilen görüşme esnasında, ikramların orta sehpa üzerinde yapıldığını göstermiştir. Hazır yiyecekler, peynir, pasta, çay gibi yiyecek ve içecekler sunulmuştur. Çayın yenilenmesini Katılımcı 2a (kadın) sağlamıştır. Yeme içme konusunda her iki katılımcının ısrarı olmuştur.

4.1.3 Katılımcı 3a ve 3b

Katılımcı 3a (kadın) mimarlık formasyonuna sahip bir akademisyendir. Doktora seviyesindedir. Katılımcı 3b (erkek) makine mühendisidir. Çift Pendik'te bir apartman dairesinde oturmaktadır.

Katılımcı 3a ve 3b'nin Salon Fikri: Katılımcıların zihnindeki salon, kamusal ve mahrem nitelikleri bir arada barındıran bir mekandır. Katılımcı 3a (kadın) salonu hem gündelik yaşamın geçtiği, hem de ailenin prestijini sergilediği bir mekan olarak tanımlamıştır. Katılımcı 3a ve 3b, salonu oluşturan mobilyaları tanımlarken salon mobilyası stereotiplerinden (yemek masası, sandalyeleri orta sehpa, zigon, vs) faydalanmışlardır.

Katılımcı 3a (kadın) salonunun önemli bir elemanı kitaplık olarak belirlemiştir.

Mobilyalar: Katılımcı 3a ve 3b'nin salonu, yeme alanı - oturma alanı şeklinde ayrılmıştır. Salon mobilyaları, yeme ve oturma alanının stereotiplerinden oluşmaktadır. Katılımcı 3a ve 3b'nin salonlarında bulunan mobilyalar şöyledir:

1 adet (genişleyebilen) yemek masası

6 adet yemek takımı sandalyesi

1 adet yemek takımı büfesi

2 adet üçlü kanepe (oturma grubu)

2 adet berjer

1 adet TV ünitesi

1 adet orta sehpa

4 adet zigon sehpa

1 adet kitaplık

Şekil 4.17: Salon 3’te bulunan üçlü koltuk.

Katılımcı 3a ve 3b, yakınlarının referansları üzerine Modoko Mobilya Sitesi’nde bulunan Tuna Botosa Mobilya’ya giderek tüm mobilyalarını satın almışlardır. Bilindik salon stereotiplerinden çoğunu edinmişlerdir. Alışveriş esnasında ebeveyn veya üst nesil yakın akrabalarından katılım veya müdahale olmamıştır.

Şekil 4.18: Salon 3’teki yemek masası.

Katılımcı 3a’nın (kadın) satın alma kriterlerinde beğenin çok önemli bir rolü olduğu görülmüştür. “Modern mobilya” olarak tanımladığı iri, hantal mobilyaları alışveriş sürecinden hariç tutmak için gösterilen önemli bir çaba gözlemlenmiştir.

“Modern mobilya”yı tanımlamada Koleksiyon mobilyayı örneklemişlerdir. Katılımcı 3b de sunta kaplama olmalarından dolayı rahatsızlık duymuştur.

Şekil 4.19: Salon 3'teki berjerler.

Mobilyaların edinme motivasyonlarında hem estetik kaygılar, hem kullanım, hem de misafir ağırlama odaklı yaklaşımlar önemli olmuştur. Katılımcı 3b (erkek) mobilya seçimlerini daha çok katılımcı 3a'ya (kadın) bırakmıştır. Fakat zigonların edinilmesinde katılımcı 3b etken olmuştur.

Şekil 4.20: Salon 3'teki zigonlar.

Katılımcı 3a ve 3b salonu aynı zamanda, kendi tanımladıkları ifadesiyle, “oturma odası” olarak kullanılmaktadırlar. Koltukların rahatlığı ön planda olmuştur.

Katılımcı 3a ve 3b'nin misafir odaklı düşüncelerinden biri L koltuk almamak olmuştur. Bu şekilde gelen insanların yan yana dizilerek çok rahat edemeyeceklerini düşünmüşlerdir. Ayrıca genişleyebilen bir yemek masasını yine misafirleri düşünerek

almışlardır. Mobilya mağazası görevlisinin aksi yöndeki yönlendirmesine rağmen genişleyebilen bir masa almışlardır. Katılımcı 3a (kadın) sadece mobilya konusunda değil, sofra ekipmanları (tabak, çanak, çatal, bıçak takımları) konusunda da misafire özel bir yaklaşım sergilemiştir. Misafir sofra takımını depolayabilmek için büfe satın almıştır.

Katılımcı 3a ve 3b'nin salonlarında vitrin henüz yoktur ama Katılımcı 3a (kadın), kendisinin “gümüşlük” olarak nitelediği bir sergileme elemanı almayı düşünmektedir. Vitrinde sergilemeyi düşündüğü kristal ve cam objelere sahiptir. Tuna Botosa Mobilya, 3a'nın satın aldığı yemek takımına vitrin dahil etmemiştir. Vitrin (gümüşlük) özel istek üzerine üretilmektedir. 3a, maliyeti fazla geldiğinden bu takımın gümüşlüğünü almasa da, ileride mobilya takımlarına uygun bir gümüşlük almayı planlamıştır.

Pratikler: Katılımcı 3a ve 3b gündelik yemekleri için mutfak masasını kullanıp; salondaki yemek masasını misafir etkinlikleri ve evlilik yıldönümü gibi özel günlere saklamaktadır. Yemek sonrası çay içmek, TV seyretmek gibi pratikler için özellikle oturma grubunu, orta sehpa ve zigon sehpaları aktif bir şekilde kullanırlar. Katılımcı 3a ve 3b koltuklara yayılmayı, uzanmayı; uzanırken yanlarına koydukları zigon sehpaları yeme, içme, atıştırma eylemleri için kullanırlar.

Katılımcı 3a ve 3b, misafir etkinliğinin sıklığını haftada bir olarak belirtmişlerdir. Yemek masaları, genişlediğinde 6 kişiyi ağırlayacak bir imkan sağlamaktadır. 6 kişiden fazla misafir geldiğinde, Katılımcı 3a (kadın) yiyecek ve içeceklerin yemek masasına yerleştiği, ‘açık büfe’ pratiğini gerçekleştirmektedir. Bu pratikte misafirler yiyecek ve içeceklerini masadan kendileri alıp koltuklara otururlar ve sehpa yardımıyla yiyip içerler.

Araştırmacının aynı zamanda bir misafir olarak bulunduğu Salon 3'te, Şekil 4.21'de görüldüğü gibi, misafir ağırlama pratiği orta sehpanın üstüne bir örtü serilerek başlamıştır.

Şekil 4.21: Örtünün serilmesi.

Orta sehpaye örtü serildikten sonra, önceden hazırlanan ikramlar sehpaye dizilmiştir. İkramlar hazır pastane ürünleri olmuştur. Misafir ağırlama pratiği, orta sehpanın yanına çekilen zigon sehpalarla birlikte sürdürülmüştür.

Katılımcı 3a ve 3b'nin salon pratiklerinde 'müze salon' pratiğini anımsatacak detaylar mevcuttur. Koltukların örtülerle korunması, titizlik gösterilmesi, salonun kirlenmesi ve dağılmasını önlemek için Katılımcı 3b'nin (erkek) erkek arkadaşlarıyla salonda maç izleme etkinliğini yapamaması gibi durumlar buna örnektir. Ayrıca vitrin edinme planı da bu bağlamda değerlendirilebilir. Bununla birlikte çiftin salonu, gündelik yaşamların çoğunu geçirdikleri bir alandır.

4.1.4 Katılımcı 4

Katılımcı 4, işletme formasyonuna sahip, yabancı ortaklı kurumsal bir sigorta şirketinde orta düzey yöneticidir. Dairesinde tek başına yaşamaktadır. 44 yaşında bir kadındır. Ataşehir'de KentPlus sitesinde yer alan bir apartman bloğunun içinde bir dairede oturmaktadır. Dairesi bir salon ve iki odadan oluşmaktadır. Katılımcı 4'ün salonu, tipik bir açık plan olmasa da, mutfak ve salon arasında yakın bir bağlantı vardır, erişim kolaydır.

Şekil 4.22: Mutfak – salon ilişkisi.

Katılımcı 4’ün Salon Fikri: Katılımcı 4 için salonu rahat edip dinlendiği bir alandır. Kendisine göre bu alan hem salon hem oturma odasıdır.

Katılımcı 4, salon ve salon mobilyalarının kullanımına dair “anti-salon aktivistleri”ne çok benzer söylemlerde bulunmuştur. Eşyaların misafirden önce evin sahibi tarafından kullanılmasına, insanların sergilemek için değil kullanmak için eşyalar edinmesi gerektiğine özel vurgular yapmıştır. Katılımcı 4, salonda yapılan ‘müze-salon’ pratiğindeki gibi sergileme yaklaşımına karşıdır. Ayrıca Katılımcı 4, tipik bir “anti-salon aktivisiti” gibi, üst nesille mücadelesini salon eşyası ve kullanımı üzerinden yürütmektedir. Annesinin ördüğü ve ördürttüğü dantelleri yatağın altına saklamak gibi taktiklerle üst nesle ait salon ve sergileme anlayışını kırmaya çalışmaktadır.

Mobilyalar: Katılımcı 4’ün salonu, yeme alanı - oturma alanı şeklinde ayrılmıştır. Salon mobilyaları, yeme ve oturma alanının stereotiplerinden oluşmaktadır. Katılımcı 4’ün salonunda bulunan mobilyaların listesi şöyledir:

1 adet yemek masası

4 adet sandalye

1 adet bank: takıma ilave edilmiş bir sırtlıksız bank

1 adet büfe

1 adet TV ünitesi

2 adet duvara monte raf

1 adet duvara monte depolama ünitesi

2 adet berjer

1 adet üçlü koltuk

1 adet orta sehpa

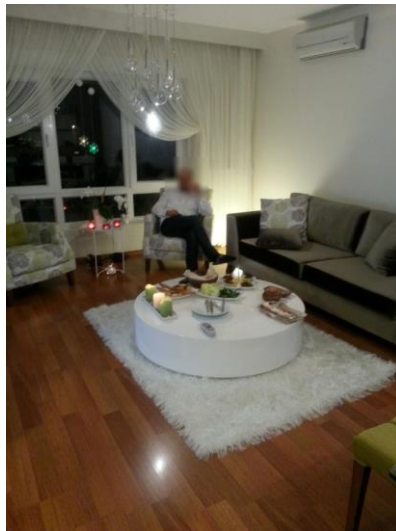
1 adet servis sehpa

1 adet servis ünitesi (içkileri depolamak için)

Şekil 4.23: Salon 4'te bulunan yeme alanı mobilyaları.

Katılımcı 4'ün, mobilyalarını edinirken en çok dikkat ettiği kriter rahatlık olmuştur. Aynı zamanda şıklığı da önemli bir kriter olarak belirtmiştir. Katılımcı 4, ziyaret ettiği mobilya mağazalarının 'showroom'larını inceleyip, kendi salonunu gözünde canlandırarak, gördüğü ünitelerden kafasında kombinasyonlar yaparak kendi mobilyalarını seçmiştir.

Şekil 4.24: Oturma alanı.

Salonun yemek alanını oluşturan üniteler temel olarak bir yemek takımının parçalarıdır. Yemek masasının etrafında 4 adet sandalye vardır. İki tanesi baş sandalyedir. Katılımcı 4, iki tane takım sandalyenin yerine yemek masasının uzun kenarına denk gelecek sırtlıksız bir bank yaptırmıştır. Katılımcı 4, yemek takımının vitrinini almamıştır. Büfede, misafirler için ayrı tuttuğu sofrayı takımını depolamaktadır. Sofra takımının kırılmaması, takımın bozulmaması için büfede bulundurmaya uygun görmüştür.

Katılımcı 4, “havaleli” olarak ifade ettiği ağır, büyük koyu renk mobilya almaktan kaçınmıştır. Kendisine göre böyle mobilyalar “iç karartıcı” niteliklere sahiptir. Renkli, kir göstermeyecek ve oturumu rahat mobilyaları tercih etmiştir. Yemek masasının yüzeyini cam tercih etmiştir. Ahşabın kullanımının zor ve “ağır” görüldüğünü düşünmektedir.

Katılımcı 4’ün mobilyalarıyla uyumlu olduğunu düşündüğü bir servis ünitesi vardır. Bu üniteye içkilerini depolamaktadır. Ayrıca bardaklar da bu üniteye bulunmaktadır. Bu ünitenin işlevini sergilemekten ziyade depolamak olarak görmektedir.

Pratikler: Katılımcı 4, yoğun bir iş temposuna sahiptir. Genelde eve sekiz buçukta, bazen daha geç gelmektedir. Haftada yaklaşık iki gün evde akşam yemeği yemektedir. Bu yemekleri salonda, koltuklarda oturarak, sehpa kullanarak ve TV seyrederek yemektedir. Diğer günler akşam yemeğini dışarda yemektedir. Kahvaltıyı ise, fırsat bulursa; mutfakta veya salondaki koltuklarda yapmaktadır.

Katılımcı 4’ün, misafir ağırlama sıklığı genelde haftada iki kez olmaktadır. Gelen misafirler çoğunlukla yakın ve samimi arkadaşlarıdır. Katılımcı 4, gelen insan sayısına, insanlar birlikte olma motivasyonuna göre ağırlama pratiğini belirlemektedir. Çok yakın bir sohbet için mutfakta ve mutfak masasında; yemeğe gelen misafirler için yemek masasında, çay – kahve ikramı için koltuklar ve orta sehpa misafirlerini ağırlamaktadır. Çok kalabalık misafirlerin gelmesi durumunda ‘açık büfe’ pratiğini sıklıkla yapmaktadır.

Şekil 4.25: Salon 4’te bulunan içki servis ünitesi.

Katılımcı 4, evine gelen ve salonuna enformel bir şekilde yayılan samimi arkadaşlarının içkilerini, servis ünitesinden teklifsizce almalarına teşvik eder.

Katılımcı 4, Salon 4’e aynı zamanda bir misafir olarak gelmiş olan araştırmacı için çeşitli ikramlar hazırlamıştır. Bu ikramların bir kısmını kendisi evde hazırlamış, bir kısmını hazır almıştır.

Şekil 4.26: Orta sehpa ve ikramlar.

Şekil 4.27: Servis sehpası.

Katılımcı 4, eve fazla iş getirmemektedir. Ama getirdiğinde de TV'yi açarak, yemek masasının üzerinde çalışmaktadır.

Katılımcı 4, salon ve mobilya kullanımında kendisini temiz ve titiz olarak nitelendirse de, bunun misafirlere özel bir durum olmadığını; genel olarak kendi yaşantısı için ve evin genelinde benimsediği bir tutum olduğunu belirtir.

4.1.5 Katılımcı 5a ve 5b

Katılımcı 5a (kadın) tasarım formasyonuna sahip bir akademisyendir. Öğretim üyesi olan Katılımcı 5a'nın (kadın) bir vakıf üniversitesinde idari yöneticilik görevi vardır. Katılımcı 5b (erkek) inşaat mühendisliği formasyonuna sahip olmakla birlikte, kurumsal bir firmada satış yöneticisi olarak çalışmaktadır. Katılımcı 5a ve 5b, Ataşehir'de KentPlus sitesinde ikamet etmektedir. Evlerinin planı 3 oda bir salon olup, bir apartman içinde yer almaktadır. Katılımcı 5a ve 5b'nin 13 yaşında bir kızları ve bir de kedileri vardır.

Katılımcı 5a ve 5b'nin Salon Fikri: Katılımcı 5a ve 5b'nin zihinlerindeki salon anlayışında, salon gündelik yaşamın çeşitli aktivitelerin geçtiği bir alan olarak yer almaktadır. Katılımcı 5a'nın (kadın) zihnindeki salon anlayışında ailenin toplanmasına dair özel bir vurgu belirlemektedir. Bu anlayış, 5a'nın çocukluğunun

geçtiği salona ait özelliklerinin değişimi ve bu özelliklere geliştirilen karşı duruş üzerine inşa edilmiştir. 5a'nın çocukluğunun geçtiği salon, kilitli, misafir odaklı, gündelik yaşamdan ve ev halkının kullanımından izole edilen ve bu anlamda kesin kuralların işlediği bir alan olarak belirmiştir. Katılımcı 5a, üst nesil(ler)e ait bu salon anlayışının, kendi içinde zamanla mekansal verimlilik optimizasyonları göz önünde bulundurulmasıyla değiştiğini, dönüştüğünü belirtir. Salonun o kapalı, izole niteliklerinin kaybolduğundan bahseder.

Yeni, gündelik yaşama ve ev halkının kullanımına açıklık, hem (üst nesil) ailesinin belli bir dönem sonra, hem de kendi güncel salon anlayışının temel niteliği haline gelmiştir. Önceki anlayıştaki misafirin yeri ve öneminin baskınlığı da bu defa, daha arka planlara kaymıştır. Bununla birlikte salonun misafir olgusundan, dışardan gelen insanlara yönelik niteliklerinden tam anlamıyla da vazgeçilmemiştir:

Katılımcı 5a'nın salonu tanımlamak için belirttiği elemanlar genelde salon mekanı için düşünülen stereotiplerden, işlevlerden ve eylemlerden oluşmaktadır.

Mobilyalar: 5a ve 5b çiftinin salonlarında bulunan başlıca üniteler aşağıdaki gibidir:

1 adet yemek masası

8 adet sandalye

1 adet büfe

1 adet TV ünitesi

2 adet duvara monte raf

1 adet camlı vitrin

2 adet küçük sehpa

1 adet köşe sehpa

1 adet orta sehpa (2 parçalı)

TV ünitesinde yer alan ve mobilyaların düzeninde etkili bir görünüme sahip olan teknolojik ekipmanlar ise şöyledir:

1 adet LCD TV. 46 Inch. Samsung

1 adet home cinema ünitesi.

1 adet audio – video receiver.

1 adet amfi.

5 adet kolon

1 adet CD player

1 adet Playstation (Oyun konsolu)

1 adet D – smart kutusu

Şekil 4.28: Salon 5’te bulunan multimedya ürünleri.

Katılımcı 5a ve 5b, salonlarını kurarken piyasada bulunan mobilya stereotip ve sistemlerine başvurmuşlardır. 5a ve 5b, mobilya seçmek ve satın almak için seri üretim mobilya mağazalarının bulunduğu Ankara’da bulunan Siteler adlı bir mobilya sitesine gitmişlerdir. Bu alışveriş evlilikle birlikte olmuştur. Satın aldıkları mobilyalar, salon mekanına ait stereotipleşmiş ünitelerden (yemek masası, sandalyeler, sehpalar, büfe, vitrin, vs.) oluşmaktadır. 5a ve 5b, İstanbul’a gelip iki kez taşındıktan ve çocuk büyüttükten sonra oturma grubunu değiştirmişler ve bazı eklemeler yapmışlardır. Koltukları Tepe Home’dan, sehpaları Maltepe’de (İstanbul) bulunan bir mobilya mağazasından, masa, sandalyeler, büfe ve vitrini Kelebek Mobilya’dan satın almışlardır.

Yemek masası ve sandalyeler, büfe ve vitrin takım mobilya şeklindedir. Çift, bütün bir yemek odası takımını bir bütün olarak edinerek, salonun kavramsallaştırılmış yeme alanını kendi salonları çerçevesinde fizikselleştirmişlerdir. Satın aldıkları yemek masası açılır kapanır niteliktedir. Bu özellik, yemek masalarında, misafir geldiğinde genişleme ve daha çok kişiyi barındırma imkanı veren yaygınlaşmış bir yöntemdir. Katılımcı 5a (kadın), genişleyebilen yemek masası ve 8 sandalyeli alternatifi salonda gerçekleştirmeyi öngördüğü misafir etkinlikleri için edinmiştir.

Şekil 4.29: Salon 5’te bulunan yemek takımı.

Katılımcı 5a ve 5b, mevcut mobilyalarının bir kısmını yenileme amaçlı almışlardır ve yeni mobilyalarını gündelik yaşamlarına hizmet edecek şekilde seçmeye özen göstermişlerdir. Katılımcı 5a (kadın), koltukları seçerken rahatlığı, hatta uyuma eylemini de göz önünde bulundurmuştur. Görüşmeci 5b (erkek), sahip olduğu salon üniteleriyle ilgili aldığı zevki rahatlık ve kullanışlılık kavramlarıyla ilişkilendirmektedir.

Şekil 4.30: Salon 5’te bulunan koltuklar.

Katılımcı 5a ve 5b için estetik beğeni önemli bir kriter olmuştur. 5a ve 5b, mobilya yenileme sürecinde bazı üniteleri sabit bırakırken, bazılarını yenilemişlerdir. Yeni ünitelerin eskilerine renk ve stil olarak uymasına özen göstermişlerdir. Uyumu sağladıklarını düşündükleri üniteleri temin etmek için ısrarlı bir çaba göstermişlerdir.

Şekil 4.31: Salon 5’te bulunan orta sehpa.

Katılımcı 5a (kadın), mobilyalarını satın alırken, tüm mağazalarda hakim olan renk ve stillerin kendilerini tatmin etmediğinden, piyasada stil anlamında istediklerini bulamadıklarından bahseder. Çok satan ve trend olan stil ve renklerin de onlara hitap etmediğini, kendilerine hitap eden mobilyaları bulmak için fazlaca gezdiklerini anlatmaktadır.

Katılımcı 5a ve 5b, mobilya kararlarını birlikte vermiş, mobilya alışverişini birlikte yapmışlardır. Piyasadaki yaygın modeller gösterişli ve ağırlıklı olarak kırmızı renkte olmuştur. 5a ve 5b, kendi beğenileri açısından daha sade ve daha az kırmızı mobilyayı piyasa muadillerinden daha yüksek bir fiyata satın almak durumunda kalmışlardır. Bu anlamda, çift, aile ve yakınları tarafından bazı söylenmelere maruz kalmışlardır. Buna rağmen çift, beğenilerine uygun olan söz konusu mobilyaları satın almışlardır. Dolayısıyla, “anti-salon aktivistleri” özelliklerine uygun olarak salonun kurulmasında üzerlerindeki sosyal kontrolü ekarte etmişlerdir.

Katılımcı 5a ve 5b’nin mobilya seçimlerinde, mobilyaları yerleştirmelerinde salonlarının büyüklüğü ve sınırları önemli rol oynamıştır. Örneğin yeni aldıkları oturma grubuna dahil olan bazı ünitelerin (tekli koltuklar) kapladığı hacimleri salonları için uygun bulmamışlardır.

Çift, aynı zamanda, salonda bulunan bazı ünitelerin seçimini yerleştirmelerini mekanın yönlendirmelerine göre yapmışlardır. Elektrik bağlantılarının konumu aydınlatma ünitelerinin biçimi ve yerleştirmesinde önemli rol oynamıştır. Duvarda aplik konmasını gerektiren bağlantı ve detaylardan ötürü hiç akıllarında yokken aplik edinmişler ve sonuçta bu ünitelerden de memnun kalmışlardır.

Katılımcı 5a ve 5b'nin salonlarında, 'müze-salon' modelinde olan bilindik sergileme normlarının değişiminden ve kendine dönük bir sergileme anlayışının varlığından bahsedilebilir. Aslında bu da, daha genel anlamda kendine dönük, mahrem nitelikleri fazla olan salon anlayışı kapsamı içine alınabilecek bir olgu olabilir. Katılımcı 5a ve 5b'nin salonlardaki mobilya ve eşyayla dışardan gelenler için gösteriş yapılmasına, hava atılmasına, gösterişçi tüketim biçimlerine karşı bir duruşları vardır. Katılımcı 5b (erkek), kendi salonlarını nasıl kurduklarını anlatırken salonlarındaki hiçbir ünitenin gösteriş amaçlı olmadığını belirtmiştir. Katılımcı 5a (kadın), sahip oldukları camlı vitrinin de bir sergileme ünitesinden ziyade, kendilerine göre özel anlam ve anıları hatırlatan objelerle dolu, depolama niteliğinin ön planda olduğu bir anı dolabı olduğunu belirtir. Dolayısıyla bir vitrin vardır ama kendine dönük sergileme anlayışıyla anı dolabı olarak yeniden üretilmiş durumdadır. Dışa dönük bir sergilemeden öte içe dönük bir depolama söz konusudur. Katılımcı 5a, vitrinlerini sergileme amaçlı olarak kullanmadıklarının bir belirtisi olarak vitrinin ışığını hiç yakmadıklarını, hiç kullanmadıklarını öne sürer. Hatta vitrinde duran kristal bardakların bile, kutularından çıkarılmadıklarını, ne kendileri için ne de misafirler için kullanılmadıklarını, sadece (artık geçersiz hale gelen) bir ritüelin gerçekleştirmek için zamanında oraya konduklarını belirtir.

Şekil 4.32: Salon 5'te bulunan vitrin.

Katılımcı 5a (kadın), salonda vitrin içinde veya büfe üstünde objelerle kurdukları dekorların, yaptıkları kompozisyonların geçici ve değişken yapısına işaret eder.

Katılımcı 5a (kadın), ayrıca vitrin içindeki objelerin yerleştirilmesinin belli bir düzen içinde dizilip sergilenmek için değil, birbiriyle ilgisiz birçok objenin bir arada bulunmasıyla ilgili bir durum olduğunu belirtir.

Katılımcı 5a ve 5b'nin vitrinlerini doldurdukları veya büfe üstüne koydukları objelerin genel bir niteliği de çoğunlukla yurtdışı seyahatlerinden alınan hediyelik eşyalar olmasıdır. Böylelikle Üstüner ve Holt'un (2010) kültürel sermayesi yüksek sınıfın yurtdışı seyahatlerine verdikleri önemin bir yansıması da bu şekilde okunabilir.

Pratikler: Katılımcı 5a ve 5b, salonu ev halkının kullanımına yönelik gündelik pratiklerini icra ettikleri bir mekan olarak görmektedirler. Çift, salonlarını, içerdiği mobilyalarla birlikte, kendi aile yaşamlarına hizmet eden, kendilerine dönük çok işlevli bir alan olarak kullanmakta ve deneyimlemektedirler. Katılımcı 5a (kadın) salon pratiklerini yatma, oturma, yemek yeme, çalışma, sohbet etme, ütü yapma, egzersiz yapma, kediyle oynama şeklinde belirtmiştir.

Salonda gerçekleştirilen eğlence etkinlikleri de ailenin toplanmasını ve beraberliğini sağlayan etkinliklerdir. 'Home Cinema' sistemi ile film izleme aile bireylerinin (kedi de dahil olmak üzere) hep beraber yaptığı bir etkinliktir.

Katılımcı 5a ve 5b, kızlarıyla birlikte ailecek salonu bir egzersiz mekanı olarak da kullanmaktadırlar. Bazen mat sererek, bazen direk halıyı kullanarak ağırlık kaldırmak, mekik çekmek gibi egzersizler yapmaktadırlar. Yine ailecek yapmaktan keyif almaktadırlar.

Yemek masasının sabit bir çalışma alanı işlevi yürütmesi söz konusudur. Yemek masasının bir köşesi Katılımcı 5a'nın (kadın) çalışma, vb. eylemleri yürüttüğü sabit bir alan haline gelmiştir. Katılımcı 5a, yemek masasının duvarla birleştiği köşede, internet bağlantısı da olduğu için, çalışma, yazılarını yazma gibi eylemlerini yürütmektedir.

Katılımcı 5a'nın kızının çalışmak için genel anlamda salon mekanını ve yemek masasını tercih etmesi de yemek masasının işlevsel anlamda yeniden üretimine katkı sağlamaktadır. Katılımcı 5a, kızının özellikle yemek masasını çalışma alanı olarak tercih etmesini, izole olmayı sevmemesiyle bağdaştırmıştır.

Bu durum da, salonun gündelik hayata hizmet vermesi niteliğini pekiştiren bir durumdur. Ayata'nın (1984) anlattığı gündelik hayattan izole salonun tam tersine, bu

salon izolasyondan kaçan bireyin çalışma mekanı haline gelmiştir. Yemek masasının bir çalışma alanı olması anlamında tanımlılığıyla ilgili bir başka durum da 5a'nın kızının çalışma kitaplarının sıklıkla yemek masasının üzerinde bulunmasıdır. Yemek masası bağlamında çalışma alanı üretimi ile yeme alanı üretimi arasında dönüşümler gözlemlenmiştir. Sofra kurulacağı zaman kitapların büfenin üstüne alınması; sofra örtüsünün serilmesi; sonrasında yeniden çalışma alanı kurulması için örtünün kaldırılarak kitapların yeniden masadaki yerlerini alması şeklinde dönüşümler söz konusudur.

Yemek masasının işlevsel dönüşümü ve yemek masasına alternatif işlevlerin atfedilmesi kapsamında, yeme ve çalışma eylemlerinin dışında bir de göz önünde bulunması gereken nesnelerin konduğu bir 'düzenleme' 'takip' alanı olma özelliği belirlemektedir.

Yemek masasının yeme eylemi dışındaki işlevleriyle çok dolu olması, bazı zamanlarda yeme eyleminin orta sehpa'ya geçişine neden olmaktadır.

Katılımcı 5a ve 5b'nin, evlerinde misafir ağırlama ile ilgili gerçekleştirdikleri etkinliklerin oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Katılımcı 5a (kadın) misafir ağırlama sıklığını iki üç ayda bir olarak nitelemiştir. Bunun başlıca sebeplerini, yoğun çalışma temposu ve evdeki kedi faktörü olarak sıralamıştır. Başka bir neden de aile dışı sosyalleşmenin dış mekanlarda yapılmasının tercih edilmesi olmuştur.

Katılımcı 5a (kadın) birbirinin evine teklifsizce girilen komşuluk geleneğiyle kendisini ve kendisi gibi bir yaşam tarzına sahip olduğunu düşündüğü komşusunu ayırıyor. Bu anlamda en büyük dayanağı da yoğun çalışma hayatı oluyor. Katılımcı 5a ve 5b misafir ağırlama etkinliklerinde basit, zahmetsiz ve resmiyetten uzak nitelikte pratikler benimsemiştir. Bu çiftin yemek masalarını kullanarak misafirlerini yemeğe davet etme ve bu şekildeki resmi bir ağırlama biçimini gerçekleştirmesi oldukça seyrek gerçekleşen bir durumdur. Misafir ağırlama pratiğinde kullanılan mobilyalar ise yemek masasından ziyade sehpa'lar olmaktadır. İkram olarak çay, kahve ve içki ikramı yaygın bir pratiktir.

Bir misafir olarak girilen Salon 5'te, Katılımcı 5a ve 5b, araştırmacıya pastaneden alınan hazır yiyecekler, çay ve likör ikram etmiştir. Misafir ağırlama pratiği daha çok servis sehpa'ları kullanarak yapılmıştır. Araştırmacı, yeme içmesini sürdürmesi için teşvik edilmiştir.

4.1.6 Katılımcı 6

Katılımcı 6, iç mimarlık formasyonuna sahip bir akademisyendir. Öğretim üyesi olan Katılımcı 6, İstanbul'da bir vakıf üniversitesinde yönetici pozisyonunda çalışmaktadır. 41 yaşında olan Katılımcı 6 evinde yalnız yaşamaktadır. Katılımcının evi, Teşvikiye'de bir apartman dairesidir. Dairenin planı üç oda ve bir salon şeklindedir.

Katılımcı 6'nın sanat, tasarım ve müziğe özel bir ilgisi vardır.

Katılımcı 6'nın Salon Fikri: Katılımcı 6, salon mekanını tanımlarken salonun hem hane bireylerine dönük (*private*) hem de hane dışından bireylere yönelik (*public*) nitelik ve kullanımlardan bahsetmektedir. Katılımcı 6, salon mekanı ile ilgili fikirlerinin oluşumunda ailesinin etkisi olduğunu belirtir. Ailesiyle olduğu dönemlerdeki salon kullanımıyla ilgili yine genel – özel nitelikleri açığa çıkarır. Salonu, misafirlerin bulunduğu, onların ağırlandığı bir alan olarak görmektedir ama bu durum onu, salonu misafir ağırlamaya odaklı, evdeki bireylerin gündelik kullanımlarına kapalı, yüksek seviyede hijyen titizliği gösterilen bir alan olarak düşünmesini getirmemektedir. Salonu, gündelik yaşamın geçtiği işlevsel bir alan olarak görmektedir. Bu düşüncesinin temeli de yine salonu bu şekilde kullanmış olan ailesinden gelmektedir.

Katılımcı 6, çocukluğunda ailesiyle birlikte yaşadığı dönemde, başka insanlarda gözlemlediği, 'müze-salon' pratiğinde olduğu gibi, evdeki bireylerin kullanımına kapalı, misafir odaklı, gösterişçiliğe yönelik bir salon anlayışıyla kendisinin ve ailesinin salon kullanma anlayışı arasına bir ayrım koyar.

Katılımcı 6, salonu oluşturan elemanları tanımlarken ve belirlerken bilindik salon mobilyası stereotiplerine ve salon düzeni kalıplarına sıklıkla başvurmuştur. Katılımcı 6'nın tanımladığı, oturma birimleri, televizyon, yemek masası gibi üniteleri bu duruma örnektir. Özellikle salonun, yeme ve oturma alanı olarak ayrılması ve bu alanlar arasında ilişkilerin kurulmasına verdiği vurgu kavramsallaştırılmış salon düzeni kalıbını benimsediğine örnektir. Bununla birlikte, Katılımcı 6'nın bu konvansiyonların ötesine çıktığı durumlar da vardır. Salonda çalışma birimini tanımlaması buna örnektir. Ayrıca salonu oluşturan temel elemanları sayarken büfe,

vitrin ve zigon gibi ünitelere yer vermemesi tüm salon mobilyası kalıplarına bağlı olmadığını göstermektedir.

Mobilyalar: Katılımcı 6'nın salonunda bulunan mobilyalar şöyledir:

1 adet yemek masası

6 adet sandalye (masa ve sandalyeler takım değil)

1 adet çalışma masası

1 adet kitaplık

1 adet Bürosit çalışma koltuğu

2 adet tekli koltuk

1 adet TV 'kutusu'

1 adet ikili koltuk

1 adet orta sehpa

1 adet depolama ünitesi (hasır)

1 adet puf

1 adet keson

Katılımcı 6, mevcut mobilyalarını daha geniş olan önceki evi için 2001 yılında edinmiştir. Katılımcı 6'nın mobilyalarını edinirken sahip olduğu kriterler arasında estetik beğeni önemli bir yer tutmaktadır. Katılımcı 6, takım mobilyaya karşı duruş sergilemiş ve salonundaki yemek alanını bu doğrultuda tasarlamıştır. Katılımcı 6, salonuna yemek üniteleri satın almak için geçirdiği süreçte, pek çok mobilya firması tarafından takım olarak teşhir edilen ve satılan yemek masası ve sandalyelerinin hiçbirini beğenmediğini, bunları klişe bulduğunu, masaların ve sandalyelerin ayrı ayrı kimliklerinin olmadığını belirtmiştir. Takım mobilyayı sıkıcı ve moda mod bir düzenin tekrarı olarak görmektedir. Takım kavramından uzak, kendi yarattığı kombinasyonunda, masa ve sandalyelerin birbirlerinin iyi özelliklerini ortaya çıkararak aynı zamanda da görsel dengeyi de sağlayacak şekilde seçilmelerinin gerektiğini düşünmektedir. Katılımcı 6, istediği Eames sandalyelerin bir kısmını Mozaik mağazasından, bir kısmını hurdalıktan satın almıştır. Hurdalıktan alınan

sandalyeler kullanılmış sandalyelerdir. Hatta sandalyelerde ufak yanık lekeleri vardır.

Şekil 4.33: Katılımcı 6'nın yeme alanı.

Katılımcı 6, koltuklarını Ankara'da bir mobilya sitesi olan Siteler'de bir ustaya yaptırmıştır. Katılımcı 6, dönemin modasından etkilenerek koyu renk mobilya yaptırmıştır. Şekil 4.34'te görüldüğü gibi, koltuk döşeme renklerini bordo ve gri olarak seçmiştir.

Şekil 4.34: Gri koltuk ve orta sehpa.

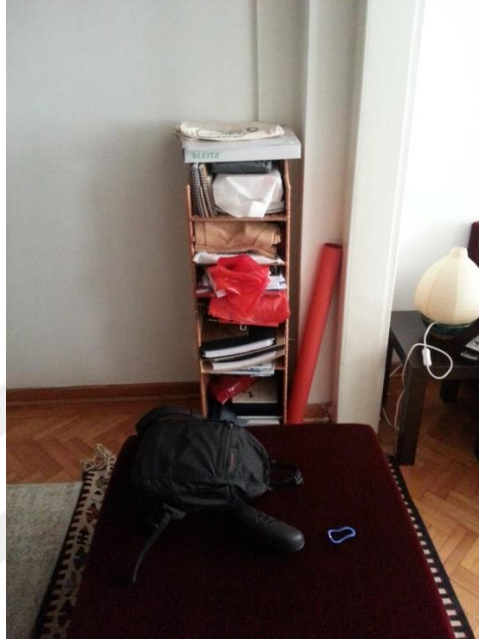
Çalışmalarının gündelik ev hayatının önemli bir parçası olduğu Katılımcı 6, yaşam mekanı olarak tanımladığı salon alanından çıkıp kendini ayrı bir odada izole ederek çalışma fikrine uzak durmaktadır.

Şekil 4.35: Salon 6’da bulunan çalışma alanı.

Çalışma pratiğini çalışma üniteleriyle; çalışma masası, çalışmasının arkasında kitaplığı, kesonu ve diğer çalışma ekipmanlarıyla salonunda tanımlı alanda gerçekleştirmektedir. Katılımcı 6’nın daha az gündeminde olduğu kitaplarını depoladığı ayrı bir odası olsa bile, salonda çalışmayı tercih etmiştir. Katılımcı 6, şu an oturduğu evine taşındığında IKEA’dan kitaplık almıştır. Kitaplığı içinde kitap, CD, DVD’lerini depolamaktadır. Biraz ‘büfe’ gibi de kullandığını belirtmektedir. Katılımcı 6’nın, salonunu kurarken ve kararları alırken TV programlarından, dergilerden etkilenmediğini ve ailesinin de karışmadığını; etkilendiği en önemli kriterlerden birinin mekansal işlevsellik olduğunu belirtmektedir. Katılımcı 6, süslemeli, abartılı, sadelikten uzak bir beğenin karşısında durmaktadır. Kendisi, sahip olduğu estetik beğenisinin temelini hem aileden gelen bir altyapı, hem de aldığı eğitim ve sürdürdüğü meslek olarak açıklamaktadır. Katılımcı 6, ‘müze-salon’ pratiğinde olduğu gibi, çok sayıda biblonun camlı bir vitrin içinde sergilenmesi durumunu, yarattığı temizlik ve bakım külfetinden dolayı benimsememektedir. Küçük bibloları edinmenin yaratacağı temizlik ve bakım yükünün, sahip olduğu günlük temposu ve modern yaşam tarzı içinde sürdürülebilir olmadığını düşünmektedir. Dolayısıyla salonunda vitrin, büfe gibi elemanlar yoktur. ‘Başkaları için’ olan bilindik sergileme biçimlerine karşıdır. Katılımcı 6’ya göre salonda bir nesnenin sergilenmesi için belli bir sanat değerinin

olması gerekmektedir. Kendisi bu anlayışına paralel tablolar sergilemektedir. Bununla birlikte Katılımcı 6, kendisinin görmekten hoşlandığı nesneleri görebileceği yerlere koymuştur. Katılımcı 6, kendisi için CD'lerini sergilediğini belirtmektedir. 'Kendine dönük' bir sergileme yaklaşımını benimsemektedir. Bununla birlikte, kendisi için yaptığı bu serginin, dışardan gelen insana kendisi hakkında bilgi verdiğini de kabul etmektedir.

Şekil 4.36: Salon 6'daki "İvız Zıvır" ünitesi.

Katılımcı 6'nın salonunda bir depolama ünitesi vardır. Onu "ıvır zıvır" ünitesi olarak ifade etmiştir. Bu ünitenin gündelik rutinlerinde güncel nesnelerle dolduğunu belirtmektedir.

Pratikler: Yoğun bir iş temposuna sahip olan Katılımcı 6, işten eve geldiğinde dinlenme, yemek yeme, TV seyretme gibi gündelik pratiklerini gerçekleştirmektedir. Bu anlamda koltuğu önemli bir kullanım nesnesi haline gelmektedir. Katılımcı 6, koltuğunu yeme ünitesi, çalışma ünitesi veya uyuma ünitesi olarak kullanmaktadır.

Hızlıca kucak tepsisinde yemeğini yiyip çalışmanın başına dönmek, biraz koltukta uyuyup dinlenip çalışmaya devam etmek Katılımcı 6'nın salon rutinleri arasında gelmektedir. Katılımcı 6, çoğunlukla çalışma masasında; çalışma masasından sıkılınca yemek masasında çalışmaktadır.

Katılımcı 6, misafir ağırlama sıklığını "haftada bir" olarak belirtmiştir. Misafir olarak gelen kişiler samimi arkadaşlardır. Misafirler geldiğinde, önce oturma alanında içki

ve atıştırma ikramı yapılmaktadır, daha sonra yemek masasına geçilmektedir. Oturma alanında yeterli yer olmadığında, Şekil 4.37’de görüldüğü gibi gergi oturma elemanları getirilerek açılmaktadır.

Şekil 4.37: Gergi oturma elemanı.

Yemek masasında gerçekleşen pratiklerde genelde yemek masasının kapasitesini geçen misafir olmamaktadır. Katılımcı 6, salonunda gerçekleşen misafir etkinliğinin enformal yapısını aktarır. Bazen gelen yakın arkadaşlarıyla sabaha kadar sohbet edip, kanepelerde uyuyakaldıklarını ifade etmektedir.

Katılımcı Gözlem Notları: Bir misafir olarak girilen Salon 6’da, Katılımcı 6, araştırmacıya, hazır pastane ürünleri ve çay ikram etmiştir. Yeme içmenin sürdürülmesi için teşvik edilmiştir. İkramlar orta sehpanın kullanımıyla gerçekleşmiştir.

Katılımcı 6, misafir ağırlamak için evi derleyip toplama, ikram yapma için kendisinin rahat hissetmesi gerektiğini, bunun da her zaman mümkün olmadığını, bazen de evde tek başına vakit geçirmek istediğini belirtmektedir. Yoğun çalışma dönemlerinde eve hiç misafir almamaktadır. Evini daha çok kendisinin ve erkek arkadaşının kullandığı bir yer olarak tariflemektedir. Spontan “çat kapı” gelebilecek bir misafirin olmadığını belirtmektedir.

Salonda yapılan eğlence pratikleri arasında müzik dinleme, TV seyretme, DVD film seyretme geliyor. Katılımcı 6'nın müziğe özel bir tutkusu görülmektedir. Kendine ait daha çok 'rock', 'hard rock' ağırlıklı bir CD koleksiyonu vardır. Misafir gelince de, misafirlerine müzik dinletmektedir. Katılımcı 6'nın takip ettiği diziler vardır.

Salonda yapılan bir başka eğlence pratiği maket yapmaktır. Daha çok Katılımcı 6'nın erkek arkadaşının yaptığı bir uğraştır. Bu pratik için çalışma masası kullanılmaktadır. Katılımcı 6, ilerde maket yapmak istediğini, bunu yapmak için de yemek masasını kullanmayı öngördüğünü belirtmektedir.

4.1.7 Katılımcı 7a

Katılımcı 7a (kadın) tekstil ve moda tasarımı formasyonuna sahip olup; kurumsal bir deri firmasında moda ve aksesuar tasarımcısı olarak çalışmaktadır. Katılımcı 7a, 35 yaşındadır. Katılımcı 7b (erkek) bir internet alışveriş sitesinde örüntü yöneticisi olarak çalışmaktadır. Katılımcı 7a ve 7b Balmumcu'da bir apartman dairesinde oturmaktadır. Katılımcı 7a ve 7b'nin görüşme esnasında 4 yaşında olan bir kızları vardır.

Katılımcı 7a'nın Salon Fikri: Katılımcı 7a'ya (kadın) göre, salon, çoğunlukla misafirlerin ağırlandığı, insanlarla bir araya gelinen bir ortamı çağrıştırmaktadır. Katılımcı 7a, salonu bireysel veya sadece eşiyle deneyimlediği bir alan olarak görmemektedir. Kendisinin salona dair bu fikirleri ailesiyle olan yaşantısından kaynaklanmaktadır. Ailesinin yaşadığı salon pratiği 'müze-salon' modeline uymaktadır. Aile fertleri daha çok oturma odasında oturmuştur. Katılımcı 7, 'müze-salon' pratiğinden hoşlandığını belirtir. İnsanlara özel yerler sunmanın, özel mekan oluşturmanın onlara verilen değerle ilişkisi olduğuna inanır. Bununla birlikte, mevcut yaşadığı evde, misafire ayıracak bir salonun olabileceği geniş mekanlar olmadığı için bu modeli uygulayamadığını belirtir. Dolayısıyla yaşadıkları yerle misafir ağırladıkları yer aynıdır.

Katılımcı 7a, salonun temel unsurlarının "geniş koltuklar" ve "misafir yemek masası" olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla bilindik stereotiplere referans vermiştir.

Mobilyalar: Katılımcı 7a ve 7b'nin salonunda bulunan mobilyalar şöyledir:

1 adet L kanepesi

1 adet orta sehpa

1 yemek masası

6 adet sandalye (masa ve sandalyeler takım)

1 adet kitaplık (sergileme bölümleri de var)

1 adet konsol

1 adet TV sehpa

Şekil 4.38: Salon 7'nin oturma alanı.

Katılımcı 7a ve 7b, salon mobilyalarını 2006 yılında evlenirken almışlardır. Mobilya için İstanbul'da Masko adlı mobilya sitesini ziyaret etmişlerdir. İki üç günlük bir incelemeden sonra, girilen ikinci mobilya mağazasından tüm salon mobilyaları satın alınmıştır. Mobilya alışverişi esnasında aile, üst nesil yakınlarından bir müdahale veya katılım olmamıştır.

Şekil 4.39: Salon 7'nin yeme alanı.

Katılımcı 7a, mobilyalarını seçerken estetik beğenisine göre davranmıştır. Oymalı kakmalı mobilyalardan ziyade sade, köşeli hatlı mobilyalara yönelmiştir. Oymalı kakmalı mobilyaların gözü yorduğunu, toz taşıdığını ve üst nesle ait bir beğeni olduğunu düşünmektedir. Aynı şekilde büyük avizeleri, varaklı aynaları da beğenmemektedir. Piyasada L koltuğun popülerliği L koltuk edinmeye yönlendirmiştir.

Katılımcı 7a ve 7b'nin salonunda bir kitaplık vardır. Hem depolama hem sergileme işlevi olan bu kitaplıkta kitaplar, içkiler, anı niteliği olan nesneler bulunmaktadır.

Pratikler: Katılımcı 7a, sabahları kızını okula gönderdikten sonra kendisine bitki çayı demleyip spor yapmaktadır. Günde 35-40 dakikayı sporla geçirmeyi amaçlamaktadır. 7a'nın spor pratiği, dizüstü bilgisayarını yemek masasına koymak, yere mat serip yorgunluk durumuna göre kardiyo veya yoga yapmak şeklinde olmaktadır.

Katılımcı 7a kahvaltıyı koltukta ve kucak tepsisi kullanarak yapmaktadır. Katılımcı 7b (erkek) ise evde kahvaltı yapmamaktadır. Kızı ise hafta içi kahvaltı yapmamaktadır. Hafta sonları kızına kahvaltı yaptırmak ve diğer öğünleri yedirmek için kızının masasını ve sandalyesini her seferinde odasından getirip odasına geri götürmektedir.

Şekil 4.40: Çocuk masa ve sandalyesi.

Katılımcı 7a, akşamları işten geldikten sonra salonunda kızıyla birlikte dans etmektedir. Kızı koltukların üstünde zıplamaktadır. Bu dans pratiği için salonun orta alanı ve koltuklar kullanılmaktadır.

Katılımcı 7b (erkek) akşam işten gelince televizyonu açıp, koltuğa uzanarak yemeğini kucak tepsisiyle yemektedir. Tepsi orta sehpa konmaktadır. 7b, çok fazla sulu yemek sevmediği için, koltuktan uzaktan atıştırma formu kendisine uygun olmaktadır. Dolayısıyla yemek masası bu ailenin gündelik yemekleri için çoğunlukla kullanılmamaktadır. Aile fertleri çoğunlukla farklı zamanlarda yemek yemektedirler.

Katılımcı 7a ve 7b, salonlarının yeme alanını sabah işe gitme ve akşam işten gelme rutinleri için kullanırlar. Palto, çanta gibi eşyalarını asacak yerleri olmadığı için yemek takımının sandalyelerine asmaktadırlar. 7a ve 7b'nin konsol üzerinde laptopları bulunmaktadır. Bunlar toplanarak işe gidilmektedir.

Katılımcı 7a ve 7b'nin misafir ağırlama pratikleri gelen misafirle olan ilişkilerine göre değişmektedir. Eğer gelenler yakın arkadaşlarsa, daha enformal pratikler söz konusu olmaktadır. Misafirler orta sehpa çevresinde konuşlanıyorlar. Katılımcı 7a'nın ikramları arasında çerez gibi atıştırmalıklar sunmak, dışardan pizza söylemek, pizza, şarap, peynir tabağı kombinasyonları yapmak sayılabilir. Katılımcı 7a, bu tür

enformal etkinliklerin ayda iki kez ve hafta içi akşamları olduğunu belirtmektedir. Haftasonları, Katılımcı 7b (erkek) erkek arkadaşlarıyla birlikte salonda maç izlemektedir. Orta sehpa kullanılarak, bira ve cips gibi atıştırmalıklar eşliğinde dönen enformal bir etkinliktir. 7a (kadın) maç izleme etkinliğine katılmamaktadır.

Katılımcı 7a ve 7b, aile büyükleri, yaş ortalaması büyük insanlar geldiğinde yemek masasında ağırlama pratiklerini sürdürmektedirler. Ayrıca yemek masasını yılbaşı kutlamalarında kullanıyorlar. Katılımcı 7b (erkek) yemek masası çevresinde kalabalık bir etkinlik olsa dahi yemeğini ayrı olarak koltukta tepsiyle yemektedir.

Katılımcı Gözlem Notları: Salon 7'ye alan çalışması bağlamında bir misafir olarak girilmiştir. Bu durum, misafir ağırlama pratikleriyle ilgili katılımcı gözlem yapma olanağını vermiştir. Katılımcı 7a kendi hazırladığı ve hazır olarak aldığı yiyecekleri sunmuştur. Misafir ağırlama pratiği orta sehpa çevresinde gerçekleşmiştir.

Katılımcı 7a (kadın) bazı zamanlar eve iş getirebilmektedir. Böyle durumlarda kızını uyuttuktan sonra, yemek masasında dizüstü bilgisayarını açıp çizim yapma, sunum hazırlama, vb. işlerini yapmaktadır. İnternette yapılan ödeme ve alışverişleri de bu şekilde yapmaktadır.

Katılımcı 7b (erkek) geceleri koltukta yatarak dizüstü bilgisayarından film izlemektedir. 7a (kadın) bu etkinliğe katılmamaktadır. Salonda yürütülen bir başka eğlence etkinliği olarak Katılımcı 7b (erkek) 'playstation' oynamaktadır.

4.1.8 Katılımcı 8a ve 8b

Katılımcı 8a (kadın) ilköğretim branş (İngilizce) öğretmenidir. Eğitim seviyesi lisanstır. Bir devlet okulunda çalışmaktadır. Katılımcı 8b (erkek) yabancı ortaklı kurumsal bir firmada yönetim danışmanı olarak çalışmaktadır. Eğitim seviyesi doktora'dır. 8a ve 8b Feneryolu'nda bir apartman dairesinde oturmaktadırlar. Dairelerinin planı iki oda bir salondur.

Katılımcı 8a ve 8b'nin Salon Fikri:

Mobilyalar: Katılımcı 8a ve 8b'nin salonlarını oluşturan mobilyalar şöyledir:

1 yemek masası (T1)

8 yemek sandalyesi (T1)

1 köşe vitrin (T1)

1 aynalı büfe (T1)
1 kitaplık
2 ikili koltuk (T2)
2 berjer (T2)
1 TV koltuğu
1 TV konsolu
1 orta sehpa (T1)
1 sehpa (T1)
1 camlı vitrin (T1)
1 çocuk masası
1 çocuk sandalyesi

Şekil 4.41: Salon 8'in yeme alanı.

Katılımcı 8a ve 8b mobilyalarını evlenme sürecinde İstanbul'da bulunan Modoko Mobilya Sitesi'nden almışlardır. Alışverişlerini aile büyükleriyle yapmış olsalar da, aile büyüklerinin mobilya seçimlerine müdahalesi olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcı 8b (erkek) mobilya satın alma kriterleri arasında mobilyaların kaliteli ve dayanıklı olmasını göstermiştir. Katılımcı 8a (kadın) ise estetik beğenisinden bahsetmiştir.

Katılımcı 8a ve 8b'nin salon mobilyalarını oluşturan temel olarak iki mobilya takımı vardır. Birincisi, yemek masası, sandalyeler, sehpa, vitrinler ve büfeden oluşan takımdır. Bu takımda her bir üniteye uyarlanmış aynı dekoratif unsurları gözlemek mümkündür. Diğer takım ise koltuklar ve berjerlerden oluşan takımdır. Dolayısıyla salona takım mobilya düzeni hakimdir.

Pratikler: Katılımcı 8a ve 8b'nin salon pratikleri arasında kitap okumak, misafir ağırlamak, çocuklarıyla oyunlar oynamak gelir. Katılımcı 8b'nin (erkek) salonda yürüttüğü çalışma pratiği daha çok yeme alanına yayılmıştır. Yemek masası üzerinde yarı yerleşik bir çalışma alanı kurulmuştur.

4.1.9 Örneklem Dair Bütüncül Veriler

Bu bölümde örneklem içinde yer alan tüm katılımcıların salon kavramıyla ilgili zihinlerinde yer alan norm ve algılar, edindikleri salon mobilyaları ve salonda gerçekleştirdikleri gündelik pratiklerle ilgili ortak örüntülere kısaca yer verilmiştir. Görüşme analizleri sonucu oluşan temel örüntüler 5. Bölümde detaylandırılmıştır.

Örneklemin zihinlerindeki salon kavramıyla ilgili oluşan temel örüntülerden biri salonun gündelik bir mekan olarak algılanmasıdır. Katılımcılar çoğunlukla salonlarını gündelik yaşantılarını geçirdikleri bir yer olarak tanımlamışlardır.

Katılımcıların salonu ve içeriğini tanımlarken sıklıkla mobilya endüstrisinin salon stereotip ve normlarına başvurmuşlardır.

Katılımcıların mobilyalarını satın aldıkları mobilya mağazalarını belirten Çizelge aşağıdadır:

Çizelge 4.1 : Katılımcıların mobilyalarını satın aldıkları firmalar.

Salon 1	Salon 2	Salon 3	Salon 4	Salon 5	Salon 6	Salon 7	Salon 8
IKEA	Antalya’da bir mobilya mağazası	Modoko Mobilya Sitesi – Tuna Botosa Mobilya	Modoko Mobilya Sitesi	Siteler Mobilya Sitesi	Siteler Mobilya Sitesi	Masko Mobilya Sitesi	Modoko Mobilya Sitesi
Mudo Concept				Tepe Home	Hurdalık		
Ünal-İş				Maltepede bir mobilya mağazası	Mozaik Mobilya		
				Kelebek Mobilya	IKEA		

Çizelge 4.1.de görüldüğü gibi, tüm katılımcılar salon mobilyalarını seri üretim yöntemleriyle üretim yapan mobilya firmalarından satın almıştır. Bu durum, mobilya endüstrisinin kurgu ve normlarının, fiziksel katmandaki etkisine işaret vermektedir.

Tüm görüşme analizleri yapıldıktan sonra alan çalışması yapılan katılımcı grubunun salonlarında bulunan mobilya listesi Çizelge 4.2 ve 4.3’te görülmektedir.

Çizelge 4.2 : Yeme alanı mobilyaları (T, takımı ifade etmektedir).

Yeme Alanı Mobilyaları							
Salon 1	Salon 2	Salon 3	Salon 4	Salon 5	Salon 6	Salon 7	Salon 8
1 yemek masası (T1)	1 yemek masası (T)	1 yemek masası (T)	1 yemek masası (T)	1 yemek masası (T1)	1 yemek masası	1 yemek masası (T)	1 yemek masası (T1)
1 yemek bankı (T1)	6 yemek sandalyesi (T)	6 yemek sandalyesi (T)	4 yemek sandalyesi (T)	8 yemek sandalyesi (T1)	6 sandalye	6 yemek sandalyesi (T)	8 yemek sandalye si (T1)
3 sandalye		1 büfe (T)	1 bank	1 büfe (T1)		1 büfe (T)	1 köşe vitrin (T1)
			1 büfe (T)				1 aynalı büfe (T1)
			1 duvar aynası				1 kitaplık

Çizelge 4.3 : Oturma alanı mobilyaları (T, takımı ifade etmektedir)

Oturma Alanı Mobilyaları							
Salon 1	Salon 2	Salon 3	Salon 4	Salon 5	Salon 6	Salon 7	Salon 8
2 ikili koltuk (T2)	1 ikili koltuk	2 üçlü koltuk	1 üçlü koltuk	1 ikili koltuk (T2)	1 ikili koltuk (T)	1 L Kanepe	2 ikili koltuk (T2)
1 TV konsolu	2 berjer	2 berjer	2 berjer	1 üçlü koltuk (T2)	2 tekli koltuk (T)	1 orta sehpa	2 berjer (T2)
4 duvar rafı	1 TV konsolu	1 TV konsolu	1 TV konsolu	1 TV konsolu	1 orta sehpa	1 TV konsolu	1 TV koltuğu
1 kitaplık	1 kitaplık	1 kitaplık	1 orta sehpa	1 orta sehpa		1 kitaplık	1 TV konsolu
2 köşe konsolu	1 orta sehpa	1 orta sehpa	1 servis sehpa	3 sehpa			1 orta sehpa (T1)
1 servis sehpa		4 zigon sehpa	1 servis ünitesi	1 camlı vitrin (T1)			1 sehpa (T1)
			2 duvar rafı	2 duvar rafı			1 camlı vitrin (T1)
			1 duvar depolama ünitesi	1 puf			1 çocuk masası
							1 çocuk sandalyesi

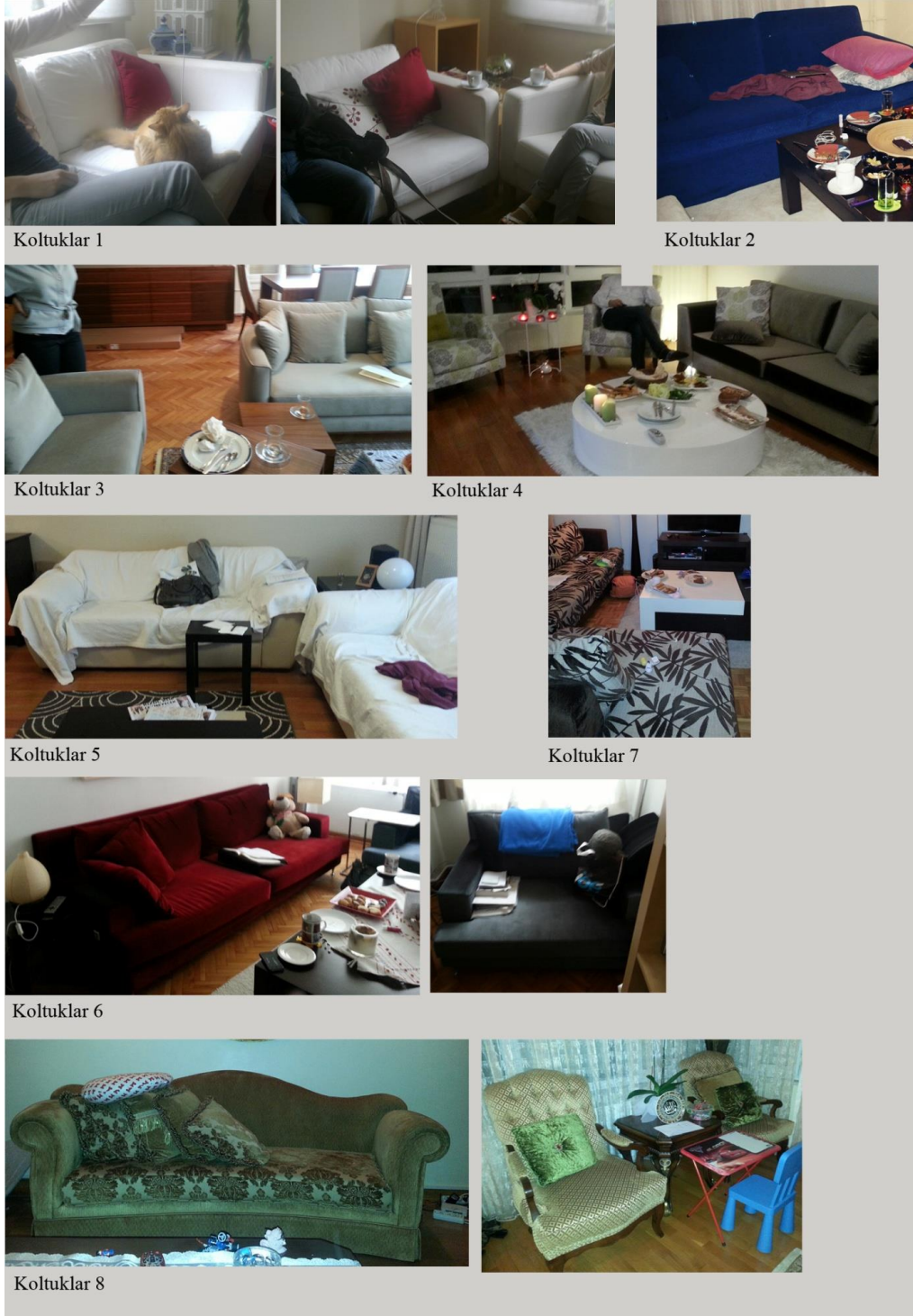
Çizelge 4.2.de görüldüğü gibi, katılımcıların mobilya üniteleri mobilya endüstrisine ait mobilya stereotiplerinden oluşmaktadır. Ayrıca salonlar yeme alanı ve oturma alanı gibi bölümlere ayrılmıştır. Bunlar yine, mobilya endüstrisinin kurguladığı salon normlarına işaret etmektedir. Mobilya üniteleri takım olan katılımcıların mobilyaları (T1) ve (T2) olarak işaretlenmiştir. Belli bir takıma ait mobilyaların edinilmesi, normların icrasına vurgulu bir gönderme yapmıştır.

Katılımcılar koltuklarını temin etme biçimleri anlamında beliren ortak bir nokta, alışverişin seri üretimle mobilya üretimi yapan firmalardan yapılmış olmasıdır.

Çizelge 4.1’de görüldüğü gibi, tüm katılımcılar salon mobilyalarını seri üretim yöntemleriyle üretim yapan mobilya firmalarından satın almıştır. Bu durum, mobilya endüstrisinin kurgu ve normlarının etkisine işaret vermektedir.

Katılımcıların koltukları tekli, ikili ve üçlü koltuklar veya bunların kombinasyonlarından oluşmaktadır. İkili üçlü koltuklara berjer ilavesi de yapılmaktadır. Salon 1, Salon 3, Salon 4, Salon 5, Salon 6 ve Salon 8’de koltuklarla ilgili kombinasyonların, satın alımın yapıldığı mobilya firmasının önerdiği kombinasyonlar olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.2 ve 4.3'te görüldüğü gibi, katılımcılar, koltuklarını takımlar halinde edinmiştir. Bu durum da yine, endüstrinin stereotip ve normlarına gönderme yapmaktadır.

Şekil 4.42: Koltuklar toplu görünüm.

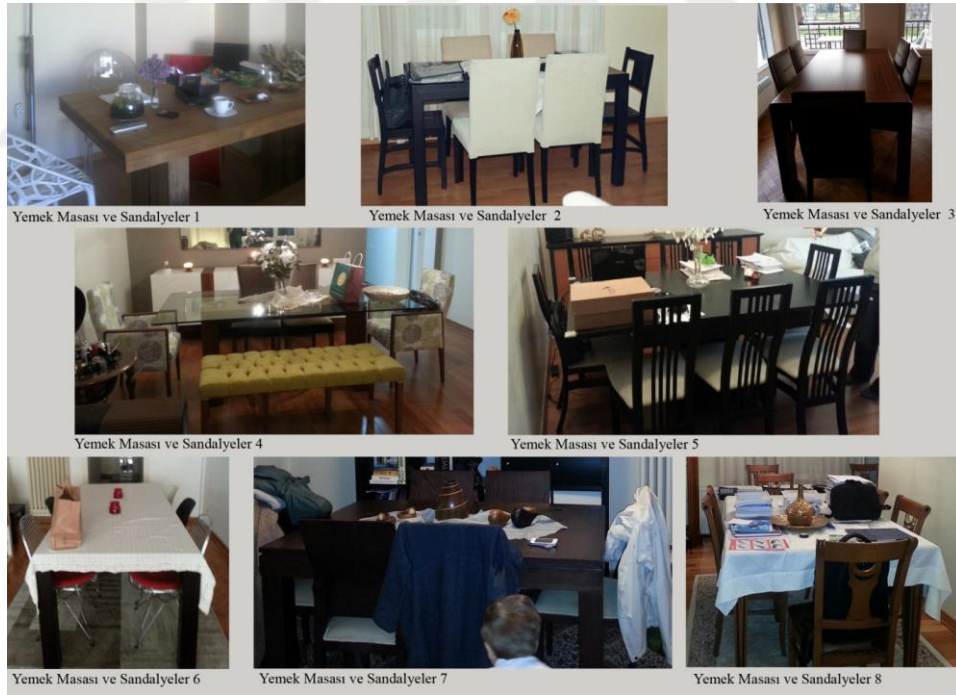
Katılımcı gözlem bulguları bağlamında, Şekil 4.42 de tüm salonlardaki koltukların toplu görünümü verilmiştir. Salonların yeme ve oturma alanı olarak ayrılması,

koltukların oturma alanına yerleştirilmesi yine bir bulgu olarak çıkmıştır. Bu da yine, endüstri normlarına ve kurgularına gönderme yapmıştır.

Katılımcıların salonlarında bulunan koltukları edinmelerinde, salonun döşenmesinde, mobilya sektörünün yarattığı stereotipler çoğunlukla söz konusudur.

Seçilen örneklemin salonlarında, geleneksel yemek masaları, sandalyeleri, çok-işlevli genel kullanımlı masalar ve çalışma masaları tespit edilmiştir. Katılımcıların yemek masası ve sandalyelerini konusunda iki temel tercih söz konusudur. Yemek masası ve sandalyelerin takım olması ve takım olmaması.

Çizelge 4.2’de yemek masası ve sandalye sayıları; ve masa ve sandalyelerin takım olup olmadığı bilgisi verilmiştir. Salon 1 ve 6’da, yemek masası ve sandalyeler ayrı ayrı edinilmiştir. Salon 2,3,4,5 ve 7’de ise, yemek masası ve sandalyeler takım halinde edinilmiştir. Örneklem kapsamında, salonların çoğunda takım anlayışının geçerli olması, normlara referans verse de, 2 salonda takım dışına çıkmış olması bireysel yönelimlere kısmen referans vermiştir.

Şekil 4.43: Yemek masaları toplu görünüm.

Şekil 4.43 de, yapılan katılımcı gözlemler sırasında çekilen fotoğraflar kullanılarak, tüm katılımcıların yemek masalarının bir arada görünümü verilmiştir. Yemek masası 1 ve 6’da yemek masaları ve sandalyeler ayrı ayrı edinilmiştir. Diğer yemek masaları, mobilyaların satın alındığı mobilya mağazalarının takım kurgularıyla

edinilmiştir. Yemek Masası 4 ise takım olarak satın alınmış olsa da, kendi takım kurgusunun içinde birim çeşitliliği göstermiştir.

Çizelge 4.1’de görüldüğü gibi, katılımcıların çoğu koltuklarını seri üretim yöntemleriyle üretim yapan mobilya firmalarından satın almıştır. Bu durum, mobilya endüstrisinin kurgu ve normlarının etkisine işaret vermektedir. Bununla birlikte bazı farklılıklar da gözlemlenmiştir. Salon 6’daki tasarım sandalyelerin bir kısmı ikinci el olarak hurdalıktan temin edilmiştir.

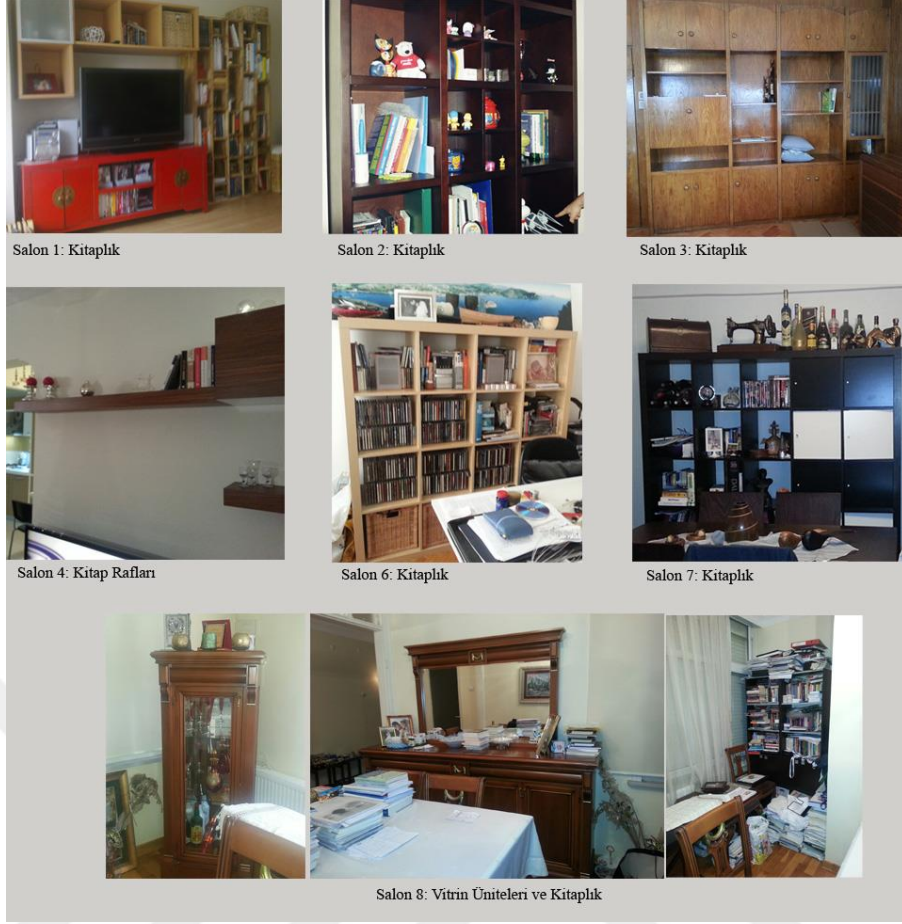
Katılımcıların salonları arasında sadece salon 6’da çalışma masası ve çalışma koltuğu (bürosit) mevcuttur. Katılımcı 6’nın çalışma masası ve koltuğu salon içinde bulunan tanımlı bir çalışma alanında bulunmaktadır. Bu alanda, çalışma masası, çalışma koltuğu, kitaplık ve kesonu bulunmaktadır. Diğer katılımcıların salonunda çalışma masasına veya özel olarak çalışma amaçlı tasarlanmış bir çalışma ünitesine rastlanmamıştır.

Katılımcı 1a ve 1b’nin çalışma masası olarak tasarlanıp üretilmiş bir çalışma masaları yoktur. Bununla birlikte, önceki yemek takımlarının bir parçası olan yemek masalarını değiştirirken salonda gerçekleştirdikleri çalışma ve hobi pratiklerini düşünerek yeni bir masa seçmişlerdir.

Katılımcıların salonları arasında Salon 5 ve Salon 8’de camlı vitrin bulunmaktadır. Katılımcıların vitrinleri satın aldıkları yemek takımlarının bir elemanı olarak edinilmiştir.

Katılımcılar 1a ve 1b, 2a ve 2b, 4, 6 camlı bir vitrinde çeşitli objelerin sergilenmesine, yani ‘müze-salon’lardaki gibi bir sergileme yaklaşımına belirgin bir karşı duruş sergilemektedir.

Katılımcıların salonları arasında salon 1, 2, 3, 6,7 ve 8’de kitaplık vardır. Salon 5’te kitaplık yoktur. Salon 4’te kitaplık yoktur ama duvara monte 2 adet kitap rafı vardır.

Şekil 4.44: Vitrin ve kitaplıklar.

Katılımcı 1a (erkek) kitaplıklarını masalarını aldıktan hemen sonra ve masayla aynı malzemeden aldıklarını belirtir. Katılımcı 1a'ya göre kitaplıkları, farklı büyüklükteki kitapları barındırması açısından doğru bir seçim olmuştur.

Katılımcı 8a ve 8b'nin salonunda yemek alanında bir kitaplık vardır. Katılımcı 8a (kadın) ilerde daha büyük bir kitaplık edinmek istemektedir.

Katılımcıların salonları arasında salon 3, 4, 5, 7 ve 8'de büfe vardır. Şekil 4.45'te görüldüğü gibi, katılımcıların büfeleri satın aldıkları yemek takımlarının bir elemanı olarak edinilmiştir.

Büfe 3

Büfe 4

Büfe 5

Büfe 7

Büfe 8

Şekil 4.45 : Büfeler toplu görünüm.

Katılımcıların salonları arasında salon 2, 3, 4, 5, 6,7 ve 8’de orta sehpa vardır. Şekil 4.46’te görüldüğü gibi, katılımcılarınorta sehpaları satın aldıkları yemek takımlarının bir elemanı olarak edinilmiştir. Salon 3’teki orta sehpanın misafir pratikleri esnasında kullanımı bir örtüyle gerçekleşmektedir. Salon 8’deki orta sehpa da örtü kullanımı söz konusudur.

Orta Sehpa 2

Orta Sehpa 3

Orta Sehpa 4

Orta Sehpa 5

Orta Sehpa 6

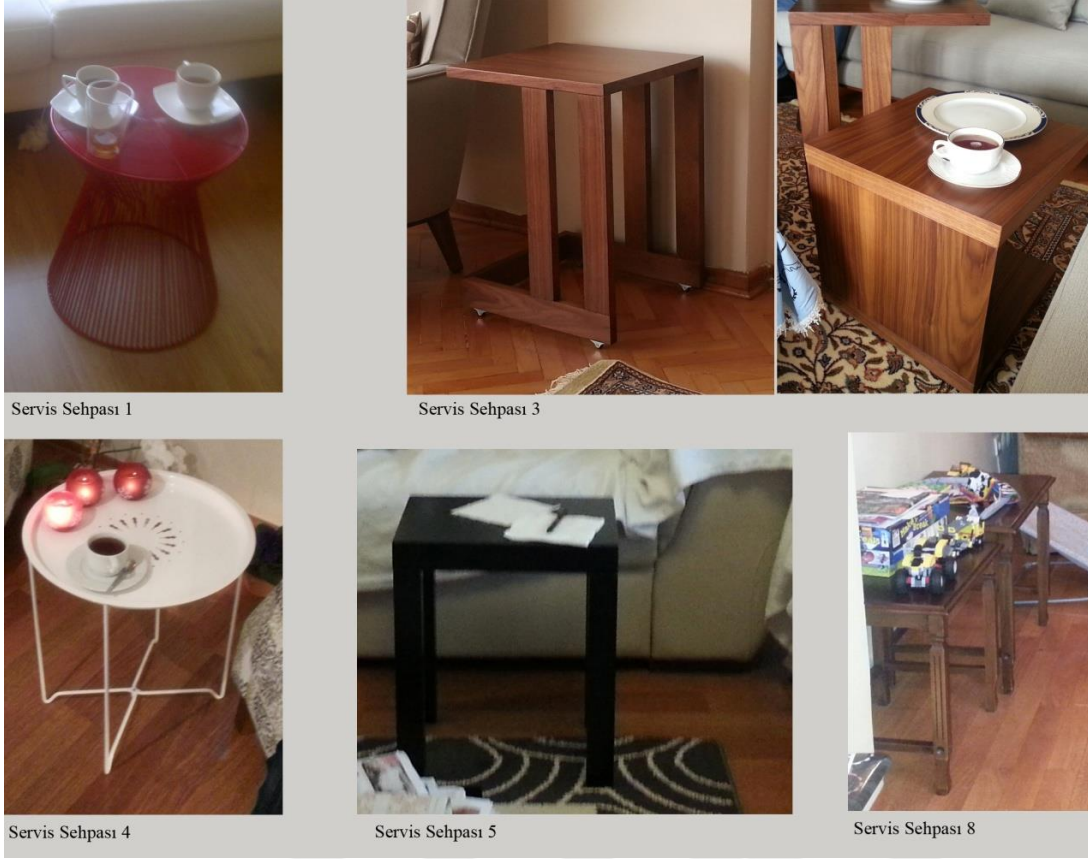
Orta Sehpa 7

Orta Sehpa 8

Şekil 4.46: Orta sehpa lar toplu görünüm.

Katılımcıların salonları arasında salon 1, 3, 4, 5 ve 8’de servis sehpa sı vardır. Salon 1 ve 4’teki servis sehpa ları mevcut alınmış mobilyalardan ayrı, dekoratif servis sehpa larıdır. Salon 3’te ve 8’de yer alan servis sehpa ları zigon sehpa larıdır. Salon 5’te bulunan servis sehpa ları ise orta sehpa yla birlikte takım olarak alınmış sehpa larıdır.

Şekil 4.47: Servis sehpaları toplu görünüm.

Katılımcılar salonlarında pek çok gündelik pratiği yürütmektedirler. Bu pratikler gündelik yemekler, çalışma, eğlence-hobi, misafir ağırlama ve sergileme gibi örüntülere ayrılmıştır.

Katılımcıların gündelik yemekler için kullandığı mobilyalar katılımcı dancatılımcıya değişiklik göstermiştir.

Katılımcı 1a ve 1b öğle yemekleri dışındaki öğünleri yemek masasında almaktadırlar: “Bir kere kahvaltı.. öğlen yemeklerinde burda değiliz ama akşam yemeklerinde kullanıyoruz” (Katılımcı 1b).

Katılımcı 2a ve 2b gündelik yemekler konusunda herhangi bir düzenleri olmadığını vurgular:

..Hiçbir düzenimiz yok aslında..... Bilgisayar karşısında, klavyelere kırıntılar dökülerekten (kahvaltı yapıyoruz).. Kahvaltı konusunda şey, kahvaltıyı kesinlikle belli bir yerde yapmıyoruz. Öğle yemeği için de aynı şey geçerli..... Değişiyor yaa. Çok değişiyor. Ben bazen kahvaltı yapmıyorum. Kahve içiyorum. Öğle yemeği yiyorum sonra. Yani sana söyle rutin bir şey var diyemeyeceğim” (Katılımcı 2b).

Katılımcı 6, gündelik yemeklerini çoğunlukla koltukta ve tepsiyle yemektedir. Sahip olduğu i  temposundan ötürü hızlı yemek hazırlamayı da içine alan hızlı bir yeme içme pratiği vardır. Haftasonları katılımcı 6 daha keyifli ve uzun kahvaltılar yapabilmektedir. Erkek arkadaşıyla birlikte ise yemek masasını kullanmaktadır.

Katılımcı 7a ve 7b, gündelik yemeklerini koltukta ve tepsiyle almaktadır. “Pratik” yiyecekler içeren ‘pratik’ yeme pratikleri vardır.

E im gelir gelmez televizyonu açıyor. Ve televizyonun sesini çok yüksek dinlemeyi seviyor. Mutlaka koltu a uzanarak televizyon izliyor. Yeme ini de yine televizyon izleyerek tepsiyle yiyor. Ona o şekilde getiriyorum (Katılımcı 7a).

Onu orta sehpayı mı koyuyorsunuz? (Araştırmacı)

Evet orta sehpayı koyuyorum. Ondan sonra uzaktan atı tırarak.. Çok fazla sulu yemek falan tercih etmediği için çok fazla pi mi  şeyleri tercih ediyor.  ark teri şeyleri seviyor. Daha pratik şeyler yiyor. Böyle çok fazla yemek modeline geçmiyoruz (Katılımcı 7a).

Katılımcı 7a kızına yemek yedirmek için  ocuk odasından  ocuk masa ve sandalyesini her seferinde getirmektedir.

Kahvaltıyı normalde koltuğun üzerinde tepside yapıyoruz. Yani genelde ben kahvaltıyı oturup masada yapamıyorum. Çünkü çok fazla zamanım yok. Ama kızına da normalde kendi masasında, sandalyesinde yedirecek şekilde ona taşıyorum her seferinde. Sabahleyin evet. Salonda kahvaltı yapıyorum (Katılımcı 7a).

Katılımcı 8a ve 8b gündelik yemeklerini mutfakta yemektedir. Bununla birlikte katılımcı 8a (kadın) oğlunun yemeklerini salonda bulunan  ocuk masası ve sandalyesinde de yedirmektedir.

Katılımcıların yaptıkları i le ilgili salonlarında devam ettirdikleri çalışma pratikleri vardır. Bunların arasında analiz yapma, sunum hazırlama, çizim yapma, yazı yazma, kitap, dergi, makale okuma/yazma gibi eylemler sayılabilir.

Katılımcı 1a ve 1b, Katılımcı 2a, Katılımcı 3a, Katılımcı 5a, Katılımcı 7a ve Katılımcı 8b çalışma pratiklerini yemek masasında gerçekleştirmektedir. Katılımcı 2b, çalışma odasında çalışmaktadır. Katılımcı 5b bazen yemek masasında, bazen

dizüstü bilgisayarını alıp koltukta çalışmaktadır. Katılımcı 6'nın ise salonda tanımlı bir çalışma alanı vardır. Bu alanda çalışma pratiklerini sürdürmektedir.

Çizelge 4.4 : Katılımcıların çalışma pratiklerinin yayıldığı mobilyalar.

Salon 1	Salon 2	Salon 3	Salon 4	Salon 5	Salon 6	Salon 7	Salon 8
Yemek masası	Yemek masası	Yemek masası	(Çok nadir)	Yemek masası	Çalışma masası	Yemek masası	Yemek masası
Sandalyeler	Sandalyeler	Sandalyeler	Yemek masası	Sandalyeler	Çalışma koltuğu	Sandalyeler	Sandalyeler
	Kitaplık		Sandalyeler	Koltuklar	Yemek masası		Kitaplık
	(Çalışma odası da var)			(Çalışma odası da var)	Sandalyeler		
					Koltuklar		
					Kitaplık		
					Keson		

Katılımcı 6 için çalışma, salonunda yürüttüğü önemli bir pratiktir. Çalışmaları için salonda kitaplık, çalışma masası, bürosit koltuk, keson ve çeşitli çalışma ekipmanlarından oluşan tanımlı bir çalışma alanı yaratmıştır.

Katılımcı 6 bunun kendi çevresinde yaygın bir pratik olduğunu belirtir:“..yani herkesin, çok yakın arkadaşlarımla hep çok çalışıyorlarsa salonlarının bir parçasını çalışma mekanı olarak kullandıklarını gördüğüm çok insan var.”

Katılımcı 6'nın çalışma odası yapabileceği bir odası varken çalışma alanını salon içinde kurmuştur. Kendisine göre salon gündelik hayatın aktığı bir alandır. Çalışırken, yaşam alanından izole olup ayrı bir odada çalışmayı cazip bulmamaktadır.

Mesela benim çalışma mekanım salonumun bir parçası olarak yer alıyor. Arkada bir tane odam var boş. Yani orda bütün kitaplarım duruyor. Kitaplarımın olduğu oda ve işte ailem gelirse, arkadaşlarım gelirse, misafir odası, işte orda bir çekyat var ve kitaplar var. Yani çok rahatlıkla orası benim çalışma odam olabilir ama ben şey yapamıyorum. Yaşama alanımdan çıkıp ‘ben şimdi çalışıcım’ deyip, kendimi oraya kapatıp böyle işte ön cepheye erişimi olan ışığın girdiği hani hayatın aktığı bir sokağa bakan bir yerden çekilip de geriye çalışma fikri bana çok tuhaf geliyor (Katılımcı 6).

Ayrıca salonda bir yandan çalışırken bir yandan kendisini ziyarete gelmiş insanlarla; erkek arkadaşı veya arkadaşlarıyla birlikte olmaktan hoşlanmaktadır.

Katılımcıların salonlarında yürüttüğü başlıca eğlence pratikleri arasında ise TV seyretmek, DVD film veya internetten dizi/film seyretmek, Playstation oynamak, ‘e-book’ hazırlamak, müzik dinlemek gibi multimedya aktiviteleri, maket ve ‘puzzle’ yapmak, takı tasarlamak ve spor yapmak yer almıştır.

Çizelge 4.5 : Katılımcıların eğlence-hobi pratiklerinin yayıldığı mobilyalar.

Salon 1	Salon 2	Salon 3	Salon 4	Salon 5	Salon 6	Salon 7	Salon 8
Yemek masası	Yemek masası	Koltuklar	Koltuklar	Koltuklar	Çalışma masası	Yemek masası	Koltuklar
Sandalyeler	Sandalyeler	Orta Sehpa	TV konsolu	TV konsolu	Çalışma koltuğu	Koltuklar	TV konsolu
Koltuklar	Koltuklar	Zigon sehpa			Kitaplık	TV konsolu	
TV konsolu	TV konsolu	TV konsolu			TV konsolu	Orta Sehpa	
	Orta Sehpa						

Katılımcı 1a ve 1b’nin kendilerine has hobileri vardır. Her ikisinin de blogları vardır. Seyahat etmeyi severler ve yaptıkları seyahatlerden ‘e-book’lar hazırlamaktadırlar. Katılımcı 1a’nın (erkek) fotoğrafçılığa büyük ilgisi vardır. Bu ilgi ve hobiler, bilgisayarda e-book hazırlamak, blog yazmak, fotoğrafları düzenlemek, kısa filmler çekmek, vs. güncel teknolojiyle yakından ilişkili hobilerdir: “Ya da dediğim gibi çektiğim fotoğrafların ‘edit’ edilmesi.. Onlardan bir ‘movie’ oluşturulması.. Ya.. kendi kişisel bloglarımız için .. Ayı ayrı ikimizin blogları var” (Katılımcı 1a).

Katılımcı 3a ve 3b’nin salonlarında televizyon vardır ve televizyon yayını izlemeyi sevmektedirler. Televizyon izlerken koltuklarda yayılmak ve zigon sehpaalarını önlerine çekerek atıştırmalık almak gündelik eğlence pratikleri arasında gelmektedir: “..hem de yatarak TV seyretmeyi seviyoruz, ‘eşim’ de, ben de. Ve yatarken, TV seyrederken çay içmeyi seviyoruz, bir şeyler atıştırmayı seviyoruz. Onun için onları (zigon sehpaaları) başlarımıza alırız” (Katılımcı 3a).

Katılımcı 4 de benzer şekilde koltukta oturarak, uzanarak veya yemek yiyerek televizyon yayınlarını takip etmektedir.

Katılımcı 5a ve 5b’nin salonu multimedya ürünleri açısından zengin bir salondur. ‘Home-cinema’ sistemleri vardır. Hemen hemen her hafta ailecek bir film izlemektedirler: “Kızımın ödev durumuna bağlı. Bu haftasonu ödevi çoksa seyretmeyelim diyoruz, akıllı kalıyor. Ama müsaitse haftasonları. Bir tane film seyrederiz mesela” (Katılımcı 5a).

TV yayınlarını da takip ederler. *Playstation* üniteleri vardır ve çeşitli oyunların oynanması söz konusudur. Ayrıca 2a ve 2b'nin salonlarında da *X-Box* ünitesi de vardır.

Katılımcı 5a ve 5b salonlarında spor yapmaktadır. Spor etkinlikleri kapsamında ağırlık kaldırma, mekik çekme gibi egzersizler vardır. Bunları yaparken bazen de bir yandan televizyon izlerler.

Katılımcı 6 için müzik dinlemek çok önemli bir etkinliktir. Çalışma alanında müzik seti ve CD koleksiyonu vardır. Ayrıca takip ettiği televizyon yayınları vardır. Maket yapmak da Katılımcı 6'nın hobileri arasındadır.

Katılımcı 7a kızıyla birlikte televizyonda pop müziği kanallarını açarak dans etmeyi gündelik bir eğlence pratiği haline getirmiştir. Katılımcı 7a'nın kızı bazen koltuklarda zıplamaktadır.

Klipleri izliyor. Dinliyor. Müzikle de birçok şeyi öğreniyor. Ben de çok şey yapmıyorum. Genelde de şey diye başlıyoruz. Bu senin şarkın, bu benim şarkım diye, hoplaya zıplaya bayağı zaman geçiriyoruz. Genelde şu orta alan, hani bizim alanımız. Bir koltuktan diğerine zıplıyor falan” (Katılımcı 7a).

Katılımcı 8a ve 8b'nin takip ettikleri televizyon yayınları vardır. Ayrıca yemek alanında bir org vardır. Katılımcı 8b bazı zamanlarda org çalmaktadır.

Katılımcılar misafirlerini salonda çeşitli biçimlerde ağırlamaktadır. Misafir ağırlama sıklıkları ve misafir kavramına yaklaşımları da değişkenlik göstermektedir.

Çizelge 4.6 : Katılımcıların misafir ağırlama pratiklerinin yayıldığı mobilyalar.

Salon 1	Salon 2	Salon 3	Salon 4	Salon 5	Salon 6	Salon 7	Salon 8
Yemek masası	Yemek masası	Yemek masası	Yemek masası	Yemek masası	Yemek masası	Yemek masası	Yemek masası
Sandalyeler	Sandalyeler	Sandalyeler	Sandalyeler	Sandalyeler	Sandalyeler	Sandalyeler	Sandalyeler
Koltuklar	Koltuklar	Koltuklar	Koltuklar	Koltuklar	Koltuklar	Koltuklar	Koltuklar
Servis sehpa	Orta Sehpa	Orta Sehpa	Orta Sehpa	Orta Sehpa	Orta Sehpa	Orta Sehpa	Orta Sehpa
		Zigon sehpalar	Servis sehpa	Servis sehpaları	İlave gergi sandalyeler		

Katılımcıların salonlarında sergileme pratiğiyle ilgili önemli veriler ortaya çıkmıştır. Katılımcıların çoğunda vitrin yoktur ve bilindik sergileme kalıplarına karşı olduğunu ifade eden katılımcılar söz konusudur.

Katılımcı 6'nın bir Katılımcıların yoktur ve camlı vitrin ile ilgili sergileme fikri kendisini rahatsız eden bir kavramdır:

Bu klasik büfe meselesi. Ben böyle küçük parça parça bibloları korumak üzere camlı vitrin meselesi gerçekten (salonuma) hiç koymayacağım bir şeydir. Yani öyle küçük parça şeylerden hiç hoşlanmadığım gibi bir takım şeylerin sadece gösterilmek üzere salon gibi en ağırlıklı yaşadığım mekanda bulunmasına gerçekten hiçbir şekilde tahammül edemeyebilirim. (Katılımcı 6, kadın, iç mimar- akedemisyen)

Katılımcı 6, camlı vitrin ve ilgili sergileme biçimini sürdürmemesiyle ilgili olarak böyle bir ünitenin bakımının zorluğuyla da ilişki kurar:n“Yani onları tozlu görmek ama o konuda bir şey yapamamak şeyle de ilgili. Hani bizim günlük yaşadığımız hayat ne kadar hani hızlı ve nelere vakit ayıracamız, nelere ayırmayacağız. Mesela haftasonundan haftasonuna ben evi topluyorum” (Katılımcı 6, kadın, iç mimar- akedemisyen).

Katılımcı 7a (kadın) camlı vitrin ve ilgili sergileme biçimine karşı durmaktadır. Vitrinin varlığını gereksiz bulmaktadır:n“...vitrinin genel olarak gereksiz şeyler taşıdığını düşünüyorum. Sadece alan kapladığını düşünüyorum. Yani içine hiç kullanmadığınız garip şeyler koyuyorsunuz” (Katılımcı 7a, kadın, moda tasarımcısı).

Katılımcı 7a, vitrinde bulunan “gereksiz şeyler”i şöyle tanımlamaktadır: “Yani gümüş takımlar.. Belki şekerlikler.. Böyle tanımsız süs eşyaları.. Belki yapma çiçekler” (Katılımcı 7a, kadın, moda tasarımcısı).

Katılımcı 5a ve 5b’nin vitrini vardır ama bilindik biçimiyle bir vitrin sergilemesi yapmadıklarını belirtmektedir. Camlı vitrinlerini, başkalarına dönük bir sergilemeden ziyade, kendilerine dönük bir anı dolabı olarak kullandıklarını ifade ederler. Ayrıca depolama ünitesi olarak da kullanılmaktadırlar.

Katılımcı 3a ve 3b’nin salonunda henüz camlı vitrin yoktur ama Katılımcı 3a (kadın) camlı vitrin edinmeyi ve bilindik anlamıyla kristal nesnelerini bu vitrinde sergilemeyi planlamaktadır. Katılımcı 3a (kadın) camlı vitrinden “gümüşlük” olarak bahseder ve bir gümüşlüğünün olması halinde sergilemek istediği pek çok nesnesi olduğunu ifade eder:“Kristal kadehlerim var. Çok fazla takımım var. Kristal çok seviyorum. Cam işi. Annemden gelme bir şey annem de çok seviyor kristalleri. Ben de kristal çok seviyorum. O yüzden hayatım boyunca gittiğim yerlerden hep kristaller almışımdır. Mesela Çek Cumhuriyeti’nden aldım..” (Katılımcı 3a, kadın, mimar-akedemisyen).

Katılımcı 8a ve 8b'nin salonlarında bir büyük bir de küçük olmak üzere iki adet vitrin vardır. Katılımcı 8a (kadın) büyük vitrininde yurtdışı gezilerinden aldıkları bibloları ve misafir sofrta takımlarının en büyük parçalarını sergilemektedir.

Vitrini olmayan, salonlarına vitrin almayı tercih etmemiş katılımcılarda kitaplıkta bazı nesneleri sergileme pratiğı tespit edilmiştir. Bu pratik, bilindik anlamıyla bir vitrin sergilemesi gibi olmasa da kısmi bir sergileme olanağı sağlamaktadır.

Katılımcı 1a ve 1b'nin sahip oldukları kitaplık, kitap depolarken sevdikleri birkaç nesneyi barındırma olanağı da sağlamaktadır. Dolayısıyla kitaplık hem depolama, hem de kısmi bir sergileme işlevini gerçekleştirmektedir:

..Masayı alınca, masa teak, o da teak olsun diye. Öyle de bir şey var. Farklı büyüklükteki kitapları, kimini alta, kimini üste koyabileceğim.. eee.. bi şekilde rafları ya ayarlanabilir olsun ya da kendisi içinde öyle olsun. Bu da onu sağlıyordu. Ben de kitap diyip araya da üç beş obje sıkıştıracağımız için tam aklımızdaki şeyi sağladı bize (Katılımcı 1a, erkek, mühendis).

Katılımcı 1a (erkek) salonda kitaplığın varlığını biraz da salonun zorunlu bir çok-ışlevlilik özelliğine bağlar. Katılımcı 1a'ya göre, kendileri pek çok gündelik pratiğı salon alanında yapmak durumundadır ve çalışma pratiğı de buna dahildir:

Yine şöyle bir şeyin olmamasından kaynaklı. Bizim bir okuma odamız, çalışma odamız yok. Tek mekanda her şeyi yapma derdinden kaynaklanıyor. Eğer burası sadece yemek yenen bir yer olsaydı, belki içinde güzel tabakların olduğu bir vitrin gibi bir şey olabilirdi. Ama pek çok şeyi aynı alanda yapma derdinden dolayı.. Yemeğı de burada yiyeceğim, kitabıma da burada bakacağım. Burada oturacağım, misafiri de burada ağırlayacağım derdinden dolayı kitaplık da burada (Katılımcı 1a, erkek, mühendis).

Katılımcı 2a ve 2b'nin salonlarında kitaplık vardır ve ilerde daha büyük bir kitaplığa sahip olmayı planlamaktadırlar. Katılımcı 2a (kadın) kitaplıktan “kütüphane” diye bahseder. Katılımcı 2a (kadın) kütüphanenin varlığını vitrinin olmaması ile birleştirerek anlatır: “İlerde mesela bu duvarı kütüphane olarak kullanmak istiyoruz. O kütüphanenin içinde kapalı bazı kısımlar olabilir, ve o kısımlarda vitrinlere konan şeyler olabilir ama görsel olarak vitrini hiç kullanmayacağız. Hiçbir zaman bardakları koyayım şeklinde bir yaklaşımımız olmayacak” (katılımcı 2a, kadın, tasarımcı- akademisyen).

Katılımcı 2b (erkek) kitaplıklarının raflarına sevdiği oyuncaklarını dizmiştir.

Katılımcı 3a ve 3b'nin kitaplığı, evlerini kiraladıklarında salonda hali hazırda bulunan bir kitaplıktır. Aslında depolama ve sergileme işlevlerine olanak veren bir çok-işlevli bir ünedir. Katılımcı 3a (kadın) kitaplarını ve kitaplığını salonunun vazgeçilmez elemanları olarak görmektedir.

Katılımcı 6'nın kitaplığı, çalışma masası, çalışma koltuğu, keson gibi çalışma ünitelerinin yer aldığı tanımlı bir çalışma alanına aittir. IKEA'dan alınmıştır. Katılımcı 6'nın bir kitaplığı salonda, iki kitaplığı da iç odalardan birinde bulunmaktadır. Katılımcı 6, salonda bulunan kitaplığını hem bir büfe hem de güncel anlamda kullandığı kitapları, müzik *CDlerini*, film *DVDlerini* depoladığı bir ünite olarak kullanmaktadır.

Katılımcı 6 kitaplığını büfe olarak kullandığını belirtirken kısmi bir sergileme işlevine de gönderme yapar. Kitaplığının bazı bölümlerinde sergilediği nesneler vardır.

Katılımcı 7a ve 7b'nin kitaplığı da çeşitli işlevlere olanak veren bir kitaplıktır. Katılımcı 7a (kadın) kitaplığını kitap depolamanın yanında aynı zamanda çeşitli nesneleri sergilemek için de kullandığını belirtir:

4.2 Mobilyaların Dönüşüm Biçimleri

Katılımcı gözlem ve derinlemesine görüşme teknikleri kullanılarak yapılan alan çalışmasında çeşitli salon mobilyalarının çeşitli şekillerde farklı işlev ve pratikler için dönüştürüldüğü ve uyarlandığı bulunmuştur. Bu dönüşüm biçimleri yemek masaları, sandalyeler, koltuklar, sergileme üniteleri ve orta sehpaaların geçirdiği dönüşümler olarak sıralanmıştır.

Katılımcıların salon mobilyalarının bazıları, gündelik yaşamda küçük çaplı uyarlamalar geçirmiş olsa da; bazı mobilyalar Brandes'in (2009) ifade ettiği "niyet dışı tasarımlar"a örnek olmuştur. Niyet dışı tasarım kullanım yoluyla veya kullanım içinde işlevin yaratımına odaklanır. İnsanların yaşam veya çalışma çevrelerini küçük veya büyük müdahalelerle değiştirdiği tüm eylem ve süreçleri tanımlar.

Brandes ve Erlhaff (2006) niyet dışı tasarım pratikleriyle ilgili yaptıkları inceleme sonucu söz konusu pratiklerle ilgili bazı prensipler belirlemişlerdir:

a) Geri dönüşebilen dönüşüm (reversible conversion): Bu durum, bir nesnenin geçici veya kalıcı bir şekilde yeni bir bağlamda kullanılmasıdır. Bu durumda nesnenin orijinal hali ve işlevi kaybolmamaktadır.

b) Geri dönüşü olmayan dönüşüm (irreversible conversion): Yeni uygulama, dönüşen nesnenin üzerinde kalıcı izler bırakır veya orijinal nesne tamamıyla değiştirilir.

c) Çok-işlevlilik: Neredeyse tüm dönüşümler çok işlevliliği barındırır.

d) Konum değişimi: Bu durumda nesneler ya niyetlenildikleri çevreden kaldırılır (“roof tiles as shelf posts” ing.) veya alternatif olarak yeni bir işlev için yeni bir konum kullanılır (köprüler altında yapılan partiler).

Üniteler bazında uyarlama ve niyet dışı tasarımlar incelenirken, Brandes ve Erlhaff’ın (2006) sınıflandırması da göz önünde bulundurulmuştur.

4.2.1 Yemek Masalarının Dönüşümü

Mobilya endüstrisinde konvansiyonel bir yemek masasının tasarım ve kullanım işlevleri arasında gündelik yemekler ve misafir ağırlama etkinlikleri ele alınmıştır. Fakat Çizelge 4.9’da görüldüğü gibi, alan çalışmasında yemek masalarının üzerinde pek çok farklı pratiğin gerçekleştiği görülmüştür.

Çizelge 4.7 : Yemek masalarına yayılan pratikler.

Yemek Masası 1	Yemek Masası 2	Yemek Masası 3	Yemek Masası 4	Yemek Masası 5	Yemek Masası 6	Yemek Masası 7	Yemek Masası 8
Gündelik yemekler	Gündelik yemekler	Misafir ağırlama	Misafir ağırlama	Gündelik yemekler	Gündelik yemekler	Çalışma	Çalışma
Çalışma	Çalışma	Çalışma		Çalışma	Çalışma	Misafir ağırlama	Misafir ağırlama
Eğlence-hobi	Eğlence-hobi			Eğlence-hobi	Eğlence-hobi		
Misafir ağırlama	Misafir ağırlama			Misafir ağırlama	Misafir ağırlama		
				Gündelik üs			

Yemek masasının tasarım niyetlerine uygun işlevleri olan gündelik yeme içme ve misafir pratiklerinin ise yemek masası üzerinden yayılımı azalmıştır. Yemek masasının bazı salonlarda (2, 5, 8 gibi) yarı yerleşik çalışma ünitelerine dönüştüğü görülmüştür. Yemek masasının çalışma, hobi, gündelik üs ünitesine dönüşümünü tartışmak için öncelikle tasarım niyetleri doğrultusundaki işlevlerini kısmi bir şekilde gerçekleştirmeleri irdelenmiştir. Bu anlamda, katılımcıların gündelik yaşantıları

kapsamında, gündelik yeme içme ve misafir ağırlama pratikleri için çoğunlukla yemek masasından orta sehpa, zigon gibi sehpalara geçiş gibi bir durum tespit edilmiştir.

Çizelgede görüldüğü gibi salon içinde gerçekleştirilen yeme içme etkinlikleri çeşitli nesne ve mobilyalara yayılmıştır.

Çizelge 4.8 : Yeme-içme pratiklerinin yayıldığı nesne ve mobilyalar.

Salon 1	Salon 2	Salon 3	Salon 4	Salon 5	Salon 6	Salon 7	Salon 8
Yemek masası	Yemek masası	Mutfak masası	Koltuklar	Yemek masası	Koltuklar	Koltuklar	Mutfak masası
Sandalyeler	Sandalyeler	Orta Sehpa	Tepsi	Sandalyeler	Tepsi	Tepsi	Orta Sehpa
Servis sehpaları	Orta Sehpa	Koltuklar	TV karşısında	Orta Sehpa	TV karşısında	TV karşısında	Koltuklar
Koltuklar	Koltuklar	Zigonlar		Koltuklar		<u>Çocuk için:</u>	Zigonlar
						Çocuk masası	<u>Çocuk için:</u>
						Çocuk sandalyesi	Çocuk masası
							Çocuk sandalyesi

Katılımcı 2a ve 2b'nin gündelik yeme içlerine dair belirgin bir düzen yoktur. Nispeten düzenli öğünleri akşam yemeği olmuştur. Bu öğün için daha çok orta sehpayı kullanmakta; ancak salata gibi ilaveten bir tabak varsa yemek masasına geçmektedirler.

Akşam yemeğinde gerçekten bir araya gelebiliyoruz. Onda da günlük sorunları ve olayları konuşabiliyoruz. Onu da genelde sehpa yiyoruz. Ama yemekte ekstradan bir salata kasesi varsa yemeği yemek masasında yemeyi tercih ediyorum. Çünkü uzanman gereken bir şey olduğunda, masada yemek daha keyifli oluyor (Katılımcı 2a).

Bununla birlikte yemek masası kullanımı sıklığı düşüktür: “Genelde birlikte yemeye çalışıyoruz ama yemek masasında yediğimiz yemek en fazla haftada bir” (Katılımcı 2a).

Katılımcı 2b, gündelik yemekler için orta sehpa kullanımının sıklığına, yemek masası kullanımının nadirliğine işaret eder: “Biz yemek masasını çok ender yemek yemek için kullanıyoruz. Annemler geldiğinde veya çok ağır bir misafirimiz geldiğinde kullanıyoruz. Daha çok orta sehpayı kullanıyoruz” (Katılımcı 2b).

Katılımcı 3a ve 3a gündelik yemekler için yemek masasını kullanmamaktadırlar; bununla birlikte daha çok mutfağı tercih ederler. Katılımcı 4 ise, gündelik yemeklerini koltukta oturarak ya da mutfakta yemektedir; yemek masasını kullanmamaktadır.

Katılımcı 5a ve 5b, gündelik yemeklerini aynı zamanda çalışma alanı olan yemek masasının bir kısmını kullanarak yemektedirler. Eğer yemek masası çalışma ekipmanlarıyla doluysa, gündelik yemekleri için orta sehpaye da geçebilmektedirler: “Masa kullanımıyla ilgili olarak eğer büyük yemek masasının üzerinde çok fazla bir şeyler varsa ‘kızımın’ kitapları, defterleri, mumlar, ıvır zıvır, eee onları toplamakla uğraşmak yerine orta sehpanın üzerine yine örtüyü yayarak sofrayı kuruyoruz ve ortadaki sehpanın üzerinde yemek yiyoruz” (Katılımcı 5a).

Katılımcıların yemek masalarını bir çalışma ünitesine dönüştürdükleri veya çalışma etkinlikleri için uyarladıkları sıklıkla görülmüştür. Bazı katılımcılar, arada bir yemek masasında çalışma pratiği sürdürürken bazı katılımcılar için yemek masası yarı yerleşik çalışma ünitelerine dönüşmüştür.

Çizelge 4.9 : Yemek masalarında yürütülen çalışma biçimleri

Yemek Masası 1	Yemek Masası 2	Yemek Masası 3	Yemek Masası 4	Yemek Masası 5	Yemek Masası 6	Yemek Masası 7	Yemek Masası 8
Akşam yemeği sonrası günlük çalışma pratiği	Yarı yerleşik bir çalışma alanı	Bazı zamanlarda çalışma	Çalışma pratiği yok	Yarı yerleşik bir çalışma alanı	Bazı zamanlarda çalışma	Bazı zamanlarda çalışma	Sıklıkla tekrarlanan çalışma pratiği

Salon 2’de yemek masası sıklıkla 2a katılımcısının çalışma pratiği için kullanılmaktadır. Akademisyen olan 2a katılımcısı, yemek masasını dizüstü bilgisayar, çalışma kağıtları, kitaplar, printer aracılığıyla bir çalışma alanına dönüştürmüştür. Yemek masasında çalışma pratiği yarı-yerleşik bir yapıya ulaşmıştır. Tüm katılımcıların kendilerine has çalışma biçimi Çizelge 4.10’da verilmiştir. Çok seyrek deneyimlenen ve resmi niteliği olan, ‘aile büyükleriyle yemek yeme’ etkinliği dışında çalışma işlevi yemek masasında sürdürülmektedir.

Şekil 4.48 : Hobi ve çalışma alanı olarak yemek masası 2.

Katılımcı 2a, salonlarını ikiye böldüklerini belirtmektedir: Katılımcı 2a için bu ayırım resmi çalışma ortamı ve gayri resmi dinlenme alanlarını ayırma işlevi görmektedir:

Katılımcı 1a ve 1b akşam yemeklerini yedikten sonra karşılıklı bilgisayarlarını açıp yemek masasında çalışma ve dijital tabanlı hobilerini sürdürmektedirler. Katılımcı 1b eve çok iş getirmediğini, masada daha çok dijital hobileriyle ilgilendiğini belirtir. Katılımcıya göre bu pratik için yemek masası, koltuklardan çok daha uygun ünitelerdir. Katılımcı 1a da konsantrasyon ve çalışma düzeni sağlaması açısından yemek masasının uygunluğuna işaret eder: “Masa seni derliyor, topluyor. Konsantre olmanı sağlıyor. Koltukta aynı şekilde çalışmıyorsun, ne yaparsan yap, hobi de olsa, iş de olsa” (Katılımcı 1a).

Bununla birlikte katılımcı 1b (kadın) takı tasarımlarını yemek masasında yapmaktadır. Katılımcı 1a (erkek) tamirat işlerinde masayı kullanmaktadır. Masanın yanına aldıkları ‘Arcos Flos’ aydınlatma ünitesi çiftin bu tür hobi ve işlerinde faydalı olmaktadır.

Katılımcı 2a ve 2b’nin salonda yaptıkları başka bir hobileri de maket ve ‘puzzle’ yapmaktır. Bu anlamda yemek masasını kullanırlar.

Katılımcı 2a ve 2b’nin salonunda belirgin bir çalışma pratiği vardır. Katılımcı 2a bu pratiğini yemek masasında sürdürürken, katılımcı 2b içerdeki çalışma odasında sürdürmektedir. Katılımcı 2a yemek masasını orijinal işlevinin ötesinde asıl olarak bir çalışma alanı olarak gördüğünü belirtir: “O bizim için hiç yemek masası değil zaten” (Katılımcı 2a).

Katılımcı 2a için salonda çalışmak rahatlıkla özdeşleşmektedir: “Salonda çalışma fikri bana her şeyden önce rahatlık hissi veriyor. Formal bir şekilde çalışmaktansa burada rahat bir şekilde çalışmayı tercih ediyorum” (Katılımcı 2a).

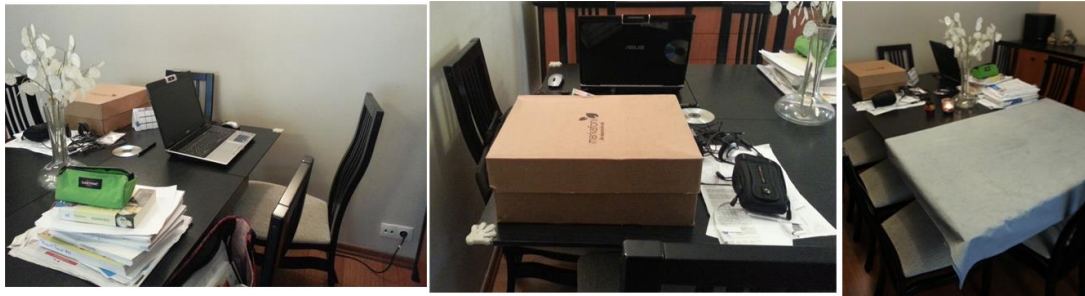
Katılımcı 2b, odada çalışma imkanı olsa da, salonda çalışmak istemektedir. Ama yaptığı iş için iki monitör gerektiği için çalışma odasında çalışmaktadır. Oturma

alanında bulunan koltuklarda çalışmak fiziksel olarak olmasa da psikolojik olarak çalışırken rahatlık hissi vermektedir:“Koltuk daha rahat değil aslında. Psikolojik olarak koltukta çalışmak daha çok hoşuma gidiyor. Ama daha rahat falan değil aslında. Boyun ağrısı, bel ağrısı.. Benim zaten sorunum var boynunda. Kitap koyamıyorsun, bişey yapamıyorsun. Daha rahat falan değil burası” (Katılımcı 2b).

Katılımcı 2a, salonda çalışma tercihinin çalışırken televizyon izleme imkanını da dahil eder. Katılımcı 3a salonda çalışma hissini evin diğer alanlarına göre daha ferah, aydınlık olduğunu belirtir. Televizyona yakın olmak, bir yandan eşiyile birlikte olmak salonda çalışmanın başka avantajlarıdır:

Çalışma odası yapmayı düşünüyorum ama masada (yemek masası) da çalışabiliyorum. Daha ferah salon. Salondaki masayı çalışma masası olarak gerektiği yerde kullanabiliyorum. Hem televizyona yakın, hem belki ‘eşim’ burdaysa ‘eşim’e yakın. Hem daha havadar, açık. Daha fazla camı var, daha ışıklı. Gün ışığını alıyor. Kitaplarıma yakın (Katılımcı 3a).

Katılımcı 5a ve 5b’nin salonunda bulunan yemek masası, çalışma pratiği ve gündelik bir üs görevi görme gibi işlevler için kullanılmaktadır. Bu masadaki çalışma işlevi de yarı yerleşik bir yapıya sahiptir. Seyrek deneyimlenen resmi niteliği olan sosyalleşme ve ‘misafir ağırlama’ etkinlikleri dışında yemek masasında çalışma işlevi sürdürülmektedir.

Şekil 4.49: Çalışma alanı olarak yemek masası.

Katılımcı 5a ve 5b’nin yemek masası çok fonksiyonel olarak kullanılmaktadır. Çalışma pratiği için de yaygın bir şekilde kullanılan yemek masasında daha çok 5a (kadın) ve kızı çalışmaktadır. Katılımcı 5a’nın yemek masasında sabit olarak kullandığı bir köşe vardır.

(Yemek masasını) sürekli kullanıyoruz. Çeşitli aktiviteler için kullanıyoruz... Yemek yiyoruz. Ondan sonra.. Üstünde ‘kızım’ ders çalışıyor. Nerde

çalışmak isterse orda çalışıyor, daha çok da burada çalışıyor. Bilgisayarım, öbür uçtaki laptop benim. Ben orda (köşede) çalışıyorum (Katılımcı 5a).

O sizin köşeniz mi? (Araştırmacı)

Evet bilgisayar için o köşe benim köşem. Ama onun dışında gazeteyi aç yay, orda oku. Ya da kahve sohbeti orda. Burada masanın üzerinde, seçeneklerden biri yani (Katılımcı 5a).

Katılımcı 5a'nın kızının kitapları çoğunlukla yemek masasının üzerinde gruplanmış olarak durabilmektedir. Ama masa başka pratikler için (gündelik yemekler, misafir ağırlama, vs) de kullanılmaya başladığında kitaplar başka yerlere kaldırılmaktadır:

(Kitaplar) Gruplanmış durumda. Şurda normalde biraz daha. Birkaç gün böyle kalabiliyor. Ama sürekli kalamıyor çünkü burada başka şeyler oluyor. Bu mekan farklı etkinlikler için. Dolayısıyla fazla olanları odasına götürüyor. Getirip burada çalışıyor. Çalıştıktan hemen sonra kalabilir. Ama başka bir şeye dönüştüğü anda, onlar ya büfenin üstüne atılıyor, mesela yemek sofrası kurulacak, örtü örtmek için en kolayına gelen onları büfenin üstüne alıp atmak veya uygun bir zamanda 'kızım' bunları odana götür, diyorum, odasına götürüyor.

Katılımcı 5a'nın kızı, salonda çalışmayı bir çalışma odasında diğer aile fertlerinden izole olmayı sevmediği için ve çalışırken televizyon yayının ve müziğin var olmasından hoşlandığı için tercih etmektedir. Bununla birlikte arada çalışma odasında çalıştığı durumlar da vardır:

Kızım, tıpkı kedi gibi, izole olmayı çok sevmiyor. Bizimle birlikte olmayı seviyor. Ayrıca mesela, ders çalışırken etrafında bir şeylerin devam ediyor olması da iyi geliyor ona. Yani müziksiz çalışmaz mesela. Müzik olmazsa da, çok anlamaya yönelik bir şey değilse, hem bir şeyleri doldurur, hem televizyon açık durur. Dolayısıyla da en hareketli olan ortam burası olduğu için bu masayı tercih ediyor. Daha önce odasında masalı bir kütüphanesi vardı. Masasını kaldırdık, çünkü hiç kullanmıyordu. Bir de içerde bir bilgisayar odamız var. Daha masaüstü bilgisayar var. Yani aslında değişik yerlerde çalışıyor. Bilgisayardan bir şeyler bakacağı zaman gidip ordaki bilgisayardan bakıyor. Ödevini öyle yapıyorsa, orayı öyle tercih ediyor. Daha

böyle televizyon, bizle, vs. ise burayı tercih ediyor. Yani sabit bir çalışma yeri yok, öyle istiyor yani (Katılımcı 5a).

Katılımcı 5a ve 5b daha önceleri yemek masasında birlikte çalışmışlardır. Daha sonra Katılımcı 5b'nin dizüstü bilgisayarının modeli değişince kablonun elektrik kaynağına ulaşmama durumundan dolayı çalışmak için oturma alanına geçmiştir. Fareyi koltuğun kenarına koyarak bilgisayarını kullanmaktadır: "Ben bir de şey de yapıyorum. Şuraya (koltuk) oturup laptopu kucağıma alıp şuraya, mouse'u burada .. şöyle.. (Katılımcı 5b).

Ayrıca yemek masası çok fonksiyonlu gündelik işlerin takibinin yapıldığı bir üs, bir düzenleme alanı olarak da kullanılmaktadır.

Katılımcı 1a ve 1b özellikle yemek yemek dışındaki pratikleri daha rahat yapabilmek için konvansiyonel yemek takımlarını değiştirmiş bir çifttir. Yeni masalarında yemek dışında çalışma, eğlence, hobi gibi pratiklerini sürdürmektedirler.

Katılımcı 8a ve 8b'nin yemek masaları çalışma pratiği için yoğun olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.50: Yemek masası 8 üzerindeki çalışma etkinliği.

Katılımcı 8a ve 8b'nin salonunda, özellikle yeme alanında çalışma baskın bir pratiktir. Yemek masası çalışma alanı olarak kullanılmaktadır. Yemek masasının yanında kitaplarla dolu bir kitaplık vardır. Katılımcı 8b daha çok çalışma pratiğini gerçekleştiren aktördür. Katılımcı 8b ayrı bir çalışma odası imkanı olması halinde orada çalışmayı tercih edeceğini belirtir.

Katılımcı 7a'nın salonunda çalışma çok belirgin bir pratik olmasa da vardır: "Normalde yemek masasında bazen işten iş getirdiğim için çalıştığım oluyor bazı

geceler. Yani çizim yapmam gerekiyor, sunum hazırlamam gerekiyor. Öyle zamanlarda genelde laptopumu açıyorum, ‘kızım’ uyuduktan sonra.”

Yemek masalarıyla ilgili gerçekleşen dönüşümler, “niyet dışı tasarım” örnekleri olarak değerlendirilmiştir. Zira yemek masaları bağlamında mobilyanın profesyonel olarak niyetlenildiğinin dışında kullanması durumu söz konusudur. Yemek masasının profesyonel olarak niyetlenilen işlevi misafir ağırlamaktır.

Brandes ve Erlhaff’ın (2006) niyet dışı tasarım pratikleriyle ilgili yaptıkları sınıflandırmaya göre, yemek masasıyla ilgili dönüşümler, geri dönüşebilen dönüşüme örnektir. Geri dönüşebilen dönüşümde, bir nesnenin geçici veya kalıcı bir şekilde yeni bir bağlamda kullanılmasıdır. Bu durumda nesnenin orijinal hali ve işlevi kaybolmamaktadır (Brandes ve Erlhaff, 2006). Çeşitli çalışma ekipmanları, kitaplar ve defterlerle bir çalışma ünitesine dönüştürülen yemek masaları; bazı vakalarda çalışma pratiğinin gerçekleşmesi açısından yarı yerleşik bir yapıya kavuşsalar da, yemek masasının orijinal nitelikleri bozulmamaktadır. Misafir ağırlama pratiği söz konusu olduğunda, çalışma ekipmanları kaldırılarak orijinal işlevi sürdürülmektedir.

Ayrıca yemek masalarıyla ilgili dönüşümler, Brandes ve Erlhaff’ın belirttiği (2006) çok-işlevlilik prensibiyle de örtüşmektedir.

4.2.2 Sandalyelerin Dönüşümü

Örneklemin sandalyeleri, yemek masalarıyla birlikte konumlandırılıp kullanıldığı için yemek masalarıyla ilgili hobi, çalışma etkinlikleri ekseninde gerçekleşen dönüşümler sandalyeler için de geçerli olmuştur. Bunların dışında sandalyelerin formuyla da ilgili olarak başka uyarlamalar görülmüştür. Katılımcı 5a (kadın) sandalyeleri kıyafetleri salonda ütüledikten sonra kıyafet asma ünitesi olarak kullanmaktadır:

Ankara’daki evimiz çok büyük bir salondur. 42 metrekare kadar. Çayyolundaydı. Orda büyüktü. L bir salon vardı. Kalabalık olduğumuz zamanlarda dolu dolu da kızları, kuzenler falan geldik mi kullanılıyor. İstanbul’da şimdi akraba kimse yok. Masayı zaten küçültmüşüz kapatmışız. Gelen giden yok. O yüzden istemedik. İki sandalye fuzuli. Ama şimdi lazım. Ben hemen şimdi bir parantez açıyorum. Gömlekleri ütülüyorum ya, arkasına asıyorum. Ona lazım.

Katılımcı 5a'nın salonda ütü yapması, gömlekleri sandalyelere asması bir ritüel haline dönüşmüştür: "Ütüliyorum her hafta. Üç tane beş tane gömlek. Kızımın da gömleği olursa altı tane mesela. Düzgünce onlara asılıyor tek tek."

Yemek masasının etrafındaki sandalyelere ütülü gömlekleri astıktan sonra, gömlekler bir süre orada kalabilmektedir: "Bir şey sıçramasın diye onlar toplanıp gidiyor. Bazen yorgunsak, hani enerji yoksa, orda devam ediyor, edebiliyor. Ne de olsa kalmaya devam edebiliyor. Buruşmuyor. Çünkü baya orda formda. Çok işime yarıyorlar." (Katılımcı 5a)

Daha sonra yemek masası ve sandalyeleri ütülenmiş kıyafetlerin bir nevi dağıtım noktası haline dönüşebilmektedir: "Katlı olanları masanın üzerine yığıyorum ütülerdikçe. Ordan onları çekmecelere götürüyorum. Orda grupluyorum. Masanın üstü o iş için dağıtım yeri görevi görüyor" (Katılımcı 5a).

Katılımcı 7a, portmantoları olmadığı için sandalyelerini palto, ceket ve çantalarını asmak için kullandıklarını belirtir: "...üstümüzü sandalyelerin üstüne bırakıyorum. Çantamı genelde masanın üzerine bırakıyorum. Odaya geçip götürmüyorum sürekli. Çünkü eğer sabah üstüme farklı bir şey almayacaksam. Genelde hep masanın üzerinde kalıyor eşyalarım."

Şekil 4.51: Portmanto gibi kullanılan sandalyeler.

Sandalyelerle ilgili dönüşüm de yemek masaları gibi niyet dışı tasarıma örnektir. Sandalyelerin profesyonel olarak niyetlenilmiş işlevleri oturmak ve misafir ağırlamaktır. Yine yemek masaları gibi, sandalyelerin geçirdiği dönüşüm geri dönüşümlüdür.

4.2.3 Koltukların Dönüşümü

Koltuklarla ilgili dönüşüm ve uyarlamaları analiz etmeden önce koltuklar üzerinden yürütülen salon pratiklerine bakmak gerekir. Koltukların kullanıldığı salon pratikleri Çizelge 4.10'da gösterilmiştir.

Çizelge 4.10 : Koltuklara yayılan pratikler.

Salon 1	Salon 2	Salon 3	Salon 4	Salon 5	Salon 6	Salon 7	Salon 8
Eğlence-hobi	Gündelik yemekler	Gündelik yemekler	Gündelik yemekler	Gündelik yemekler	Gündelik yemekler	Gündelik yemekler	Eğlence-hobi
Misafir ağırlama	Eğlence-hobi	Eğlence-hobi	Eğlence-hobi	Çalışma	Çalışma	Eğlence-hobi	Misafir ağırlama
	Misafir ağırlama	Misafir ağırlama	Misafir ağırlama	Eğlence-hobi	Eğlence-hobi	Misafir ağırlama	
				Misafir ağırlama	Misafir ağırlama		

Yapılan analizde koltukların uyuma ünitesine dönüşümü gözlenmiştir. Koltuklarda yatma, uzanma, dinlenme, uyuma gibi eylemlerin gerçekleştirildiği görülmüştür. Burada bahsedilen basit bir oturma, dinlenme eyleminden öte bir yatma pratiğidir. Katılımcı 1b (kadın) bu durumu şöyle ifade etmiştir:“..bazen koltukta şekerleme yapıyoruz.”

Katılımcı 6, hafta içi eve çok yorgun geldiğini, salonda çalıştıktan sonra koltuğunda sızıp kaldığını belirtir:

Mesela ama hafta içi asla öyle bir fırsat yok. ya geliyorum çalışıyorum ya da böyle bayılıp kalıyorum bir köşede. Çoğunlukla da bu koltukta. Ondan sonra da gece yatağa gidemedi burda gecenin bir yarısı yatağa falan. O yüzden bu koltuk ayrıca da kıymetli. Ve rahat olduğu için.

Katılımcı 5a ve 5b koltuklarında yattıklarını, rahat oturduklarını ve uyuduklarını ifade ederler. Koltukların kolçağını geniş alma sebebini yastık işlevi görmesi olduğunu belirtir:

Yatıyoruz da üstünde. İşte rahat da oturuyoruz. Onun için modeline bir önceki mobilyamıza çok benzeyen bir şekilde aldık. Mesela kolun (kolçağın) bu şekilde dönüyor (biçimsel olarak) olması, yastığa gerek kalmadan başı koymak için çok uygundu. Geniş olması, istediğimiz gibi oturabilmemizi sağlıyordu. Yatabilmemizi.. yastıkları çıkabiliyor sonra. Ondan sonra. Yazın çok sıcaklarda klima burda olduğu için.. ee.. biz burda uyuyabiliriz diye düşündüm.

Koltuklarla ilgili beliren bir başka uyarılama da koltukların yeme-içme ünitelerine dönüşmüş olmasıdır:“Yemek hani burda teksem, kucağımda televizyon karşısında yiyorum. Uykuyu yine bu koltukta uyuyorum” (Katılımcı 6).

Şekil 4.52: Uyuma, çalışma ve yeme birimi olarak koltuk.

Katılımcı 7a (kadın) da eşinin her akşam yemeğini koltukta uzanarak, tepsi yardımıyla yediğini belirtir: “Eşim gelir gelmez televizyonu açıyor. Ve televizyonun sesini çok yüksek dinlemeyi seviyor. Mutlaka koltuğa uzanarak televizyon izliyor. Yemeğini de yine televizyon izleyerek tepsiyle yiyor. Ona o şekilde getiriyorum...”

Katılımcı 2b, koltuklarda uzanarak, bazen koltukların formatını yatmak için değiştirerek koltukları X-Box oynamak için dönüştürmektedir.

Şekil 4.53: Oyun ve yatma ünitesi olarak koltuklar.

4.2.4 Vitrinin Dönüşümü

‘Sergileme Pratikleri’ bölümünde belirtildiği gibi katılımcıların çoğunda vitrin ünitesi yoktur. Katılımcı 5a ve 5b’nin sergileme ünitesi olarak aldıkları vitrinleri gündelik kullanımda “anı dolabına” dönüşmüştür. ‘Sergileme Pratikleri’ bölümünde belirtildiği gibi Katılımcı 5a ve 5b’nin vitrini vardır ama bilindik biçimiyle bir vitrin sergilemesi yapmadıklarını belirtmektedir. Camlı vitrinlerini, başkalarına dönük bir sergilemeden ziyade, kendilerine dönük bir anı dolabı olarak kullandıklarını ifade ederler:

Şu mesela vitrinde sergilenecek gibi değil, tepesine kadar dolu ve içinde gezdiğimiz yerlerden anı olsun diye topladığımız aynı zamanda orayı simgeleyen bir şeyler var. Anı dolabı diyebiliriz belki. Vitrin çoğu için şeydir,

sergileme ünitesidir. Bizim için anı dolabı orası. Ama bu arada şey de var. Birtakım bardaklar da var orda. Bardaklar var. Onlar evlendiğimiz zamandan hediye geldi (Katılımcı 5a, kadın, tasarımcı-akademisyen).

Katılımcı 5a ve 5b'nin vitrininde kristal bardaklar vardır. Bunlar, çiftte evlendikleri zaman hediye olarak gelmiştir. Katılımcı 5a ve 5b bu bardakları vitrinde bulundurmanın özellikle sergileme niyetinden ziyade, otomatik yapılan bir ritüel olduğunu belirtir:

Katılımcı 5a: Hediye olarak geldiler işte. Belki bak o çok gelenekçi bir yaklaşım. Hediye gelmiş, oraya konulur. Konuldu, konulduğu günden beri duruyor.

.....

Katılımcı 5b: A: Burda zaten camlı bir dolap var. Oraya ne konur?

Katılımcı 5a: Kristal bardak. Bu mesela geleneksel bir şey aslında.

Çift, camlı vitrinlerini daha çok yurt dışı ve yurt içi gezilerinden aldıkları biblo ve çeşitli nesnelerle doldurdıkları bir anı dolabı olarak kullanırlar:“..kaybolmasın, gittiğimiz yerlerden anılar olsun diye söylediğimiz şeyler de hep oraya konuldu. Yani maskeler de var mesela. Sonra Hollanda’dan aldığımız o küçük biblolar var. Japonya’dan var.” (Katılımcı 5a, kadın, tasarımcı-akademisyen)

Ayrıca vitrinlerini depolama ünitesi olarak da kullanmaktadırlar:“Bir de içkiler orda. Dışarıdan gelirken aldığımız içkiler de orda. Depo orası ve anı dolabı bence. Şu anda tepesine kadar dolu bence. Sen onları çıkaramazsın önündekiler sebebiyle” (Katılımcı 5a, kadın, tasarımcı-akademisyen).

4.2.5 Orta Sehpanın Dönüşümü

Katılımcıların orta sehpa çevresinde yürüttükleri pratikler Çizelge 4.11’de verilmiştir.

Çizelge 4.11 : Orta sehpa çevresinde yürütülen pratikler

Orta Sehpa 1	Orta Sehpa 2	Orta Sehpa 3	Orta Sehpa 4	Orta Sehpa 5	Orta Sehpa 6	Orta Sehpa 7	Orta Sehpa 8
Orta sehpa yok	Gündelik yemekler	Gündelik yemekler	Misafir ağırlama	Gündelik yemekler	Gündelik yemekler	Gündelik yemekler	Misafir ağırlama
	Eğlence-hobi	Eğlence-hobi		Misafir ağırlama	Misafir ağırlama	Misafir ağırlama	Eğlence-hobi
	Misafir ağırlama	Misafir ağırlama					
	Gündelik üs						

Katılımcıların çoğunda orta sehpa, yakın samimi arkadaşlardan oluşan misafirleri ağırlama ünitesi olarak benimsenmiştir.

Katılımcı 8a ve 8b'nin orta sehpası gündelik yaşam içinde bir oyun ve oyuncak ünitesine dönüşmüştür.

Şekil 4.54: Oyun alanı olarak orta sehpa.

Katılımcı 2a ve 2b'nin orta sehpası, Katılımcı 5a ve 5b'nin yemek masası gibi gündelik bir üsse dönüşmüştür.

Pratiklerin Dönüşümü

Katılımcı 7a dizüstü bilgisayarını açarak sabahları yoga veya kardiyo yapmaktadır. Salonda bu pratiğini sürdürmek için yemek masasını, dizüstü bilgisayarını ve yere serdiği matını kullanmaktadır.

Spor yaptığım saat eşim falan kalkmadığı zaman. Salonda yapıyorum. Matım var. Matımı yerleştiriyorum. Bilgisayarı genelde ortadaki masanın üzerine koyuyorum. Arkaya doğru ahşap olan kısma seriyorum matı. Aydınlığı yüzüme verecek şekilde. Laptopu ters açıyorum. Ekranı ışık gelmiyor. Burada bir yarım saatlik sporunuz oluyor. Yani yoga yapıyorum. O gün

kendimi güçlü hissediyorsam kardiyo yapıyorum. Yorgun hissediyorsam yoga yapıyorum.

Katılımcı 5a ve 5b salonlarında spor yapmaktadır. Ağırlık kaldırma, mekik çekme gibi pratikleri vardır. Bazen mat sererek, bazen doğrudan halının üzerinde egzersiz yapmaktadırlar: “Bazen (mat) seriyoruz. Bazen direk halıyı kullanıyorum. İşte şey.. mekik çekmek için. Matı seriyoruz. Boşlukları kullanıyoruz. Yani görüldüğü gibi her iş için kullanıyoruz” (Katılımcı 5a). Katılımcı 5a, yatak odasındaki egzersiz bisikletiyle kardiyo çalışırken, salonda mekik, sınav gibi yer egzersizleri yapmaktadır. Katılımcı 5b ağırlık kaldırmaktadır. Bunları yaparken bazen de bir yandan televizyon izlerler.

Salonda Gündelik Üs Pratiği: Katılımcı 5a ve 5b’nin yemek masası gündelik işlerinin takibinin yapıldığı bir üs görevi görmektedir. Katılımcı 5a, yemek masasını bu anlamda bir düzenleme alanı olarak görmektedir. Unutulmaması gereken, gözden geçirilmesi gereken veya sıkça kullanılan nesneler yemek masasının üzerine konmaktadır. Katılımcı 5a, bu anlamda yemek masasını en yoğun kullanılan yer olarak tarif etmektedir.

Ondan sonra, orda başka bir şeyler daha var. Bir tane fotoğraf makinesi kılıfı, kulaklık var, birtakım kağıtlar var. Yani çok acil gelen şeyleri de o kenara koyuyoruz. Fatura mesela gelmiş, o kenarda orda duruyor. Gözümüzün önünde. İş bitince kaldırılıyor. Burası, bir ‘*arrangement*’ alanı, bir şeylerin takibini yaptığımız zaman ilk baktığımız nokta da aynı zamanda. Ya da mesela bir iş var. Atıyorum, mesela bir terzi dikiş, bilmem ne, o düğmeyi de oraya koy. Ondan sonra orayı hep görüyoruz. Üs şeklinde. ‘*Desktop*’ gibi aynen. Gerçekten ‘*desktop*’ ama. Yani öyle, en yoğun kullandığımız yer orası.

Benzer işlev, Katılımcı 8a ve 8b’nin salonunda aynalı vitrinde; Katılımcı 2a ve 2b’nin salonunda ise orta sehpa üzerinden yürütülmektedir:“(TV) Kumanda var burada. Benim cüzdanım çoğu zaman burada duruyor. X-box’ın şeyi burada duruyor (kumandayı gösteriyor). Mumlar var” (Katılımcı 2b, erkek).

Televizyonun Monitöre Dönüşümü: Katılımcıların salonlarında televizyon vardır. Fakat bazı katılımcılar, ana akım televizyon yayınları dışında internetten çeşitli diziler ve programları da takip etmektedir. Bazı salonlarda sadece internet yayını izlenmektedir. Katılımcı 1a ve 1b’nin salonu bu duruma örnektir: “Burda TV

görüyorsun ama bizim Tv'miz yok. Bu ekran televizyona bağlı değil. Burda biz film oynatıyoruz, bilgisayarın görüntüsünü yansıtıp onun üzerinde çalışıyoruz...DVD player var. Bilgisayarı da bağlıyoruz aynı zamanda. Her zaman olmasa da, bilgisayarı istediğimiz zaman bağlıyoruz” (Katılımcı, 1a).

Katılımcı 2a ve 2b'nin salonunda da benzer uygulama söz konusudur:“Televizyonu video izlemek için kullanıyoruz bilgisayardan DVD'den. Ya da oyun oynamak için kullanıyoruz” (Katılımcı 2a).

Bu bölümde örneklemin salon mobilyalarıyla ilgili dönüşüm tiplerine yer verilmiştir. Ayrıca mobilyaların dönüşüm biçimlerinin incelenmesi üzerinden salon mekanı ve kurgusuyla ilgili bulgular da ortaya çıkmıştır. Salon mekanında beliren yeni pratikler de hem mobilyaların hem mekanın dönüşümüne yol açmıştır.

Bunlar kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Yemek masasının çalışma ünitesine dönüşümü
- Yemek masasının çok işlevli bir alana dönüşümü
- Salonda gündelik üs işlevi gören mobilyaların belirmesi
- Televizyonun internet yayını için monitör olarak kullanılması
- Kendine dönük sergileme pratiğinin belirmesi
- Spor pratiğinin belirmesi

Bu dönüşümlerin nedenleri ve ardındaki dinamikler, görüşme metinlerinin kodlama tekniğiyle yapılan analizi sonucu beliren olguların yorumlanmasıyla 5. Bölümde ayrıntılı şekilde verilmiştir.

5. DÖNÜŞÜMLERİN ARDINDAKİ DİNAMİKLER

Bu bölümde görüşme metnilerindeki anlamlı söz gruplarının kodlama yoluyla yapılan içerik analizi sonucu görüşmelerde ortak olarak beliren, tekrarlayan anlamlı örüntülere yer verilmiştir. Söz konusu örüntüler, örüntünün oluşmasını sağlayan orijinal alıntılarla desteklenmiştir. Oluşan örüntüler, ilk etapta görüşme sorularının yapısıyla paralel olarak salona dair zihinsel, fiziksel ve yaşanan katmanlar için ayrı ayrı yapılmıştır.

Zihindeki salon ve salon mobilyası katmanında, beliren önemli örüntüler ‘Mobilya Endüstrisinin Salon Normları’ ve ‘Salonun Gündelik Yaşam Mekanı Olması’ olmuştur.

Salon mobilyalarının edinilmesi katmanında, beliren önemli örüntüler ‘Mobilya Endüstrisinin Salon Normları’, ‘Estetik Beğeni’ ve ‘Mekansal Kısıtlamalar’ ve ‘Misafir Ağırlama Olgusu’ olmuştur.

Salon pratikleri katmanında beliren önemli örüntüler Bir Ayrım (*Distinction, ing.*) Pratiği Olarak Bireysellik, ‘Evde Sosyalleşme Pratiğinin Azalması’, ‘Salonun Enformal Niteliğinin Artması’ ve ‘Salonun Gündelik Yaşam Mekanı Olması’ şeklindedir.

Çizelge 5.1 : Örüntülerin katmanlara yayılımı

Zihinsel Katmanda	Mobilya Endüstrisinin Salon Normları		Salonun Gündelik Yaşam Mekanı Olması	
Fiziksel Katmanda	Mobilya Endüstrisinin Salon Normları	Mekansal Kısıtlamalar	Misafir Ağırlama Olgusu	Estetik Beğeni
Yaşanan Katmanda	Bireysellik	Evde Sosyalleşme Pratiğinin Azalması	Salonun Enformal Niteliğinin Artması	Salonun Gündelik Yaşam Mekanı Olması

Çizelge 5.1’de örüntülerin katmanlara yayılımı görülmektedir.

5.1 Dış Aktörlerin Kullanıcı Üzerinde Etkileri

Alan çalışması kapsamında yapılan nitel analiz sonucu, ‘dış aktörlerin kullanıcı üzerinde etkileri’ ninsalon mobilyalarının dönüşüm mekanizmasının önemli bir dinamiği olduğu tespit edilmiştir. Burada, dış aktörler, salon mekan, mobilya ve yaşantısını planlayan, tasarlayan, kullanıcı dışındaki kişi, kurum, meslek ve toplumsal normların tümünü kapsamaktadır. Bu anlamda, bu dinamiğin alt ayrımları arasında ‘mobilya endüstrisinin salon normları’, ‘mekansal kısıtlamalar ve yönlendirmeler’ ve ‘misafir ağırlama olgusu’ şeklinde tanımlanan örüntüler belirmiştir.

‘Mobilya endüstrisinin salon normları’ ve ‘mekansal kısıtlamalar ve yönlendirmeler’ başlıkları altında salon ve salon mobilyası bağlamında, tasarımcı, mimar, üretici, planıcı gibi dış aktörlerin ve piyasa güçlerinin kullanıcının zihnindeki salon fikri, salon kurgusu ve içeriğine etkisi ve tüm bunlarla ilişkisi ele alınmıştır. Burada Lefebvre’in (1991) soyut mekan kavramına gönderme yapılmıştır. Daha önce belirtildiği gibi, Lefebvre’e (1991) göre soyut mekan mimarların, tasarımcıların, bürokratların, teknokratların mekanıdır. Gündelik yaşam indirgenerek soyutlanır ve tasarlanır. Bu örüntü, piyasa aktörlerinin yarattığı kurgularla, kullanıcının özel, kişisel ve mahrem pratikleri arasındaki ilişkiye; bu kurguların kullanıcının kişisel kullanımlarını etkileme biçimine vizyon sağlamıştır.

‘Mobilya endüstrisinin salon normları’ ve mobilya endüstrisi aktörlerinin ürettiği mobilya stereotipleri, kalıpları, mobilya grup ve takımları gibi normları işaret etmektedir. ‘Mekansal kısıtlamalar ve yönlendirmeler’ iseyine dış aktörlerin yarattığı salon mekanı ve bu mekanın kullanıcıları yönlendirmeleri ve kısıtlamalarıyla ilgilidir. Kullanıcının salon planları, kurguları ve özellikleri ile ilgili ilişki ve problemlerini içermiştir. Kullanıcının mimar ve tasarımcılar tarafından tasarlanmış mekana, yine tasarlanmış mobilyalarını yerleştirme sürecini kapsamıştır.

‘Misafir ağırlama olgusu’ salondaki yaşantıya dair toplumsal bir normu referans vermektedir. Salonun misafir ağırlama kriterine göre tasarlanmasını içeren topluluksal kültüre ait bir dinamik olarak ele alınmıştır (Douglas, 1996; Ulver-Sneistrup, 2008; Ayata, 1988).

5.1.1 Mobilya Endüstrisinin Salon Normları

Seri üretim mantığı içinde, kullanıcıların salon mekanı içinde gündelik pratikleri soyutlanarak ve indirgenerek yapılan tasarımlar, ve bu tasarımların mobilya mağazaları vitrinleri, mobilya ve konut reklamları, iç mimari ve dekorasyon dergileri aracılığıyla yaygınlaştırılan normların (*daha fazlası için 'cultural producers' (kültürel üreticiler, ing.) literatürüne bakılabilir*) kullanıcı üzerindeki bu alt temayı oluşturmuştur. Bu alt tema, özellikle katılımcıların zihinlerindeki salon fikri ve salon mobilyalarını edinme dinamikleri katmanlarının analizinde sıkça belirmiştir.

Mobilya endüstrisine dair koltuk, yemek masası gibi stereotipler, endüstrinin aktörleri; iş adamları, tasarımcılar, üreticiler ve yöneticilerin salondaki yaşamı, belli kabuller, belli standartlar çerçevesinde indirgeyerek oluşturduğu 'soyut salon' normlarına dahil edilmiştir. Bu normların kullanıcılar üzerindeki etkisiyle, hem zihinlerindeki salon fikrinde, hem mobilyaları edinme katmanında sıklıkla karşılaşmıştır. Katılımcılar, çoğunlukla salonu tanımlarken bu norm ve stereotipleri kullanmışlardır.

Katılımcıların, “sizce salonu salon yapan elemanlar nedir?” veya “sizce salondan neler çıkarıldığında orası salon olmaz?” sorularına verdikleri cevapları içeren metinler kodlanarak, kullanıcıların zihinlerinde mobilya endüstrisinin kurduğu norm ve stereotiplerin etkinliği tespit edilmiştir. Araştırmacının “Sizce salonu salon yapan elemanlar nelerdir?” sorusuna verilen çeşitli cevaplar şöyledir:

Ee tabii oturma birimleri. Tek başımaymam televizyona çok ihtiyaç duyuyorum. Tek başınalıkla ilgili herhalde bu işte ses. Seyretmiyor olsam bile mesela orda bir ses olmasını önemsiyorum. Onun yerine radyo da geçebilir ki geçiyor zaman zaman. Koltuklar, rahat koltuklar. Yemek masasını yine ben şey buluyorum. Önemli buluyorum. (Katılımcı 6)

Mobilyalarını takım halinde edinmiş olan Katılımcı 5a, bu takımların her bir parçasının salon için gerekli olduğunu belirtmiştir: “Oturma elemanları. Yatay düzlemler. Masa.. Eee.. sandalyeler. Yemek yenildiği için. Bir de depolama üniteleri var. Hepsi lazım ya. (Salonundaki mobilyalara bakar) Yani. Bunlar hepsi lazım.” (Katılımcı 5a)

Araştırmacının sorunun yapısını değiştirerek sorduğu “Peki sizce bir salondan neler çıkarıldığında orası salon olmaz?” sorusuna Katılımcı 5a'nın cevabı şöyle

olmuştur:“Koltuklar birinci sırada. Oturmazsan olmaz. Masa çıkarsa salon olmaz. Depolamalar belki çok zorunluluk durumunda çıkabilir ama bir numara koltuk çıkarsa, iki numara masa çıkarsa salon, salonluktan çıkar.” (Katılımcı 5a)

Katılımcı 6, salonu oluşturan elemanları tanımlarken ve belirlerken bilindik, konvansiyonel salon mobilyası ve düzeni kalıplarına sıklıkla başvurmuştur. Katılımcı6’nın tanımladığı, oturma birimleri, televizyon, yemek masası gibi üniteleri bu duruma örnektir. Özellikle salonun, yeme ve oturma alanı olarak ayrılması ve bu alanlar arasında ilişkilerin kurulmasına verdiği vurgu kavramsallaştırılmış salon düzeni kalıbını benimsediğine örnektir. Bununla birlikte, Katılımcı 6’nın bu konvansiyonların ötesine çıktığı durumlar da vardır. Salonda çalışma birimini tanımlaması buna örnektir. Ayrıca salonu oluşturan temel elemanları sayarken büfe, vitrin ve zigon gibi ünitelere yer vermemesi tüm salon mobilyası kalıplarına bağlı olmadığını göstermektedir.

Katılımcı 7a, salonu tanımlayan elemanları sıralarken öncelikle koltukları, daha sonra yemek masasını saymıştır:“Bilmiyorum ama herhalde koltuk olabilir. Geniş koltuklar olabilir. Yine eğer sığabiliyorsa bir misafir masası. Yemek masası olabilir.” (Katılımcı 7a). Katılımcı 1b de salonu tanımlayan temel elemanları koltuklar ve yemek masası olarak belirlemiştir.

‘Mobilya Endüstrisinin Salon Normları’, katılımcıların mobilyalarını edinme süreci ve dinamiklerinin analizinde de önemli bir örüntü olarak belirmiştir. Katılımcıların çoğu endüstriyel yöntemlerle mobilya üreten mobilya firmalarının mağazalarından mobilyalarını edinmişlerdir. Hatta mobilyaların Masko, Modoko, Siteler gibi, mobilya firmalarından oluşan mobilya sitelerinden edinilmesi de sıklıkla rastlanan bir durum olmuştur. Bu mobilya firma ve sitelerinin piyasaya sunduğu salon kurguları ve mobilyalarına bakıldığında, çoğunlukla bazı standartlar ve stereotipler görülmüştür. Salon genelde yeme alanı ve oturma alanı şeklinde iki temel bölüme ayrılmıştır. Her iki bölüm için de belli üniteler, çoğunlukla takımlaştırılarak, tasarlanmıştır. Oturma alanı için oturma grupları, yeme alanı için yemek takımları üretilmiştir. Yemek takımları genelde, yemek masası, sandalyeler, vitrin, büfe, sehpa; oturma grubu; koltuk takımları, TV üniteleri gibi mobilyaları kapsamaktadır. Soyut salon normları, piyasaya bu şekilde sunulan salon kurgusu ve mobilya stereotipleri üzerinden kullanıcıların salon yaşantısına dair göndermeler yapmaktadır. Bu

bağlamda, kurgulanan salonlar, kabaca, salonda misafir ağırlanması, oturulması, dinlenilmesi, televizyon seyredilmesi gibi pratikleri işaret eder.

Örneklem kapsamında, salon yaşantısına dair öngörülen oturma, yeme içme, eğlenme ünitelerinin mobilya endüstrisi tarafında takımlaştırılan ve setleştirilen halleriyle salonlar çoğunluktadır. Katılımcı 3a, koltukları edinme biçimini piyasanın ‘oturma grubu’ terminolojisini kullanarak aktarmıştır: “O yüzden iki tane ikili veya iki tane üçlü olacak şekilde mobilyalar beğendik. Bunların boyutlarına baktık. Boyutların uygun olduğunu gördük, salonumuz için. Ben önceden çizmiştim.” (Katılımcı 3a, kadın)

Katılımcı 5a ve 5b, mobilya seçmek ve satın almak için seri üretim mobilya mağazalarının bulunduğu bir mobilya sitesine gitmişlerdir. Bu alışveriş evlilikle birlikte olmuştur. Satın aldıkları mobilyalar, mobilya sektörünün salon mobilyası stereotiplerinden oluşmaktadır: “Koltuklar Tepe Home’dan. Sehpalar Maltepe’deki mobilyacıdan. Masa, sandalyeler, büfe ve o vitrin Kelebek Mobilyadan. Ve onlar ilk evlendiğimizde” (Katılımcı 5a).

Burada iki durumun altı çizilebilir. Öncelikle, satın alınan mobilyalar bilindik kalıplardan oluşmaktadır: büfe, vitrin, sehpa, yemek masası, vs. İkinci olarak da, satın alınan yerler, seri üretimle mobilya üreten ve mobilyanın (dolayısıyla salon mekanının) stereotipleşmesini pekiştiren sistemi sürdüren yerlerdir (Tepe Home, Kelebek Mobilya, vs.).

Yemek masası ve sandalyeler, büfe ve vitrin takım mobilya şeklindedir. Katılımcı 5a ve 5b, bütün bir yemek odası takımını bir bütün olarak edinerek, salonun kalıplaştırılmış yeme alanı kurgusunu kendi salonları çerçevesinde fizikselleştirmişlerdir. Evlilikle birlikte mobilya alma, ev kurma etkinliği de Ayata’nın (1988) ve Ulver-Sneistrup’un (2008) bahsettiği, komple evlilikler normuna uymaktadır. Satın aldıkları yemek masası açılır kapanır niteliktedir. Bu özellik, yemek masalarında, misafir geldiğinde genişleme ve daha çok kişiyi barındırma imkanı veren yaygınlaşmış bir yöntemdir.

Salon stereotipleri ile ilgili bu durumu katılımcı 1b (kadın) kendi açısından şöyle aktarır: “Eee... eskiden.. eee.. ilk kendime güzel eşya alayım falan alayım dediğim zaman, işte.. Kelebekten yemek odası takımı almıştım.... Kelebekten yemek odası takımı, bir de işte üçlü iki tane üçlü koltuk..” (Katılımcı 1b, kadın)

Katılımcı 5a (kadın) eski ve şimdiki evindeki koltuk dizilimini piyasa stereotipleri diliyle şöyle anlatır:

Bir önceki mobilyamızda bir üçlü, bir ikili, iki de tekli vardı. Ama burada o deseni, o sistemi istemedik. Yani bu kenar ve bu kenar olacak şekilde. Biri uzun, biri biraz daha kısa. İki uzun. İkili diyorlar ama bu da iki buçuklu. Daha uzun. (Katılımcı 5a, kadın, tasarımcı – akademisyen)

Katılımcıların takım mobilya edinmesiyle, mobilya alışverişini süre ve mekan olarak kısıtlı tutmaları, mobilyalarını satın aldıkları mağazaya güvindikten veya o mağazayla ilgili güvenilir referanslar aldıktan sonra bütün bir takımı oradan almaları durumları paralellik göstermiştir. Katılımcı 3a ve 3b bütün salon mobilyalarını aynı mobilya mağazasından ve hepsini takım olarak almıştır: “Modokodan. Tuna Botoso Mobilya.. Bütün hepsini aynı yerden aldık.. Yani yemek masası ve sandalyelerini, yemek takımını, büfesini.. Eee.. oturma grubunu.. iki tane üçlü bunlar. İki tane berjer. Televizyon ünitesini, orta sehpayı ve zigonların hepsini aynı şeyden aldık.” (Katılımcı 3a, kadın, mimar-akademisyen).

Katılımcı 3a ve 3b gibi, Katılımcı 8a ve 8b de benzer bir yol izlemiştir. Yine Modoko Mobilya sitesinden beğendikleri bir mobilya mağazasından komple takım mobilyalar satın almışlardır.

Katılımcı 7a ve 7b de Masko Mobilya Sitesi’nde belirledikleri bir mobilya mağazasından kısa süre içinde takım olarak mobilyalarını almışlardır: “Salon eşyalarına karar verirken bence birazcık acele edilmiş bir seçimdi. Çünkü hem zaman hem de fazla seçeneğimiz olmadığından dolayı.” (Katılımcı 7a, kadın, moda tasarımcısı)

Katılımcı 7a (kadın) salonu oluşturan tüm mobilyaları tek bir yerden kısa sürede almayı aslında tercih etmediğini, yeterli vakit ve enerjiye sahip olmadıklarından bu şekilde gerçekleştiğini belirtir. Bu anlamda eşi, Katılımcı 7b (erkek) ile fikir ayrılığı yaşadığını ifade eder:

Seçimde eşimle beraber Masko’da iki üç gün geçirdikten sonra verdik. Ama şöyle.. 2006 da aldık. Evlenirken alındı. Tamamen şey mantığıyla alındı.. Hani bitsin mantığıyla alındı. Çünkü ben çok fazla seçenek görmek ve gezmek isterken eşim ilk girdiği yerden, hani bitsin gidelim diye aldık. Tabii

ilkinden almadık, ikincisinden aldık diyebilirim. (Katılımcı 7a, kadın, moda tasarımcısı)

Katılımcıların gerek zihinlerindeki salon fikrinde, gerek mobilyalarını edinme biçimlerinde mobilya endüstrisinin normları çok etkin olmuştur. Fakat katılımcıların salonlarını deneyimlenme katmanını analiz edildiğinde bu normların olanaklı kıldığı pratiklerle birlikte, bunlardan farklı olarak, çalışmak, ütü yapmak, oyun oynamak, spor yapmak gibisalona dair çok çeşitli gündelik rutin ve ihtiyacın etkin olduğu görülmüştür.

5.1.2 Mekansal Kısıtlama ve Yönlendirmeler

Katılımcıların mobilya seçiminde, mobilyalarını yerleştirmelerinde salonlarının büyüklüğü ve sınırları önemli rol oynamıştır. Dolayısıyla aldıkları mobilyaların ölçülerine özellikle dikkat etmişler ve çok iri mobilyalar almaktan kaçınmışlardır.

...Eşyaları çok dikkatli seçmek lazım. Çünkü burdaki her santimetrekarenin bizim için değeri var. Mesela koltuk seçimi bizim için nasıl oldu dersin, koltuklara baktığımda eşyalar çok büyükler. Hem arkaları, hem kolları koyduğun yan tarafları, aslında senin işine yaramayan arka taraflarında ve yan taraflarında çok fazla hacim var. (Katılımcı 1a, erkek, mühendis)

Katılımcı 3a (kadın) işlevi olmayan alanlara sahip iri koltuklar edinmekten kaçınmıştır:

Öncelikle çok büyükler ve bana çok kaba geliyorlar. Yani hatları çok iri..Eee. lineer.. Ee.. o yüzden oturduğu alan çok fazla oluyor. Kullanışlı değil. Mesela kol koyma yerleri çok büyük, çok geniş ama onlar bir amaca hizmet etmiyor. Fonksiyonu yok. Ya da şu oturduğumuz alan çok geniş, çok fazla yastık var. Boşuna alan kaybı.. (Katılımcı 3a, kadın, mimar-akademisyen)

Katılımcı 1a ve 1b'nin salon mobilyalarını edinmelerinde mekansal kısıtlamaların çok büyük etkisi olduğu görülmüştür.

.. masayı değiştirirken, katlanmayan, masif, ama yine çok büyük olmayan, mesela bu masa 180 cm x 90 cm bu masa. Genelde bu ölçüde olmuyor masalar. 200 cm. civarında oluyor. Dolayısıyla çok araççözüm gibi, burada çok dışa taşmayacak, yolu kapatmayacak, ama bir yandan da istediğim

özellikleri sağlayacak. Evet 10 kişi oturmaz buna. Ama ben zaten salonda 10 kişi olmuyorum.. (Katılımcı 1a, erkek, mühendis).

Şu lambanın bile ... Önce bakıyoruz.. kaç metre açılıyor, nereye kadar geliyor. Mesela o yandan geliyor. Girip çıkmanıza engel oluyor mu. Mermere takılıyor musun, kafana çarpıyor mu? Maalesef bunları hep hesap etmek gerekiyor. Mekan sınırı olunca. Emimin 55 metrekarelik bir salonumuz olsaydı daha özgürce alıp koyardık. Fakat çerçeve belli olunca, koyduğun her şeyi iki defa düşünmen gerekiyor (Katılımcı 1a, erkek, mühendis).

Katılımcı 5a ve 5b'nin mobilya seçimlerinde, mobilyaları yerleştirmelerinde salonlarının büyüklüğü ve sınırları önemli rol oynamıştır. Örneğin yeni aldıkları oturma grubuna dahil olan bazı üniteleri (tekli koltuklar) salonları için uygun bulmamışlardır:

Aslında bu salon çok büyük bir salon değil. Otuz metrekareden biraz küçük bir salon. Bunun teklilerini koyduğumuz zaman buraya burası daracık bir salon oluyor. Çok küçücük bir yer oluyor. Ama hissiyat olarak da.. Bunları alçak seçtik ki daha geniş görünsün. Bu alçak olmalıydı ki pencere var arkasında. Işık gelsin. Yüksek bir koltuk olsaydı kapatacaktı (Katılımcı 5b, erkek, mühendis).

Katılımcı 1a ve 1b'nin koltuk alırken göz önünde bulundurduğu kriterlerden biri, koltukların salona sığması, koltukların çok büyük kütleler yaratarak salonu kapatmaması olmuştur. Koltuk almak için mobilya mağazalarına baktıklarında, mevcut ürünleri fazla iri bulmuşlardır:“Mesela koltuk seçimi bizim için nasıl oldu dersin, koltuklara baktığımda eşyalar çok büyükler. Hem arkaları, hem kolları koyduğun yan tarafları, aslında senin işine yaramayan arka taraflarında ve yan taraflarında çok fazla hacim var (Katılımcı 1a, erkek, mühendis).

Gerek katılımcı 1a (erkek), gerek katılımcı 3a (kadın) iri ve hantal olarak tarif edip, salonunda bulundurmaktan kaçındıkları mobilya için verdikleri örnek ‘Koleksiyon Mobilya’ olmuştur:“Koleksiyon mobilya. Düz, lineer hatlı, hantal biraz. Hantal, iri.. Üzerinde kullanılmayan elemanları çok fazla. Kolçakları çok geniş, yere kadar oturuyor. İşte, koltuk genişlikleri çok fazla. O gibi şeyleri tercih etmemeye çalıştık. Yerimiz olmadığı için (Katılımcı 3a, kadın, mimar-akademisyen).

Katılımcı 6'nın, salonunu kurarken ve kararları alırken etkilendiği en önemli kriterlerden biri mekansal işlevsellik ve mekanın yönlendirmeleri olmuştur.

..mutfak hemen şu kapı, açık kapı. Yani servis kolaylığı olsun. Oturma kısmından geçilerek servis yapılması bana çok ters geliyor, işlevsel olarak. Dolayısıyla bir o, bir ikincisi çoğunlukla en az kullanılan salonda bölge yemek masası. Cepheyi ona angaje etmek istemedim. Yani benim hayatım çoğunlukla şurda geçiyor. Dolayısıyla doğal ışık, sokakla ilişki hep bu taraf daha fazla. İşte burada bir L var. Bu girişlerle falan ayrılmış, orda. Bir mekan tanımı var. Burayla ilgili bir işlevin olduğunu bana hissettiriyor. Çalışmayı oraya, oturmayı buraya alabiliyorum. İlk kurulumundan beri, ilk taşındığımdan beri, bu böyleydi. Bu düzen hiç değişmedi. Yani daha çok işlevleri göz önünde bulundurarak..

5.1.3 Misafir Ağırlama Olgusu

Misafir ağırlama olgusu, özellikle müze-salon pratiğinde çok önemli bir referans noktası olmuştur. Bu pratik bağlamında, evhalkı olası misafir ziyaretleri için yüksek standartta bakım ve temizliğe sahip salon mekanlarını gündelik yaşantıdan izole ederler. Her ne kadar, katılımcılar pek çok boyutta müze-salon pratiğinden uzak ve bu pratiğe karşı tutumlar geliştirmiş olsalar da, misafir ağırlama olgusunun, özellikle salonların tefrişini içeren fiziksel katmanda belirmesi ilginç bir tartışma alanı oluşturmuştur. Bu tartışma alanında, gözden geçirilmesi gereken bir diğer önemli nokta katılımcıların ev içi sosyalleşme pratiğinin azalması ve bireysellik odaklı bir salon pratiğini benimsemiş olmalarıdır.

Bununla birlikte, salon mekanında, kamusal ve mahrem katmanlar birleşmiş; salon gündelik bir mekan haline gelmiş olması, salonun kamusal katmanının kaybolmadığı ve özellikle fiziksel katmanda dışardan gelenler için bir kimlik ve sosyal statü sergileme mekanı olma özelliği akıldan çıkarılmamalıdır. Salon yine kamusal bir alandır. Katılımcılar, mobilyalarını edinirken yapacakları misafir etkinliklerini göz önünde bulundurmuşlardır.

Salona, çevresine 6/8 sandalye ile birliktekonvansiyonel bir yemek masası veya yemek takımı alma aslında başlı başına 'misafir' ağırlama pratikleri için düşünülen bir karar gibi düşünülebilir. Bununla birlikte katılımcıların satın alma aşamasında

yemek masalarının niteliklerini belirlerken yapacakları misafir etkinliklerini özel olarak düşündükleri durumlar vardır.

Katılımcı 1a (erkek) koltuklarından en az birinin yatılı kalacak bir misafir durumu için yatağa dönüşme özelliğini hesaba katmıştır: “Bizim ekstradan misafir için bir yatak odamız yok. Dolayısıyla öyle bir şartımız vardı, bir tanesi en azından yatak olabilmeliydi. Onu da sağlıyor.” (Katılımcı 1a, erkek, mühendis)

Misafirlerin rahat etmesi, mobilyaların ‘yeteri kadar’ insanı barındırma olanağı gibi kriterler belirleyici olmuştur.

(Yeniden mobilya alsam) L koltuk asla almazdım. İnsanların birbirlerinin yüzünü oturmasını isterim. Daha geniş daha sırtı yüksek koltuklar tercih ederim.. Misafirim geldiğinde çok yan yana oturmak zorunda kalıyorlar. Yani bir çift arkadaşım geldiği zaman mutlaka ben ya yerde oturuyorum, yani ikili veya üçlü koltuklar, berjer dedikleri şeyler belki de hani böyle zamanlar için gerekli. Ya da bu şekildeki koltuklarda dinlenmek iki kişiyle.. Yani iki kişinin çok rahat edemediğini düşünüyorum her zaman. Onun için hani değiştirmek istediğim bir noktadayım. Hani ikili üçlü almak gibi bir şey düşünüyorum. (Katılımcı 7a, kadın, moda tasarımcısı)

Katılımcı 3a (kadın) da benzer biçimde, L koltuk modelinin misafir ağırlama pratiklerinde de uygun olmadığını, gelen insanların yan yana dizilmek zorunda kaldığını ve bu yüzden bu modeli tercih etmediklerini belirtmektedir:

L koltuk almamayı tercih ettik. Kullanışı zor, yan yana kalıyor insanlar, diz dize kalıyor dediler. İki tane koltuğu (berjer) aldık ki, biz normalde dışarıyı seyrediyoruz. Önümüze zigonları çekip dışarıyı seyrediyoruz. Ama bir misafir geldiğinde ve kalabalık olduğunda onları iç tarafa çevirme gibi şansımız da olacak, onu o şekilde düşündük. Teklileri o şekilde düşündük. (Katılımcı 3a, kadın, mimar-akademisyen)

Katılımcı 3a misafir ağırlama kriterine göre, özellikle genişleyebilen bir masa almak istemiştir.

..masada, önemli bir özellik var, açılıp kapanıyor. İlk beğendiğimiz mobilya, açılıp kapanmıyordu. Sonra oradaki satış elemanı söyledi, o kadar büyük bir masayı o kadar çok kullanmayacaksınız. İki kişilik misafirleriniz de gelecek, hani dört kişi olacaksınız, o kadar büyük bir masa çok da gerekmeyecek. Ve

bu masanın nerden açılıp kapandığı da gözüküyor. Benim için o güzel. Genişleyebiliyor tabii şurdan. Açılıp kapanması benim için çok önemli.

Katılımcı 3a satış elemanının küçük masa önerisine rağmen genişleyebilen bir masa almayı tercih etmiştir. Masa genişlediğinde altı kişiyi barındırabilecek bir hale çıkmaktadır. Katılımcı 3a'nın alışveriş yaptığı dönemde ve firmada 8 kişilik masalar ancak istek üzerine özel olarak üretilmektedir.

Yani, tam bu kadar, altı kişi. Yani şöyle, sıkıştırsa insanlar altı kişiden fazla da olabilir ama zaten altı tane sandalye var. Belki hani mutfakta küçük bir masa olur da, onun şeyi getirilir mi buraya, ama o çok sıkışık olabilir. Yani şimdiki masalar sekiz kişilik değil, altı kişilik. Sekiz kişilik isteyince özel olarak üretiliyorlar.

Katılımcı 5a, ilk evinde gerçekleşecek misafir etkinlikleri için 8 sandalyeli genişleyebilen bir yemek takımı almıştır. Katılımcı 5a'ya göre, böyle bir yemek masası hem alınan salonun genişliğine, hem de misafir ağırlama pratiğinin niteliği ve sıklığına göre uygun bir karardır: "Ankara'daki evimiz çok büyük bir salondur. 42 metrekare kadar. Çayyolundaydı. Orda büyüktü. L bir salon vardı. Kalabalık olduğumuz zamanlarda dolu dolu, dayı kızları, kuzenler falan geldik mi kullanılıyor."

Katılımcı 5a ve 5b masanın altı veya sekiz sandalyeli olması konusunda fikir ayrılığı yaşamışlardır. Katılımcı 5b (erkek) altı sandalyeli bir masayı tercih etmiştir ama sonunda sekiz sandalyeli bir masa alınmıştır: "Bir de ilk şu takımı aldığımızda 'Katılımcı 5b' bunların sekiz sandalye değil, altı sandalye olması konusunda yoğun bir mücadele verdi. Ben de onun mücadelesine karşı canla başla karşı mücadele verdim." (Katılımcı 5a, kadın, tasarımcı – akademisyen)

Katılımcı 1a (erkek) ise misafir ağırlama kriterine göre edindikleri konvansiyonel yemek masasını daha sonra değiştirmiştir. Katlanarak genişleyebilen yemek masalarının çok misafir barındırabilme özelliğinin de misafir ağırlama sıklıklarına ve gelen insan sayısına göre çok gerekli olmadığını belirtir: "...Geldiğinde de zaten, o kadar kalabalık olmuyor insanlar. Şey saçma zaten. Bizim salonumuz öyle on kişinin gelip oturabileceği bir salon değil. Masan katlanıp açılıp 10 kişilik bir kapasiteye ulaşsa da bir anlamı yok.. (Katılımcı 1a, erkek, mühendis).

Görüldüğü gibi, bazı katılımcılar misafir ağırlama olgusunu mobilya edinme aşamasında önemli bir kriter olarak ele almıştır. Daha çok misafirin ağırlanabileceği bir yemek masası edinmek, gelen misafirlerin etkin iletişim kurmasına olanak vermek satın alma kararlarını etkilemiştir. Fakat önceki bölümde görüldüğü gibi, örneklemin misafir ağırlama frekansı çok yüksek değildir. Örneklemin, gündelik yaşamında misafir ziyaretlerinin, gerek tekrarlama sıklığı olarak, gerek misafir sayısı olarak, yoğunluk arz etmediği tespit edilmiştir.

Dış aktörlerin etkisi bağlamında tartışılması gereken en önemli nokta, tam da bu etkidir. Gerek mobilya endüstrisi, gerek toplumun kendisi salon mekan, mobilya ve yaşantısına dair normlar ve standartlar üretmiştir. Bu çalışmadaki katılımcıların çoğu bu üretimlerin etkisinde kalarak, normları belli oranda ve değişik seviyelerde içselleştirmiştir.

Katılımcılar salon mekanını tanımlarken ve salon mobilyalarını edinirken, çoğunlukla salona dair endüstriyel ve kısmen toplumsal üretimlerin kod, terminoloji ve normlarını referans almıştır. Fakat mobilyaların deneyimlendiği katmanda, katılımcılara dair gündelik pratikler anlamında baskın bir bireysellik performansı tespit edilmiştir. Tam da bu dış aktörlerin yarattığı etkinin içselleştirilerek kurulduğu salonlarda, söz konusu normların işaret ettiği salon yaşantısından farklı pek çok rutin ve etkinliği belirlediği görülmüştür.

Bu çelişkiyle farklı katılımcılar farklı biçimlerle baş etmiştir. Katılımcı 1a ve 1b, konvansiyonel bir yemek takımı satın aldıktan sonra, salon yaşantılarında çalışmanın, misafir ağırlamadan daha öncelikli ve etkin olduğu farkındalığını yaşamışlardır. Çalışma eylemine uygun olabilecek yeni bir masa ve yeni sandalyeler edinmişlerdir. Katılımcı 2a ve 2b, 5a ve 5b, 8a ve 8b ise konvansiyonel yemek masası özelliklerine sahip (genişleyebilme özelliği dahil) masalarını yarı yerleşik çalışma üniteleri olarak kullanmışlardır.

Endüstriyel ve toplumsal dış aktörlerin etkisinin içselleştirilerek, dışına çıkılmaması, yeni orta sınıfın güncel nitelikleri, tüketim kalıpları ve estetik beğenisi kapsamında da önemli bir bulgu olarak, ilginç bir referans noktası oluşturmuştur. Mobilya firmalarının seri üretim mantığıyla piyasaya sundukları komple salon setlerinin ve stereotiplerinin katılımcıların salon tanımı ve mobilya tüketiminin ana aksı olması, tüketim aşamasında katılımcıların, bireysel ve özgün beğeni ve tercihlerini devere

sokmadıklarını göstermiştir (Douglas, 1996; Ulver-Sneistrup, 2008). Mobilyaları edinirken daha konformist (*conformist, ing.*); deneyimlerken daha bireysel yönelimli bir fraksiyon (ve bu fraksiyonun temsil edebileceği başka fraksiyonlar) söz konusudur.

Oturma grubu, yemek odası takımı gibi, salon mobilyalarını komple bir set olarak edinmek, salon mekanını seri üretim kalıpları üzerinden imgelemek, endüstrinin normlarına boyun eğmek gibi değerlendirildiği gibi yine bir toplumsal norm olarak da düşünülebilir. Özellikle evlilik hazırlıkları kapsamında alınan komple salon setleri, bir bakıma evliliğe verilen değeri gösteren sembolik bir tüketimdir (Ayata, 1988). Dolayısıyla, bu anlamda endüstrinin üretimleriyle, toplumsal kabul ve normların sürdürülmesi arasında bir ilişkiden bahsedilebilir. Bu iki evrenin kesişim kümesindeki normlaşmış ürün ve kurgular, katılımcıların salon anlayışı ve salon tefrişinde değişik seviyelerde egemen olmuştur.

5.2 Kamusal ve Mahrem Katmanların Salonda Birleşmesi

Literatür bölümünde, salonun kamusal etkinliklere ve sadece misafirlere adanmış, kullanımdan çok sergilemeye yönelik küçük bir müze gibi deneyimlenmesinin Türkiye’de, orta sınıf evlerde baskın bir fenomen olarak görüldüğü verilmiştir (Ayata, 1988; Gürel, 2009a, 2009b; Çapoğlu, 2008; Özbay, 1999; Ulver-Sneistrup, 2008; Yıldırım & Başkaya, 2006). Bu fenomenin baskınlığı, bazı sosyal gruplarda içselleştirilerek, bazı gruplarda itiraz edilerek deneyimlenmiştir (Ulver-Sneistrup, 2008). Gerek içselleştiren, gerek itiraz eden orta sınıf ev sakinleri için, ‘müze-salon’ olgusu önemli bir referans noktası olmuştur.

Müze-salon pratiğinin en önemli karakteristiklerinden biri salonun ideal anlamda kamusal, iç odaların ideal anlamda mahrem olarak deneyimlenmesidir. Literatür taramasında, Türkiye’de orta sınıf salonun dönüşümüyle, evcil (*domestic, ing.*) alanın kamusal ve mahrem alanlarında yürütülen etkinlikler arasındaki farklar giderek azaldığı bulunmuştur (Özbay, 1999). Alan çalışması kapsamında, salonun, kamusal ve mahrem katmanların birleştiği bir alan olduğu görülmüştür. Katılımcılar, evin en geniş alanı, salonun kullanılması ve mekânsal optimizasyonunun yapılmasını benimsemiştir. Salonu, sadece misafir pratiklerine ve ideal anlamda kamusal bir alan yaratma hedefine yönelik adamak irrasyonel olarak algılanmıştır. Bu anlamda literatür taramasındaki salonun gündelik bir mekana dönüşmesi, müze-salon

pratiğinin uygulanmaması gibi bilgilerle, alan çalışmasındaki veriler paralellik göstermiştir.

Ulver-Sneistrup (2008), müze-salon pratiğinin benimsenip benimsenmemesinin, söz konusu kullanıcıların ait olduğu sosyal grup ve benimsedikleri kültürle ilgili olduğunu ileri sürmüştür. Topluluksal kültürü (*communitarian culture, ing.*) içselleştirmiş, daha geleneksel, hiyerarşik yapı ve normlara bağlı, bilindik statü performans ve sunumlarını değerli bulan sosyal grupların müze-salon olgusunu benimserken; bireysel kültürü içselleştirmiş, toplumsal norm ve geleneklere direnen sosyal grupların, gerek pratikler gerek materyal kültür aracılığıyla, bu olguya, ilgili tüm zıt kodları kullanarak, karşı çıktığı ve direndiği görülmüştür (Ulver-Sneistrup, 2008; Douglas, 1996). Bu anlamda, müze-salon pratiğini benimseyen, “salon avukatları” olarak tanımlanan ve bu pratiğe direnen, “salon karşıtı eylemciler” olarak adlandırılan iki ayrı grup topluluksal kültür ve bireysel kültüre ait motifler olarak tanıtılmıştır (Ulver-Sneistrup, 2008; Douglas, 1996).

Örnekleme oluşturan katılımcılar, çoğunlukla gerek zihinsel katmanda, gerek fiziksel katmanda ve gerek yaşanan katmanda müze-salon pratiğine zıt yaklaşımlar ve tutumlar benimsemişlerdir. Katılımcılar salonlarını gündelik pratikleri için kullanmaktadırlar. ‘Müze-salon’ pratiğindeki gibi salonunu kapatan, sadece misafir etkinlikleri için saklayan bir katılımcıya rastlanmamıştır. Gündelik yaşama kapatılan ve sadece misafir için tutulan ‘müze-salon’ pratiğine katılımcılar karşı duruşlar sergileyerek, Ulver-Sneistrup’un (2008) bahsettiği anti-salon eylemcileriyle benzerlikler göstermişlerdir.

Katılımcı 5a’nın salon fikri, çocukluğunda deneyimlediği müze-salon pratiğine karşı duruş üzerine inşa edilmiştir. Çocukluğunun geçtiği salonun, kilitli, misafir odaklı, gündelik yaşamdan ve ev halkının kullanımından izole edilen ve bu anlamda kesin kuralların işlediği bir alan olduğunu belirtmiştir: “Salon yasak bir bölgeydi aslında. Ve tek misafir içindi. Çok temiz kalması gerekiyordu. Böyle gıcır gıcır jilet gibi her şey. Ve kapalı tutulurdu. Fakat o mesela anneannemlerde de. Çok kesin bir şekilde uygulanan bir kuraldı. Giremezdik maalesef” (Katılımcı, 5a).

Katılımcı 5a, üst nesil(ler)e ait bu salon anlayışının, kendi içinde zamanla mekansal verimlilik optimizasyonları göz önünde bulundurulmasıyla değiştiğini, dönüştüğünü belirtir. Salonun o kapalı, izole niteliklerinin kaybolduğundan bahseder: “Sonra..

çocukluktan sonra tam kaç yaşlarındaydık hatırlamıyorum ama salon açıldı! Törenlerle açıldı böyle... Biz orda yaşamaya başladık.”

Gündelik yaşama ve ev halkının kullanımına açık bir salon pratiği, Katılımcı 5a’nın hem (üst nesil) ailesinin belli bir dönem sonra, hem de kendi güncel salon anlayışının temel niteliği haline gelmiştir. Önceki anlayıştaki misafirin yeri ve öneminin baskınlığı da bu defa, daha arka planlara kaymıştır: “Yani o değişim bizde de devam etti. Salon ailenin yaşadığı yerdir. Sonra misafir gelir senin yaşantına dahil olur.”

Bununla birlikte salonun misafir olgusundan, dışardan gelen insanlara yönelik niteliklerinden tam anlamıyla da vazgeçilmemiştir:

Biz de misafir gelince bir hazırlık yapıyoruz. Burayı daha bir böyle o günlük yaşamın dağınıklığından kurtarıp daha formal bir görüntüye sokuyoruz açıkçası. Çünkü o da şeyde var hala bizim geleneksel düşünce tarzımızda hani mekanın misafir için pırıl pırıl hazırlanıyor olması fikri hala bizde var... Bizde (Türkiye’de) yine bir sergileme, bir daha iyi görünme şeyi var. Bence bir ‘stage’ kuruluyor (Katılımcı 5a).

Katılımcı 6, çocukluğunda ailesiyle birlikte yaşadığı dönemde, başka insanlarda gözlemlediği müze-salon pratiğinin karşısına kendisinin ve ailesinin salon kullanma anlayışını koyar.

Mesela benim ailemde ve yaşayış biçimimizde hiçbir zaman evimizin bir oturma odası olmadı. Yani bütün bu ailenin biraraya gelmesi ailenin dışardan misafirleriyle bir araya gelmesi gibi aktiviteler, etkinlikler hep bizim salonumuzda gerçekleşti. Hiçbir zaman salon, benim arkadaşlarımda gördüğüm kapalı tutulan, mobilyaları sürekli tozu alınan ve korunan, ailenin günlük hayatını bir misafir odasında geçirdiği örneklerden çok farklıydı. Benim çevremde böyle insanlar vardı (Katılımcı 6).

Katılımcı 6, gündelik işlev ve pratikleri merkeze alan yaklaşımını anlatırken müze-salon pratiğinin gösterişe yönelik kodlarına direnmiştir:

..böyle çok göstermeye, işlevden çok, ya da işlevinin göstermek olan bir mobilyanın benim salonumda pek işi olmaz. Yani benim salonumda hep böyle alıp kullanacağın, işte belki fırlatacağın ama böyle çok net yerine tertemiz konulması gerektiği şey olmayacak, olmamalı, bir birim ya da bir eleman olmamalı diye düşünüyorum. Yani göstermenin ön planda değil de,

yaşamının, gerçekten işlevin ön planda olan, olması gerektiğini düşünüyorum." „bence bizim ailemiz, benim ailem de öyle. Sadece yaşadıkları mekana dair değil de, çok sade net, çok böyle öze önem veren ... Gösteriş yok. Hatta hiç yok. Gösteriş ön planda olmayan bir tavırları olduğu için diye düşünüyorum. Gereksiz.. ne formal hareketler, hani işlevi desteklemeyen.

Katılımcı 4 de ‘müze-salon’ pratiğindeki gibi salonu ve içindeki eşya ve mobilyaları sergileme anlayışına karşıdır. Bunun üst nesle ait bir yaklaşım olduğunu düşünür. Ona göre, bu pratik kendi nesline ait bir pratik değildir:

Bence (sergilemek) çok gereksiz bir şey. Sen en sevdiğin şeyi, eşyanı kullanmıyorsun, sergilemek için tutuyorsun. Eşya kullanılmak içindir. Yani, kendi ömründen ömür veriyorsun. Para kazanıyorsun. Ama kendi alınterinle aldığın şeyi kullanmamak kadar mantıksız bir şey olamaz bence. Bu benim mantığım tabii ki. Kullanacaksın, herşeyi kullanacaksın (Katılımcı 4).

Anneniz neden sergiliyor (Araştırmacı)?

Onların (annesinin) eski alışkanlık. Çünkü onlarda öyle bir ritüel var. Misafir olayı çok daha farklıydı. Ama şimdi hepimiz çalışıyoruz. Eski dönemlerdeki gibi ev kadını değiliz ki. Hiçbirimiz. Dolayısıyla hayatı daha kolay, daha pratik yaşamak zorundayız (Katılımcı 4).

Katılımcı 1b (kadın) ise bu müze-salon pratiğinin kendi nesillerine ait bir pratik olmadığını belirtir:“Bizim jenerasyonumuzda da öyle misafirlğe gitme kavramı öyle o kadar şey değil.”

5.2.1 Salonun Gündelik Bir Mekan Haline Gelmesi

Salonun gündelik yaşam mekan olması, katılımcıların hem zihinlerindeki salon fikrinde, hem mobilya alma dinamiklerinde hem de, yoğun bir şekilde, salonu deneyimleme pratiklerinde beliren önemli bir örüntü olmuştur. Katılımcıların zihinlerindeki salon fikrinin analizinde, salonun, çoğunlukla gündelik yaşamın geçtiği, gündelik rutin ve pratiklerin yürütüldüğü ana yaşam mekanı olarak görüldüğü tespit edilmiştir.

Bizim için her bir bireyin yatak odasından, kendi odasından, ıslak mekanlardan bir araya geldiği her bir etkinliği beraber yaptığı tek mekan

salondu... Bizde salon, günlük hayatın geçtiği her bir etkinlik için kullanılan bir mekan (Katılımcı 6).

(salonun) Çok fazla anlamı var gerçekten. O biraz karışık bişey. Hem rahatlamak için salondayız, hem işleri yapmak için (Katılımcı 2a).

Katılımcı 5a ve 5b'nin zihinlerindeki salon anlayışında, salon gündelik yaşamın çeşitli aktivitelerin geçtiği bir alan olarak yer almaktadır: "Yaşam alanıdır. En çok zaman geçirilen. Ailenin toplandığı. Ana aktivitelerin olduğu yerdir" (Katılımcı 5a).

Katılımcı 1b de, buna benzer bir yaklaşım sergiler: "(Salon) evde asıl zaman geçirilen yer". Katılımcı 1b salonu tanımlayan gündelik pratikleri şöyle ifade eder: "...sohbet etmek, film izlemek, dergi/kitap okumak, kahve/çay içmek, dinlenmek, yemek yemek.."

Katılımcı 5a'nın salon anlayışında, salonun, ailenin toplandığı bir mekan oluşuna dair özel bir vurgu belirlemektedir: "Sosyalleşmeyle ilgili aile içi her şey (salonda yapılmaktadır)" (Katılımcı 5a).

Katılımcı 6, salon mekanını tanımlarken salonun hem hane bireylerine dönük (*private, ing.*) hem de hane dışından bireylere yönelik (*public, ing.*) nitelik ve kullanımlardan bahsetmektedir:

Eve kabul etmiş olduğum kişilerle bir araya geldiğim benim için birçok işlevin içinde bulunduğu yani uyumaktan çalışmaya kadar yani sadece misafirlerimi ağırladığım değil, kamusal bulmamın dışında, hani benim için kişisel de diyebilirim.

Katılımcı 6 salonu, misafirlerin bulunduğu, onların ağırlandığı bir alan olarak görmektedir ama bu durum onu, salonu misafir ağırlamaya odaklı, evdeki bireylerin gündelik kullanımlarına kapalı, yüksek seviyede hijyen titizliği gösterilen bir alan olarak düşünmesini getirmemektedir. Salonu, gündelik yaşamın geçtiği işlevsel bir alan olarak görmektedir.

Katılımcı 7a, salonu tanımlarken daha çok kamusal (*public, ing.*) yönlerine vurgu yapar:

Salon bana tek başına bir şey ifade etmiyor. Yani hep misafirlerin ağırlandığı insanlarla bir arada olunduğu bir ortamı çağrıştırıyor salon. Çok fazla teke tek yaşanan bir yer değil salon bence. Daha çok insanlarla birlikte olduğun zaman

eğlenceli olan bir yer gibi düşünüyorum. Tek başına televizyon izlemeyi pek sevmiyorum. Ya da teke tek kalıp oturmayı sohbet etmeyi çok sevmiyorum. Genelde belki oturacak pek zamanım yok. Genelde insanlarla bir arada kullanmayı sevdiğim bir alan (Katılımcı, 7a).

Katılımcı 7a salona dair fikirlerinin ailesiyle deneyimlediği salon pratiğinden kaynaklandığını belirtir. Ailesi tipik ‘müze-salon’ pratiğini benimsemiştir ve Katılımcı 7a’nın ‘müze-salon’ pratiğiyle ilgili algısı kısmen olumludur:

Ailemle oluştu. Çünkü bizde, bizim evde salon kapalı bir yerd. Sonuçta misafirler geldiği zaman orada oturulurdu. Bir de oturma odası denen başka bir bölüm vardı. Oturma odası da normal aile fertlerinin oturduğu ama aile fertleri giremez, misafir geldiğinde kapılar açılır, her açıldığında böyle tertemiz kokan bir yer diye düşünüyorum. Belki onunla ilgisi olabilir (Katılımcı, 7a).

Katılımcıların mobilya alma dinamiklerinde de, katılımcıların gündelik yaşamlarını göz önünde bulundurarak mobilyalarını edindikleri durumlarla karşılaşmıştır. Mobilya edinme sürecinde, salonda gerçekleştirilecek gündelik pratikler dikkate alınan unsurlardan biri olmuştur.

Katılımcı 5a ve 5b, mevcut mobilyalarını yenileme amaçlı almışlardır ve yeni mobilyalarını gündelik yaşamlarına hizmet edecek şekilde seçmeye özen göstermişlerdir: “Üzerinde çocuk büyümüş mobilyalar haliyle ömrünü tamamlamıştı. Sonra buraya gelirken yenilemeye karar verdik. Mobilya kararını birlikte verdik. Nasıl yaşadığımızı biliyoruz. Yatıyoruz da üstünde. İşte rahat da oturuyoruz”(Katılımcı 5a).

Katılımcı 5a, koltukları seçerken rahatlığı, hatta uyuma eylemini de göz önünde bulundurmuştur: “(Uyuma burda olabilir) Çünkü klima burda. Rahatlığı düşünerek (koltukların) modelini seçtik” (Katılımcı 5a).

Katılımcı 5b, sahip olduğu salon üniteleriyle ilgili aldığı zevki kullanım ve işlev kavramlarıyla anlatmaktadır: “Zevkle kullandığım şey sehpayı seviyorum mesela. Değişken olması. Hoşuma gidiyor. Eee.. Koltukları seviyorum, rahatlar... Elektronik seviyorum. Kullanıyorum” (Katılımcı 5b).

Salonun gündelik bir mekana dönüşmesi, yaşanan katmanın da çok önemli bir bileşeni olmuştur. Önceki bölümde anlatıldığı gibi, salonda uyumak, spor yapmak,

çalışmak, yemek yemek, film izlemek gibi pek çok gündelik pratik belirmiştir. Katılımcıların hepsi salonda çok çeşitli gündelik rutin ve etlinliklerini gerçekleştirmektedirler: “..Burası (salon) bizim herşeyimiz aslında. Yemek yediğimiz, çalıştığımız, hobilerimizle ilgilendiğimiz, bir şeyler ürettiğimiz. Ya burdayızdır, ya mutfakta. Ama çok daha büyük, çok daha geniş bir mutfagımız olsaydı muhtemelen daha çok mutfakta vakit geçirirdik.” (Katılımcı 1a)

Kamusal ve mahrem katmanların salon alanında birleşmesi, salonu gündelik yaşama açmış; salonda gerçekleştirilen spor yapma, çalışma, blog hazırlama, ütü yapma, kucak tepsisiyle yemek yeme gibi çok çeşitli ve özgün gündelik pratiklerin yürütülmesini getirmiştir. Katılımcılar salonlarını çok fonksiyonlu alanlar olarak kullanmaktadırlar. Tüm ev içi pratiklerinin çoğunu salon alanında gerçekleştirmektedirler: “Hayatımızın %80 i burada geçiyor. Uyuma dışında genelde hep buradayız.” (Katılımcı 2b, erkek, tasarımcı - akademisyen)

Katılımcılar, gündelik aktivitelerini gerçekleştirecekleri ayrı bir oturma odası pratiği gerçekleştirmemişlerdir. Salon dışında başka odaları olsa da bir oturma odası pratiği yapmamış; salon/oturma odası ayırımında yaşamayı tercih etmemişlerdir.

Katılımcı 2a ve 2b, iki oda ve bir salondan oluşan bir dairede oturmaktadır. Yatak odası dışındaki oda, çalışma odası olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcılar oturma odası yapmak yerine farklı gündelik ihtiyaçlara cevap veren çok işlevli odalar yaratmayı tercih etmişlerdir. Katılımcı 5a (kadın) salon dışındaki odalarından birinin işlevini şöyle tarif etmiştir: “.. adı bilgisayar odası. Ama orda farklı şeyler var. kızımın bi piyanosu var orda. Hobi odası gibi... Elektrik süpürgesini oraya ortaya atıyoruz. Boş valizler mesela orda duruyor.”

Katılımcı 1b'nin (kadın) salon dışındaki diğer odalarıyla ilgili tanımı şöyledir: “Yatak odası, giyinme odası. Bir de.. eskiden dans odasıydı. Spor odası, hobi odasıydı. Ama şimdi yine ayna falan duruyor. Yine yoga yapacaksan matını serip yapabiliyorsun, yerde halı falan yok. Esnek hacim aslında.”

Katılımcı 1a ve 1b, yatak odaları dışındaki iki odalarından birini giyinme odası; diğerini hobi odası olarak kullanmışlardır.

Katılımcı 3a (kadın) ve 3b (erkek) salonda gündelik aktivitelerini geçirmelerini ayrı bir oturma odalarının olmadığı ve salonlarını oturma odası gibi kullanmalarına

bağlamıştır:“Şimdi biz salonu, aynı anda oturma odası olarak da kullandığımız için koltukların rahat olmasına özellikle özen gösterdik.”(Katılımcı 3b, erkek, mühendis)

Katılımcı 5b (erkek) de benzer bir çıkarım yapmıştır:“Bizim oturma odası falan olmadığı için. Hayat burada.”

Katılımcı 1a (erkek) evlerin küçüklüğünden ötürü ayrı oturma odası yapılmadığını düşünür. Öyle olsa bile kendisi yine de yapmayacaktır. Salon kullanımında kendi yaşamını merkeze almaktadır:

Akşam öyle birisi pat diye oturmaya gelicem demiyor zaten. Bir de şu var. Artık evler çok küçük. Oturma odam ayrı, salonum ayrı yapamazsın. Hoş zaten biz olsa da yapmazdık. O yüzden ben yaşam alanımda, kendi rahatıma göre, başkasını düşünmeyecek şekilde bir düzen kurarım diye düşünüyorum (Katılımcı 1a, erkek).

Katılımcı 3a, salondaki gündelik yaşantısını şöyle anlatmıştır:

Oturma odası olmadığı için kullanıyoruz. Yani yedi buçukta eve geldiğimizi düşünsek, hemen salona geçeriz. Salonu açarız zaten, televizyonu açarız. Akşam yemeğimizi mutfakta yeriz. Yani ondan sonra, sekiz buçuktan sonra, sekiz buçuktan on buçuğa kadar burda oluruz evet. Çayımızı içeriz, kahvemizi içeriz. Sonra, eğer haftasonuysa belki bir film seyrederiz. Yani %90 u burda geçer hayatın. Yani çalışırken bile buraya gelebilirim ben. Çalışma odası yapmayı düşünüyorum ama masada da çalışabiliyorum. Daha ferah salon. Salondaki masayı çalışma masası olarak gerektiği yerde kullanabiliyorum (Katılımcı 3a).

Katılımcıların koltuk edinirken dikkate aldıkları bir başka önemli kriter rahatlık olmuştur. Rahatlığa verilen önem, salonungündelik kullanımda olan bir mekan olduğunu göstermiştir: “Eve girince rahat olmak istiyorum. Rahat. Ama şık olmasına da dikkat ettim. Öncelikle rahat olmasına baktım. Ben de oturduğum da, başkaları da oturduğunda rahat bir şey olsun, oturum olsun. Rahat etmek istiyorum. Ondan sonra da şıklığına baktım” (Katılımcı 4, kadın, yönetici).

Katılımcı 4, Modoko Mobilya Sitesi’nde değişik mobilya mağazalarından yaptığı incelemede koltukların rahatlığını göz önünde bulundurmıştır: “Yani ama ordan bu koltuk hoşuma gidiyor benim. Ama bu başka bir tarafta. Ordaki hoşuma gidiyor

benim. Kendi evimde canlandırdım. Onları kendimce birleştirdim. Herşeyden ziyade rahat olmasına baktım” (Katılımcı 4, kadın, yönetici).

Katılımcı 3b (erkek) koltukların estetik nitelikleriyle ilgili kararları eşine devrettikten sonra kendisi, en çok rahatlıklarına dikkat etmiştir: “Mobilyaların birbiriyle uyumunu, vs. herşeyi eşime bıraktım. Benim için, koltuklar rahat mı, bana ne kadar kullanışlı geliyor, ona baktım” (Katılımcı 3b, erkek, mühendis).

Katılımcıların koltuk alırken önemseydiği bir başka kriter de bakım ve temizlik kolaylığı olmuştur. Katılımcı 1a ve 1b bu anlamda koltuk örtüleri takılıp çıkarılabilen modellerden tercih etmiştir: “..biz açık renk ve beyaz istediğimiz için kılıflarını kolayca sökülüp takılıp kuru temizleme yapılıyor olması.. Çünkü sonuçta evde kedi var, üzerinde yiyor içiyorsunuz, üzerine çikolata dökülüyor”(Katılımcı 1a, erkek).

Benzer yaklaşım, Katılımcı 6’da koltukların rengini belirleme sürecinde görülmüştür. Katılımcı 6 estetik kriterleriyle birlikte evde köpeğin varlığını da göz önünde bulundurarak koltuklarını bordo gri kombinasyonu yapmıştır:

..gri meselesi, biraz şeydi, işte o dönemde köpek vardı. Yani bunun yanına bir hardal olabilir, işte başka bir şey olabilir falan derken, “ya köpeğim var, biz bunu gri yapalım” gibi biraz böyle üstüne çıkacak tepinecek falan. Açık bir tonun üzerinde daha kolay kirlenir, görünür (Katılımcı 6, kadın, iç mimar-akademisyen).

Katılımcı 3a (kadın) piyasada mevcut orta sehpaları büyük, kütleli ve işlevsiz bulmaktadır. Kendisi çok işlevli, gündelik yaşam rutinlerine hizmet edebilecek bir orta sehpayı tercih etmiştir:

Özellikle orta sehpa da, bazı orta sehpalarda hiçbir şey yok, işlev yok. Çok büyük, çok kütleli, ama mesela kenarları çıkmıyor, altına bir şey konamıyor. Çok büyük ve kütleli. Biz öyle birşeyi tercih etmedik de, misafir geldiği zaman altından zigonları çıkarabileceğimiz ya da altına gazete koyabileceğimiz, biblo koyabileceğimiz; büyük, kütleli olabilir ama kullanışlı, fonksiyonu olan bir orta sehpa tercih ettik (Katılımcı 3a, kadın, mimar – akademisyen).

Görüldüğü gibi, katılımcıların hepsi salonu kendi gündelik yaşantılarının geçtiği bir yaşam alanı olarak tanımlayıp deneyimlemektedirler. Salonu tam kamusal, oturma

odasını tam mahrem olarak üreten ‘müze salon’ pratiğinin aksine, kamusal ve mahrem pratiklerin birleştiği tek bir alan, salon, söz konusu olmuştur.

5.2.2 Ev İçi Sosyalleşme Pratiğinin Azalışı (Dışarda Sosyalleşmenin Artışı)

Yapılan nitel analiz sonucu, tekrar eden önemli bir örüntü ‘Ev İçi Sosyalleşme Pratiğinin Azalışı’ olmuştur. Bu örüntü, eve gelen misafir sıklığı ve sayısının azalışı, misafir gelmesi halinde gösterilen eforun azalması; kısaca misafir ağırlama pratiğinin salon mekanındaki etkisi ve hacminin düşüşe geçmesi; paralel olarak dışarda sosyalleşme etkinliklerin artışını kapsamaktadır.

Çalışılan örneklem kapsamında, katılımcıların salonlarında çoğunlukla misafir ağırlama referansları düşük seviyede seyretmektedir. Katılımcılar çoğunlukla misafir etkinliklerini randevulu ve nadir yapmaktadır: “Ehehe.. İki hafta önceden randevu.. ehehe.. zaten insanlar o kadar yoğun ki.. Hafta içi zaten olamıyor..” (Katılımcı 1b).

Katılımcı 5a ve 5b’nin salon içinde mobilya kullanımlarında, gündelik pratiklerinde misafirin temel alındığı durumlarla çok sık karşılaşılmamıştır. Misafire yönelik, misafir merkezli bir mobilya kullanımı veya kriterine pek rastlanmamıştır. Çiftin, evlerinde misafir ağırlama ile ilgili gerçekleştirdikleri etkinliklerin oldukça sınırlı olduğu görülmüştür: “Bizim misafirimiz çok fazla değil. Çalıştığımız için. Ama arada bir.. İki üç ayda bir” (Katılımcı 5a).

Katılımcı 5a ve 5b’nin yemek masalarını kullanarak misafirlerini yemeğe davet etme ve bu şekildeki resmi bir ağırlama biçimini gerçekleştirmesi oldukça seyrek gerçekleşen bir durumdur: “Yemeğe gelirlerse, o daha nadir oluyor. Masada yemek hazırlıyoruz. Geldiler mesela .. Fatma ablalar geldiler.. Karşı komşumuz da bir kere yemeğe gelmişti bize.”

Başka bir neden de aile dışı sosyalleşmenin dış mekanlarda yapılmasının tercih edilmesi olmuştur:

Aslında şeyi tercih ediyoruz. Birlikte olacaksak dışarda buluşmayı tercih ediyoruz. Mesela karşı komşumuzu çok seviyoruz. Ama dışarda birşeyler yapmayı daha çok seviyoruz. Onlar da bizim gibi aile yapısı. Onlar da ikisi birden çalışıyor. Yani o kapı bu kapı.. Biz size geldik. Siz bize geldiniz filan yerine dışarda buluşmayı seviyoruz (Katılımcı, 5a).

Katılımcı 5a, burada birbirinin evine teklifsizce girilen komşuluk geleneğinin kendi yaşam tarzı içinde yer alamayacağını belirtmektedir. Bu anlamda en büyük dayanağı da yoğun çalışma hayatıdır.

Katılımcı 1a ve 1b'nin de sosyalleşme bağlamında, evde misafir ağırlama pratiklerine tercih ettikleri sosyalleşme biçimi arkadaşlarıyla dışarda beraber olmaktır:

..zaten insanlar o kadar yoğun ki.. Hafta içi zaten olamıyor.. ben saat sekizde geliyorum akşamları. Yemek ye derken, saat dokuz oluyor. Yemek yedim topladım diyene kadar saat dokuz dokuz buçuk oluyor. Çok az bir zaman kalıyor, biraz dinlenmek, tazelenmek, kedinle, çocuğunla ilgilenmek, her neyin varsa onunla oynamak vakit geçirmek. Bir şey okuyorsun, bir şey yazıyorsun. Bazen çok yoğun oluyorsun. Hafta içi misafir olayı çok nadir. Görüşeceksen ancak dışarda çıkıp görüşüyorsun. İki akşam arkadaşlarla görüşmek için Cuma akşamı ve Cumartesi akşamı (Katılımcı 1b, kadın).

Salonunda çalışma pratiğinin önemli bir yeri olan Katılımcı 6'nın, yoğun çalışma dönemlerinde, misafirleri, evine randevulu gelmektedir:“Hiçbir zaman öyle bir durumda (yoğun çalışma dönemleri) (misafir) almıyorum zaten. O yüzden dışarı çıkmak daha tercih edilir oluyor. Onun için de aslında birçok insana göre de daha az misafir geliyordur.”

Katılımcı 6 salonunun ve yemek alanının daha çok kendilerinin kullandığı bir alan olduğunu belirtir. Bazı zamanlarda evi mahrem bir alan olarak deneyimlemeye ihtiyaç duymaktadır. Sosyalleşmeleri çoğunlukla ev dışında gerçekleşmektedir.

Burası bizim için daha çok kendimizin kullandığı bir alan oluyor. Dışarda buluşmamız çok oluyor. Evde buluşmaktansa, her hafta arkadaşlarımızla görüşüyoruz ama daha çoğunlukla dışarda görüşüyoruz. Yani o bizim biraz evi sınırlı kullanmamız, evde insanlara ikram edebilmek için, ya da evi derleyip toplayıp hani misafir çağırabilmek için..eee.. onun için rahat hissedebilmek lazım.. ev derli toplu falan.. birilerini çağırabilirim noktasına gelmemiz zor oluyor. Haftada bir oluyor. Bazen de evde kendi başıma vakit geçirmek, dinlenebilmek istiyorum. Yani dışarı çıkmak çok daha kolayıma geliyor (Katılımcı 6, kadın).

Katılımcılar, gerek iş tempolarından, gerek salonlarını daha çok kendi kişisel kullanımları için düşündüklerinden dolayı, ev içi sosyalleşme ve misafir ağırlama ritüellerine vakit ve enerji ayıramamaktadırlar. Bununla birlikte, arkadaşları ve yakınlarıyla dışarda sosyalleşmeyi daha çok tercih etmektedirler. Zira Warde ve Martens'in (2000) belirttiği gibi, dışarda yeme içme, son yıllarda giderek artan bir trendle popüler bir eğlence etkinliği haline gelmiştir. Bu etkinliği insanlar, sadece evde sosyalleşmenin zorluk ve zahmetinden kaçmak için değil, zevk almak için özel olarak yapmaktadırlar (Warde ve Martins, 2000). Warde ve Martins'in (2000) dışarda yemeye dair, ele aldığı genel nedenler arasında gündelik rutinden farklı bir şey deneyimlemek, yemek yapmaya ve sofraya hazırlamaya ara vermek, dinlenmek, rahatlamak, sosyalleşmek, kutlama yapmak, açlığı gidermek gelmiştir. Alan çalışmasındaki katılımcıların eğilimleri de bu nedenlere paralellik göstermiştir.

Dışarda sosyalleşme eğiliminin artması, salon mekanı ve mobilyaları üzerinden misafir ağırlamayla ilgili işlev ve niteliklerin geçerliliğini ve güncelliğini azaltıcı yönde bir etki yaratmıştır. Katılımcıların sahip oldukları konvansiyonel yemek masaları ve sandalyeleri bu anlamda asıl işlevleri bağlamında kısmen atıl kalmışlardır. Atıl kalan bu üniteler, gündelik rutinlerin etkin bir şekilde yayıldığı salon mekanı içinde, farklı kullanımlar yoluyla dönüşümler geçirmek için potansiyel arz etmiştir. Dolayısıyla, evde sosyalleşme pratiğinin azalıp sosyalleşmenin dışarı taşması, yemek masası ve sandalyeleri, vitrin gibi ünitelerin dönüşümüne neden olan dinamikler arasında yer almaktadır.

5.2.3 Salonun Enformel (*Informal, ing.*) Niteliğinin Artması

Katılımcıların salon pratiklerinin analizinde 'enformellik' yani 'resmiliikten, formalitelerden uzaklık' önemli bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle misafir ağırlama pratikleri kapsamında bu kavram kendisini çok hissettirmiştir. 'Müze-salon' pratiğinde misafir pratiklerine dair resmi tutumlar ve formalite içeren ağırlamalar görülmüştür. Kamusal ve mahrem katmanların birleştiği salonlarda, misafir ağırlamayla ilgili resmiliğin gayri resmiliğe dönüşümü tespit edilmiştir. Salonda kamusal ve mahrem katmanların birleşmesiyle, misafir ağırlama biçimleri ve salon yaşantısının gündelikliği de birbirinin içinde erimeye başlamıştır.

Enformelleşme, sosyal ve kültürel kuralların belirginliğinin azaldığı sürece referans verir (Warde ve Martens, 2000). Her ne kadar bireyselleşmeyle sıklıkla birlikte

düşünülse de, enformelleşme, mutlaka sosyal bağların körelmesi anlamına gelmez. Warde ve Martens'in (2000) de belirttiği gibi, enformellik kolektif de olabilir. Enformelleşme daha geniş bir esneklik anlamına gelir. Giyim tarzı, davranış biçimleri ve etkileşim elemanlarının çeşitli diğer elemanlarının katılıkları azalır ve kurallarla bağlantıları zayıflar.

Enformellik(*Informality, ing.*) bu çalışmada formalitelerin tersi olarak ele alınmıştır. Gerek mahrem ev yaşantısında, gerek misafirlerle yapılan etkinliklerde formalitelerin kopuşuna değinilmiştir. Ev içinde gerçekleşen gayrı-resmi, samimi pratikler kastedilmiştir. Enformal pratikler, misafir için özel olarak yapılan, özel çabalar sarf edilen ve formalitelerden oluşan sosyalleşmenin ve misafir hazırlıklarının tersine konmuştur.

Misafir ağırlama konusunda, katılımcıların nasıl misafir ağırlayacaklarını, misafire neler ikram edeceklerini gelecek kişiyle katılımcı arasındaki yakınlığın derecesi belirlemektedir. Yakın samimi resmiyetten uzak ilişkiler misafir ağırlamanın niteliğini ve mobilya kullanma biçimlerini de enformel bir formata sokmaktadır. Daha resmi veya aile büyükleriyle yapılan sosyalleşmeler de ise resmi pratikler devreye girmektedir.

Katılımcı 7a ve 7b'nin misafir ağırlama pratiğini ve kullandığı mobilyaları misafirle olan yakınlık derecesi belirler. Yakın arkadaşlarla oturma alanında koltuk ve orta sehpa kullanılarak bir biçim benimsenir. Bu biçimde şarap, peynir, pizza gibi hazır olan veya hazırlaması kolay ikramlar vardır.

..bütün arkadaşlarım çalıştığı için geliş saatleri geç oluyor. Hafta içi geldikleri oluyor. Geldikleri zaman atıştırma işte çerezdir, öyle şeyler çıkartıyorum. Yine dışarıdan yemek söylüyoruz. En çok söylediğimiz şey yine pizzadır. Böyle topluca yiyebileceğimiz.. Genelde ikram edebileceğimiz şey şarap oluyor. Pizza, şarap, peynir tabağı gibi oluyor. Şarküteri bizde devamlı olan bir şey. Kurtulamıyoruz yani. Öyle pratik yemeklerden hoşlandığımız için. Genelde öyle ağırlıyoruz misafiri. Ben yine domatesli ekmekler, fırında pratik şeyler yapmaya çalışıyorum zamanım varsa. Diyebilirim ki ayda iki kez oluyor böyle bir şey (Katılımcı 7a).

Katılımcı 7a ve 7b, aile büyükleriyle yapılan yemek ritüellerinde yemek masasını kullanmaktadır. Düzenli (*ing. proper*) bir sofraya kurulur: "Onlar (eşimin

ailesi) geldiği zaman salonu kullanıyorum epey. Genelde yemek masasını epey kullanıyoruz. Yılbaşı sofraları genelde Noel geldiğinde bizim evde kuruluyor” (Katılımcı 7a).

Katılımcı 1b (kadın) misafirler için akşam yemeği sonrası çay –kahve eşliğinde yürütülen etkinliği, sahip olduğu iş temposundan dolayı, yemek ikram edilen ağırlamalardan daha çok tercih etmektedir: “..ama yemeğe çok davet etmiyoruz. Yemek sonrası.. Çay, kahve. Eskiden yemeğe de çok davet ederdik. Ama artık daha fazla çalışıyoruz. Yetişemiyoruz. Yapamıyoruz, yani eskiden daha fazla görüşürdük insanlarla. Öyle yani. Acı ama. Yapacak bir şey yok. Akşam sekizde geliyorum” (Katılımcı 1b, kadın).

Misafir ağırlama etkinliklerinde basitlik, zahmetsizlik ve enformellik hakimdir ve bunun mobilya kullanımlarına etkisi büyüktür.

Katılımcı 1b (kadın) kahvaltı öğününü misafir ağırlama açısından kolaylık sağladığından tercih etmektedir:“..kahvaltı konusunda konuşursak, zaten biz misafir geliyor diye özel bir şey yapmıyoruz” (Katılımcı 1b, kadın).

Misafir ağırlamada zahmetsiz, basit ikram ve ağırlama biçimleri söz konusudur. Ayrıca resmiyetten uzak nitelikler de ön plandadır. Kullanılan mobilyalar ise yemek masasından ziyade sehpa olmaktadır: “Ama daha çok mesela çay.. İşte böyle.. (şu anki beni ağırlama şekilleri: çay ve hazır alınmış yiyecekler) Bu formatta oluyor. Sehpada. Yine burda. Orta sehpa. Servis masası, bu sehpa. Ondan sonra çay.. kahve, o meşhur içkiler” (Katılımcı 5a, kadın).

Katılımcı 2a ve 2b, misafir ağırlama pratiklerinin belirlenmesinde gelen misafirle kurdukları ilişkinin resmiyet derecesinin çok etkili olduğunu belirtmektedir: “Yaşı büyük insan geliyorsa masa kullanmak zorundasın. Senin yaşın geliyorsa, orta sehpa da olabiliyor” (Katılımcı 2a, kadın).Eğer gelenler aile büyükleri, üst nesilden akrabalarsa yemek masasında yemek ikramı yaparak ağırlamaktadırlar. Eğer gelenler yakın arkadaşlarıysa daha enformel pratikler söz konusudur: “Bizimkiler langur lungur geliyorlar” (Katılımcı 2b, erkek).

İnsanlar orta sehpa çevresinde koltuklara yayılmaktadır. Çayın yanında zahmetsiz, hazırlaması kolay yiyecekler ikram edilmektedir: “Misafir ağırlamada.. Yemekli değilse eğer.. Yani yemeği biz yapmıyorsak.. Herşey bunun çevresinde (orta sehpa) oluyor. Biralara konuyor buraya, çerezler.. pizza, miza herkes bunun çevresinde

oluyor. Orası (yemek masası) çok atıl bir bölge bizim için çalışmıyorsa” (Katılımcı 2b, erkek).

Katılımcı 2b’nin arkadaşları maç izlemeye geldiğinde, bütün salonun düzeni televizyonu odak alan şekilde değiştirilmektedir. Katılımcılar bazen yerlere oturup, bazen de yiyecekleri yemeği kendi getirmektedirler:“Salonun düzeni değişiyor. Berjerlerin yeri oynuyor.. Sonra sandalyeler böyle yayılmaya başlıyor. Ama çoğu zaman oturulacak yer olsa da yere de oturuluyor” (Katılımcı 2a, kadın).

Katılımcı 4’ün salonunda da, salonun misafir kapasitesini aşan durumlarda misafirlerin yere oturması gibi enformel yaklaşımlar söz konusudur:“(Salonun misafir kapasitesinin) üstü olduğu zaman insanlar yere de oturuyor. Şiltelerini alıp. Bir kere öyle çok kalabalık bir arkadaş grubu geldi. Minderlerle yere de oturdular. Buraya da oturdular. Her tarafa oturdular.”

Katılımcı 6’nın salonunda ağırladığı misafirler çoğunlukla yakın arkadaşlarıdır. Misafir ağırlama pratiği öncelikle oturma alanında içki alarak, daha sonra yemek masasına geçip hazırlanması kolay yemeklerin ikramıyla gerçekleşmektedir.

Katılımcı 3a ve 3b, de misafirle olan yakınlık derecesini baz alarak ikramlarını hazırlamaktadırlar. Oturma alanında; orta sehpa ve koltukları devreye sokarak veya yemek alanında yemek masası ve sandalyeleri kullanarak misafir pratiklerini gerçekleştirmektedirler. Bazen yemek masasının açık büfe olarak kullanılmaktadırlar:

..şimdi yaptığım gibi açık büfe yapıp, yiyecekleri masaya yerleştirip, herkesin eline tabağına verip, herkesin masada değil de, oturduğu yerde zigonlarla yemek yemesi. Zaten kalabalık olduğu zaman öyle bir yöntem çok daha uygun oluyor. Herkese teker teker servis yapıp vakit kaybetmektense, öyle bir şey daha rahat olur diye düşünüyorum (Katılımcı 3a, kadın).

Katılımcı 1a ve 1b de açık büfe pratiğini bazı zamanlarda uygulamaktadırlar.

Şeye bağlı olarak gelişiyor. Saatine göre değişiyor. Sabah kahvaltısıysa, bu masanın etrafında böyle uzun bir kahvaltı. Kimsenin masadan kalkmadığı, her şeyin burada (yemek masası) olduğu, her şeyin buradan gittiği, buradan kalktığı bir durum. Eğer akşam yemeğiysen yine bu masada. Ama şeyse, yemek sonrasında bir uygulamadan bahsediyorsak, o zaman masanın üzerinde yiyecek seçenekler olur, hani çay da buradadır, pasta da buradadır, herşey

burdadır, daha çok insanların istediğini alıp yerlerine (koltuklara) oturduğu bir form (Katılımcı 1a, erkek).

Katılımcı 6'nın salonunda ağırladığı misafirler çoğunlukla yakın arkadaşlarıdır. Misafir ağırlama pratiği öncelikle oturma alanında içki alarak, daha sonra yemek masasına geçip hazırlanması kolay yemeklerin ikramıyla gerçekleşmektedir. Katılımcı 6, salonunda gerçekleşen enformel misafir pratiğini “yakın”, “rahat” ve “*cosy*” ifadeleriyle anlatır:

Herkes gider kendi içkisini alır. İsteddiği yeri kullanır. İsteyen istediği içkisini alır. Yorulan daralan orda sızan arkadaşlarımız vardır. Yemeğini alır, buzdolabını açar. O noktalarda hiç sınır yok. Zaten çünkü çok yakın bir insan grubu gelir. Her ne kadar tavandan aydınlatma varsa da onlar hiç yanmaz. Ya bu böyle, yerden aydınlatma yanar, yemek yiyorsak bir tek o yanar. Hani daha ‘*cozy*’, daha rahat, ışık seviyesi daha düşük filan bir ortam yaratıyorsunuz (Katılımcı 6).

Salon pratiklerinde enformelliğin yaşanması sadece misafir pratiklerinde değil; gündelik pratiklerde de belirmektedir: “Salonda çalışma fikri bana her şeyden önce rahatlık hissi veriyor. Formal bir şekilde çalışmaktansa burada rahat bir şekilde çalışmayı tercih ediyorum” (Katılımcı 2a, kadın).

Katılımcı 2b, gündelik yaşamında oturmaktan ziyade uzanmaya ihtiyaç duymaktadır: “Ben hiç oturamıyorum mesela, illa benim bir yatmam lazım” (Katılımcı 2b, erkek).

Katılımcı 4'ün misafirleri yakın arkadaşlarından oluşmaktadır. Hem yemek masasında sofrayı kurma, hem de koltuk ve sehpaları kullanarak misafirlerini ağırlamaktadır:

Akşam yemeğine de gelirler, oturmaya da gelirler. Sabah kahvesine de, kahvaltıya da. Yani benim evim öyle, bir hafta önceden haber verip gelen misafir grubu gibi değildir. “Evde misin” diyen de gelir; sabah telefon açıp akşam yemeğine gelmek isteyen de gelir (Katılımcı 4).

Katılımcı 5a ve 5b, “ağır misafirleri” yemek masasında ağırlamaktadır. Bu durum da pek sık olmamaktadır. Daha çok gerçekleştirilen ağırlama biçimi, yakın arkadaşları oturma alanında ağırlamaktır. Koltuklar, orta sehpa ve servis sehpaları kullanılmaktadır. İkramlar, çay, kahve ve içki eşliğinde hazırlanması kolay veya hazır alınan yiyeceklerdir.

Katılımcı 8a ve 8b, hem yakın arkadaşları hem de aile büyükleri için bazen yemek masasında, bazen koltuk ve sehpaları kullanarak misafir ağırlama pratiklerini sürdürmektedirler.

Salonun enformel niteliğinin artması kendini misafir ağırlama pratiklerinde de hissettirmiştir. Yemek masasındaki sosyalleşmeyi daha formel ve aile büyükleriyle kodlayan katılımcılar, yakın arkadaşlarıyla rahat ve samimi beraber oldukları koltuk – sehpa organizasyonunu çoğunlukla tercih etmişlerdir. Aile büyükleriyle yine yemek masasında birlikte olsalar da, bu formel ritüeller çok sık tekrarlanmamaktadır. Dolayısıyla misafirin ağırlandığı merkez, yemek alanından oturma alanına kaymıştır. Bu da yemek alanı mobilyalarını nispeten atıl bir pozisyonda bırakmıştır. Atıl kalan üniteler de, gündelik rutinlerin aktif olarak deneyimlendiği salon mekanında çeşitli dönüşümlere açık hale gelmiştir.

5.3 Ayrım (*Distinction, ing.*)

Literatür bölümümde, gerek beğenileri belirleyen, gerek sosyal tabakaları nitelendiren eğilimleri tartışmak için Bourdieu'nün (1984) 'habitus' kavramına başvurulmuştur. Bourdieu (1984) habitus kavramıyla, bireyin kültür ürünleri ve pratiklerine dair beğenisinin geçerliliği konusundaki duygusunu şekillendiren bilinçdışı eğilimlere, sınıflandırma şemalarına ve tercihlere gönderme yapar.

Bourdieu (1984), sosyal grupların birbirinden ayrışan sosyal pratiklerini işaret ederek gündelik pratiğin nüanslı ve komplike yapısından bahseder. Habitus, kişinin sosyal ve ekonomik pozisyonuyla, yaşam tarzları evrenindeki denk gelen pozisyonu ilişkilendirir. Dolayısıyla sınıfsal ürün ve pratikler sınıfsal yargıların yapılmasına olanak sağlar. Böylece, bu pratikler, ayrımcı göstergelerin ait olduğu sistemin işlerliliğini gerçekleştirir. Sınıflandırma ve yargılama mekanizmaları eş zamanlı ve çoğunlukla bilinçaltından işler.

Bourdieu'ya (1984), göre, tüketim pratikleri, sosyal ve kültürel yargıları doğuran, öğrenilmiş bir eğilimler kümesi olan 'habitus' tarafından üretilir. Beğeni de, sınıf kültürünün derinliklerine gömülüdür. İnsanlar, sahip oldukları ve sergiledikleri eşya ve pratikler aracılığıyla iletilen mesajlarla kendilerini başkalarına tanımlarlar.

5.3.1 Estetik Beğeni (*Taste, ing.*)

Belli bir sosyal grubun habitusuna ait estetik beğeni, hem sosyal grubun kendini kimliklendirmesinde, hem de karşı sosyal grubun beğenisini dışlamada önemli bir unsurdur (Bourdieu, 1984). Bourdieu (1984) sınıfları vasıflandıran ve onlarla özdeşleşen beğeniyi tanımlar ve bu sınıflar içindeki farklı yaşam tarzlarının kompozisyonunun farklı beğenileri oluşturduğunu belirtir. Arun'un (2014) verdiği örnekte olduğu gibi, ortalama bireyin sahip olduğundan daha fazla kültürel sermayesi olan ancak görece daha düşük ekonomik sermayeye sahip bir üniversite profesörünün beğenisi, ortalama bireyin sahip olduğundan daha fazla ekonomik sermayesi olan ancak görece daha düşük kültürel sermayeye sahip bir işadamlının beğenisinden farklıdır. Her iki pozisyondaki birey de, üst veya orta-üst sınıfın üyesi olmasına karşın, sahip oldukları sermayenin türü ve hacmi onları birbirinden ayırmaktadır (Arun, 2014). Böylece, beğeni, ayrımın (*distinction, ing.*) kılavuzu olarak iş görür ve alanda statü için mücadele veren aktörler bu kılavuzun yardımıyla tüketim pratiğini gerçekleştirir. Bu statü mücadelesi sırasında kültürel ürünler tüketilir, tüketim biçimi ve tüketim nesnesi, sınıfları bir diğerinden ayıracak şekilde işlevselleşir. Biriktirilen sermayenin türü ve hacmi beğeni tüketiminin ön koşuludur.

Aynı sosyal grup içinde olursa da, Bourdieu'nun (1984) bahsettiği şekliyle edinilen kültürel sermayedeki farklılık da insanların beğenilerini ve pratiklerini etkilemektedir. Üstüner ve Holt'a (2010) göre YKS (yüksek kültürel sermaye) insanları, çoğunlukla DKS (düşük kültürel sermayeli)lerden kendilerini ayırmak, kendi tüketim, yaşam tarzı kültürel pratikleri, eşyaları, sembolleri ve beğenileri anlatmak için Batılı yaşam tarzı mitine referans vermektedir.

Alan çalışmasında, katılımcıların, salon mobilyası alırken en önemli kriterlerinden birinin estetik beğenileri olduğu görülmüştür. Estetik beğeni, mobilya edinirken tekrarlayan bir referans noktası olarak belirlemiştir: “Bunlar modern mobilya değil, bunlar retro. Modern mobilyalar daha çok yere oturuyor, bunlar daha çok kübik. Modern mobilyalar daha düz hatlı” (Katılımcı 3a, kadın, mimar-akademişyen).

Featherstone (1996) yeni orta sınıfın estetik, üslup, hayat tarzı, hayatın üsluplaştırılması ve duygusal keşfe yönelik artan duyarlılığının altını çizmiştir. Bu anlamda, Katılımcı 1a ve 1b'nin doğallık odaklı beğenileri, gündelik hayatın üsluplaştırılması yönünde paralellik yaratır: “Önceki yemek masamız

katlanabiliyordu. Ama kaplamaydı. Kaplama olduğu için, onun dokunuşunu, osunu busunu sevmediğimiz için üzerinde vakit geçirmeyi sevmediğimiz, çalışmak sevmediğimiz, yemek yiyip kaçtığımız bir masaydı” (Katılımcı 1a, erkek, mühendis).

Literatür bölümünde, iki farklı estetik uyum tipine işaret edilmiştir (Corrigan, 1997). İlkinde uyum, bir setin kendi estetik özelliklerinden, ikincisinde ise nesnelere kendi uyum standartlarını yükleyen tüketiciden kaynaklanmaktadır. Bu ikinci durumda parçalar çeşitli yerlerden toplanarak bir araya getirilir ve genellikle tüketicinin kişisel tercih tarihini yansıtır. Ayata (2005), kişinin kendisini bu şekilde evin dekorasyonuna yansıtmasının, yeni orta sınıflarının beğenisini sergilemesi açısından daha büyük değer taşıdığını belirtmiştir. Bunun tersine set halinde alınan eşyaların (özellikle mobilyaların) uyumu zevksizlik olarak algılanmaktadır. Ayata (2005), bir örnek vererek, aynı renkte ve tasarımda bir kanepe ve dört koltuktan oluşan bir oturma odası takımının orta sınıfın daha geleneksel kesimleriyle ilişkilendirildiğini öne sürmüştür. Hatta bu kesimleri kültür sermayesi yönünden oldukça yoksun olarak değerlendirmiştir.

Kültürel sermayesi yüksek, yeni orta sınıf kültür araçları temsili olarak kurgulanan örneklem kapsamında, mobilyaların takım olması ve olmaması konusunda bir farklılık söz konusudur. Salon 1 ve 6’da kullanıcının bireysel beğeni ve tercihleri doğrultusunda yaratılan kurgular vardır.

Salon 2, 3, 4, 5 ve 7’deki katılımcılar yüksek kültürel sermaye özelliklerine sahip olsalar da, Ayata’nın (2005) iddiasının aksine, salonlarında takım mobilyalardan oluşan tefrişlere sahiptirler. Hatta salon 2, 5 ve 7’deki katılımcılar arasında tasarımcılar (2a, kadın; 2b, erkek; 5a, kadın; 7a, olsa da, yine de mobilya mağazalarının set olarak sattığı mobilyalardan edinmişlerdir. Burada normlara teslim oluşun estetik beğenide vücut buluşu gözlemlenmektedir. Aslında bu durum, söz konusu katılımcıların “zevksiz” olarak değerlendirilmesini gerektirmez. Burada Üstüner ve Holt’un (2010) Türkiye’de yüksek kültürel sermayeye sahip sosyal grup için bireyselliğin ifadesinin zor bir durum olduğu görüşü gündeme gelmektedir. Üstüner ve Holt (2010), Türkiye’deki güçlü normların kişiye, seçimler yaptırmaktan ziyade, bazı yolları izlemek zorunda bıraktığının altını çizer. Türkiye’deki tüketimin, normların hayata geçirilmesi etrafında dönmesi, özgünlük, bireysellik ve yeniliğin kutlanması şeklinde olmaması önemli bir bulgudur(Üstüner ve Holt, 2010). Bu temel, kişinin bireyselliğini ifade etmesi üzerinde konumlanmaktadır. Üstüner ve

Holt (2010), bu sosyal grubun bireyselliğini ifade etme çabalarının, kabul görmeme, destek görmeme gibi tepkilere maruz kalmasında ötürü, sürdürülebilirliği çok zayıf olarak değerlendirmiştir.

Çalışmanın örnekleminde bireyselliğini takım ve set anlayışını bozarak ifade eden katılımcılar olduğu gibi, tüm salon mobilyalarını, seri üretim mobilya firmalarının ürettiği takım ve setlerle edinen katılımcılar vardır. Ayrıca her bir salon içindeki bireysellik ifadeleri de farklılıklar göstermektedir. Örneğin Salon 6 ve 1’de yemek masa ve sandalyeleri ayrı ayrı düşünülüp edinilmiştir ama oturma grupları yine takım olarak alınmıştır. Bununla birlikte, Salon 6’daki oturma grubu üniteleri takım halinde yaptırılmış olsa da, koltuklar arasında renk farklılığına özen gösterilmiştir. Salon 1’de, koltuklar yine takım olsa da, koltuk yastıkları Katılımcı 1a (erkek, mühendis) tarafından tasarlanıp renklendirilmiştir. Bunun yanı sıra, Salon 4’te, yemek üniteleri mobilya mağazasının ürettiği bir takım olarak edinilmiş olsa da, üniteler arasında biçim, renk, desen ve nitelik olarak farklılıklar olan ama aynı zamanda bir uyum yaratan bir takım edinilmiştir. Bu durum da, homojen olduğu, benzer ‘habitus’lara sahip sosyal grupların da içinde farklı eğilimlere sahip fraksiyonların olduğuna işaret etmiştir.

Katılımcıların salonlarından Salon 1 ile Salon 6’da yemek masası ve sandalyeleri özellikle takım olarak alınmamıştır. Her iki yemek masası için tasarımcı sandalyeleri alınmıştır. Salon 1’de 3 ayrı tasarımcı sandalyesi olup, Salon 6’da aynı sandalyenin (*Eames chair*) değişik renkleri alınmıştır. Salon 6’da toplam 6 sandalye vardır.

Aslında Katılımcı 1a ve 1b’nin ilk yemek masa ve sandalyeleri de bir yemek takımı şeklinde olmuştur. Yemek takımının masası kaplama ahşap özelliğinden ötürü doğallıkla özdeşleşen beğenilerine uymamaya başlamıştır. Böyle olunca bu masada yemek dışındaki çalışma ve hobi pratiklerini yürütmek içlerinden gelmemiştir:

Önceki yemek masamız katlanabiliyordu. Ama kaplamaydı. Kaplama olduğu için, onun dokunuşunu, osunu busunu sevmediğimiz için üzerinde vakit geçirmeyi sevmediğimiz, çalışmak sevmediğimiz, yemek yiyp kaçtığımız bir masaydı (Katılımcı 1a, erkek, mühendis).

Katılımcı 1a ve 1b konvansiyonel yemek takımının bir parçası olan yemek masasını deneyimledikten sonra beğenilerine uygun masif ahşap, misafir sayılarıyla dengeli, salon mekanını çok kapatmayacak bir masa ve bank almışlardır. Masa ve bank

takımdır. Bank masanın bir uzun kenarına denk gelmektedir. Masanın diğer kenarları için takım olma algısını kırarak ayrı sandalyeler alma yoluna gitmişlerdir. Sandalyeler de birbirleriyle farklılık göstermektedir:

Takım olmasınlar, farklı farklı olsunlar istedik. Farklı farklı olması bize daha estetik geliyor, daha dinamik, daha farklı. Sıradanlığı kırıyor. Bir tanesi kırmızı olsun, bir tanesi şeffaf olsun, bir tane köşedeki daha koltuğumsu olsun (Katılımcı 1a, erkek, mühendis).

Katılımcı 1a ve 1b'nin monotonluğu bozan sandalyeleri aynı zamanda da ünlü tasarımcı sandalyelerinin taklitleridir. Orjinalleri kadar pahalı olmayan bu taklitleri Ünal-İş Mobilya Mağazası'ndan edinmişlerdir.

Katılımcı 6 da yemek masası ve sandalyelerini 'takım' olarak edinmeyen bir katılımcıdır. Yemek masasını almak için yaptığı piyasa araştırmasında çoğunlukla yemek takımlarıyla karşılaşmış ve bunları hiç beğenmemiştir:

2001 – 2002 yıllarında hiç beğendiğim bir yemek masası bulamadım. Gitmediğim sandalye, mobilya firması kalmadı. Hiç birini beğenmedim (Katılımcı 6, kadın, iç mimar-akademisyen).

Katılımcı 6, beğenmeme nedeni olarak yemek takımlarının “klişe”lerden oluşan niteliklerini göstermiştir:

Yani böyle çok takım olarak satılan yemek masası ve sandalyesi gibi böyle bir şey vardı. Klişe bir şey vardı... Yani aslında ben böyle çok takım olsun mobilyalarım diye düşünen bir insan hiç değilim. Mesela işte onda da aynı şeyi düşünüyorum. Hiçbir şeyin öyle takım olması gerektiğini de düşünmüyorum. Birbirlerinin iyi özelliklerini çıkaracak ama dengede kalabilecekleri şekilde seçilmeleri gerektiğini düşünüyorum. Takım mobilya beni sıkıyor. Motamot bir düzen tekrar ediyor gibi (Katılımcı 6, kadın, iç mimar-akademisyen).

Piyasadaki yemek takımlarını beğenmeyen Katılımcı 6, masayı ve sandalyeleri ayrı ayrı düşünüp, birbirleriyle ilişkilerini de göz önünde bulundurarak edinmiştir. Düz hatlara sahip bir masa ve çevresine tasarımcı Charles Eames'in ünlü sandalyelerinden dizmiştir:

Daha heykelsi, işte böyle kendi başına kimliği olan, o küt formlarla çok sade formlara sahip, işte bir sehpanın, masanın yanında çok daha kimlikli heykel gibi duracak, öne çıkacak bir şey olsun istedim. Masa çok çekinik, çok temiz sade, ortagonal formlar, onun yanında sandalye daha kimlikli olsun. Eames chair zaten hep çok seviyordum. Ondan sonra da onun olması, çok sade formun yanında kendisinin bulunması şey geldi, bana iyi geldi (Katılımcı 6, kadın, iç mimar-akademisyen).

Katılımcı 6'nın sandalyeleri temel olarak aynı modeldir. Ama malzemesi renkleri değişiklik göstermektedir:

..bunları böyle karışık dizmek falan. Hem sandalyeleri hem masayı daha öne çıkaracak diye düşünüyorum yani. Masanın yanında sandalyeleri ön plana çıkarıyor. Tık tık tık devam eden bir form var ama bir şeyler değişiyor (Katılımcı 6, kadın, iç mimar-akademisyen).

Katılımcı 6, uzun süre maaş biriktirdikten sonra, mobilya alma sürecinde, altı adet 'Eames' sandalyesinin bir kısmını Mozaik mağazasından, bir kısmını da hurdalıktan daha uygun fiyata almıştır.

Salon 3, 4, 5, 7 ve 8'de ise yemek masası ve sandalyeleri takımdır. Hatta bu yemek takımını devam ettiren başka üniteler de söz konusudur. Söz konusu salonlarda, mobilya mağazalarında çoğunlukla yemek masası, sandalyeler, büfe, vitrin, sehpa şeklinde bulunan yemek takımlarından satın alınmıştır.

Katılımcı 1a ve 1b, yemek masası ve sandalyeleri takım yapmamışlar; "sıradanlığı kıran" bir estetik anlayışını benimseyerek ünitelerini edinmişlerdir: "Takım olmasınlar, farklı farklı olsunlar istedik. Farklı farklı olması bize daha estetik geliyor, daha dinamik, daha farklı. Sıradanlığı kırıyor. Bir tanesi kırmızı olsun, bir tanesi şeffaf olsun, bir tane köşedeki daha koltuğumsu olsun" (Katılımcı 1a, erkek, mühendis).

Katılımcı 1a ve 1b, aynı zamanda sanat ve tasarım alanına yoğun ilgi duymaktadır ve bu durum salonda mobilyaları ve aksesuarlarına da yansımıştır: "Tarzımız doğal.. Eklektik. Eklektik doğru kelime. Çin dolabı da olsun, şeffaf sandalye de olsun. Biraz uzakdoğu da olsun, biraz 'provençe' e de gönderme yapsın"

Katılımcı 6, salonuna yemek üniteleri satın almak için geçirdiği süreçte, pek çok mobilya firması tarafından takım olarak teşhir edilen ve satılan yemek masası ve

sandalyelerinin hiçbirini beğenmediğini, bunları klişe bulduğunu, masaların ve sandalyelerin ayrı ayrı kimliklerinin olmadığını belirtmiştir: “Yani böyle çok takım olarak satılan yemek masası ve sandalyesi gibi böyle bir şey vardı. Klişe bir şey vardı. Ayrı ayrı kimlikleri olmayan..”

Katılımcı 6 da, Katılımcı 1a ve 1b gibi, takım mobilyayı sıkıcı ve motamot bir düzenin tekrarı olarak görmektedir: “Takım mobilya beni sıkıyor. Motamot bir düzen tekrar ediyor gibi”

Katılımcı 6, kendi salonu için de kendi kişisel kombinasyonlarını yaratmış, bireysel beğenisine göre bir kompozisyon yapmıştır: “Zaten hani sandalyelerin belli bir kimliği var. Bir de işte malzemesi ve rengiyle değişiklik gösteriyor... Tık tık tık devam eden bir form var ama bir şeyler değişiyor.”

Mobilya ünitelerinin takımlaştırılması gibi yaygın bir dayatmanın dışına çıkmak önemli bir veri olmuştur. Katılımcı 6, yemek ünitelerini kendi beğenisi bağlamında edinmiş, ana akım, bilindik beğeni ve biçimlendirme sistemlerinin ötesine geçmiştir. Bu mobilyaların elde edilmesi sürecinde de yine kalıpların dışına çıkma söz konusudur. Katılımcı 6, istediği Eames sandalyelerin bir kısmını Mozaik mağazasından, bir kısmını hurdalıktan satın almıştır. Hurdalıktan alınan sandalyeler kullanılmış sandalyelerdir: “Onlar mesela *Eameschair*. İki tane metal olan sırtlıklı ve oturmalı olan kısımlı, onları mesela hurdalıktan bulduk onları. Burdaki hurdalıktan.... Metal olanlar kullanılmış. Bir takım yanık lekeleri falan var. Kırmızı minderlerinde.”

Katılımcı 7a (kadın) her ne kadar takım şeklinde mobilya edinmiş olsa da, aslında takım olmayan mobilyaları daha çok beğendiğini belirtir: “Takım halinde olmazsa daha şık oluyor. Yani bir arada çok sıkıcı bir hal alabiliyorlar. Zaman içinde. Çok tamamladıkları için.” (Katılımcı 7a, kadın, moda tasarımcısı)

Katılımcı 5a ve 5b, yemek takımlarını takım mobilya olarak almışlar, aynı zamanda da uzun bir piyasa araştırması yapmışlardır: “Gezdik yani. Tazına baktık. Malzemesine baktık. O ara şey çok modaydı. Akaju dedikleri. Kırmızıydı bütün mobilyalar ve onu hiç beğenmiyorduk.” (Katılımcı 5a, kadın, tasarımcı-akademisyen)

Araştırmanın uzun sürmesinin nedeni istenen renkte ve beğenide mobilyaların bulunmaması olmuştur. Rengi en az kızıl olan ve biçimi beğenilerine uygun yemek takımını Kelebek Mobilya’da bulabilmişlerdir.

Bir de bunun çizgisi stil olarak çok modern gelmişti bize. Çok böyle.. Bu mesela çok rektilineer, yani böyle çizgileri.. Sade.. Kendim yapmaya fırsatım yok. Yaptırmaya imkanım yok. Hep böyle oymalı işlemeli. En sadesinde bile üzerine böyle bir şey attırıyorlar. Her şey öyle. Ve ben hiçbirşeyi beğenmeyen ukela kadın modundayım. Sitelerde dolaşırken böyle (Katılımcı 5a, kadın, tasarımcı-akademisyen).

Katılımcı 6 sahip olduğu estetik beğenisinin temelini hem aileden gelen bir altyapı, hem de aldığı eğitim ve sürdürdüğü meslek olarak açıklamaktadır. Bu da Bourdieu’nun (1984) kültürel sermaye tanımını tam olarak karşılamaktadır: “Bence, yani biraz ailemde de var. Ama büyük ihtimalle mesleki deformasyon diyorum. Bunun bu seviyeye gelmesi muhtemelen eğitimle ilgili bir şey olmalı. Ama altyapı varmış herhalde hazır. Bu sade tasarım yaklaşımları ya da minimalist diyeyim bir miktar.”

Katılımcı 6, süslemeli, abartılı, sadelikten uzak bir beğenin karşısında durmaktadır:

Çok klasik. Çok oymalı kakmalı (mobilyalardan hoşlanmam). Aslında hani oymalı kakmalı derken şimdi. Böyle çok imm... Ustasının elinden çıkmış bir iki klasik mobilyaya şey yapabilirim. Kesinlikle saygı duyarım. Ona diyecek hiçbir şey yok. Çok sayıda değil, bir iki tane bulunmalı diye düşünüyorum. Geri kalan her şeyin çok düz ve sade olmasını hep tercih etmişimdir. Hani ben kıyafet olarak bile, hani böyle çok sade şeylerden hoşlanırım. Hani böyle çok sade ve çok düz, hani net değil. Net bir tavır olmasını severim. Ama onlarla donanmış bir salonda zannetmiyorum ki rahat edeyim.

Katılımcı 5a ve 5b mobilya yenileme sürecinde bazı üniteleri sabit kalırken, bazılarını yenilemişlerdir. Yeni ünitelerin eskilerine renk ve stil olarak uymasına özen göstermişlerdir: “Bunların işte siyah olması. Aslında renk ve tarz onların devamı oldu biraz da. O uymuyordu. Daha ortak bir renge taşımak için onların (sandalyelerin) yüzleri değişti” (Katılımcı 5a).

Katılımcı 5a'nın aydınlatma ünitelerinin stillerinin birbiriyle uyumu için gösterdiği çaba estetik uyuma verilen önemi göstermektedir. Uyumu sağladıklarını düşündükleri üniteleri temin etmek için ısrarlı bir çaba göstermişlerdir.

Şunun (tavan aydınlatma ünitesi) peşini 6 ay kovaladık. IKEA'dan aldık. Markası Erbiumdur. Hala IKEA'ya gittiğimizde *Erbium* soralım mı deriz. Ya da *Erbium*cular geldi diye aramızda gülüşürüz. Çünkü bu büyüklükte istiyorduk. Aydınlatma bu kadar geniş olabilsin diye. Bu biçimi istiyorduk. Bu camı istiyorduk. O da buzlu cam. *Erbiumun* peşini 6 ay kovaladık. Gelmedi. Stokta yoktu. Form doldurmalar, isim yazdırmalar.. Bundan istiyoruz şeklinde.

Katılımcı 5a, mobilyalarını satın alırken, tüm mağazalarda hakim olan renk ve stillerin kendilerini tatmin etmediğinden, piyasada stil anlamında istediklerini bulamadıklarından bahseder. Çok satan ve trend olan stil ve renklerin de onlara hitap etmediğini, kendilerine hitap eden mobilyaları bulmak için fazlaca gezdiklerini anlatmaktadır.

O ara şey çok modaydı. Akaju dedikleri. Kırmızıydı bütün mobilyalar ve onu hiç beğenmiyorduk... Cam göbeği bir renk olur ya Doğan SLX de. Gururla onu mobilya boyası olarak.. gururla söylüyorlardı. “Tabir yerindeyse cayır cayır satıyoruz abla” bu cümleyi dehşetle duyduğumu hatırlıyorum. Satıcı gururla söylüyordu (Katılımcı 5a).

Katılımcı 5a, süsleme, bezemelerden uzak sade bir beğenisinin olduğunu belirtir:“Hep böyle oymalı işlemeli. En sadesinde bile üzerine böyle bir şey atıyorlar. Her şey öyle. Ve ben hiçbirşeyi beğenmeyen ukela kadın modundayım.”

Çalışmanın örnekleme kapsamında, süsleme, bezemelerden oymalı kakmalı klasik ve/veya geleneksel mobilyalardan uzak durulması, Üstüner ve Holt'un (2010) betimlediği yüksek kültürel sermayeli sosyal gruplara has beğeni modeliyle paralellik göstermiştir.

5.3.2 Bireyselleşme

Sosyal grupları niteleyen ‘habitus’, içeriğinde kültürel pratikleri de barındırır (Bourdieu, 1984). Douglas'ın (1996) anlattığı şekliyle, bireysel yaşam tarzı hiyerarşik yaşam tarzının karşısında konumlandırılmıştır. Hiyerarşik yaşam tarzı ise

resmi, kurulmuş norm ve geleneklere bağılı olarak anlatılmıştır. Bu anlamda bireysel yaşam tarzı da norm ve geleneklere bağılı olmadan, bireysel yönelimleri içermektedir.

Yapılan alan çalışmasında, salon pratiğinin birey odaklı gerçekleştirildiğı görölmüşür. Warde ve Martens'in (2000) belirttiğı gibi, bireyselleşme, insanların benzer sosyal pozisyonda olduğı kişiler gibi davranmayı bıraktığında gözlemlenebilmektedir. Bireyselleşme, gruptan kopuşa referans vermektedir. Bireyselleşme sürecinde başkalarının kanıları önemini yitirmeye başlar. (Warde ve Martens, 2000).

Katılımcılar salon mobilyalarını kullanımlarını anlatırken, 'kendi'lerine, 'kendi' kullanımlarına çok vurgu yapmışlardır. 'Müze-salon' pratiğinde gerek salonun kurulmasında, gerek mobilyaların kullanılmasında misafiri merkeze alan tutumlar görölmüşür. Bunun aksine katılımcılar çoğunlukla mobilyalarını kendi zevkleri, pratikleri, kendi yaşantıları için kullanmaktadırlar.

Kullanıcılar için 'misafir' içinde bulundukları sosyal grupta, kendileriyle belli bazı ortak özellikler taşıyan insanlardır. Müze-salon pratiğinde, kullanıcılar ait oldukları sosyal gruptaki ortak değerleri ve eğilimleri önemseyip sosyal kural ve normları uygulama yöneliminde olmuşlardır. Warde ve Martens'in (2000) belirttiğı gibi, bireyselleşme sürecinde başkalarının söylemleri çok daha az zorunluluk arz eder hale gelmiştir. Nitekim alan çalışmasında, sosyal grubun veya 'diğerlerinin' ağırlığından ziyade, bireyin kendisinin salon pratiğinin merkezi olduğı görölmüşür.

Bireyselleşme örüntüsü, ayrıca misafir için fazladan ve özel muameleler yapma, misafir için kendi gündeliğinden ayrı özel salon eşyaları bulundurma, misafiri kendinden daha öncelikli bir konuma koyma, salon pratiklerinde misafiri merkeze alma gibi tutumlara karşı oluşu da içine kapsamaktadır: "...ben yaşam alanımda, kendi rahatıma göre, başkasını düşünmeyecek şekilde bir düzen kurarım diye düşünüyorum..... Yani. Hayat senin hayatın. Ayda yılda bir gelen misafirin.. Yok ya biz yaşayan yerler.. her daim çiçek gibi değil de" (Katılımcı 1a, erkek).

Katılımcı 1a, bireysellik yaklaşımını misafir için özel bir eşyaya sahip olmayarak da ortaya çıkarmaktadır: "Bizim misafire ayrı kapacak çatal gibi bir şeyimiz yok. .... Çatal bıçaklar öyle ayrı ayrı değil, tabaklar çanaklar ayrı ayrı değil" (Katılımcı 1a, erkek).

Katılımcı 4 salondaki eşyaları misafirden çok kişinin kendi kullanımına yönelik olduğunu hararetle savunur. Kişinin kendi eşyasını kullanmasını kendisine verdiği değerle ilişkilendirir:

... kendim de içiyorum, misafirime de ikram ediyorum. Bu ilk önce insanın kendine verdiği bir değerdir ya. ‘Ben kullanmayım, misafirim kullansın’. Hayır. Ben de kullanmak zorundayım.....Misafire endeksli bir ev döşemedim herşeyden ziyade. Bana yeterli oluyor. Hani geldiği zaman da, oturma alanım ne kadarsa o kadar. Daha fazlasını yapacak durumum söz konusu değil. Mümkün mertebe o kadar çağırıyorum..... Buraya birileri sığacak mı mantığıyla eşya almıyorum. İlk önce benim kendi içimin rahat etmesi ve huzurlu olması önemli. Önemli olan benim içimin huzurlu olması.. (Katılımcı 4).

Katılımcı 5a ve 5b başkalarına hava atma, gösteriş yapma amacıyla kurulan salonlara karşı duruş sergilemektedir. Burada ayırım mekanizması devreye girmektedir. Kendi salonlarını kendilerine dönük kurup yaşamaktadırlar:

..Herşey bize ait. Bizim hayatımızla ilgili. Zevk aldığın bir şey var mı diye sorabilirsin belki. Bana ait olduğu için. Başkasına göstermelik bir şey olduğunu düşünmüyorum burda var olan hiçbirşeyin .....kendini değil, hakikaten dediğim gibi dışarıya yönelik göstermelik hazırlanmış, kurgulanmış salonlar çirkin salonlar. Kendileri için değil, başkaları için yapılmış seçimler. Onlar çirkin salonlar. Kendilerini yansıtmıyor zaten. Kullanmıyorlar da. Yaşamıyorlar da (Katılımcı 5a, kadın).

Salonda sergileme pratiğinin ‘kendine dönük’ şekilde yapıldığı durumlar da tespit edilmiştir. Katılımcı 2b oyuncakları kendisi için sergilemektedir: “Ben şöyle şeyleri seviyorum (oyuncakları gösterir).....Sergilemek değil. Seviyorum. Oynuyorum aynı zamanda. Gel içerde de var. Sergilemekten çok, ben onları kendim görmeyi seviyorum. Kimsenin ne gördüğü hiç umurumda değil benim evim için” (Katılımcı 2b, erkek).

Katılımcı 1a (erkek) kendine dönük sergileme yaklaşımını orta sehpa edinme arzusu üzerinden şöyle ifade eder:

Üzerine her şeyi koyabilirsin. Bir tek dergi de değil de, yediğin içtiğin işte, o an ilgilendiğin, mesela şeyi çok severim, fotoğraf kitabı olsun da açık dursun,

hani, ee o gün o sayfaya bakayım, ertesi gün bir sayfa daha çevireyim, gözüm ona takılsın. Ama bunu yapabilmen için genişçe bir ‘coffee table’ın olması gerekiyor. Yani kendime özel sevdiğim birtakım objeleri koyabildiğim, takip ettiğin yayınlarını, dergilerini saça saça etrafta okuyabildiğin... (Katılımcı 1a, erkek)

Katılımcı 1a ve 1b kendilerine dönük sergilemeyi benimsemiş bir çifttir. Katılımcı gözlem bu tespiti destekler nitelikte olmuştur. Katılımcı 1a ve 1b’nin giyinme-soyunma odaları, kendilerine dönük sergilemenin mekanı olmuştur. Misafirlerin bakışına çoğunlukla açılmayan ‘arka-plan’daki bu oda özel sunumlarla doludur. Salon gibi kamusal niteliği olmayan, giyinme odalarında bile kendine dönük sergileme pratikleri görülmektedir.

Katılımcı 6, salonundaki tabloları başkalarına gösteriş yapmak için değil; kendi zevkini tatmin etmek için aldığını belirtir: “....Kendi zevkim için ben onları alıyorum. O tabloyu ben görünce baya aşık oldum. Babam onu otuzuncu yaşgünü hediyem olarak bana aldı. Mesela öbürü için taksit taksit ödedim ben onu. .... Bunlar hep benim kendim için aldığım şeyler” (Katılımcı 6).

Katılımcı 6’nın müziğe karşı büyük bir tutkusu vardır. Sevdiği pek çok grubun albümünden oluşan bir CD koleksiyonu vardır. Bu koleksiyonu salonunda tutarak kendine dönük bir sergileme yaptığını belirtir: “Hani bir noktada uzunca bir CD koleksiyonum vardı. Hani mesela onların orda olması benim için çok önemli... Özellikle kendimedir o sergi. Hani bu var, bunu dinle. O var, onu dinle. Falan. Diye hep gözümün önünde olsunlar isterim” (Katılımcı 6).

Bu ifadeden de anlaşıldığı gibi, Katılımcı 1a, Katılımcı 2b ve Katılımcı 4, yaptıkları sergileme pratiğinin hem nesnesi, hem öznesi konumundadır.

Görüldüğü gibi katılımcılar, salonlarında bireysellik odaklı bir anlayış geliştirmişlerdir. Kendi salonlarını kendi bireysellikleri etrafında yaşamayı, ait hissettikleri sosyal grubun bir pratiği olarak benimsemişlerdir. Bu noktada ayırım (*distinction, ing.*) mekanizması devreye girerek, katılımcılar, başkalarının zevki, rahatı, beğenisi referans alınarak yaşanan salonları dışlayarak kendilerinden ayırtmışlardır. Katılımcılar için kendi bireysellikleri ekseninde bir salon deneyimini icra etmek, içinde bulundukları sosyal tabakalar arasında konumlarını belirlemede bir ayırım aracı olduğundan çok önemli bir dinamik durumundadır. Bu

güçlü dinamik, özellikle yaşanan katmanda kendisini çok göstermiştir. Böylelikle, katılımcılar kendi kişisel zevk, ihtiyaç ve rutinleri bağlamında, bütün gündeliğini salon mekanına yaymışlardır.

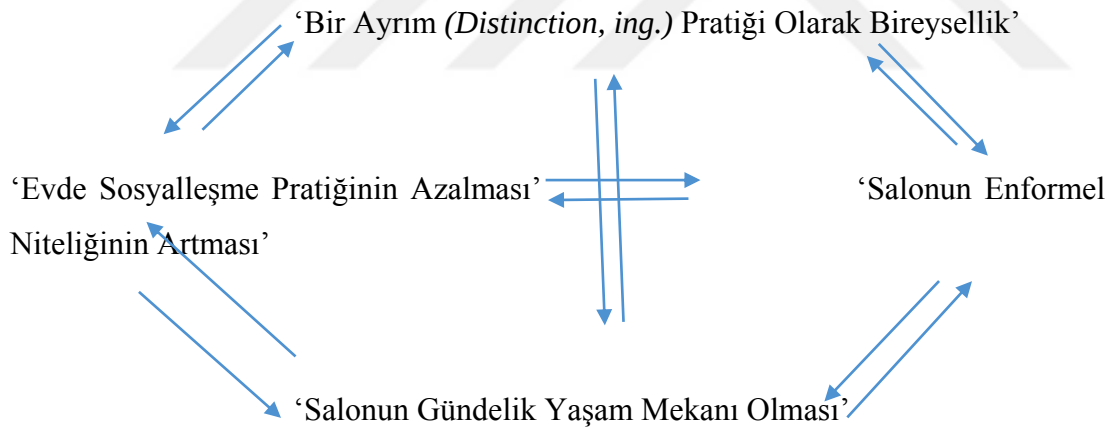
Katılımcıların sınıfsallık aracı olarak bireysel kültürel pratikleri benimsemesi, mobilyaların edinilmesi sürecinde, üst nesle ait sosyal kontrol ve baskıyla bağlantıyı kesme anlamındada kendini göstermiştir. Katılımcılar, mobilya edinme süreçlerinde üst nesilden aile, akraba ve yakınlarının baskı, müdahale ve katılımlarına maruz kalmayarak bireysel karar vermişlerdir. Evli çiftler, çoğunlukla mobilyalarını evlilik sürecinde satın almalarına rağmen alışverişe çift olarak çıkmış, kararları çift olarak vermişlerdir. Bekar katılımcılara da üst neslin müdahalesi olmamıştır. Bu anlamda mobilyaları edinme pratiğinde, aileden kopuş, ‘geleneksel’ olandan ‘modern’ olana bir geçiş gözlemlenmiştir. Bu da yeni orta sınıfın kimliklendirilmesinde önemli bir unsur olarak düşünülmektedir.

Burada önemli bir tartışma alanı, yaşanan katmanda çok güçlü hissedilen bireyselliğin, fiziksel katmanda katılımcılar için aynı etkiye olmamasıdır. Katılımcıların bir kısmı kendi bireysel beğenileri çerçevesinde mobilyalarını edinirken, bir kısmı (mevcut örneklem kapsamında çoğunluğu) mobilya endüstrisinin komple takımlar şeklinde ürettiği mobilya setlerinden edinmişlerdir. Mobilya firmalarının seri üretim biçimleriyle piyasaya sunduğu stereotip ve kurguları edinen katılımcılar kendi özgün ve bireysel beğenilerini salonlarında ifade etmemişlerdir. Bireysellik örüntüsü, dış aktörlerin etkisi örüntüsüyle yoğun bir etkileşim ve tartışma içindedir. Yaşanan katmanın önemli bir içeriği bireysellik olsa da, fiziksel katmanda tam da bireyselliğin ortaya çıkmasını engelleyici yönde olan dış aktörlerin etkisi önemli bir içerik durumundadır.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerin nitel içerik analizi sonucu sıkça tekrarlanarak beliren tematik örüntülerin, araştırmanın odağı olan üç katman kapsamındaki yayılımları Çizelge 5.2’de verilmiştir. Burada bir örüntünün varlığından, yapılan görüşme analizleri sonucunda, belli bir teorik doygunluğa ulaşması koşulunu karşılaması sonucu bahsedilmiştir.

Görüldüğü gibi mobilyaların dönüşümünün ardında çeşitli dinamikler vardır. Dinamikleri oluşturan örüntüler birbirini dışlamamaktadır. Bir katmanda beliren bir örüntü başka bir katmanda da belirebilmiştir. Bu da, üçlü mekan diyalektiğinin katmanlarının etkileşimli ilişkisine referans vermektedir. Salon normları örüntüsü, hem zihindeki salon tanımı, hem mobilya edinme dinamiklerinde belirmiştir.

Salon pratikleri katmanında beliren bir ayrım (*distinction, ing.*) pratiği olarak bireysellik, ‘Evde Sosyalleşme Pratiğinin Azalması’, ‘Salonun Enformel Niteliğinin Artması’ ve ‘Salonun Gündelik Yaşam Mekanı Olması’ örüntüleri birbirleriyle etkileşimli örüntülerdir. Salonun kamusal niteliği azaldıkça, salonda mahrem aile yaşantısının gerçekleşmesi için daha çok olanak ve alan yaratılmış olur. Yani salonun kamusal nitelikleri azaldıkça mahrem nitelikleri artmaktadır. Mahrem nitelikleri artan salon da, içinde gündelik pratiklerin gerçekleşmesini mümkün kılar. Salona yayılan, salonu içselleştiren birey de kendine dönük gündelik yaşamını formalitelere bağlı kalmaksızın yaşama şansına sahip olur. Dolayısıyla, bu durum salon pratiklerinde enformel bir niteliğin sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır.

Şekil 5.1 : Örüntülerin İlişkileri.

Enformel pratikleri içselleştiren bireyler, evlerine gelen, aralarında resmi hiyerarşik bağlar olmayan yakın ve samimi arkadaşlarıyla salonlarında sahip oldukları enformel atmosferi yine belli oranda sürdürmektedirler. Basit, zahmetsiz ikramlar hazırlamakta, çoğunlukla misafirler için özel ve ayrıcalıklı hazırlıklar ve muameleler yapmamaktadırlar. Görüşme analizinde çıkan bu veriyi, katılımcıların salonlarına bir yabancı, bir misafir olarak giren araştırmacıya yapılan ikramlar, muamele biçimlerini içeren katılımcı gözlem not ve analizleri de destekler durumdadır. Bu noktada kendine dönüklük yaklaşımıyla enformelliğin belirmesi durumu eş-zamanlı

gerçekleşmektedir. Misafirden ziyade kendini önemseyen, kendini merkeze alan birey, misafir ağırlamaya dair, kendi rahatını bozacak, vaktinden ve enerjisinden fedakarlık yapmasını gerektirecek hazırlıklar ve düzenlemeler yapmayı, ikramlar hazırlamayı tercih etmemektedir. Dolayısıyla ‘müze-salon’ pratiğinde yer alan misafir ağırlama formaliteleri gerçekleştirilmemektedir ve bu formalitelere karşı duruş sergilenmektedir.

6. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada gerek global ölçekte, gerek Türkiye bağlamındaki kültürel aracı alanyazınına (Bourdieu, 1984; Featherstone, 1996; Savage vd., 1992; Şimşek, 2005; Arun, 2014; Hazır, 2014) dayanarak bir teorik örneklem geliştirilmiştir. Kurulan bu örneklemle salon mobilyalarının gündelik yaşam içinde kullanım yoluyla geçirdiği dönüşümler incelenmiştir. Çalışmanın amacı dönüşüm biçimlerini ortaya koymak ve dönüşümlerin nedenlerini tartışmak ve yorumlamak olmuştur.

Yapılan alan çalışması ve veri analizleri sonucu, salon mobilyalarının uyarlanmaları ve dönüşümlerine dair farklı formlar tespit edilmiştir. Yemek masası, sandalyeler, koltuklar, vitrin ve orta sehpaye has dönüşüm vakaları bulunmuştur. Yemek masası katılımcıların salonları bağlamında, çalışma ünitesi, oyun-hobi ünitesi ve/veya bir gündelik üs merkezine dönüşmüştür. Yemek masasıyla ilişkili sandalyelerin portmanto ve başka kıyafet asma işlevleri için kullanıldığı görülmüştür. Yemek masası ve sandalyelerin orijinal işlevleri olarak düşünülen gündelik yemekler ve misafir ağırlama pratiklerinin ise, bu ünitelerdeki etkinliğini azalttığı tespit edilmiştir.

Koltukların, yeme içme, uyuma, yatma, oyun oynama gibi işlevler yürüttüğü görülmüştür. Orta sehpanın oyuncak depolama ve oyun ünitesi, vitrinin anı dolabı ve depolama ünitesine dönüştüğü görülmüştür.

Dönüşüm farklı ünitelerde farklı form ve niteliklerde meydana gelmiştir. Bu farklılıkları belirleyen en temel nokta, ünitelerin orijinal işlevlerinden uzaklaşma uzamı olarak ele alınmıştır. Burada orijinal işlevden kasıt ünitelerin, üretim ve pazarlama sistemi bağlamında tasarım, üretim ve piyasaya sunulma amaç ve niyetleridir. Sözü edilen sistemin önerdiği şekliyle, kullanıcının tüketim kararının bulunduğu ara kesit, ünitelere dair dönüşümün referans noktası olmuştur.

Bu anlamda bakıldığında yemek masaları tasarım ve üretim referans nitelikleriyle ilgili daha büyük bir dönüşüm yaşarken koltukların geçirdiği dönüşüm çok büyük çaplı olmamıştır. Koltukların tasarım kararları repertuarındaki öngörülen eylemlerle,

alan çalışmasında karşılaşılan kullanıcı uyarlamaları arasındaki fark çok dramatik olmamıştır.

Yapılan nitel veri analizi sonucu, farklı seviye ve formlarda gerçekleşen dönüşümlerin ardında çeşitli dinamiklerin olduğu saptanmıştır. Bu dinamikler, görüşme metinlerinin analizi sonucu beliren örüntülerin referans verdiği olgular olarak belirlenmiştir. Dönüşümlerin ardındaki temel dinamikler, dış aktörlerin etkisi, gündelikleşme ve ayırım araçları olarak ortaya konmuştur. Bu temel örüntü başlıkları alt örüntüleri de kapsamıştır.

Kullanıcılar, dış aktörlerin etkisini içselleştirmeleri halinde, salonlarını mobilya endüstrisinin standart, stereotiplerine göre kurmuşlardır. Bu standart ve stereotipler, seri üretim mantığı içinde kullanıcıların salon içinde gerçekleştirdikleri gündelik yaşam, indirgenerek ve soyutlanarak tasarlanmaktadır (Lefebvre, 1991; Brandes, 2009). Özellikle setler halinde üretilen ve piyasaya sunulan mobilyaların, salon mekanı içinde hangi eylemlerin yapılacağı, bu eylemlerin hangi ünitelerle gerçekleştireceğine dair daha belirgin bir indirgemeciliği vardır.

Dönüşümlerin ardındaki bir diğer temel dinamik salonun gündelikleşmesidir. Salonun, kullanıcıların gündelik rutinlerinin gerçekleştiği bir mekan olarak deneyimlendiği görülmüştür. Gündelikleşme temel örüntüsünün alt ayrımlarında salonun enformel niteliğinin artması ve ev içi sosyalleşme pratiğinin azalması gibi eğilimler söz konusudur.

Fakat burada katmanlar arası bir çelişki belirlemiştir. Kullanıcılar, salon mekânını tanımlarken ve salon mobilyalarını edinirken, çoğunlukla salona dair endüstriyel ve kısmen toplumsal üretimlerin kod, terminoloji ve normlarını referans alırken, mobilyaların deneyimlendiği katmanda, baskın bir gündelikleşme, enformelleşme ve bireysellik performansı sahnelenmiştir. Kullanıcılar, kendi bireysel ihtiyaç ve yönelimlerinden ziyade, dış aktörlerin inşa ettiği normlara göre yarattıkları salonlarını, gündelik pratiklerine göre yaşamışlardır.

Salon ve salona ait mekan ve nesne tasarımları, bu tasarımlarla ilgili üretim ve tüketim dinamiklerini içeren sosyal ve kültürel norm, konvansiyon ve kalıpların bu zengin gündelik pratikler yelpazesini karşılamada kısıtlı kalmıştır. Tasarım, gündelik yaşamın indirgenmesi yoluyla yapılan bir eylemdir. Bu bağlamda, salon mobilyalarının tasarlanıp üretilme süreçleri bu zengin gündelik pratikler dizgesinden

farklı olmuştur. Salon mobilyalarının tasarımında, pazarlanmasında, kısacası endüstriyel üretim ve tüketim zincirinde yer alması sürecinde, salonda kullanıcıların yapacakları eylemler, sürdürecekleri gündelik pratikler kapsamında geliştirilen öngörüler, gündelik yaşamın detaylarını indirgeyip soyutlamıştır. Örneğin salonda yenecek yemeğin niteliği, kaç kişiyle yeneceği ve nasıl bir masada yeneceği gibi öngörüler söz konusudur. Dış aktörlerin etkisi örüntüsü, gerek toplum, gerek üreticiler, gerek tasarımcılar tarafından salonda gerçekleşen eylemler ve bu eylemlerle ilgili norm ve kabulleri kapsamıştır.

Dolayısıyla bir yanda gündelik yaşamın indirgenerek yapıldığı mobilya tasarımları; diğer yanda her bir evde farklı gerçekleşen gündelik pratikler söz konusudur. Salonun, gündelik yaşamın indirgenmesiyle tasarlanan soyutlanmış haliyle; ev bireylerinin gerçek gündelik pratiklerini kapsayan yaşanan boyutu arasında farklar oluşmuştur.

Kullanıcıların dışsal/piyasa aktörlerinden etkilendiği, bu aktörlerin ürettiği normları hem salon fikrini oluştururken baz aldıkları; hem de mobilyalarını edinirken icra ettikleri görülmüştür. Bu normlar Lefebvre'in (1991) soyut mekan tanımına referans vermiştir. Soyut mekan, Lefebvre'in (1991) üçlü mekan diyalektiğine göre tasarımcı, mimar, bürokrat, teknokrat gibi kullanıcının dışındaki üretim ve tüketim döngülerinin aktörlerinin yarattığı mekandır. Yapılan analiz sonucu, katılımcıların salonu tanımlarken söz konusu salon kalıp, stereotip ve normlarına sıklıkla başvurdıkları, salon fikrini zihinlerinde bu normlarla inşa ettikleri görülmüştür. Katılımcıların çoğu endüstriyel yöntemlerle mobilya üreten mobilya firmalarının mağazalarından mobilyalarını edinmişlerdir. Hatta mobilyaların Masko, Modoko, Siteler gibi, mobilya firmalarından oluşan mobilya sitelerinden edinilmesi de sıklıkla rastlanan bir durum olmuştur. Dolayısıyla seri üretim standartlarının ve normlarının icraları bu açıdan da gözlemlenebilmektedir. Lefebvre'in (1991) 'gündelik yaşamın indirgenmesi yoluyla tasarlanan' diyerek ifade ettiği seri üretim mobilyaları katılımcıların salonlarında yerlerini almıştır. Katılımcıların çoğu mobilya endüstrisinin sunduğu gibi yemek takımı ve oturma takımı şeklinde mobilyalarını edinmişlerdir. Ünitelerin takım olarak edinilmesi kurgulanan salon normlarına uyulmasının altını çizmiştir.

Soyut salon normlarının, salon stereotiplerinin zihinsel ve fiziksel katmanlarda çok etkin olarak belirdiği görülmüştür. Katılımcılar bir salonu tanımlarken sık sık

mobilya endüstrisi tarafından üretilmiş norm ve stereotiplere gönderme yapmıştır. Aynı şekilde, salonlarını fizikselleştirirken; yani salonlarını mobilyalar aracılığıyla kurarken yine stereotiplerden edinmişlerdir. Mobilyaları satın alma sürecinde, beklentileri ve arayışları bilindik salon stereotipleri üzerinden olmuştur.

Bu anlamda dışsal/piyasa aktörleri ve yarattıkları normlar ve kullanıcılar arasındaki ilişki ve etkileşim sonucu bir gerilim alanı oluşmuştur. Katılımcılar çoğunlukla kendi salonlarında, hakim salon normlarını kurmuşlardır. Yaşanan boyuta geçildiğinde ise, kendi inşa ettikleri normları kendileri dönüştürmüş ve uyarlamışlardır. Kendi inşalarına direnmişlerdir. Salonlarında yer verdikleri salon normlarıyla ilgili uyarlamalar ve Brandes'in (2009) ifadesiyle "niyet dışı tasarımlar" geliştirmişlerdir. Literatür bölümünde belirtildiği gibi, niyet dışı tasarım 'tanımlanmış olan'ın günbegün yeniden tanımlanmasına referans verir. Brandes ve Erlhaff (2006) niyet dışı tasarımın odağının her gün, her yerde ve herkes tarafından 'anormal' olarak dönüştürülen normlar olduğunu belirtir. Niyet dışı tasarım, zaten tasarlanmış olan nesnelerin kullanılması ve çeşitli şekillerde faydalanılmasıyla ilgilidir. Bu çalışmada dönüştürülen salon normları belirlemiştir. Tanımlanmış mobilya ve pratikler salon normlarına işaret etmektedir. Katılımcıların salonlarında çeşitli niyet dışı tasarım örnekleri görülmüştür.

Salon normlarının satın alınma idealleri ve kullanılma pratikleri boyutlarındaki farklılığına bakılacak olursa, edinilen mobilya stereotipleri arasında, mobilya endüstrisinin de sunduğu şekliyle, yemek takımı; yemek masası, sandalyeler, vitrin, büfe, sehpa; oturma grubu; koltuk takımları, TV üniteleri gibi mobilyalar görülmüştür. Yani, mobilya endüstrisinin soyutladığı salon yaşantısı kabaca, salonda misafir ağırlanması, oturulması, dinlenilmesi, televizyon seyredilmesi gibi pratikleri işaret eder. Mevcut alan çalışmasında, görüşmelerin salonlarını deneyimlenme katmanı analiz edildiğinde bu normlarla birlikte, bu normlardan farklı olarak çok çeşitli gündelik pratiklerin hakim olduğu görülmüştür. Çalışma, gündelik üs oluşturma, spor yapma gibi.

Soyut salon normları katılımcıların zihnindeki salon fikrinde ve edinme dinamiklerinde önemli bir örüntü olmuştur. Fakat yaşanan katmanda önemli bir örüntü olmamıştır. Yaşanan katmanda her bir salona özgü çeşitlilik arz eden pratikler ortaya çıkmıştır. Örneğin bir salon stereotipi olan yemek takımı formal etkinliklere referans vermektedir. Katılımcılar için zihinsel katmanda ve mobilya edinme

katmanında yemek masası, özdeşleştiği kamusal ve formal pratiklerle önemli bir yere sahip olmuştur. Fakat yaşanan katmana bakıldığında, salonun kamusal niteliğinin azaldığı, salonda enformal pratiklerin belirdiği görülmüştür. Ayrıca salon yaşantısının genelinde bireyin kendine dönüklüğü önemli bir tema olarak belirmiştir. Dolayısıyla, zihinlere önemli bir norm olarak yerleşmiş yemek takımı önemli bir norm icrası olarak edinilmektedir. Fakat salonda geçen gündelik yaşamın mahrem, enformal ve kendine dönük niteliği sonucu yemek masasıyla ilgili öngörülen ve tasarlanan kamusal ve formel pratikler gerçekleştirilmemektedir. Bu noktada Shove vd.'nin (2007) bahsettiği sahip olma ve kullanma ikiliği söz konusudur. Bir formel normun icrası olarak satın alınan yemek masası, gündeliğin infomal alanında niyetlenildiği gibi kullanılmamaktadır.

Salon mobilyalarının edinilmesi katmanında, beliren önemli örüntüler 'Mobilya Endüstrisinin Salon Normları', 'Estetik Beğeni' ve 'Mekansal Kısıtlamalar' olmuştur. Katılımcılar, mobilyalarını edinirken bilindik salon normlarını değişik ölçeklerde icra etmişlerdir. Katılımcıların çoğu salonlarını kurarken, mevcut piyasa stereotiplerinin arayışına geçmişlerdir. Piyasanın sunduğu kurgular ve stereotipler çoğunlukla katılımcıların salonlarında icra edilmiştir. Tasarımcı olan katılımcılar da bu kurgunun içine dahil olduğu durumlar gözlemlenmiştir.

Katılımcıların zihinsel katmanında hem salon normları, hem gündelik pratikler kategorisi belirmiştir ama mobilyaları edinme katmanında salon normları daha baskın bir örüntü olarak ortaya çıkmıştır. Yani katılımcılar, her ne kadar 'salon'u, salon normlarıyla birlikte (bazen mobilya endüstrisinin yarattığı normların ötesine gidecek şekilde) çok çeşitli gündelik pratiklerle tanımlasalar da, satın alma katmanında, daha çok normlara uyma yoluna gitmişlerdir.

Mekansal kısıtlamalar, katılımcıların mobilyalarını edinme sürecinde önemli bir kriter olmuştur. Bu kriterle bakan katılımcılar, almayı düşündükleri takımın belli bir parçasını almamışlar, salon ünitesi olarak tanımlanan bazı üniteleri hariç bırakmışlar veya aldıkları üniteleri kapladığı hacim açısından mekânsal verimliliğe uygun olarak edinmişlerdir.

Kamusal ve mahrem katmanların salon mekanında birleşmesi, yine hem bir gerilim hem de bir yeniden üretim mecrası yaratmıştır. Katılımcılar, zihinlerindeki salonda geçen pratikleri tanımlarken kendi gündelik yaşamlarını, kendi ihtiyaçlarına,

mobilyalarla/ nesnelerle tanımlama boyutundan daha çok odaklanabilmişlerdir. Bu anlamda gündelik yaşamın daha çok ayrıntısına inebilmişlerdir. Yaşanan boyutta tam bir gündelik pratik zenginliği belirlemiştir. Gündelik yaşam pek çok ayrıntısıyla kendisini hissettirmiştir. Belli bir amaçla tasarlanmış, üretilmiş ve edinilmiş salon stereotiplerinde önceden öngörülmeleyen pratikler sürdürölmeye başlanmıştır.

Katılımcılar, salonlarını stereotiplerle ve normlarla düşünmüş; kurmuşlardır. Bu şekilde kurulan salonlarda, mahrem ve kamusal boyutların aynı mekanda kaynaşmasıyla, pek çok mahrem ve gündelik pratik, salon alanında bulunan mobilyalara yayılmıştır. Bu yayılma sürecinde, gündelik yaşamın indirgenerek ve belli kabuller üzerine tasarlanan stereotiplerde niyetlenilmeyen pek çok pratik sürdürölmektedir.

Salon, gündelik bir mekana dönüşmüş olsa da, kamusal niteliğini, dışardan gelenler için kamusal bir sahne olma özelliğini kaybetmemiştir. Katılımcılar, belli bir estetik beğeni esasına göre mobilya tüketimlerini gerçekleştirmişlerdir. Daha önce de belirtildiği gibi, estetik beğeni, bireyin kendini dışarı yansıttığı ve kimliklendirmesini gerçekleştirdiği bir olgudur. Mobilyaların edinilme katmanında, estetik beğeni çok sık tekrarlayan bir örüntü olmuştur. Dolayısıyla katılımcılar için estetik beğenileri üzerinden kendilerini dışarıya yansıtabilecekleri mobilyalara sahip olmak ve bu şekilde bir salon kurmak çok önemli olmuştur.

Gerek beğeni, gerek piyasa normlarına uyma, Shove vd.'in (2007) belirttiği bir takım tüketim idealleri, kendini dışarı yansıtmaya ve kimikleme gibi dinamiklere işaret eder. Mobilyaları edinme aşamasında, katılımcıların eğilimi gerek toplumsal olarak sürdürölen, gerek mobilya endüstrisi tarafından yaratılan salon normlarını bir tüketim ideali olarak gerçekleştirmek olmuştur. Böylelikle sosyal düzenin dışına çıkmamışlardır. Sosyal düzene dahil bir salon kurmuşlardır.

Mobilyaların edinilme dinamikleri bağlamında, gerek estetik beğeni, gerek salon normları, salonun ve salon mobilyasının kamusal katmanıyla örtüşen niteliklerdir. Bu dinamikler, bireyin dışardan gelen insanlarla kurduğu iletişimle ilgilidir. Bireyin içinde bulunduğuy, ait olduğunu hissettiği sosyal gruba verdiği mesaj ve yaratmak istediği izlenimi içerir.

Katılımcılar normlara uyarak ve belli estetik beğeni kalıplarına göre mobilyalarını edinmişlerdir ama mobilyalarını kullanırken çoğunlukla kendi bireyselliklerini ve

gündeliğini referans alan uygulamalara gitmişlerdir. Shove vd.'in (2007) belirttiği gibi, kullanım tüketimden daha farklı bir boyut olarak karşımıza çıkmıştır. Mobilyaları edinme dinamiklerinin arasında yer alan kamusal nitelikler, kullanım katmanında karşılıkları olan pratikleri bulamamıştır. Gerçekleştirilmesi düşünülen kamusal pratikler yerini mahrem pratiklere bırakmıştır.

Shove vd.'in (2007) bahsettiği tüketim ve kullanım boyutlarının farklılığı, mevcut örneklem kapsamında, değişik salon mobilyalarında değişik ölçek ve niteliklerde gözlemlenmiştir. Örneğin, katılımcıların çoğunda, koltuklar hem kamusal hem mahrem pratiklere yönelik tasarlanan, üretilen ve edinilen üniteler olmuştur. Katılımcılar, koltuklarında hem misafirlerini ağırlamışlar; hem de kendi dinlenmelerini, eğlence-hobi pratiklerini gerçekleştirmişlerdir. Bununla birlikte koltuğun yatma ünitesine, yeme ünitesine dönüşümü gibi uyarlamalar da belirmiştir.

Salonun yaşanan ve gerçek olarak deneyimlenen katmanında, evde sosyalleşme pratiklerinin azaldığı görülmüştür. Salon, bireyin kendi kullanımı, rahatı ve yaşantısı için deneyimlediği bir alana dönüşmüştür. Salon pratiklerinde enformellik belirmiştir. Salon, gündelik pratiklerin gerçekleştiği bir alan olarak yaşanmaktadır. Salonun mahrem niteliği ön plana çıkmıştır.

Kullanıcıların yaşadığı başka bir gerilim alanı da, bireysellik ve toplumsallık kavramları arasında oluşmuştur. Bu iki kavram arasında yaşanan gerilim de yeni üretimler için önemli bir potansiyel arz etmiştir. Bu potansiyel kendisini mobilyaların dönüşümünde de göstermiştir. Daha büyük ölçekli dönüşümler, uyarlamalar ve “niyet-dışı tasarımlar” (Brandes, 2009) salon kurgusunun formal ve kamusal niteliğiyle daha çok ilişkili ve örtüşen ünitelerde belirmiştir. Salonun yaşanan katmanını betimleyen ‘bireysellik’, ‘mahremiyet’, ‘gündeliklik’ odaklı temalar sonucu salon alanında gerçekleştirilen misafir odaklı kamusal ve formal pratiklerin azaldığı görülmüştür. Bu durum, salonun kamusal niteliğiyle doğrudan ilişkili yemek takımı; yemek masası, sandalyeler, vitrin gibi mobilyaların kullanımını oldukça etkilemiştir.

Salonun topluluksal kültür ve misafir ağırlama pratikleriyle ilişkili mobilya/ mobilya gruplarından biri yemek takımı mobilyalarıdır. Yemek takımını oluşturan başlıca mobilyalardan biri yemek masasıdır. Yemek masası, bazı modellerde genişleme özelliği ve çevresine dizilen altı veya sekiz sandalye ile, misafir ağırlamaya referans

veren bir mobilyadır. Katılımcılar de, mobilyalarını edinme aşamalarında, yemek masasının misafir ağırlama niteliğini göz önünde bulundurmuşlardır. Özellikle katlanıp, genişleyebilen; daha çok misafiri barındırabilen yemek masaları ve/veya yemek takımları satın almışlardır. Bununla birlikte, kamusal niteliği azalan, enformal salon yaşantılarında, belli salon normlarına uyan yemek takımları, niyetlenildikleri gibi/kadar kullanılmamıştır. Burada Shove vd.'in (2007) işaret ettiği ürün ve mekanların tasarımıyla mevcut pratikler arasındaki farklılıklarını yaratan ortak olarak aile yaşamı idealleri, sosyal anlamda yarışma ve statü gösterisi fikrine dayandığı belirtilen 'huzursuz dürtüler' durumu söz konusudur. Burada sahip olmak ve kullanmak arasında ayırım yapılmıştır (Shove vd., 2007). Yemek masası bir norm icrası olarak alınmıştır. Katılımcılar gündelik yaşamlarında seyrek de olsa misafir ağırlamaktadırlar. Ama bu pratik çok sık olmamaktadır. Ayrıca misafir ağırlama üniteleri, misafirle kurulan ilişkinin niteliğine, yakınlık derecesine göre değişmektedir. Yakın arkadaşlar, çoğunlukla koltuklar ve sehpa'nın kullanıldığı daha enformal biçimlerle ağırlanmaktadır. Resmi ilişkiler kurulan insanlar ve aile büyükleri yemek masasında ağırlanmaktadır. Bu biçim ise daha seyrek tekrarlanmaktadır. Dolayısıyla sözkonusu misafirlik normu ve misafirlik pratiği, katılımcıların salonlarında niyetlenildiği gibi ve niyetlenildiği kadar gerçekleşmemektedir. Niyetlenildiği gibi kullanılmayan, atıl bir pozisyonda kalan yemek takımı üniteleri dönüşümler için potansiyel barındırmıştır. Salon mekanında yaygınlaşan gündelik yaşantının bir sonucu olarak, yemek ünitelerinin olanaklı kıldığı gündelik pratikler için uyarlandıkları ve dönüştürüldükleri görülmüştür. Bu anlamda yemek masasının yüzeyi ve sandalyelerin sırtlıkları farklı işlevler için potansiyeller olmuşlardır. Yemek masasının yüzeyi, çalışma, eğlence-hobi pratikleri; sandalyelerin sırtlık kısımları ise ütü askısı ve portmanto olarak kullanılmıştır.

Dolayısıyla salon mobilyaları bağlamında, kullanım yoluyla yapılan dönüşümlerin, mobilyaların misafir ağırlama pratiklerinin ilişkisinin derecesine bağlı olduğu söylenebilir. Dönüşümlerin gerçekleşmesini sağlayan bir başka dinamik ise, mobilyanın çeşitli pratiklere olanak verme potansiyelidir. Yemek masasının yüzeyi, üzerine birşeyler koymaya, çalışmaya, dizüstü bilgisayar etkinlikleri yapmaya müsaittir.

Katılımcıların salon pratiklerini salon normları domine etmediği gibi, mobilya alma dinamiklerini 'kendine dönüklük', 'mahremiyet', 'gündelik pratikler' temaları

domine etmemiştir. Yani katılımcılar, salonda gerçekleştirdikleri gerçek pratikleri göz önünde bulundurarak mobilyalarını temin etmemişlerdir. Bu noktada, salon normlarının katılımcılar üzerindeki etkisi görülmektedir. Katılımcılar normlara uymayı, sosyal düzeninin bir parçası olmayı, kendi gündeliğinin ve rahatının önünde görmüştür. Bu durum evli katılımcılar için daha geçerlidir. Bekar katılımcılar arasında, salonunu kendi gündelik pratiklerine göre kuran örnekler söz konusudur.

Alan çalışmasında ortaya çıkan örüntüler salon ve salon mobilyasına dair farklı katmanlarında oluşmuştur. Lefebvre'in (1991) de belirttiği gibi mekan üç katmanın birleşiminden üretilmektedir. Dolayısıyla salon mekanı da salona dair bu üç katmanın birleşiminden oluşmak durumundadır. Her bir katmana dair veriler önemlidir ve bu verilerin toplamı genel anlamda salon ve salon mobilyasının toplumsal üretimine vizyon vermiştir.

Bu anlamda beliren önemli çıkarsamalar şöyle özetlenebilir:

- Zihinsel, fiziksel katmanda soyut salon norm ve stereotipleri çok baskınken, yaşanan boyutta bu normların icrasından ziyade, gündelik yaşamın çok çeşitli pratikleri gündemdedir.
- Zihinsel ve fiziksel katmanda salon ve salon mobilyalarına dair kamusal nitelikler ön plandayken, yaşanan mekanda kendine dönük ve mahrem pratikler belirlemektedir.
- Katmanlar arasında farklılıklar, hatta tutarsızlık gibi görünen kavramlar olsa da, tüm bunların toplamı 'salon'un üretimini gerçekleştirmektedir.

İlerki çalışmalarda, daha kapsamlı bir teorik örneklemele karşılaştırmalı analizler yapılabilir. Özellikle son dönemde çok tartışılan Türkiye bağlamında, yeni muhafazakar orta sınıf temsili bir fraksiyon ele alınabilir (Tuğal, 2010; Toprak, 2009; Hazır, 2014). Böylece mevcut araştırmanın çıktılarıyla kıyaslamalar yapılarak Türkiye'de yeni orta sınıf ve kültürel araçlar üzerinden mobilya dönüşümlerine dair daha zengin bir araştırma icra edilebilir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, A. & Robins, K.**(1994). İstanbul Between Civilization and Discontent.*New Perspectives on Turkey*,10 (Spring 1994), 57-74.
- Alver, K.** (2010).*Siteril Hayatlar*.Ankara:Hece Yayınları.
- Ames, K. L.** (1992).*Death In The Dining Room and Other Tales of Victorian Culture*.Philadelphia : Temple University Press.
- Arksey, H. & Knight, P.** (1999).*Interviewing for Social Scientists*.London: Sage Publications.
- Arun, Ö.** (2014). İnce Zevkler – Olağan Beğeniler: Çağdaş Türkiye’de Kültürel Eşitsizliğin Yansımaları.*Cogito*, 76(Bahar 2014), 167-191.
- Attfield, J.** (2007).*Bringing Modernity Home: Writings on Popular Design and Material Culture*.Manchester : Manchester University Press.
- Avar, A. A.** (2009).Lefebvre’in Üçlü –Algılanan, Tasarlanan, Yaşanan Mekân–Diyalektiği.*Dosya* 17 (Aralık 2009), 7-16.
- Ayata, S.** (1988).Kentsel Orta Sınıf Ailelerde Statü Yarışması ve Salon Kullanımı.*Toplum ve Bilim*,42(1988 Yaz), 5-25.
- Ayata, S.** (1996). *Konut, Komşuluk ve Kent Kültürü: Konut Araştırmaları Dizisi 10*.Ankara : T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı.
- Ayata, S.** (2005).Yeni Orta Sınıf ve Uydu Kent Yaşamı. İçinde D. Kandiyoti, A. Saktanber (Der.), *Kültür Fragmanları: Türkiye’de Gündelik Hayat* (3. Baskı,s. 37-56). İstanbul : Metis Yayınları.
- Bali, R. N.** (2009).*Tarz-ı Hayat’tan Life Style’a: Yeni Seçkinler, Yeni Mekanlar, Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul : İletişim Yayınları.
- Bazeley, P.** (2013).*Qualitative Data Analysis Practical Strategies*.London : Sage Publications.
- Bilgin, N.** (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi*. İstanbul: Siyasal Kitabevi.
- Bilton, T., Bonnett, K., Jones P., Lawson, T., Skinner, D., Stanworth, M. & Webster, A.**(1987). *Introductory Sociology*. Hong Kong : McMillan.
- Birdwell-Pheasant, D. & Lawrence-Zuniga, D.** (1999).*House Life: Space, Place and Family in Europe*.Oxford : Berg Publications.
- Blunt, A. & Dowling, R.** (2006).*Home*.London : Routledge.
- Bourdieu, P.** (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*.London : Routledge Classics.
- Bozdoğan, S.** (2008).*Modernizm ve Ulusun İnşası*.İstanbul : Metis Yayınları.

- Brandes, U.** (2009). *Design by Use: The Everyday Metamorphosis of Things*. Berlin: Birkhauser.
- Brandes, U. & Erlhoff, M.** (2006). *Non Intentional Design*. Köln : Daab.
- Briggs, C. L.** (1986). *Learning How to Ask: A Sociolinguistic Appraisal of the Role of the Interview in Social Science Research*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Bruseberg, A. & McDonagh-Philp, D.** (2001). New Product Development by Eliciting User Experience and Aspirations. *International Journal of Human-Computer Studies*, 2001(55), 435-452.
- Bryson, B.** (2010). *At home: A short history of private life*. London : Doubleday.
- Burkitt, I.** (2004). The Time and Space of Everyday Life. *Cultural Studies*, 18 (2-3), 211-227.
- Certeau, M.** (2009). *Gündelik Hayatın Keşfi –I* (L. A. Özcan, Çev.). Ankara : Dost Kitabevi Yayınları.
- Certeau, M., Giard, L. & Mayol, P.** (2015). *Gündelik Hayatın Keşfi –II* (Ç. Eroğlu & E. Ataçay, Çev.). Ankara : Dost Kitabevi Yayınları.
- Chaney, D.** (1999). *Yaşam Tarzları*. (I. Ergüden, Çev.). Ankara : Dost Kitabevi Yayınları.
- Chapman, T. & Hockey, J.** (1999). *Ideal Homes? Social Change and Domestic Life*. London : Routledge Publications.
- Charmaz, K.** (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. London : Sage Publications.
- Chiara, J. & Callender, J. H.** (2007). *Time-Saver Standards for Building Types*. New York : McGraw-Hill Book Company.
- Cieraad, I.** (1999). *At Home: An Anthropology of Domestic Space*. New York : Syracuse University Press.
- Corrigan, P.** (1997). *The Sociology of Consumption: An Introduction*. London : Sage.
- Crompton, R.** (2008). *Class and Stratification*. Cambridge : Polity Press.
- Csikszentmihalyi, M. & Rochberg-Halton, E.** (1981). *The Meaning of Things: Domestic Symbols and the Self*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Çağlar, A. Ş.** (2005). İki Elde Bir Sehpa. İçinde D. Kandiyoti, A. Saktanber (Der.), *Kültür Fragmanları: Türkiye’de Gündelik Hayat (3. Baskı, s. 293-307)*. İstanbul : Metis Yayınları.
- Çapoğlu, N.** (2008). Home as a place: The making of domestic space at Yeşiltepe Blocks, Ankara (Master’s thesis). Middle East Technical University, Ankara.
- Çelikoğlu, Ö.** (2010). *Çekyatın öyküsü: Türkiye’de toplumsal değişime tanıklık eden bir mobilya*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Dağtaş, B. & Dağtaş, E.** (2009). *Medya, Tüketim Kültürü ve Yaşam Tarzları*. Ankara :Ütopya Yayıncılık.
- Dant, T.** (2008). The ‘Pragmatics’ of Material Interaction. *Journal of Consumer Culture*, 8 (1), 11–33.
- Denscombe, M.** (2003). *The Good Research Guide for Small-Scale Social Research Projects*. Berkshire : Open University Press.
- Douglas, M.** (1996). *Thought Styles*. London : Sage Publications.
- Ergür, A.** (2008). Sanayi ve sanayi-sonrası sektör çalışanlarında kimlik stratejisi olarak tüketimin sınıf ölçütlerini görünmezleştirici etkisi. *Toplum ve Bilim*, 112, 7-30.
- Erman, T.** (2011). Kentsel Dönüşüm Projesi ile Dönüşen/ Dönüş(e)meyen Yaşamlar: Karacaören – Toki Sitesindeki Günlük Yaşam Pratikleri. *Dosya* 27(Aralık 2011), 25-31.
- Farooqi, S.** (2009). *Men of Modest Substance: House Owners and House Property in 17th Century Ankara and Kayseri*. İstanbul: Turkey İş Bankası Kültür Yayınları.
- Featherstone, M.** (1996). Postmodernizm ve Tüketim Kültürü (M. Küçük, Çev.). İstanbul : Ayrıntı Yayınları.
- Fulton, S. J.** (2005). *Thoughtless Acts? Observations on Intuitive Design*. San Francisco : Chronicle Books.
- Gibbs, G. R.** (2007). *Analyzing Qualitative Data*. London : Sage Publications.
- Glesne, C.** (2013). *Nitel Araştırmaya Giriş* (A. Ersoy & P. Yalçınoglu, Çev.). Ankara : Anı Yayıncılık.
- Goffman, E.** (1959). *The presentation of self in everyday life*. Garden City, NY: Doubleday Anchor Books.
- Günay, R.** (1999). *Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri*. İstanbul : YEM.
- Gürbilek, N.** (1992). *Vitrinde Yaşamak*. İstanbul : Metis Yayınevi.
- Gürel, M.Ö.** (2007). *Domestic space, modernity, and identity: The apartment in mid-20th century Turkey* (Doctoral Dissertation). Retrieved from <http://ir.library.oregonstate.edu/>
- Gürel, M.Ö.** (2009a). Consumption of modern furniture as a strategy of distinction in Turkey. *Journal of Design History*, 22(1), 47–67. doi: 10.1093/jdh/epn041
- Gürel, M.Ö.** (2009b). Defining and living out the interior: The “modern” apartment and the “urban” housewife in turkey during the 1950s and 1960s. *Gender, Place and Culture*, 16(6), 703–722. doi:10.1080/09663690903279153
- Gürel, M.Ö.** (2011). Mimarlık ve ‘Gündelik Yaşam’ İlişkisi Üzerine. *Dosya* 27(Aralık 2011), 2-5.
- Hazır, I. K.** (2014). Bourdieu Sonrası Yeni Eşitsizlik Gündemleri: Kültürel Sınıf Analizi, Beğeni ve Kimlik. *Cogito*, 76 (Bahar 2014), 230-264.

- Holliday** (2007). *Doing and Writing Qualitative Research*. London : Sage Publications.
- Holt, D. B.** (1997). Poststructuralist Lifestyle Analysis: Conceptualising the Social Patterning of Consumption in Postmodernity. *Journal of Consumer Research*, 23(March 1997), 326-350.
- Holt, D. B.** (1998). Does Cultural Capital Structure American Consumption? *Journal of Consumer Research*, 25(June 1998), 1-25.
- Houkes, W. & Vermaas, P. E.** (2010). *Technical Functions: On the Use and Design of Artefacts*. London : Springer Publications.
- Kandiyoti, D.** (2005). Giriş: Parçaları Yorumlamak. İçinde D. Kandiyoti, A. Saktanber (Der.), *Kültür Fragmanları: Türkiye’de Gündelik Hayat* (3. Baskı, s. 15-36). İstanbul : Metis Yayınları.
- Kavalcı G.** (2011). *Zigon, Orta Sehpa, Fiskos: Bir Tasarım Ürünü Olarak Sehpalar Üzerinde Kullanıcı Odaklı Bir Çalışma*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keyder, Ç.** (2000). *İstanbul Küresel ile Yerel Arasında*. İstanbul : Metis Yayınevi.
- Keyder, Ç.** (2005). 1990’larda Türkiye’de Modernleşmenin Doğrultusu. İçinde S. Bozdoğan, R. Kasaba (Der.), *Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik* (s. 39-53). İstanbul : Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kıray, M.B.** (1998). *Değişen Toplum Yapısı*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kıray, M. B.** (2005). *Tüketim Normları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kıray, M. B.** (2007). *Kentleşme Yazıları*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kongar, E.** (1999). *21. Yüzyılda Türkiye: 2000’li yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Korosec-Serfaty, P.** (1984). The home from attic to cellar. *Journal of Environmental Psychology*, 4(4), 303–321.
- Küçükerman, Ö.** (2007). *Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi*. İstanbul : Turing.
- Kümbetoğlu, B.** (2008). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul : Bağlam Yayınevi.
- Kürelî, İ. & Uzun, O.** (2007). Konutların Ana Yaşama Mekânının Büyüklüğünün Kullanıcıların İşlevsellik ve Esneklik Değerlendirmeleri Üzerine Etkileri. *Politeknik Dergisi*, 10 (4), 433-439.
- Laumann, E. O. & House, J. S.** (1970). Living room styles and social attributes: The patterning on material artifacts in a modern urban community. In E. O. Laumann, P. M. Siegel, & R. W. Hodge (Eds.), *The logic of social hierarchies* (pp. 321–342). Chicago, IL: Markham.
- Lefebvre, H.** (1991). *Production of Space*. United States : Wiley-Blackwell.
- Lefebvre, H.** (2011). Gündelik Olan ve Gündelik Olma Hali (İ. Urkun, Çev.). *Dosya* 27 (Aralık 2011), 6-8.

- Lefebvre, H.** (2013). *Modern Dünyada Gündelik Hayat* (I. Gürbüz, Çev.). İstanbul : Metis Yayınevi.
- Lefebvre, H.** (2014). *Mekanın Üretimi*. (I. Ergüden, Çev.). İstanbul : Sel Yayıncılık.
- Marsch, I., Keating, M., Punch, S. & Harden, J.** (1996). *Making Sense of Society*. Essex : Longman.
- Madigan, R. & Munro, M.** (1999a). Negotiating space in the family house. In I. Cieraad (Ed.), *At home: An anthropology of domestic space* (pp. 107–117). Syracuse, NY: Syracuse University Press.
- Madigan, R. & Munro, M.** (1999b). ‘The More We Are Together’: Domestic Space, Gender and Privacy. In. T. Chapman, J. Hockey (Ed.), *Ideal Homes? Social Change and Domestic Life* (pp. 61-72). London : Routledge Publications.
- Mattelmaki, T.** (2005). Applying Probes – From Inspirational Notes to Collaborative Insights. *CoDesign*, 1 (2), 83-102.
- McCracken, G.** (1988). *The Long Interview: Qualitative Research Methods Series 13*. London : Sage Publications, London.
- Miller, D.** (1998). *Material Cultures: Why Some Things Matter*. London : UCL Press.
- Miller, D.** (2001). *Home Possessions: Material Culture Behind Closed Doors*. Oxford : Berg Publications.
- Money, A.** (2007). Material Culture and the Living Room: The Appropriation and Use of Goods in Everyday Life. *Journal of Consumer Culture*, 7(3), 355-377.
- Orçan, M.** (2008). *Osmanlı’dan Günümüze Modern Türk Tüketim Kültürü*. Ankara : Harf Eğitim Yayıncılığı.
- Öncü, A.** (1997). The Myth of the “Ideal Home”: Travels Across Cultural Borders in Istanbul. In A. Öncü, P. Weyland (Eds.), *Space, Culture and Power*. London : Zed.
- Özbay, F.** (1999). Gendered space: A new look at Turkish modernisation. *Gender & History*, 11(3), 555–568.
- Özsoy, A. & Gökmen, G.** (2005). Space use, dwelling layout and housing quality: An example of low-cost housing in İstanbul. In R. Garcia-Mira, D. L. Uzzell, & J. Romay (Eds.), *Housing, space and quality of life* (pp. 17–27). Aldershot, Hants, UK: Ashgate.
- Pamuk, O.** (2006). *İstanbul: Hatıralar ve Şehir*. İstanbul : İletişim Yayınları.
- Punch, K. F.** (1998). *Introduction to Social Research: Quantitative and Qualitative Approaches*. London : Sage Publications.
- Rapoport, A.** (1990). *Systems of Activities and Systems of Settings içinde Kent, S. 1990; Domestic Architecture and the Use of Space: An Interdisciplinary Cross-Cultural Study*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Rechavi, T. B.** (2009). A room for living: private and public aspects in the experience of the living room. *Journal of Environmental Psychology*, 29, 133–143. doi:10.1016/j.jenvp.2008.05.001

- Rybczynski, W.** (1986). *Home: A Short History of an Idea*. New York : Penguin Books.
- Rubin, H. J. & Rubin, I. J.** (2015). *Qualitative Interviewing: The Art of Hearing Data*. London : Sage Publications.
- Saktanber, A.** (2007). 'Bir Orta Sınıf Ethos'unun ve Onun Günlük Pratiğinin Oluşumu: Kentsel Türkiye'de İslam'ın Yeniden Canlandırılması'. Deniz Kandiyoti ve Ayşe Saktanber (der.) *Kültür Fragmanları*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Saldana, J.** (2009). *The Coding Manual for Qualitative Researchers*. Thousands Oaks, CA : Sage Publications.
- Saldana, J.** (2011). *Fundamentals of Qualitative Research*. New York : Oxford University Press.
- Savage, M., Barlow, J., Dickens, P. & Fielding, T.** (1992). *Property, Bureaucracy and Culture: Middle-Class Formation in Contemporary Britain*. London : Routledge.
- Schaefer, R. T.** (1983). *Sociology*. New York : McGraw-Hill Company.
- Short, J. R.** (1999). Foreword. In I. Cieraad (Ed.), *At home: An anthropology of domestic space*. Syracuse, NY: Syracuse University Press.
- Shove, E., Watson, M., Hand, M. & Ingram, J.** (2007). *The Design of Everyday Life*. New York : Berg.
- Silverman, D.** (2010). *Doing Qualitative Research: A Practical Handbook*. London : Sage Publications.
- Slater, D.** (1997). *Consumer Culture and Modernity*. Oxford : Polity Press.
- Şimşek, A.** (2005). *Yeni Orta Sınıf*. İstanbul : Leyla ile Mecnun Yayıncılık.
- Tanyeli, U.** (2004). *İstanbul 1900-2000: Konutu ve Modernleşmeyi Metropolden Okumak*. İstanbul : Akın Nalça Yayınevi.
- Tanyeli, U.** (2011a). *Rüya, İnşa, İtiraz: Mimari Eleştiri Metinleri*. İstanbul : Boyut Yayın Grubu.
- Tanyeli, U.** (2011b). Mimarlık Gündelik Yaşamla İlişisini Nasıl Keser? *Dosya* 27, (Aralık 2011), 41-45.
- Tanyeli, U.** (2013). *İstanbul'da Mekan Mahremiyeti'nin İhlali ve Teşhiri: Gerilimli Bir Tarihçe ve 41 Fotoğraf*. İstanbul : Metis Yayıncılık.
- Tekeli, İ.** (2009). *Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi ve Yerellik Yazıları: İlhan Tekeli Toplu Eserler – 12*. İstanbul : Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Timur, Ş. & Er, Ö.** (2005). The Limits of Culture As A Source of Product Innovation: The Case of Tea. *Agrindustrial Design Symposium and Exhibition: Olive Oil, Wine and Design*, İzmir, 2005. pp. 201-210.
- Toprak, B.** (2009). *Türkiye'de Farklı Olmak: Din ve Muhafazakarlık Ekseninde Ötekileştirilenler*. İstanbul : Metis Yayınevi.
- Tracy, S. J.** (2013). *Qualitative Research Methods*. West Sussex : Wiley-Blackwell.
- Tuğal, C.** (2010). *Pasif Devrim: İslami Muhalefetin Düzenle Bütünleşmesi*. İstanbul : Koç Üniversitesi Yayınları.

- Ulver-Sneistrup, S.** (2008). *Status Spotting: A Consumer Cultural Exploration into Ordinary Status Consumption of "Home" and Home Aesthetics*. Lund : Lund Business Press.
- Üstüner, T. & Holt, D.B.** (2010). Toward a Theory of Status Consumption in Less Industrialized Countries. *Journal of Consumer Research*, 37(June 2010), 37-56
- Visser, F. S., Stappers, P. J., Lugt, R. V. D. & Sanders, E. B. N.** (2005). Contextmapping: Experiences from Practice. *CoDesign*, 1 (2), 119-149.
- Warde, A. & Martens, L.** (2000). *Eating Out: Social Differentiation, Consumption and Pleasure*. Melbourne : Cambridge University Press.
- Wilson, K.** (2004). *Livable Modernism*. London : Yale University Press.
- Wolcott** (2009). *Writing Up Qualitative Research*. London : Sage Publications.
- Yıldırım, K., & Başkaya, A.** (2006). Farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip kullanıcıların konut ana yaşama mekanını değerlendirmesi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 1(2), 285–292.

EKLER

EK A: Açık Uçlu Anket Soruları

- 1) Adınız, soyadınız
- 2) Yaşınız
- 3) Mesleğiniz
- 4) Yaşadığınız evde kaç kişi ve kimlerle birlikte yaşamaktasınız?
- 5) Yemek masanızı ayda ortalama kaç kez kullanırsınız?
- 6) Yemek masanızı hangi öğünler için kullanırsınız?
  - kahvaltı
  - öğle yemeği
  - akşam yemeği
  - ara öğünler
- 7) Ayda ortalama kaç kez misafir gelir?
- 8) Misafir gelince ne şekilde bir hizmet, servis sunarsınız?
- 9) Mutfakta masanız var mı?
- 10) Varsa, mutfak masanızda hangi öğünleri yersiniz?
- 11) Yemek masanızı yemek yeme dışında kullanım şekilleriniz olur mu?
- 12) Varsa nelerdir? (örn, çalışma masası, çamaşır katlama yüzeyi,vs.)

EK B: Kapalı Uçlu Anket Soruları

Bu sorular, İTÜ Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümünde doktora yapmakta olan Esra Bici Nasır'ın Advanced Design Research adlı dersi kapsamında alan çalışmasını gerçekleştirmek amacıyla sorulmaktadır. Verdiğiniz cevaplar ve bilgiler başka amaçlarla kullanılmayacaktır.

Anket Soruları

- 1) Adınız, Soyadınız?
- 2) Mesleğiniz nedir?
- 3) Annenizin mesleği nedir?
- 4) Eğitiminiz?
- 5) Doğumunuzdan evlenene kadar yaşadığınız yerler? (Aşağıdaki seçeneklerden birden fazla işaretleyebilirsiniz. Yanına ne kadar süre olduğunu yazın).
  - a) Köy:.....
  - b) Kasaba:.....
  - c) İlçe:.....
  - d) Küçük şehir:.....
  - e) Büyük şehir:.....
- 6) Aylık gelir durumunuz? (İki eşin toplam aylık gelirini belirtiniz)
  - a) 2000 – 3000
  - b) 3001 – 4000
  - c) 5001 – 7000
  - d) 7001 – 10000
  - e) 10000 ve üzeri
- 7) Yaşınız?
- 8) Evinizde kaç kişi ve kimlerle birlikte yaşamaktasınız?
- 9) İş temponuzu tanımlamak için hangisi daha uygun olur?
  - a) Çok yoğun
  - b) Yoğun
  - c) Normal
  - d) Rahat
  - e) Çok rahat
- 10) Aşağıdaki öğün/’yemek yeme yeri’ çizelgesini, her bir öğün için, haftada kaç kez (x/7), hangi ‘yemek yeme yeri’nde yediğinize göre doldurun. Örneğin eğer hafta içi kahvaltıyı işyerinde, haftasonu mutfak masasında yapıyorsanız, kahvaltı/mutfak masası karesine: 2, kahvaltı/dışarıda veya işyerinde karesine: 5 yazın.

	Kahvaltı	Öğle Yemeği	Akşam Yemeği
Mutfak Masası			
Mutfak Tezgahı			
Salon yemek masası			
Salon koltuğu ve sehpa			
Salon koltuğu ve tepside			
Dışarıda veya işyerinde			
Diğer (belirtiniz).....			

11) Misafir ağırlamayı sever misiniz? (Aşağıdaki seçeneklerden size en uygun olanı işaretleyin)

- a) Çok severim.
- b) Severim
- c) Nötr
- d) Pek sevmem
- e) Hiç sevmem

12) ‘Evde yemek yapmak ve yemek için vakit ve enerji kaybetmem. Yoğun iş temposundan sonra yemek yapmak zor oluyor. Fırsat buldukça dışarda yeriz.’

Yukarıdaki ifadeye katılıyor musunuz?

- a) Kesinlikle katılıyorum
- b) Katılıyorum
- c) Nötr
- d) Pek katılmıyorum
- e) Hiç katılmıyorum

13) ‘Misafirlerim için özel bir şey yapmam. Yakınlarımı resmiyetten uzak bir atmosfere davet ederim. Misafir ağırlama gelenek ve kalıplarının hayatımda yeri yoktur’

Yukarıdaki ifadeye katılıyor musunuz?

- a) Kesinlikle katılıyorum
- b) Katılıyorum
- c) Nötr
- d) Pek katılmıyorum
- e) Hiç katılmıyorum

14) Misafir ağırlama sıklığınız nedir?

- a) Hiç ağırlamam
- b) Ayda 1-2 kez
- c) Ayda 3-4 kez
- d) Ayda 4-10 kez
- e) Ayda 10’den fazla

15) Misafir ağırlama durumunuzda, genelde kaç kişi ağırlarsınız?

- a) 1-2 kişi
- b) 3-4 kişi
- c) 5-7 kişi
- d) 7-12 kişi
- e) Değişir... açıklayınız

16) Aşağıdaki misafir ağırlama yeri/zamanı çizelgesinde sizin en çok uyguladığınızı işaretleyin

	Akşam yemeği	Akşam yemeğinden sonra	İkindi vakti	Kahvaltı	Brunch
Mutfak Masası					
Salon yemek masası					
Salon koltuğu ve sehpa					
Dışarıda					
Diğer (belirtiniz).....					

17) Aile toplantıları, yılbaşı, bayram kutlamaları gibi kalabalık etkinlikler düzenler misiniz? (katılmak değil, düzenlemek)

- a) evet
- b) hayır

i) Evet ise kaç kişilik bir organizasyon yaparsınız? (Yazınız).....

ii) Ne kadar sıklıkta böyle bir organizasyon yaparsınız? (Yazınız).....

iii) Düzenlediğiniz etkinliğin yerini ve şeklini aşağıdaki çizelgeye işleyiniz

	Değişik çeşitte yemek, içki veya meşrubat	Çay, kahve, meşrubat, atıştırmalık	İçki ve meze
Mutfak Masası			
Salon yemek masası			
Salon koltuğu ve sehpa			
Dışarıda			
Diğer (belirtiniz).....			

18) ‘Mobilyalar ekonomik durumun göstergesidir. Bir insanın mobilyalarına bakınca gelir durumunu anlarım.’

Yukarıdaki ifadeye katılıyor musunuz?

- a) Kesinlikle katılıyorum
- b) Katılıyorum
- c) Nötr
- d) Pek katılmıyorum
- e) Hiç katılmıyorum

19) ‘Salona ait olan yemek takımı ve oturma grubu mobilyaları daha çok eve gelen misafirler düşünülerek alınır. O yüzden diğer odalardan daha pahalı ve gösterişli mobilyalar olur.’

Yukarıdaki ifade sizin eviniz için de geçerli midir?

- a) Kesinlikle geçerlidir
- b) Geçerlidir
- c) Nötr
- d) Pek geçerli değildir
- e) Hiç geçerli değildir (Açıklayınız).....

20) Yemek odası mobilyalarınızı satın alırken, eşiniz ve sizin dışında kalan insanlar (anne, baba veya akrabalarınız) sizin üzerinizde baskı uyguladılar mı?

- a) Çok baskı uyguladılar
- b) Baskı uyguladılar
- c) Emin değilim
- d) Pek fazla baskı uygulamadılar
- e) Hiç baskı uygulamadılar

21) 'IKEA mobilyaları, yemek odası takımı için hiç uygun ve yeterli değil. Yemek odası takımı için daha ağır mobilyalar gerekir'

Yukarıdaki ifadeye katılıyor musunuz?

- a) Kesinlikle katılıyorum
- f) Katılıyorum
- g) Nötr
- h) Pek katılmıyorum
- i) Hiç

katılmıyorum

(Açıklayınız).....

22) 'Evlerdeki ve yemek masası ve sandalyelerinden oluşan takımın misafire hazır bulunması için ayrı, temiz, izole tutulması ve günlük kullanımdan kaldırılması gerekmektedir.'

Yukardaki yaklaşım sizin için uygun mudur?

- a) Çok uygundur
- b) Uygundur
- c) Emin değilim
- d) Pek uygun değildir
- e) Kesinlikle uygun değildir.

23) Yemek masasının ve sandalyelerinin kendi aralarında ve diğer yemek odası mobilyaları (vitrin, konsol, vs) arasında nasıl bir ilişki olmalı?

- a) Masa, sandalyeler ve tüm mobilyalar aynı takımın elemanları olmalıdır
- b) Masa ve sandalyeler takım olmalıdır. Diğer mobilyalar farklı olabilir.
- c) Masa ve sandalyeler takım olmasa da en azından hepsi ahşap olmalıdır.
- d) Masa ayrı, sandalyeler ayrı olabilir. Ama sandalyelerin birbiriyle aynı olması gerekir.
- e) Masa, sandalyeler ve diğer eşyalar ayrı özelliklere sahip olabilir.

24) Yemek masanızın ve sandalyelerinizin pozisyonu için aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin için en uygundur?

- a) Yemek masamız ve sandalyelerimiz salonumuzun bir bölümünde sabit olarak durur.
- b) Yemek masamız sabit olarak durur ama sandalyeler ihtiyaca göre değişik odalara taşınabilir
- c) Yemek masamızın ve sandalyelerimizin standart bir yeri yoktur. Gerekli yerlere taşınır.
- d)

Diğer

(Açıklayınız).....

25) Yemek odası takımlarının elemanlarını önem sırasına göre belirleyiniz. Yanlarına 1 – 3 olarak yazınız.

1=çok önemli, 2=olsa da olur, olmasa da, 3=hiç gerek yok

- a) Yemek masası ve sandalyeleri:.....
- b) Vitrin (Camekanlı):.....
- c) Aynalı konsol:.....
- d) Konsol:.....
- e) Sehpa:.....

26) Yemek odası takımı elemanlarından alıp da sonradan gerek olmadığını düşündüğünüz eleman/lar oldu mu?
Olduysa, aşağıdaki seçeneklerden işaretleyerek belirtin. (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- a) Yemek masası ve sandalyelri
- b) Vitrin (Camekanlı)
- c) Konsol
- d) Aynalı konsol
- e) Sehpa

27) Yemek masanızla ilgili sorulan özellikleri karşlarına yazınız.

Genişleme özelliği (var/yok)	
Yemek takımına dahil sandalye sayısı	
Yemek masanızın sandalyelerle birlikte kapladığı alan (m2)	

28) Yemek masanızın, aşağıdaki amaçlar için kullanılma sıklığını işaretleyiniz.

	Hiç olmaz	Nadiren	Bazen	Sık sık	Genelde	Hep olur
Çalışma alanı						
Dekor alanı (üzerinde masaörtüsü, biblo, vazo, vs)						
Çamaşır katlama alanı						
Ütü yapma alanı						
Önemli evrak veya objelerin konulduğu bir alan (anahtarlar, işle ilgili dosyalar, önemli kitaplar)						
Kıyafet koyma alanı (palto, ceket, gömlek, vs)						
Çamaşır kurutma alanı						
Yemek yapma alanı (mantı, yaprak sarması, mercimek ayıklama, dolma, vs)						
Hobi alanı (takı tasarımı, tamir, dikiş, resim, vs)						
Oyun alanı (Kart, okey, tabu, tavla, satranç)						
Diğer, belirtiniz.....						

29) Yemek masası (ve sandalyelerinizin) evinizdeki işlev ve önemi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- a) Yemek masası ((ve sandalyelerim) evimin önemli mobilyalarındandır. Gerek misafirler, gerek günlük aile yemekleri için kullanırım.
- b) Yemek masası ve sandalyelerimi özellikle misafir ağırlama için kullanırım. Günlük yemekler için gerekli değildir.
- c) Misafirlerim için sehpa kullanıyorum. Günlük yemeklerimi de sehpa veya mutfakta yiyorum. Ama gelenlerin görmesi için bir tane yemek masamın olması lazım.
- d) Misafirler için veya günlük yemekler için yemek masamı kullanmıyorum. Misafirlerin yemek masamın olup olmadığını görmesi de önemli değil. Ama farklı kullanım yüzeyleri olarak kullandığım için vazgeçemem. (Çalışma, oyun oynama, vs)
- e) Yemek masamı hiç kullanmıyorum. Almamış olmayı yeğlerdim.
- f) Diğer
(Belirtiniz).....

EK C: Anket Yapılan Katılımcılar ve Genel Özellikleri

Çizelge C.1: Anket Yapılan Katılımcılar ve Genel Özellikleri

	Meslek	Anne Mesleği	Eğitim	Şu ana kadar yaşamını geçirdiği yer	Aylık Gelir	Yaş	Evde birlikte yaşadığı kişi/ler	Çalışma Temposu
Anket G1	Akademisyen (Görsel İletişim Tasarımı)	İngilizce Öğretmeni	Sanatta Yeterlilik	Büyük şehir (İstanbul)	3001-4000	28	2 kişi (eşiyle birlikte)	Normal
Anket G2	Akademisyen (Grafik Tasarımı)	Akademisyen	Sanatta Yeterlilik	Büyük şehir (İstanbul)	5001-7000	37	2 kişi (eşiyle birlikte)	Yoğun
Anket G3	Akademisyen (Mimar)	Ev hanımı	Doktora	Küçük şehir (18 yıl); Büyük şehir (12 yıl)	5001-7000	30	2 kişi (eşiyle birlikte)	Yoğun
Anket G4	Akademisyen/Sanatçı (Görsel İletişim Tasarımı)	Biyoloji Öğretmeni	Doktora	Kasaba (6 yıl Almanyada) Küçük şehir (10 yıl) Büyük şehir (15 yıl)	3001-4000	32	2 kişi (sevgilisiyle birlikte)	Çok yoğun
Anket G5	Tasarımcı (Görsel İletişim)	Ressam	Yüksek Lisans	Küçük şehir (3 yıl) Büyük şehir (32 yıl)	3001-4000	35	2 kişi (eşiyle birlikte)	Çok yoğun
Anket G6	Akademisyen/Sanatçı (Görsel İletişim Tasarımı)	Ev hanımı	Sanatta Yeterlilik	Büyük şehir (61 yıl)	10000 ve üzeri	61	3 kişi (eşi ve kızı)	Yoğun
Anket G7	Sekreter	Ev hanımı	Lisans	Kasaba (6 yıl) Büyük şehir (32 yıl)	5001-7000	38	4 kişi (eşi ve çocukları)	Rahat
Anket G8	Akademisyen (Grafik Tasarım)	Doktor	Yüksek Lisans	Küçük şehir (5 yıl) Büyük şehir (20 yıl)	5001-7000	25	2 kişi (eşiyle birlikte)	Yoğun
Anket G9	Akademisyen (Görsel İletişim Tasarımı)	Ev hanımı	Doktora	Küçük şehir (37 yıl) Büyük şehir (9 yıl)	3001-4000	46	2 kişi (eşiyle birlikte)	Yoğun
Anket G10	Avukat (Allianz A.Ş.)	Ev hanımı	Yüksek Lisans	Küçük şehir (18 yıl) Büyük şehir (15 yıl)	Belirtilmemiş	33	4 kişi (eşi, çocuğu ve yatılı bakıcısı)	Yoğun
Anket G11	Sigorta Hasar Uzmanı	Ev hanımı	Lisans	Büyük şehir	Belirtilmemiş	27	2 kişi (eşiyle birlikte)	Çok yoğun
Anket G12	Sigorta Hasar Uzmanı	Ev hanımı	Lise	Büyük şehir	Belirtilmemiş	32	3 kişi (eşi ve kızı)	Çok yoğun
Anket G13	Makine Mühendisi	Edebiyat Öğretmeni	Lisans	İlçe (2 yıl) Büyük şehir (36 yıl)	Belirtilmemiş	38	3 kişi (eşi ve oğlu)	Yoğun
Anket G14	Sigorta Hasar Uzmanı	Ev hanımı	Yüksek okul	Büyük şehir	Belirtilmemiş	37	3 kişi (eşi ve kızı)	Çok yoğun
Anket G15	Cam Tasarımcısı	Ev hanımı	Lisans	Küçük şehir (22 yıl) Büyük şehir (4 yıl)	5001-7000	26	2 kişi (eşiyle birlikte)	Çok yoğun

Anket G16	Eczacı	Ev hanımı	Lisans	Küçük şehir (26 yıl) Büyük şehir (5 yıl)	5001-7000	31	3 kişi (eşi ve oğlu)	Rahat
Anket G17	Endüstri Ürünleri Tasarımcısı	Öğretmen	Yüksek lisans	Büyük şehir	Değişken	33	2 kişi (eşiyle birlikte)	Çok yoğun
Anket G18	Sigorta Hasar Uzmanı	Muhasebeci	Ön Lisans	Büyük şehir	Belirtilmemiş	30	4 kişi (eşi ve çocukları)	Yoğun
Anket G19	Mimar	Kimya Mühendisi	Yüksek lisans	Büyük şehir	3001-4000	26	2 kişi (eşiyle birlikte)	Yoğun
Anket G20	Akademisyen (Endüstri Ürünleri Tasarımı)	Ev hanımı	Doktora	İlçe Küçük şehir Büyük şehir	7001-10000	33	2 kişi (eşiyle birlikte)	Yoğun
Anket G21	Akademisyen (Endüstri Ürünleri Tasarımı)	Ev hanımı	Yüksek lisans	İlçe: 1 yıl Küçük şehir: 17 yıl Büyük şehir: 10 yıl	5001-7000	28	2 kişi (eşiyle birlikte)	Normal
Anket G22	Akademisyen (Sanat Tarihi)	Ev hanımı	Doktora	Köy Büyük şehir	7001-10000	50	3 kişi (eşi ve oğlu)	Çok yoğun
Anket G23	Akademisyen (Şehir Bölge Planlama)	Memur	Yüksek lisans	Büyük şehir	3001-4000	31	3 kişi (eşi ve kızı)	Yoğun
Anket G24	Endüstri Ürünleri Tasarımcısı	Öğretmen	Yüksek lisans	Küçük şehir Büyük şehir	3001-4000	33	2 kişi (eşiyle birlikte)	Rahat
Anket G25	Yazılım Uzmanı	Memur	Lisans	Küçük şehir (18 yıl) Büyük şehir (15 yıl)	5001-7000	33	Tek başına	Çok yoğun
Anket G26	Yazılım Uzmanı	Ev hanımı	Yüksek lisans	Büyük şehir	5001-7000	30	2 kişi (eşiyle birlikte)	Yoğun
Anket G27	Moda Tasarımcısı	Ev hanımı	Yüksek lisans	Büyük şehir	5001-7000	37	3 kişi (eşi ve oğlu)	Çok yoğun
Anket G28	Yazılım Uzmanı	Ev hanımı	Lisans	Kasaba (4 yıl) Büyükşehir (22 yıl)	3001-4000	26	3 kişi (eşi ve oğlu)	Yoğun
Anket G29	Avukat	Ev hanımı	Lisans	Büyükşehir	5001-7000	31	2 kişi (eşiyle birlikte)	Normal
Anket G30	Bankacı	Ev hanımı	Lisans	Büyükşehir	3001-4000	36	3 kişi (eşi ve oğlu)	Yoğun

EK D: Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Görüşme Soruları

Bu görüşme, İ.T.Ü. Endüstri Ürünleri Tasarımı Anabilim Dalı, Endüstri Ürünleri Tasarımı Programı kapsamında, Doç.Dr. Şebnem Timur Ögüt danışmanlığında ve Doç. Dr. Meltem Ö. Gürel eşdanışmanlığında yürütülen ‘Salon Mobilyalarının Dönüşümlerinin İncelenmesi:Gündelik Yaşamda Salon Fikri, Mobilya Edinme Dinamikleri ve Kullanım Pratikleri’ başlıklı tez çalışmasının alan çalışması için yapılmaktadır. Katılımcılarla ilgili elde edilen veriler, bu tez ve tezden türeyecek yayınlar dışında kullanılmayacaktır.

D.1. Demografik Sorular

- 1- Cinsiyet:
- 2- Doğum tarihi:
- 3- Medeni hal:
- 4- Çocuk sayısı ve çocukların yaşları:
- 5- İkamet yeri:
- 6- İkamet yerindeki yaşam süreci:
- 7- Bir önceki ikamet yeri:
- 8- En yüksek eğitim niteliği:
- 9- Meslek (en ayrıntılı anlatımıyla):
- 10- Babanızın en yüksek eğitim niteliği:
- 11- Babanızın mesleği:
- 12- Büyükbabanızın en yüksek eğitim niteliği:
- 13- Büyükbabanızın mesleği:
- 14- Annenizin en yüksek eğitim niteliği:
- 15- Annenizin mesleği:
- 16- Ailenizin aylık geliri:

D.2. Katılımcıların kafasındaki salon mekanına dair mobilya ile ilgili soyut fikirler nelerdir? (Soyut mekan ve algılanan mekan boyutuyla ilgili sorular)

Evin salon kısmının tanımını nasıl yapardınız?

Salona dair fikirleriniz kafanızda nasıl oluştu?

(Çocukluktaki eviniz mi, bir şeylere karşı gelerek kurduğunuz fikirler mi, dergiler, kitaplar mı?)

Salonu salon yapan elemanlar nelerdir?

Bir salondan neler çıkarıldığında orası salon olmaz?

D.3.Salon mekanını mobilya aracılığıyla nasıl kuruyorlar? (Fiziksel mekan boyutuyla ilgili sorular)

Mobilyaların alınma süreci:

Kim seçti?

Salonu kim dekore etti? Kararları kim verdi? Hanehalkından kimler? İç mimar mı?

Mobilyalar nereden alındı?

Kararlar nasıl alındı?

Mekanın kurulmasında katılımcıları etkileyen faktörler:

Katılımcılar nelerden etkilendi?

Kültür endüstrileri mi? Dergiler, kitaplar, reklamlar, TV programları mı?

Üst neslin müdahalesi mi?

Beğeni nasıl bir rol oynadı?

Sizin salonunuzda asla sahip olmayacağınız bir öge ne olabilir?

Salonunuzda gururla kullandığınız mobilyalar nelerdir?

Beğenmediğiniz, tasvip etmediğiniz bir salonu nasıl tarif edersiniz?
Benimsediğiniz, beğendiğiniz bir salonu nasıl tarif edersiniz?

D.4. Katılımcılar, kurdukları mekanı, pratikler ve kullanımlar aracılığıyla nasıl (yeniden) üretiyorlar? (Deneyimlenen mekan boyutuyla ilgili sorular)

Katılımcıların gündelik yaşam pratikleri nelerdir? Bu pratiklerle mekan ve mobilyalar nasıl üretiliyor?

Salon alanında hangi eylemleri yapıyorlar?

Yemek yemek? Uyumak? Misafir ağırlamak? Çalışmak? Başka neler?

Bu eylemleri hangi mobilyalar aracılığıyla/üzerinde yapıyorlar?

Örneğin, sahip oldukları mobilyalarla nasıl bir misafir ağırlama alanı üretiyorlar?

Yemek masasında mı? Orta sehpa mı? Açık büfe mi? Formal mı, informal mı?

Hangileri onların misafir ağırlama üniteleri?

Ya da, sahip oldukları mobilyalarla nasıl bir çalışma alanı üretiyorlar? Hangi mobilyaları kullanıyorlar? Eğer salonun kurulumunda çalışmaya dair bir ünite yoksa, hangi mobilyayı dönüştürüyorlar ve alanı yeniden üretiyorlar?

Salon bir eğlence alanı mı? Öyleyse nasıl ve hangi ünitelerle bir eğlence alanı üretiliyor?

Gündelik yemekler yeniyor mu? Nasıl bir yeme alanı üretiliyor?

Salon bir sergi alanı mı? Eğer öyleyse nasıl bir sergi alanı? Sergilenen şey nedir?

Hangi mobilya ve ünitelerle sergileniyor? Bu sergi alanı nasıl üretiliyor?

D.5.Çapraz sorular:

Hobiniz var mı? Nerede yapıyorsunuz?

Mutfakta masanız var mı?

Hangi dizileri seyrediyorsunuz?

Uyduya üye misiniz? Ya da hangisine? Digitürk, Tivibu, vs.

Vitrininiz var mı? Varsa orda ne sergiliyorsunuz? Yoksa neden yok?

Neleri sergilemeyi seversiniz, istersiniz?

Kitaplığınız var mı?

D.6. Katılımcılar mekanı ve mobilyaları deneyimledikten sonra nasıl bir salon hayali kuruyorlar?

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad :Esra Nasır
Doğum Tarihi ve Yeri : 26.03.1979 Üsküdar
E-posta : esrabici@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2002, ODTÜ, Mimarlık, Endüstri Ürünleri Tasarımı
- **Yükseklisans** :2006, İTÜ, Endüstri Ürünleri Tasarımı, Endüstri Ürünleri Tasarımı

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2004-2008 yılları arasında değişik firmalarda endüstriyel tasarımcı olarak çalıştı
- 2008 – 2016 yılları arasında Doğuş ve Bahçeşehir Üniversitelerinde araştırma görevlisi olarak çalıştı.

DOKTORA TEZİNDEN TÜRETİLEN YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

- **Nasır, E. B.** (2012).A Reading on the Global Domestic Space Tendencies and Local Eating Units, 2nd International Product and Service Design Congress on Agricultural Industries, İzmir.
- **Nasır, E. B.** (2014).Different phenomena for the transformation of multi-functionality of domestic spaces and relevant product use practices. In H. Barbosa (Ed.), *Proceedings of the 9th international committee design history and design studies* (pp. 259–264). São Paulo, Brazil: Blucher.
- **Nasır, E.B., Ögüt, Ş. T., & Gürel, M.** (2015).Changing Uses of the Middle Class Living Room in Turkey: Transformation of the Closed Salon Phenomenon. Intercultural Understanding, Institute of Turkish Culture Studies (ITCS) Mukogawa Women's University, Vol 5., pp